

รายงานวิจัย

เรื่อง

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏ
ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์
MANAGEMENT OF THE LANNA ANCIENT ARCHEOLOGY ROUTE FROM
THE LITERATURE OF CHINNAKANMALIPAKORN

โดย

นายวีระพงศ์ เกียรติไพรยศ

นายสมพงษ์ แซ่ท้อ

ดร.ฤทธิชัย แกมนาค

พระครูวิมลศิลป์กิจ, ผศ.

นางสุภัชชา พันเลิศพาณิชย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 6107600060

รายงานวิจัย

เรื่อง

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏ
ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์
MANAGEMENT OF THE LANNA ANCIENT ARCHEOLOGY ROUTE FROM
THE LITERATURE OF CHINNAKANMALIPAKORN

โดย

นายวีระพงศ์ เกียรติไพยศ

นายสมพงษ์ แซ่ท้อ

ดร.ฤทธิชัย แกมนาค

พระครูวิมลศีลปะกิจ, ผศ.

นางสุภัชชา พันเลิศพาณิชย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 6107600060

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

MANAGEMENT OF THE LANNA ANCIENT ARCHEOLOGY ROUTE FROM
THE LITERATURE OF CHINNAKANMALIPAKORN

by

Mr. Weerapong Kiatpraiyot

Mr. Somphong Saethor

Dr. Rittichai Kamnak

PhrakhruWimonsinlapakit, Asst. Prof.

Mrs. Supatchar Patioespranich

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiangrai Buddhist Collage

B.E. 2017

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 6107600060

ชื่อรายงานการวิจัย :	การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์	
ผู้วิจัย :	นายวีระพงศ์ เกียรติไพรยศ	หัวหน้าโครงการ
	นายสมพงษ์ แซ่ท้อ	ผู้ร่วมวิจัย
	ดร.ฤทธิชัย แกมมาก	ผู้ร่วมวิจัย
	พระครูวิมลศิลป์กิจ, ผศ.	ผู้ร่วมวิจัย
	นางสุภัชชา เลิศพันพานิชย์	ผู้ร่วมวิจัย
ส่วนงาน :	วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ปีงบประมาณ :	๒๕๖๐	
ทุนอุดหนุนการวิจัย :	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑. เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ๒. เพื่อศึกษาคุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ และ ๓. เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งเชิงเอกสาร และมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๔ รูป / คน ผลการวิจัย พบว่า

๑. สำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ จำนวน ๑๔ วัด แบ่งเป็นพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ๑๐ วัด จังหวัดเชียงราย ๔ วัด ในปัจจุบันเป็นวัดที่มีพระภิกษุ สามเณร จำพรรษาอยู่ ๑๒ วัด และเป็นวัดร้างอยู่ ๒ วัด คือ วัดอาทิตันแก้ว และวัดวัดป่าแดงหลวง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒. คุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ พบว่า คุณค่าแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น ๔ ด้าน คือ ๑. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ๒. คุณค่าทางโบราณสถาน ๓. คุณค่าทางความศักดิ์สิทธิ์ และ ๔. คุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณี ส่วนศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ ๑. ด้านการดึงดูดใจการท่องเที่ยว ๒. ด้านการรองรับนักท่องเที่ยว และ ๓. ด้านการบริหารจัดการ

๓. เสนอรูปแบบและวิธีการของการจัดการเส้นทางการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ๔ รูปแบบ คือ ๑. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยทุกวัด ๒. การท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม ในปัจจุบันมี ๑ แห่ง คือ วัดไร่เปิง (ตโปทาราม) แต่เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งเป็นวัด จึงควรพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจ และ ๓. การท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรมและงานประจำปี จำนวน ๙ วัด คือ วัดสวนดอก พระอารามหลวง วัดศรีมุงเมือง วัดป่าแดง

มหาวิหาร วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง วัดนันทาราม วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร พระอารามหลวง วัด
เชียงใหม่ วัดพระแก้ว พระอารามหลวง และวัดพระสิงห์ พระอารามหลวง สำหรับการจัดการรูปแบบ
การท่องเที่ยวนั้นให้ใช้หลักการจัดการ คือ ๑.การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ใช้หลัก 3 E
คือ ๑) การเรียนรู้ (Education) ๒) กิจกรรม (Employment) และ ๓) เศรษฐกิจ (Economic) ๒.
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม โดยใช้หลักในการจัดการ คือ ๑) จัดการให้ความรู้
(Educating Management) ๒) การจัดการข้อมูล (Data Management) ๓) การจัดการสถานที่
(Location Management) ๔) การจัดการเวลา (Time Management) ๕) จัดการการปฏิบัติ
(Practice Management) และ ๓. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม โดยใช้หลักใน
การจัดการ คือ ๑) จัดการให้ความรู้ (Educating) ๒) การมีส่วนร่วม (Participation)

คำสำคัญ: การจัดการ แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน ล้านนา วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

Research Title : Management of the Lanna Ancient Archeology Route from the Literature of Chinnakanmalipakorn

Researcher : Mr.Weerapong Kiatpraiyot
Mr. Somphong Saethor
Dr. Rittichai Kamnak
PhrakhruWimonsinlapakit, Asst. Prof.
Mrs. Supatchar Patioespranich

Department : Chiangrai Buddhist Collage Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal year : 2560/2017

Research Scholarship Sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This objectives of the research are; 1. to survey the Lanna historic sites that appear in Chinnakanmalipakorn, 2. to study the value and potentiality of the Lanna historic sites that appear in Chinnakanmalipakorn, and 3. to propose patterns and methods of learning pathways managing of the Lanna historic sites that appear in Chinnakanmalipakorn.

This is a qualitative research, the researchers studied through both document and interviewed 14 key informants.

The result was found that;

1. The number of the Lanna historic sites that appear in The literature of Chinnakanmalipakorn is 14 temples, and can be divided as located in Chiang Mai 10 temples and 4 temples in Chiang Rai. At present, 12 temples have Buddhist monks and novices another two are deserted such Wat Arthi Ton Keaw and Wat Pa Deang Luang in Chiang Sean district, Chiang Rai province.

2. The value and potentiality of the Lanna historic sites that appear in The literature of Chinnakanmalipakorn is found that; tourist value can be divided as 1. historical value, 2. archeological sites value, 3. sacredness value, and 4. cultural and tradition value. According to tourist potentiality that can be divided as 1. tourist attraction, 2. tourist accommodating, and 3. tourist management.

3. Propose the 3 patterns and methods of learning pathways managing of the Lanna historic sites that appear in Chinnakanmalipakorn as follows; 1. all 14 temples with historical tourist attraction, 2. 1 temple, Wat Rampoeng(Tapotharam) with the Dhamma practice tourist attraction, and 3. 9 temples with cultural, tradition and

annual fair tourist attraction, Wat Suan Dork(the royal monastery), Wat Sri Mung Muang, Wat Pa Deang Mahawihan, Wat Ched Yod(the royal monastery), Wat Nantharam, Wat Chedi Luang Worawihan(the royal monastery), Wat Chiang Yuen, Wat Phra Keaw (the royal monastery) and Wat Phra Sing(the royal monastery). For the tourist management is as follows; 1. the historical tourist attraction should be implemented with the 3 E principles which are; 1) Education, 2) Employment and 3) Economic. 2. the Dhamma practice tourist attraction should be implemented with 1) Educating Management, 2) Data Management, 3) Location Management, 4) Time Management and 5) Practice Management, and for 3. the cultural, tradition and annual fair tourist attraction tourist should be implement with 1) Educating and 2) Participation.

Key words: Management, Tourist site, Archeological site, Lanna, Chinnakanmalipakorn

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ สำเร็จลุล่วงด้วยดีขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑. พระภวนาธรรมมาภิรัช วิ. เจ้าอาวาสวัดไร่เปิง (ตโปทาราม) ๒. พระครูโมสิตปริยัตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดป่าแดงมหาวิหาร ๓. พระครูสิริญาณวัชร เจ้าอาวาสวัดเขียงยืน ๔. พระครูประวิตรวานยุต,ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ๕. พระครูสมุห์วัลลภ จิตสวโร, ดร. ผู้เลขานุการเจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง ๖. พระครูสุธีสุตสุนทร, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแก้ว พระอารามหลวง ๗. พระครูสุธีวรกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ พระอารามหลวง ๘. พระครูสุนทรอรณสิทธิ์ เจ้าอาวาสวัดศรีเมือง ๙. พระมหาธณัชพงศ์ สุพรหมปญโญ เลขานุการเจ้าอาวาสวัดสวนดอก พระอารามหลวง ๑๐. พระครูสังฆพิชัย เจ้าอาวาสวัดเจดีย์เหลี่ยม ๑๑. พระครูวรธรรมปราโมทย์ เจ้าอาวาสวัดนันทาราม ๑๒. พระมหาเจริญ กตปญโญ, อาจารย์ประจำวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ๑๓. พระครูสุวรรณวิสุทธิคุณ เจ้าอาวาสวัดพระเจ้าล้านทอง ๑๔. นายดุสิต ชวชาติ มัคทายกวัดชัยศรีภูมิ

ขอขอบคุณอาจารย์ประวิทย์ เอกเจริญสุข อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ ที่ให้คำแนะนำและแนวทางในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้จนเสร็จลุล่วงด้วยดี

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๒
๑.๓ ปัญหาของการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๓
๑.๕ การนิยามศัพท์.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕
๑.๗ ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๑
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๔
บทที่ ๒ แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์.....	๑๕
๒.๑ วัดสวนดอก พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่.....	๑๕
๒.๒ วัดศรีมุงเมือง จังหวัดเชียงใหม่.....	๑๘
๒.๓ วัดป่าแดงมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่.....	๒๑
๒.๔ วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่.....	๒๕
๒.๕ วัดร่ำเปิง จังหวัดเชียงใหม่.....	๒๘
๒.๖ วัดนันทาราม จังหวัดเชียงใหม่.....	๓๕
๒.๗ วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่.....	๓๗
๒.๘ วัดชัยศรีภูมิ จังหวัดเชียงใหม่.....	๔๒
๒.๙ วัดเชียงยืน จังหวัดเชียงใหม่.....	๔๗
๒.๑๐ วัดเจดีย์เหลี่ยม จังหวัดเชียงใหม่.....	๕๐
๒.๑๑ วัดพระแก้ว พระอารามหลวง จังหวัดเชียงราย.....	๕๒
๒.๑๒ วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง จังหวัดเชียงราย.....	๕๔
๒.๑๓ วัดอาทิตันแก้ว จังหวัดเชียงราย.....	๕๖
๒.๑๔ วัดป่าแดงหลวง จังหวัดเชียงราย.....	๕๗

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๓ คุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏใน วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์.....	๖๐
๓.๑ คุณค่าแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาล มาลีปกรณ์.....	๖๐
๓.๒ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลี ปกรณ์.....	๘๐
บทที่ ๔ รูปแบบและวิธีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรม ชินกาลมาลีปกรณ์.....	๙๑
๔.๑ รูปแบบการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรม ชินกาลมาลีปกรณ์.....	๙๑
๔.๒ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรม ชินกาลมาลีปกรณ์.....	๑๐๒
๔.๓ องค์ความรู้ที่รับจากการวิจัย.....	๑๐๖
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๑๐๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๐๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๑๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๑๔
บรรณานุกรม	๑๑๖
ภาคผนวก	๑๒๐
ภาคผนวก ก หนังสือตอบรับการตีพิมพ์บทความวิจัย และบทความวิจัย.....	๑๒๑
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๔๓
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ ดำเนินการมา และผลที่ได้รับของโครงการวิจัย.....	๑๔๕
ภาคผนวก ง เครื่องมือวิจัย.....	๑๔๙
ภาคผนวก จ ภาพถ่ายกิจกรรม.....	๑๕๖
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการ.....	๑๕๙
ประวัติคณะผู้วิจัย	๑๖๓

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	พระอาราม ๘ แห่งของนครเชียงใหม่ ตามหลักแนวคิดทักขานเมือง.....	๔๕
๔.๑	ประเพณีและงานประจำปีของแต่ละวัด.....	๑๐๑

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....๕
๒.๑	ภาพวัดสวนดอก พระอารามหลวง.....๑๘
๒.๒	ภาพลานหน้าพระอุโบสถวัดศรีมุงเมือง.....๒๑
๒.๓	ภาพอุโบสถวัดป่าแดงมหาวิหาร.....๒๕
๒.๔	ภาพมหาวิหารวัดเจ็ดยอด.....๒๘
๒.๕	ภาพพระเจดีย์วัดรำเปิง (ตโปทาราม).....๓๕
๒.๖	ภาพพระวิหารวัดนันทาราม.....๓๗
๒.๗	ภาพองค์พระธาตุวัดเจดีย์หลวง.....๔๑
๒.๘	ภาพพระวิหารวัดชัยศรีภูมิ.....๔๗
๒.๙	ภาพพระประธานในพระวิหารวัดเชียงยืน.....๔๙
๒.๑๐	ภาพเจดีย์กู่คำ วัดเจดีย์เหลี่ยม.....๕๑
๒.๑๑	ภาพพิพิธภัณฑสถานโฮงหลวงแสงแก้ว วัดพระแก้ว.....๕๔
๒.๑๒	ภาพพระอุโบสถพระพุทธสิหิงค์ วัดพระสิงห์.....๕๖
๒.๑๓	ภาพองค์เจดีย์วัดอาทิตันแก้ว.....๕๗
๒.๑๔	ภาพสภาพวัดป่าแดงหลวงในปัจจุบัน.....๕๘
๓.๑	ภาพพระเจ้าแก้วตื้อ วัดสวนดอก.....๖๒
๓.๒	ภาพพระประธานในอุโบสถวัดศรีมุงเมือง.....๖๓
๓.๓	ภาพพระเจดีย์วัดป่าแดงมหาวิหาร (ร้าง).....๖๕
๓.๔	ภาพพระวิหารวัดเจ็ดยอด.....๖๗
๓.๕	ภาพศิลาจารึกที่อยู่ในวัดรำเปิง.....๖๘
๓.๖	ภาพหลวงพ่อเพชร วัดนันทาราม.....๗๐
๓.๗	ภาพเสาอินทขีล (ศาลหลักเมืองเชียงใหม่).....๗๒
๓.๘	ภาพพระพุทธรูปสันติสุข วัดชัยศรีภูมิ.....๗๓
๓.๙	ภาพพระมหาธาตุเจดีย์วัดเชียงยืน.....๗๔
๓.๑๐	ภาพพระวิหารวัดเจดีย์เหลี่ยม.....๗๕
๓.๑๑	ภาพหอพระหยก วัดพระแก้ว.....๗๖
๓.๑๒	ภาพพระเจดีย์วัดพระสิงห์.....๗๘
๓.๑๓	ภาพเขตพระวิหารวัดอาทิตันแก้วในปัจจุบัน.....๗๙
๓.๑๔	ภาพสภาพพระวิหารวัดป่าแดงหลวงในปัจจุบัน.....๘๐
๔.๑	เส้นทางท่องเที่ยวตามโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาล มาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่.....๙๔
๔.๒	เส้นทางท่องเที่ยวตามโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย.....๙๕

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่	หน้า
๔.๓	เส้นทางสู่วัดรำเปิง (ตโปทาราม)..... ๙๘
๔.๔	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย..... ๑๐๖
๕.๑	คิวอาร์โค้ด (QR Code) เข้าถึงข้อมูลวัดเจติยเหล็ก..... ๑๑๑
๕.๒	คิวอาร์โค้ด (QR Code) เข้าถึงข้อมูลวัดพระแก้ว..... ๑๑๑
๕.๓	ภาพบริเวณวัดอาทิตันแก้ว..... ๑๑๒
๕.๔	ภาพเส้นทางสู่วัดป่าแดงหลวง..... ๑๑๒
๕.๕	ภาพถวายเป็นกุศลถวายดอก..... ๑๑๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยว มีทรัพยากรพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว หลากหลาย กระจายอยู่ในทุกจังหวัด และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว หลายแห่งมีความสวยงามติดระดับโลก มีเอกลักษณ์ต่างจากภูมิภาคอื่น ซึ่งสามารถพัฒนาเป็น กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงอุตสาหกรรมที่สนับสนุนเชื่อมโยง และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ พร้อมที่จะพัฒนาอีกจำนวนมาก เมื่อพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยกับประเทศ ในทวีปเอเชีย โดยพิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงนักท่องเที่ยวรู้จักกันดี^๑

การท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศไทย เนื่องจากก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้ให้แก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่ง หน่วยงานของรัฐได้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมหรือพัฒนาการท่องเที่ยว จะเห็นได้จากวิสัยทัศน์ ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ “ ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มี คุณภาพ ที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และ กระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน ” โดยยุทธศาสตร์ที่ ๕ การส่งเสริม กระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหาร จัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้นเกิดจากการขยายตัวของนักท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยว หรือการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของ ไทยมีความเสื่อมโทรม ยุทธศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัดและประเทศ ขาดการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ภาคเอกชน และการปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่หน่วยงานระดับพื้นที่เช่น จังหวัด องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนขาดความรู้ด้านการจัดการ ภูมิทัศน์และการวางแผน พัฒนาการท่องเที่ยวการพัฒนาไกล ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางใน การบูรณาการการทำงานร่วมกันกำหนดภารกิจ ขอบเขตของงานการพัฒนาให้ชัดเจน กำหนด รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง ครบวงจร^๒ ยุทธศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดตั้งคณะกรรมการในระดับท้องถิ่นขึ้นเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการ

^๑คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙, (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๐, หน้า ๑๔

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙ - ๓๘.

ท่องเที่ยวให้มีการบริหารเป็นรูปธรรม โดยมีภาครัฐเอกชน ชุมชน และประชาสังคมในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

ชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวถึงอาณาจักรล้านนาซึ่งมีโบราณสถานหลายแห่ง ดังนี้^๓ จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ วัดบุปผาราม (วัดสวนดอก) วัดมุงเมือง วัดป่าแดงมหาวิหาร(มหาวิหารวัดป่าแดง) วัดมหาโพธาราม(วัดเจดีย์เจ็ดยอด) วัดป่าตาลมหาวิหาร(วัดตโปทาราม) วัดนันทาราม วัดเจดีย์หลวง วัดอโศการาม(วัดศรีภูมิ) วัดที่ขาศิวิตสาราม(วัดเชียงยืน) และวัดเจดีย์เหลี่ยม(กุคำ) จังหวัดเชียงราย ได้แก่ วัดป่าแดงหลวง วัดพระสิงห์ วัดพระแก้ว และวัดอาทิตันแก้ว จังหวัดลำพูน ได้แก่ วัดลมักการาม(วัดกู่ละมั่งปัจจุบันคือวัดธรรมนิยาราม เจดีย์มหาพล วัดพระยืน พระธาตุเจดีย์หลวง(หรือพระธาตุหริภุญชัย) วัดศรีบุญยืน วัดพระธาตุหริภุญชัยรวมมหาวิหาร และสุวรรณเจดีย์หรือปทุมวัดเจดีย์ จังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดลำปางหลวงและวัดกู่ขาว จังหวัดพะเยา ได้แก่ วัดดอนชัย หรือวัดป่าแดงหลวงดอนชัย และจังหวัดน่าน ได้แก่ วัดสวนตาล

จากการสำรวจศักยภาพของพื้นที่ ๘ จังหวัด ที่เรียกอาณาจักรล้านนา พบว่า อาณาจักรล้านนา เป็นพื้นที่มีศักยภาพสูงเนื่องจาก อาณาจักรล้านนาเป็นอาณาจักรที่มีองค์ประกอบทางศิลปะและประวัติศาสตร์มากมายกระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งก่อสร้างอื่นๆ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

จากความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าวสมควรที่จะต้องศึกษาความคิดเห็นทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมั่งรายศาสตร์เพื่อนำเสนอโครงการการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ โดยคำนึงถึงทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและมีแนวทางปฏิบัติ ก็ย่อมส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืน แต่การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นจำเป็นต้องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงรายเท่านั้น

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาคุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๑.๒.๓ เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

^๓ พระครูสุธีสุตสุนทร ดร., และคณะ, การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๑.๓ ปัญหาการวิจัยที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ เพื่อทราบแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ว่ามีอะไรบ้าง

๑.๓.๒ เพื่อทราบคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ว่าเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ เพื่อทราบศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ว่าเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ เพื่อทราบรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ว่าเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่

เป็นการศึกษาวิจัยในลักษณะของการส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ในรูปแบบของพื้นที่กรณีศึกษาในภาคเหนือ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เฉพาะจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดจำนวนวัด ๑๐ วัด โดยจำแนกเป็นจังหวัด ดังนี้

๑) จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

๑. วัดสวนดอก (บุปผาราม) ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
๒. วัดศรีมุงเมือง ต.หลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
๓. วัดป่าแดงมหาวิหาร ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
๔. วัดเจดีย์เจ็ดยอด (มหาโพธาราม) ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่
๕. วัดร้างเปิง (ตโปทาราม) ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
๖. วัดนันทาราม ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่
๗. วัดเจดีย์หลวง ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
๘. วัดชัยศรีภูมิ (อโศการาม) ต.ช้างม่อย อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่
๙. วัดเชียงยืน (ที่ขามชีวิตสาราม) ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
๑๐. วัดเจดีย์เหลี่ยม(กุคำ) ต.ท่าวังตาล อ.สารภี จ.เชียงใหม่

๒) จังหวัดเชียงราย ได้แก่

๑. วัดพระแก้ว ต.เวียง อ.เมือง จ.เชียงราย
๒. วัดพระสิงห์ ต.เวียง อ.เมือง จ.เชียงราย
๓. วัดอาทิตันแก้ว ต.เวียง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย
๔. วัดป่าแดงหลวง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย ปัจจุบันเป็นวัดร้าง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) ศึกษารูปแบบ อัตลักษณ์ และกระบวนการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ โดยเน้นรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งในด้านรูปธรรมหรือด้านพุทธศิลป์ กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณีทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

๒) ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยว โดยเน้นการสื่อสารคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวิถีการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนา

๓) ศึกษาพฤติกรรมและความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งผลลัพธ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเที่ยวชมหรือศึกษาจากโบราณสถานล้านนา

๔) ศึกษาเส้นทางของแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานล้านนา โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงคน (พระสงฆ์ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐ) ความรู้ (ความรู้และคุณค่า) และกระบวนการที่มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธหรือการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถาน

๕) ศึกษาประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาในด้านกายภาพ ความพร้อม ด้านสังคมวัฒนธรรม และการรองรับทางการท่องเที่ยว

๖) การศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัดที่แหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนา ในมิติของการจัดการเรียนรู้ กระบวนการสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ และการเสริมสร้างกระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ร่วมกัน

๗) การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนา รวมทั้งแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่

พระสงฆ์ ตัวแทนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ผู้นำชาวบ้านในชุมชน นักวิชาการ ผู้บริหารของการท่องเที่ยวภาครัฐและภาคเอกชน ประกอบด้วย สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด บริษัทท่องเที่ยวเอกชน นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดทั้งภาครัฐและเอกชน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ พระเถระผู้ใหญ่ ตัวแทนวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว การส่งเสริมการเรียนรู้ภายในวัดและหน่วยงานที่เป็นกรณีศึกษา โดยจากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า แต่ละวัดจะมีพระสงฆ์ และบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ในมิติต่างๆ

๑.๕ การนิยามศัพท์

การจัดการ หมายถึง กระบวนการในการทำงานหรือการทำกิจกรรมร่วมกันของบุคคลในองค์กร เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

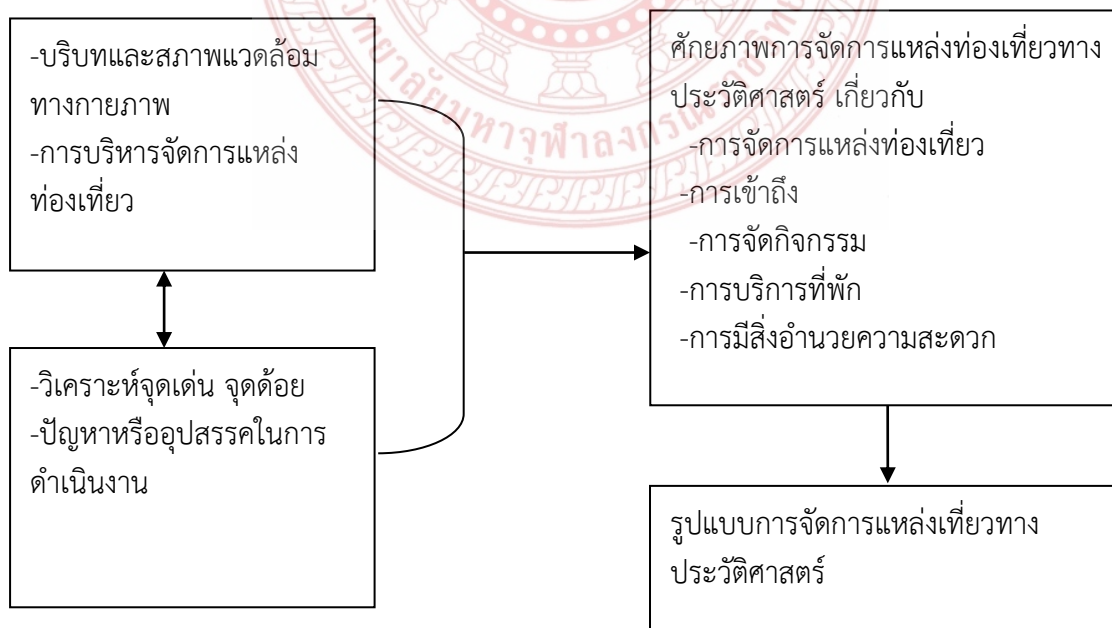
แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ที่มีความน่าสนใจเป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวในการเข้าไปเที่ยวที่สถานะนั้น ซึ่งในที่นี้คือสถานที่โบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

โบราณสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความเก่าแก่ เป็นประโยชน์ทางศิลปะและประวัติศาสตร์ ซึ่งรวมถึงโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์

ล้านนา หมายถึง ราชอาณาจักรของชาวไทยวนในอดีตที่ตั้งอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ตลอดจนถึงสองปีนนา เช่น เมืองเชียงรุ่ง (จิ่งหง) มณฑลยูนนาน ภาคตะวันออกของพม่า ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ซึ่งมีเมืองเชียงตุงเป็นเมืองเอก ฝั่งตะวันตกแม่น้ำสาละวิน มีเมืองนายเป็นเมืองเอก และ ๘ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน โดยมีเมืองเชียงใหม่ เป็นราชธานี มีภาษา ตัวหนังสือ วัฒนธรรม และประเพณีเป็นของตนเอง

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ หมายถึง วรรณกรรมที่กล่าวถึงกาลของพระพุทธโดยเรียบเรียงเป็นลำดับอย่างมีระเบียบ คือพระผู้ซึ่งพระนามว่า พระศากยโคดม หรืออีกนัยหนึ่งว่าพระพุทธองค์ปัจจุบัน ซึ่งเสด็จอุบัติมาในโลกนี้ประมาณก่อน พ.ศ. ๘๐ ปีตรง พระองค์มีประวัติความเป็นมาอย่างไร ซึ่งผู้รจนาคือ พระรัตนปัญญาเถระ

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ ทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๑ แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

๑) ความหมายการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางของบุคคลจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันออกไป บางคนอาจเดินทางไปเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ บางคนอาจเดินทางไปเพื่อประกอบธุรกิจ และมีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยว ดังนี้

ปรีชา แดงโรจน์^๔ ได้อ้างถึงการนิยามการท่องเที่ยวขององค์การสหประชาชาติ ที่ได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ กรุงโรม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ไว้ว่าหมายถึงกิจกรรมที่มีเงื่อนไขเกี่ยวข้องอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) ต้องมีการเดินทาง ๒) ต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน และ ๓) ต้องมีจุดมุ่งหมายของการเดินทาง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา^๕ กล่าวว่า การท่องเที่ยว เป็นเรื่องของการเดินทางที่เป็น การชั่วคราวด้วยความสมัครใจ มิใช่ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้างแต่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจความสนุกสนานเพลิดเพลิน การศึกษาศาสนา กีฬา เยี่ยมญาติมิตร ติดต่อธุรกิจการ ประชุมสัมมนา เป็นต้น มิฉะนั้นก็จะเป็นการเดินทางที่ไม่ใช่การท่องเที่ยว

วันทิกา หิรัญเทศ^๖ การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ เคลื่อนไหวของการเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่ไม่ใช่เพื่อการหารายได้ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เดินทาง (นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน) ธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ภาครัฐบาลที่ดูแลการท่องเที่ยว และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว

จึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งจะต้องมี ๑. ต้นทาง ๒. มีการเดินทาง และ ๓. ปลายทาง ซึ่งการเดินทางนี้จะมีจุดประสงค์ที่ต่าง กัน เช่น เดินทางเพื่อการพักผ่อน เดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ ซึ่งการเดินทางดังกล่าวมานี้จะเป็นแค่เป็นการชั่วคราว

^๔ปรีชา แดงโรจน์, อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่๒๑, (กรุงเทพฯ: บริษัทไฟว์แอนด์โฟร์พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๙ - ๓๐.

^๕บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: ซี.พี.บุ๊ก สแตนดาร์ด, ๒๕๔๘)

^๖วันทิกา หิรัญเทศ, ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี, รายงานวิจัย, (วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒.

๒) แหล่งท่องเที่ยว

มนัส สุวรรณ และคณะ^๗ ได้จัดทำโครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ว่า หมายถึง พื้นที่ สิ่งของ กิจกรรม และ/หรือมิติอื่นใดที่สามารถให้คุณค่าเชิงการท่องเที่ยว เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ เป็นต้น แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ทรัพยากรท่องเที่ยวสามารถปรากฏได้ทั้งใน ลักษณะของรูปธรรมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง เช่น สิ่งก่อสร้าง ของที่ระลึก ถ้า และ น้ำตก เป็นต้น และในลักษณะของนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง แต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษา ความเป็นชนเผ่า และการเล่นการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น

Collier and Harraway^๘ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ หรือ ๓As คือ

๑) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เกิดจากสถานที่ (Site) หรือเหตุการณ์ (Events) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจากมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว

๒) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) การก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน (Infra Structure) เช่น ระบบการขนส่ง ระบบสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว เพราะจะช่วยให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายยิ่งขึ้น

๓) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) จำเป็นที่จะต้องมียระบบการขนส่ง (Transportation) ซึ่งประกอบด้วยเส้นทาง ยานพาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่ง เพื่อลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง

๑.๗.๒ แนวคิดเกี่ยวกับโบราณสถาน

๑) ความหมายโบราณสถาน

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕^๙ ในมาตรา ๔ โบราณสถาน หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย

^๗ มนัส สุวรรณ และคณะ, อ่างใน สุจิตตรา พันธวิไล คณะ, ศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในจังหวัดเชียงราย, **รายงานวิจัย**, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๕๐).

^๘ Collier and Harraway, อ่างใน สุจิตตรา พันธวิไล คณะ, ศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในจังหวัดเชียงราย, **รายงานวิจัย**, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๕๐).

^๙ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕, **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม ๑๐๙ ตอน ๓๘, (๕ เมษายน ๒๕๓๕), หน้า ๑๓.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวว่า โบราณสถานโดยทั่วไป หมายถึง อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่มีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้าน ศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดีและยังรวมถึงสถานที่หรือเนินดินที่มีความสำคัญทาง ประวัติศาสตร์หรือมีร่องรอย กิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอยู่^{๑๐}

โบราณสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่เกิดจากคนทำขึ้นโดยใช้วัสดุต่างๆทั้งที่คงทน ถาวร เช่น หิน อิฐ ดินเผาไฟ และวัสดุที่ผุสลายได้ง่าย เช่น ไม้ไผ่ ไม้จริง ดินเหนียว สถานที่ธรรมชาติ ประเภทถ้ำและเพิงผาที่คนสมัยโบราณได้ดัดแปลงก่อสร้างต่อเติมเป็นอาคาร โรงเรือนเพื่อใช้ ประโยชน์เป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นศาสนสถาน สถานที่ประกอบพิธีกรรม โรงเรือน หรืออาคารที่ ประกอบกิจการงานอาชีพ (ปั้นหม้อ ทอผ้า จักสาน หล่อโลหะ ทำลูกปัด ตีเหล็ก ชำแหละสัตว์ โรงสี ข้าว) ที่ประชุม บ่อน้ำ สนามกีฬา อ่างเก็บน้ำ สระ บาราย เขื่อนกั้นน้ำ ฝาย ลำเหมือง ถนน คู คลอง สะพาน กำแพงเมือง ป้อมปราการ ท่าเรือ สุสานฝังศพ ป่าช้าเผาศพ สวนป่า สมุนไพรรักษาโรค ศาลาท่าน้ำ ศาลาพักผ่อน โรงพยาบาล หอดูดาว พระเนียดคล้องช้าง โบสถ์ วิหาร หอไตร กุฏิ เจดีย์ พระปรารักษ์ ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นไม้ ศักดิ์สิทธิ์ ศาลเจ้า ศาลผีต่างๆ เสออินทขิล เสอใจบ้าน มัสยิด โบสถ์คริสต์ วัด อินดู ปราสาทหิน คูก ตะแลงแกง เสอชิงช้าพราหมณ์ อนุสาวรีย์ ส้วมพระ(ถ่าน) ฯลฯ ที่มีสภาพติดที่ ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้^{๑๑}

จึงสรุปได้ว่า โบราณสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความเก่าแก่ เป็น ประโยชน์ทางศิลปะ และประวัติศาสตร์ ซึ่งรวมถึงโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยาน ประวัติศาสตร์

๒) ประเภทโบราณสถาน

โบราณสถานสามารถแบ่งได้ตามคุณค่าความสำคัญ ดังนี้

๒.๑ โบราณสถานระดับชาติ ได้แก่

๑) โบราณสถานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิชาการสังคม หรือชาติพันธุ์วิทยา

๒) โบราณสถานที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับสถาบัน พระมหากษัตริย์และราชสำนักโดยมีหลักฐานบ่งบอกได้อย่างชัดเจน

๓) โบราณสถานซึ่งเป็นตัวแทนขององค์ประกอบทาง สถาปัตยกรรมหรือศิลปกรรมที่วิจิตร มีสุนทรียภาพเยี่ยมยอด

๔) โบราณสถานที่เป็นตัวอย่างที่เหลืออยู่น้อยแหล่งของ โบราณสถานในลักษณะเดียวกัน และมีลักษณะที่หายากที่เป็นตัวแทนรูปแบบใด ๆ ที่มี ลักษณะเฉพาะ

๕) โบราณสถานที่ยังมิได้สำรวจ ดำเนินการขุดค้นขุดแต่งทาง โบราณคดี

^{๑๐} กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, **มาตรฐานการดูแลโบราณสถาน**, (กรมส่งเสริมการ ปกครองส่วนท้องถิ่น: กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป.), หน้า ๑๑.

^{๑๑} สายันต์ ไพรชาญจิตร, **การจัดการโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานโดย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น**, (สถาบันพระปกเกล้า: นนทบุรี, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑.

๑.๗.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับล้านนา

ดินแดนล้านนามักเข้าใจกันว่า หมายถึงอาณาบริเวณเฉพาะพื้นที่ตอนบนของอาณาจักรล้านนาประเทศเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ ๘ จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ และน่าน โดยเมืองต่างๆเหล่านี้ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำสายสำคัญของภาคเหนือ คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำกก ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ที่ราบลุ่มแม่น้ำวาง ที่ราบลุ่มแม่น้ำยม และที่ราบลุ่มแม่น้ำน่าน โดยอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๗ ๒๐.๔๐ ถึง ๑๐๑ ๒๑.๖๐ และเส้นแวงที่ ๑๗ ๑๓-๒๐ ๒๗.๖๐ ครอบคลุมพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ ๙๐,๙๐๐ ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๗ ของประเทศไทย^{๑๒}

แผ่นดินล้านนาสมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙ มีบ้านเมืองเก่าแก่อยู่มากที่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงหรือที่ราบลุ่มเชียงใหม่-ลำพูน โดยมีเมืองหริภุญชัยเป็นศูนย์กลาง มีเมืองเขลางค์นครเป็นเมืองลูก ชาวเมืองนับถือพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี ที่โดยทรงนำพระสงฆ์ และนักปราชญ์จากละโว้ (ลพบุรี) เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนแถบนี้ ส่วนแคว้นโยนกบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง แม่น้ำกก แม่น้ำอิง มีเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสนเป็นศูนย์กลาง มีเมืองภูกามยาวหรือพะเยา เป็นแคว้นอิสระที่เป็นมิตรต่อกัน แคว้นเหล่านี้ได้ถูกผนวกเข้าด้วยกันตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย ในขณะที่เขตล้านนาตะวันออกที่มีเมืองแพร่และน่านนั้น ถูกผนวกเข้าสู่ล้านนาในภายหลัง^{๑๓}

ในปัจจุบันอาณาจักรล้านนาประกอบไปด้วย ๘ จังหวัดภาคเหนือ อันได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอาณาเขตติดกับประเทศต่าง ๆ เช่น ทิศตะวันตก ทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทิศเหนือติดกับประเทศพม่า ทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันออกติดกับประเทศลาว ทิศใต้ติดกับจังหวัดตาก สุโขทัย และ อุตรดิตถ์ ซึ่งในอดีตเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นสุโขทัย ทำให้ล้านนามีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นทั้งเชื้อชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนาที่ถ่ายทอดถึงกัน^{๑๔}

๑.๗.๔ ข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

พระรัตนปัญญาเถระ เป็นผู้รจนาวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงกาลของพระพุทธโดยเรียงเป็นลำดับอย่างมีระเบียบ คือพระผู้ซึ่งพระนามว่า พระศากยโคดม หรืออีกนัยหนึ่งว่าพระพุทธองค์ปัจจุบัน ซึ่งเสด็จอุบัติมาในโลกนี้ประมาณก่อน พ.ศ. ๘๐ ปีตรงพระองค์มีประวัติความเป็นมาอย่างไร

^{๑๒}ศิริชัย นฤมิตรเรขการ, ทรัพยากรป่าไม้กับการสร้างสรรค์เอกลักษณ์และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมล้านนา ในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิต.(กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรและมูลนิธิญี่ปุ่น, ๒๕๔๓) หน้า ๙๐.

^{๑๓}พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรม พระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๑๔} สรัสวดี อ๋องสกุล, อ่างใน จารุพันธ์ เขาวนดี, สวดดอกล้านนา, (ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕).

ท่านผู้รจนานี้ได้กล่าวถึงกาลก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าไว้อย่างพิสดาร คือ กาลที่มีเจตนาใครจะเป็นพระพุทธเจ้า กาลตั้งใจจะเป็นพระพุทธเจ้า กาลเปล่งวาจาและการกระทำทุกอย่าง สะสมบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้า ตลอดจนได้รับคำพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ เป็นมาตามลำดับ จนถึงชาติสุดท้ายเสด็จอุบัติมาเป็นมนุษย์ในตระกูลกษัตริย์ศากยวงศ์ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนถึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน รวมถึงพระธรรมวินัย

๑.๗.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิราณูช โสภากและคณะ^{๑๕} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร ถือเป็นแหล่งโบราณสถานที่มีความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระดับโลกซึ่งภาพรวมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก หน่วยงานภาครัฐยังคงมีบทบาทมากกว่าชุมชนในท้องถิ่น ทั้งนี้อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร มีความแตกต่างกันในด้านพื้นที่ตั้งทำให้พบปัญหาในด้านการจัดพื้นที่แตกต่างกัน เนื่องจากอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ในเขตเมืองซึ่งมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้เกิดปัญหาการรุกล้ำพื้นที่มรดกโลก ส่วนอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร มีพื้นที่ตั้งแยกไปจากชุมชน แต่ก็ยังประสบปัญหาด้านพื้นที่ทับซ้อนกับที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และคณะ^{๑๖} ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร พบว่า วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๕ วัด ในกรุงเทพมหานคร มีขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยวทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม โดยวัดให้ความสำคัญกับคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในเชิงรูปธรรม พุทธศิลปกรรม และมีการนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว สำหรับรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานครพบว่า มี ๔ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการเที่ยวชมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และการเที่ยวชมบริเวณวัด (เชิงวัดธรรม) ๒) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (เชิงวัฒนธรรม) ๓) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาความรู้ (เชิงนามธรรมการเรียนรู้) และ ๔) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในเชิงลึก เช่น การฝึกสมาธิ การฟังธรรม เป็นต้น และพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในวัด มีมากมายตั้งแต่การแสดงผลกระทบที่ไม่เหมาะสมต่อสถานที่ โอกาส

^{๑๕}จิราณูช โสภาก และคณะ, ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน, **รายงานวิจัย**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๖}พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และคณะ, รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร, **รายงานวิจัย**, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

และวัฒนธรรมอันดีงามของไทยและระเบียบวัด โดยส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ การไม่ช่วยรักษา สภาพแวดล้อม และขาดความเป็นระเบียบในการเที่ยวชม โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย การรुक้า ของร้านขายสินค้าและบริการภายในวัด จนเกิดข้อขัดแย้งกับชุมชน ไปจนถึงการแสวงหาผลประโยชน์ ของผู้ให้บริการบางกลุ่ม ทั้งนี้ ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีความเห็น ว่า วัดทั้ง ๙ วัด สามารถเป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้ โดยวัดสามารถจัดการเพื่อรองรับทางการท่องเที่ยว ได้ เช่น มีการดูแลและอนุรักษ์โบราณวัตถุ โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมภายในวัดในระดับดี รองลงมา ได้แก่ มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวภายในวัดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม การจัดพื้นที่ภายในวัด เช่น สถานที่ไหว้พระ สถานที่ถ่ายรูป หรือที่นั่งสมาธิ ไหว้พระ สวดมนต์ การให้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของวัดหรือทางพระพุทธศาสนา การกำหนดเขตพื้นที่ในการ รองรับนักท่องเที่ยวและการเที่ยวชมภายในวัด ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า วัดถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ สำคัญของประเทศไทย แต่ก็ต้องมีการวางระบบการจัดการให้เหมาะสม เพื่อการพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

พรมมินทร์ พวงมาลาจรัส และคณะ^{๑๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า สถานะการณด้านการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไปในทิศทางที่ถูกต้องและชัดเจนขึ้น มีรูปแบบการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นขั้นเป็นตอน ชาวบ้านมีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตมากขึ้น ชาวบ้านเห็น ความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติได้รับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน มีผลงานของภูมิ ปัญญาชาวบ้าน มีแนวทางที่ถูกต้องในการจัดสรรรายได้ให้กับชุมชนและประชาชน หมู่บ้านได้รับการ ตกแต่งปรับปรุงให้สวยงาม ได้เส้นทางการเดินป่า ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เห็นศักยภาพของชุมชน ในด้านการท่องเที่ยวและองค์ความรู้ของชุมชนในด้านต่างๆ มีการกำหนดกฎระเบียบ ขอบบังคับกลุ่ม

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ รูปแบบการวิจัย

วิจัยนี้ เป็นการวิจัยทั้งในเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและ รวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติ ความเป็นมา วัฒนธรรม บทบาท ความสัมพันธ์ และการจัดการกิจการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาในพื้นที่ เป้าหมาย ดังนี้

^{๑๗} พรมมินทร์ พวงมาลาจรัส และคณะ, รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่, **รายงานวิจัย**, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

๑.๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยช่วงเวลาเป็นกรอบในการศึกษา

๑.๒) ทำการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการจัดการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๑.๓) ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๑.๔) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าในภาคสนาม

๑.๘.๒ การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

เพื่อทราบถึงแนวคิด บทบาท ความสัมพันธ์ และการจัดการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

๑) ทำการศึกษาและคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์อย่างน้อย ๒ จังหวัด โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ

๑.๑) เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๑.๒) เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาสำคัญที่เป็นยอมรับทั้งในและต่างประเทศ

๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คณะสงฆ์ ผู้นำชุมชน และส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาเหล่านั้น

๓) ดำเนินการศึกษาระบบรูปแบบ การจัดการ และแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

๔) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ ประวัติ ความเป็นมา บทบาท ความสัมพันธ์ วัฒนธรรม การจัดการเรียนการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้รัฐบาล คณะสงฆ์ ผู้บริหาร นักท่องเที่ยวและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

๕) วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาโดยมุ่งเน้นเพื่อให้สามารถใช้เป็นเกณฑ์ประเมินการดำเนินการ

ความสัมพันธ์ของแต่ละจังหวัดที่มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างเกณฑ์การปฏิบัติ (Benchmark)

๖) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๑.๘.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ และมีวิธีการได้มาของแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

- ๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- ๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
- ๓) ขอคำแนะนำที่ปรึกษาโครงการวิจัย
- ๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๑.๘.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

- ๑) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับพระเถระผู้ใหญ่ นักวิชาการ ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนา
- ๒) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อทราบถึงทิศทางและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาต่างๆ
- ๓) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่แหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนา
- ๔) การสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำความเข้าใจกับการสัมภาษณ์พระสงฆ์ และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน นักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา

๑.๘.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

- ๑) วิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์หรือแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview guideline) สำหรับคณะสงฆ์ ผู้จัดการการท่องเที่ยว และผู้ที่เกี่ยวข้อง
- ๒) วิเคราะห์จากแบบประเมินการวิเคราะห์เปรียบเทียบแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาของแต่ละจังหวัด

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๙.๑ ทำให้ทราบแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๑.๙.๒ ทำให้ทราบคุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๑.๙.๓ ได้รูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๑.๙.๔ เป็นแนวทางในการสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

บทที่ ๒

แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏ ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

การวิจัยเรื่อง “ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ” ผู้วิจัยได้สำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่ ๒ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๑๐ วัด และจังหวัดเชียงราย จำนวน ๔ วัด ดังนี้

- ๒.๑ วัดสวนดอก (บุปผาราม) ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- ๒.๒ วัดศรีมุงเมือง ต.ลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
- ๒.๓ วัดป่าแดงมหาวิหาร ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- ๒.๔ วัดเจดีย์เจ็ดยอด (มหาโพธาราม) ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- ๒.๕ วัดร่ำเปิง (โตโปธาราม) ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- ๒.๖ วัดนันทาราม ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- ๒.๗ วัดเจดีย์หลวง ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- ๒.๘ วัดชัยศรีภูมิ (อโศการาม) ต.ช้างม่อย อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่
- ๒.๙ วัดเชียงยืน (ทิฆมาชีวิตสาราม) ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- ๒.๑๐ วัดเจดีย์เหลี่ยม(กุคำ) ต.ท่าวังตาล อ.สารภี จ.เชียงใหม่
- ๒.๑๑ วัดพระแก้ว ต.เวียง อ.เมือง จ.เชียงราย
- ๒.๑๒ วัดพระสิงห์ ต.เวียง อ.เมือง จ.เชียงราย
- ๒.๑๓ วัดอาทิตันแก้ว ต.เวียง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง)
- ๒.๑๔ วัดป่าแดงหลวง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง)

๒.๑ วัดสวนดอก พระอารามหลวง (วัดบุปผาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวถึงเรื่องก่อสร้างพระธาตุวัดบุปผาราม (วัดสวนดอก ในปัจจุบัน) ว่า พระเจ้ากือนาโปรดให้สร้างราชอุทยานของพระองค์เป็นวัดบุปผารามมหาวิหารเมื่อจุลศักราช ๗๓๓ (พ.ศ.๑๙๑๕) แล้วนิมนต์พระสุนนเถระมาจากวัดพระยืน นครหริภุญชัย มอบถวายวัดบุปผารามแก่พระเถระนั้นแล้ว โปรดให้พระเถระจำพรรษาอยู่ที่นั่น ต่อจากนั้นพระสุนนเถระซึ่งมีพระเจ้ากือนาทรงอุปถัมภ์ ได้ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุนั้นได้เป็น

ที่กราบไหว้บูชาของประชาชนพระมหากษัตริย์และคณะพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย トラบเท่าทุกวันนี้^๑

วัดสวนดอก พระอารามหลวง ตั้งอยู่บริเวณที่ราบใกล้เชิงดอยสุเทพ เลขที่ ๑๓๙ ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากประตูสวนดอกไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๑ กิโลเมตร ปัจจุบันสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เนื้อที่ของวัดมี ๓๕ ไร่ ๒ งาน ๔๔ ตารางวา ในปัจจุบันมีพระราชาชนมณี (มานิตย์ สิขรสุนทร โป.ธ.๙) เป็นเจ้าอาวาส

วัดสวนดอกสร้างขึ้นใน พ.ศ. ๑๙๑๔ (ในชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวว่าสร้างปี พ.ศ.๑๙๑๕) สมัยพระเจ้ากือนา (พ.ศ.๑๘๘๘ - ๑๙๒๘) กษัตริย์ลำดับที่ ๖ แห่งราชวงศ์มังราย เพื่อให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ในล้านนา ในครั้งนั้นพระองค์ทรงพระราชทานอุทยานสวนดอกไม้พะยอม ด้านทิศตะวันตกของเมืองเชียงใหม่ สถาปนาขึ้นเป็นพระอาราม เรียกว่า วัดบุปผาราม หมายถึง วัดแห่งสวนดอกไม้ ซึ่งภายหลังได้กลายเป็นสถานที่ศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดในเมืองเชียงใหม่ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา

เมื่อแรกสร้างวัดบุปผารามนั้น พระองค์โปรดให้สร้างเจดีย์ เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งพระสุมนเถระอัญเชิญมาจากสุโขทัย ปัจจุบันยังคงปรากฏเป็นประจักษ์พยานสำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของล้านนา

นอกจากพระธาตุเจดีย์แล้ว ภายในวัดสวนดอกยังมีศาสนสถานและศาสนวัตถุที่สำคัญจำนวนมาก โดยมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ ครูปาศรีวิชัย และเจ้านายฝ่ายเหนือ อาทิพระเจ้าแก้วต่อได้รับการยกย่องว่าเป็นพระพุทธรูปงดงามองค์หนึ่งของเมืองเชียงใหม่ เชื่อว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์อย่างน่าอัศจรรย์ใจ สามารถลดบันดาลให้ผู้ศรัทธาเสื่อมใสประสพสิ่งที่ปรารถนาและสรรพสิ่งมงคล สร้างในสมัยพญาเมืองแก้ว พ.ศ.๒๐๔๗ พระเจ้าทันใจ พระวิหารหลวงขนาด ๓๓ วา สร้างโดยครูปาศรีวิชัย ใน พ.ศ.๒๔๗๕ ฎุบรจจุวัฐครูปาศรีวิชัยออกแบบและสร้างโดยครูปาขาวปี ใน พ.ศ.๒๔๙๐ และกู่เจ้านายฝ่ายเหนือ อันเป็นสุสานหลวงแห่งแรกของล้านนาที่ตั้งอยู่ในวัด สร้างในสมัยเจ้าดารารัศมี ใน พ.ศ.๒๔๕๑ ที่สำคัญวัดสวนดอกยังสืบทอดความเป็นสถานที่ศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญของล้านนาและประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน โดยเป็นที่ตั้งของสำนักเรียนบาลีของคณะสงฆ์ภาค ๗ สำนักศาสนศึกษาวัดสวนดอก โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ด้วยเหตุนี้ วัดสวนดอก พระอารามหลวง จึงเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในล้านนาโดยตรง เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และพระพุทธรูปสำคัญจำนวนมาก เป็นวัดที่เจ้านายฝ่ายเหนือให้การอุปถัมภ์มาโดยตลอด และเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนทั่วไป^๒

^๑พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แพล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: ไร่ไทย เพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๖.

^๒วัดสวนดอก พระอารามหลวง, ๒๔๔ ปี วัดสวนดอก พระอารามหลวง, (เชียงใหม่: สุเทพการพิมพ์ แอนด์มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๗-๙

๒.๑.๑ ความสำคัญของวัดสวนดอก

๑) เป็นเสมือนประตูแห่งการรับพุทธศาสนาลังกาวงศ์

พญากือนาทรงเลื่อมใสต่อพระสุมนเถรรัตนบุปผามหาสวามี ซึ่งเป็นพระชาวสุโขทัย แต่ไปบวชในลัทธิลังกาวงศ์ จากพระอุทุมพรบุปผามหาสวามีเมืองสุธรรมวดีของมอญ พระพุทธศาสนาลัทธินี้จึงเรียกว่า ลัทธิลังกาวงศ์บ้างหรือรามัญวงศ์บ้าง การเข้ามาของพุทธศาสนาลังกาวงศ์เป็นเหตุให้พระสงฆ์ล้านนาตื่นตัว ใฝ่การศึกษา และปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบมากขึ้น จนทำให้ล้านนาเป็นแหล่งวิทยาการทางพุทธศาสนาที่สำคัญ นับเป็นจุดเริ่มต้นของความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาช่วงยุคทองของล้านนาในสมัยต่อมา ดังเห็นได้จากการสังคายนาครั้งที่ ๘ ของโลก ณ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) ในสมัยพญาติโลกราช เมื่อ พ.ศ.๒๐๒๐

๒) เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในล้านนา

วัดสวนดอกถือเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์หรือนิกายสวนดอกในสมัยพญากือนาทรงสนับสนุนให้พระภิกษุจากเมืองต่างๆของล้านนา เช่น เชียงแสน เชียงตุง เดินทางมาศึกษาเล่าเรียนพระพุทธศาสนาที่พระอารามแห่งนี้ ทั้งภาษาบาลีและศิลปะวิทยาการต่างๆ มีการสร้างตำานทางศาสนาอย่างตำานมูลศาสนา หรือในชินกาลมาลีปกรณ์ ก็ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับวัดสวนดอกอยู่หลายแห่ง แสดงถึงความสำคัญในการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาอย่างแท้จริง

๓) เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

วัดสวนดอกเป็นที่ประดิษฐานพระเจดีย์ที่พญากือนาธรรมิกราชทรงสร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุที่พระสุมนเถรอัญเชิญมาจากสุโขทัย

๔) เป็นสถานที่เก็บคัมภีร์สำคัญ

วัดสวนดอกเป็นสถานที่เก็บคัมภีร์สำคัญๆ ของบ้านเมืองและของพุทธศาสนา นับเป็นคลังแห่งความรู้ในสมัยนั้นอย่างยิ่ง

๕) เป็นที่สถิตของพระสังฆราชในอาณาจักรล้านนา

วัดสวนดอกเป็นที่สถิตของพระสังฆราชในอาณาจักรล้านนาและพระสังฆราชสมัยเจ้าผู้ครองนครที่ปรากฏแน่ชัด คือ พระบุปผามหาสวามี เป็นพระสังฆราชในสมัยพระเจ้าศิริจักรพรรดิราชหรือพระเจ้าติลกปนัดดาธิราช (พระเมืองแก้ว) วัดสวนดอกเป็นศูนย์กลางความเจริญทางพระพุทธศาสนาของล้านนาสืบต่อมาอีกนับร้อยปี โดยได้รับการทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์เรื่อยมา จนถึงยุคที่ล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าเป็นเวลายาวนานกว่า ๒๐๐ ปี วัดสวนดอกจึงมีสภาพชำรุดทรอมลงมาก จนได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ โดยครูบาศรีวิชัยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๗๖

ปัจจุบัน วัดสวนดอกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาเป็นสถานที่สำหรับและปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ ตลอดจนเป็นสถานที่สำหรับทำบุญและประกอบพิธีกรรมตามประเพณีของพุทธศาสนิกชน ตลอดทั้งยังมีบทบาทสำคัญต่อสังคมในด้านต่างๆ ใน พ.ศ.๒๕๐๙ได้รับการยกย่องให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างและในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๓๓ วัดสวนดอกได้รับการสถาปนาเป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ

๖) เป็นแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมล้านนา

วัดสวนดอกมีพระเจดีย์ทรงลังกา เป็นศิลปะทรงผสมแบบลังกาและล้านนา คือ เป็นเจดีย์ที่สร้างแบบเหลี่ยมไม้สิบสองและพระเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์หรือดอกบัวตูม ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัย นอกจากนี้วัดสวนดอกยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมากรที่สวยงามเป็นเลิศ นับเป็นแบบอย่างทางศิลปะและประติมากรรมที่สำคัญของล้านนา ดังเห็นได้จากพระพุทธรูปสำคัญต่างๆที่ประดิษฐานอยู่ภายในพระอาราม เช่น พระเจ้าแก้วตื้อ ซึ่งประดิษฐานในพระอุโบสถ พระพุทธรูปปางสมาธิซึ่งประดิษฐานบนพระวิหารหลวง พระพุทธรูปยืนซึ่งหันพระพักตร์ไปทางเจดีย์ ซึ่งสร้างในสมัยที่ครูบาศรีวิชัยมาบูรณะวัดสวนดอกและพระพุทธรูปปางมารวิชัยองค์ใหญ่ซึ่งถือเป็นพระประธานก่อสร้างสมัยพระเจ้าดิลกนันทดาธิราช อีกทั้งยังมีพุทธรูปยืนซึ่งจำลองแบบมาจากศิลปะพุกามหรือพระทรงเครื่องศิลปะพม่าสร้างขึ้นราว พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๕ ซึ่งเป็นสมัยที่ครูบาศรีวิชัยสร้างพระวิหารหลวง จะเห็นได้ว่าประติมากรรมเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงภูมิปัญญา และมีมือสกุลช่างล้านนาอันงดงาม เป็นที่ตื่นตาตื่นใจของผู้เข้าชมอย่างยิ่ง^๓

แผนภาพที่ ๒.๑ วัดสวนดอก พระอารามหลวง

๒.๒ วัดศรีมุงเมือง ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวว่า เมื่อพระเจ้าแสนเมืองมาลวงลับไปแล้ว พระราชบุตรของพระองค์พระนามว่า เจ้าดิส ประสูติปีมะเส็ง เสวยราชมบัติเมื่อพระชนมายุ ๑๒ ปี ท่านประพันธ์ไว้ในคาถา แปลความว่า เจ้าดิสกุมารนั้น มีศรัทธาในศาสนาน้อยมาก ทรงเลื่อมใสแต่สิ่งภายนอกศาสนา ไม่คบหาสัตบุรุษ บวงสรวงแต่ภูตผีปีศาจ. สวน. ต้นไม้, สถานที่ศักดิ์สิทธิ์. ภูเขา และป่า พระองค์เส่นไหว้บวงสรวงด้วยโค กระบือเป็นต้น ประชาชนอาศัยอยู่ในอาณาจักรของพระองค์มีชื่อเสียงว่าเป็นยักษ์ทาส ในที่นั้นๆ ทัวไป พระองค์โปรดให้สร้างมหาวิหารที่ ตำบลฝั้นแกน อันเป็นที่ประดิษฐานของพระองค์ ปราบกฐินชื่อว่าวัดมุงเมือง

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓ - ๑๕.

วัดศรีมุงเมือง (วัดหลวงเหนือ) ตั้งอยู่เลขที่ ๑๕๗ หมู่ที่ ๔ ต.หลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย มีพื้นที่ ๑๓ ไร่ ๑ งาน ๗ ตารางวา ในปัจจุบันมีพระครูสุนทร อรรถสิทธิ เป็นเจ้าอาวาส

วัดศรีมุงเมืองสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน กษัตริย์องค์ที่ ๘ แห่งราชวงศ์มังราย ครองราชย์นครเชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ.๑๙๔๕ - ๑๙๘๔ แต่ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์กล่าว ว่า พระเจ้าสามฝั่งแกน เป็นกษัตริย์ องค์ที่ ๙ ครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. ๑๙๔๕ - ๑๙๘๕ ชาวบ้าน เรียกว่าวัดหลวงเหนือ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ตามใบบพระราชทานวิสุงคามสีมา ลงพระ ประมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ ๓๐ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๕ ตรงกับปี พ.ศ.๒๔๔๙ เขตวิสุงคามสีมา ยาว ๑๓ วา ๓ ศอก กว้าง ๑๑ วา

ประวัติวัดแห่งนี้เกี่ยวข้องกับตำนานเมืองเชียงใหม่ กล่าวคือพระเจ้าแสนเมืองมา กษัตริย์ราชวงศ์มังราย (ครองราชย์นครเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. ๑๙๒๘ - ๑๙๔๔) แสดงจากแคว้นสิบสองปันนาผ่านมาถึงพินนาสามฝั่งแกน พระชายาได้ประสูติพระโอรส ณ พินนาแห่งนี้ เมื่อปีมะเส็ง จุลศักราช ๗๕๒ (พ.ศ.๑๙๓๓) พระเจ้าแสนเมืองมาจึงตั้งชื่อพระโอรสว่าสามฝั่งแกน สำหรับชื่อพระโอรส พระเจ้าแสนเมืองมาในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ท่านผู้แต่งให้ชื่อว่าเจ้าดิส เมื่อพระเจ้าแสนเมือง มาสวรรคต ขณะพระชนมายุ ๓๙ พรรษา เจ้าสามฝั่งแกน พระโอรส พระชนมายุ ๑๒ พรรษา ขึ้นเป็น กษัตริย์สืบแทน พระเจ้าสามฝั่งแกนขึ้นครองราชย์ในปีมะเส็ง จุลศักราช ๗๖๓ (พ.ศ.๑๙๔๔) ได้สร้าง อารามขึ้น ณ บริเวณประสูติของพระองค์ ณ พินนาสามฝั่งแกนชื่อว่าวัดมุงเมือง^๔

พินนาเป็นหน่วยการปกครองในล้านนาในสมัยโบราณที่ต่ำลงจากเมือง คือเมือง ๆ หนึ่ง จะแบ่งพื้นที่ลงเป็นพินนา ให้ผู้ปกครองพินนามียศเป็นหมื่น เมืองใหญ่ก็มีพินนามาก เมืองเล็กก็มีพิน นาน้อย เช่น เมืองเชียงรายมี ๓๒ พินนา เมืองพะเยามี ๓๖ พินนา การจัดหน่วยปกครองเป็นพินนา โดยการกำหนดพื้นที่เพื่อให้จำนวนไพร่สมดุกับปริมาณที่ดิน จำนวนไพร่จำนวนพินนาก็มากตามไป ด้วย เพื่อให้มีการใช้พื้นที่เหมาะสมและเพื่อควบคุมไพร่^๕

พื้นที่ที่เรียกว่าพินนาฝั่งแกนนี้ ยังไม่พบข้อมูลว่ามีขนาดเล็กใหญ่เพียงใด แต่ถ้าพิจารณา ว่าเป็นพินนาที่อยู่ใกล้เมืองเชียงใหม่และเป็นพื้นที่ราบกว้างใหญ่เหมาะแก่การทำนา ทำไร่ รวมทั้ง พิจารณาว่าเป็นจุดที่หยุดพักของพระเจ้าแสนเมืองมาระหว่างการเดินทางและการให้ใช้เป็นชื่อ พระโอรส พินนานี้ น่าจะเป็นพินนาที่มีความสำคัญสำหรับเมืองเชียงใหม่ และต่อมาเพื่อพระเจ้าสามฝั่ง แกนโปรดให้สร้างวัดขึ้น ณ ที่พินนานี้ พินนานี้ต้องมีความสำคัญเนื่องจากเป็นชุมชนใหญ่ที่มีความสามารถ ในการสร้างและดูแลบำรุงรักษาวัดได้

การพิจารณาว่าวัดศรีมุงเมืองมีความสำคัญ เนื่องจากในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ได้ กล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญที่เกิดขึ้นในล้านนา นอกเหนือจากการกล่าวถึงพุทธประวัติและการ สังกายนาวะพุทธศาสนา ๓ ครั้ง การเผยแผ่พระพุทธรูปไปสู่ลัทธิวิปแล้ว ยังได้กล่าวถึง เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในล้านนา เช่น การสร้างเมืองหริภุญชัย และจามเทวีวงศ์ การก่อกองมหาเจดีย์ เมืองหริภุญชัย เรื่องพระสุมนเถระได้พระธาตุและมาเมืองหริภุญชัย เรื่องพระธาตุเจดีย์หลวง เรื่อง

^๔ วัดศรีมุงเมือง, ประวัติวัดศรีมุงเมือง (วัดหลวงเหนือ), (เชียงใหม่: วรลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑- ๓.

^๕ สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๓๙) หน้า ๑๕๘ - ๑๕๙.

พระพุทธรูปแก่นจันทร์ เป็นต้น ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเหตุการณ์สำคัญ ดังนั้นเมื่อมีการกล่าวถึงการสร้างมหาวิหารวัดศรีมุงเมือง แสดงว่าเหตุการณ์นี้ก็ย่อมสำคัญด้วย

สำหรับปีที่สร้างมหาวิหารในวัดศรีมุงเมืองนั้น ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ไม่ได้ระบุว่าสร้างในปีใด แต่กล่าวว่า เจ้าติสุมารครองราชย์ในปีมะเส็ง จ.ศ. ๗๖๓ (ตรงกับ พ.ศ. ๑๙๔๕) ถึงปีระกา จ.ศ. ๘๐๓ (ตรงกับปี พ.ศ. ๑๙๘๕) รวม ๔๐ ปี ฉะนั้น การสร้างมหาวิหาร หรือรวมทั้งสร้างวัดอาจจะเริ่มสร้างตั้งแต่ปีที่ขึ้นครองราชย์ หรือหลังจากนั้น และการก่อสร้างอาจจะใช้เวลาหลายปี เพราะการก่อสร้างวัดต้องใช้เวลา โดยเฉพาะการสร้างวัดที่อยู่นอกเมืองต้องมีการเคลื่อนย้ายแรงงานช่างฝีมือ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาดำเนินการก่อสร้างวัด

หลังจากสร้างมหาวิหารแล้ว พระเจ้าติสได้แบ่งไร่นา “ถวายให้แก่มหาวิหารนั้น เพื่อเป็นเครื่องอุปการณ (ช่วยเหลือ) แก่มหาวิหาร และพระองค์ได้มีการแบ่งเอาไร่นาเป็นต้น ที่เขาถวายเป็นพุทธรูปในที่ต่าง ๆ ทั่วแคว้นมาอินถวายแก่มหาวิหาร จากความตอนนี้นำแสดงว่าพระเจ้าติสถวายไร่นาในบริเวณพันนาฝั่งแกววิหารหรือวัดที่สร้างขึ้นรวมทั้งโอนผลประโยชน์ที่เกิดจากไร่นาที่มีผู้มาถวายวัดในที่อื่น ๆ ในเมืองเชียงใหม่มาถวายแก่วิหารนี้ด้วย ความตอนนี้นำยืนยันว่าวัดศรีมุงเมือง เป็นวัดที่สำคัญ ถึงกับได้รับประโยชน์จากไร่นา (และข้าววัด) จากทั่วแคว้นเมืองเชียงใหม่^๖

วัดศรีมุงเมือง เป็นวัดประจำหมู่บ้านลวงเหนือ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทลื้อที่มีขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และใช้ภาษาพูดของชาวไทลื้อมาจนปัจจุบัน เดิมวัดศรีมุงเมืองสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้เปลี่ยนเป็นธรรมายุตินิกาย เนื่องจากผู้นำชาวบ้านในเวลานั้น คือ หมื่นบุญเรือง วรพงศ์ มีความศรัทธาเจ้าคุณพระนพิสีพิศาลคุณ (คำปิง คนธสาโร) ซึ่งเป็นพระผู้ใหญ่สังกัดนิกายธรรมยุต ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๒๔๕๗) วัดศรีมุงเมืองจึงเป็นวัดธรรมยุตวัดแรกในเชียงใหม่ ลำดับที่ ๒ คือ วัดเจดีย์หลวง ส่วนลำดับที่ ๓ คือ วัดหนองตูล้อ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

๒.๒.๑ โบราณสถานและโบราณวัตถุ^๗

๑) พระเจดีย์ เป็นเจดีย์ทรงพม่า - ไทลื้อ เป็นเจดีย์ทรงระฆังแบบพม่า มียอดฉัตรโลหะทุกองค์ เจดีย์ประธานมีความสูงองค์เดียวไม่รวมฉัตร ๑๖ เมตร และเจดีย์เล็กแบบเดียวกันอีก ๘ องค์ คือ เจดีย์บริวาร ๔ ทิศ ในกำแพงแก้วรอบพระเจดีย์ประธาน และอีก ๔ องค์ ตั้งอยู่ที่ ๔ มุมของวิหารหลวง เจดีย์เหล่านี้อาจจะสร้างมาตั้งแต่การสร้างวัดศรีมุงเมืองในปี พ.ศ. ๑๙๔๔ แต่มีหลักฐานว่ามีกาบูรณะประมาณปี พ.ศ. ๒๔๔๗ โดยเฉพาะมีการพบหลักฐานยืนยันว่ามี การบูรณะในสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งรัตนโกสินทร์ คือ พบเหรียญกษาปณ์ที่บรรจุอยู่ในรูที่แกนไม้สัก สำหรับยึดก้านฉัตรโลหะยอดเจดีย์ประธาน เหรียญกษาปณ์ที่พบมีเหรียญราคาเสี้ยว อัฐ และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และเหรียญเงินรูปรัฐบาลอังกฤษ แห่งอินเดีย ซึ่งมีพระฉายาลักษณ์พระนางเจ้าวิคตอเรีย สามารถเห็นปีศักราชที่พิมพ์ไว้อย่างชัดเจนที่เหรียญกษาปณ์เหล่านี้

^๖ วัดศรีมุงเมือง, ประวัติวัดศรีมุงเมือง (วัดลวงเหนือ), หน้า ๓ - ๔.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

๒) พระพุทธรูป ๘ องค์ ที่ทางวัดนำมาบูรณะและลงรักปิดทอง คือ ๑. พระประธานในวิหาร ๒. พระพุทธรูปหน้าซ้ายขวาพระประธานในวิหาร ๓. พระเพชรศรีเมือง ๔. พระประธานและพระบริวารในพระอุโบสถ รวม ๓ องค์ ๕. พระพุทธรูปไม้สัก ปางประทานพรสูง ๘๐ เซนติเมตร

๓) ปั้นลมไม้ ทำจากไม้สัก^๕

แผนภาพที่ ๒.๒ ลานหน้าพระอุโบสถวัดศรีเมือง

๒.๓ วัดป่าแดงมหาวิหาร ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวถึงวัดป่าแดงมหาวิหาร ความว่า เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ได้ ๑๙๖๗ ปี ตรงกับปีเถาะ จุลศักราช ๑๘๕ พระมหาเถระที่อยู่ในเมืองเชียงใหม่ ๒๕ องค์ มีพระมหาธัมมคัมภีร์ พระมหาเมธังกร พระมหาญาณมงคล พระมหาสีลวงค์ พระมหาสารีบุตร พระมหารตนากร พระมหาพุทธสาคร เป็นต้น กับพระมหาเถระที่อยู่แคว้นกัมโพช (ลพบุรี) ที่แล้วมา ๘ องค์ มีพระมหาญาณสิทธิ เป็นต้น รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน ๓๓ องค์ ได้มาประชุมกันแล้วปรึกษากันว่า เมื่อพระสัมมาสัมพุทธยังทรงพระชนม์อยู่ พระองค์ พระองค์ได้เสด็จไปลังกาทวีป ถึง ๓ ครั้ง โดยจะให้ศาสนาของพระองค์ตั้งมั่นในลังกาทวีป แม้พวกเราควรจะไปลังกาทวีป นำเอาหลักธรรมแห่งศาสนาไปปลูกฝังในประเทศของเรา พระเถระเหล่านั้นตกลงกันเป็นเอกฉันท์ จึงไปลังกาทวีปโดยลำดับ เข้าไปหาท่านมหาสมาวินรัตนมัสการแล้วทักทายปราศรัยด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวานแล้วพักอาศัยอยู่ที่นั่น แม้พระเถระเหล่านั้นนับทั้งมหาเถระชาวมมนะ ๖ องค์ รวมเป็น ๓๙ องค์ด้วยกัน พระมหาเถระทั้งหลายได้เล่าเรียนอักษรศาสตร์ การอ่านออกเสียงการสวดออกเสียงตามตัวอักษรที่ใช้อยู่ในลังกาทวีป บรรณาณาประโยชน์อันสูงสุด จึงขออุปสมบท และท่านทั้งหมดเหล่านั้นก็ได้อุปสมบทโดยคณะสงฆ์ ๒๐ รูป มีพระธรรมมาจารย์ผู้ประพฤตินิธรรมเป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาสมาวินรัตนเป็นพระกรรมวาจาจารย์ บวชกันในเรือขนาดที่พระราชาสีหลทรงจัดขานานให้ที่ท่าเรือยาปา

^๕อ้างแล้ว, หน้า ๑๓ - ๓๕.

แม่น้ำกัลป์ยาณี เมื่อพระศาสนาปรินิพพานได้ ๑๙๖๘ ปี ตรงกับวันเสาร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือนแปดหลัง ประกอลด้วยเขมณัฐฤกษ์ดิถีที่ ๑๓ ปีมะโรง จุลศักราช ๗๘๖ พระเถระทั้งหลายเหล่านั้น ได้อุปสมบท แล้วจึงไปมัสการพระทันตธาตุ และรอยพระพุทธรบาทบนยอดเขาสุมนภูฏและมหาสถาน ๑๖ แห่ง แล้วกราบลาพระอาจารย์พระอุปัชฌาย์กลับมาโดยลำดับ

ได้ยินว่าพระเถระเหล่านั้นอยู่ในลังกาทวีป ๔ เดือนเท่านั้น เพราะทพภิกษุภัย (อดข้าว) และเมื่อจะจากมานั้น ได้ขอพระเถระ ๒ องค์ เพื่อจะเอามาเป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาวิกกมพาหุและพระมหาอุตตมปัญญา กับทั้งของพระบรมธาตุองค์หนึ่งเพื่อเอามาบูชากลับให้ ครั้งนั้นพระมหาวิกกมพาหุมีพรรษา ๑๕ พระมหาอุตตมปัญญามีพรรษา ๑๐ เมื่อออกเรือมาถึงกลางมหาสมุทร ได้พบกับพระพรหมเถรและโสมเถร พระเถระเหล่านั้นได้อุปสมบทให้พระพรหมเถรและพระโสมเถรทั้ง ๒ กลางมหาสมุทรแล้วยังมาอุปสมบทให้พระมหาเถรสีลวิสุทธิ ผู้เป็นพระอาจารย์ของพระเทวีของบรมกษัตริย์อโยชฌาธิบตี ในอโยชฌปุระ กับพระมหาเถรสีธัมมโกวิท

ได้ยินว่าในพรรษาต้น พระเถระเหล่านั้น จำพรรษาอยู่ในเรือท่ามกลางมหาสมุทรต่อมา ในพรรษาที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ได้จำพรรษาอยู่ในอโยชฌปุระเป็นต้น ต่อจากนั้นพระมหาเถรทั้งหลาย ไปเมืองสัชชนาลัย ได้อุปสมบทให้พระพุทธรศาครเถรในเมืองนั้น ภายหลังได้มาเมืองสุโขทัยจำพรรษา อยู่ที่นั่นในพรรษาที่ ๖ เมื่อพระศาสนาปรินิพพานได้ ๑๙๗๔ ปี ตรงกับปีจอ จุลศักราช ๗๙๒ พระเถระเหล่านั้น มีพระมหาธิมมคัมภีร์เถร พระมหาเมธังกรเถรเป็นหัวหน้า ได้ไปถึงเมืองเชียงใหม่ พักอยู่ในมหาวิหารวัดป่าแดง ได้ยินว่า ท่านเหล่านั้นอยู่ในมหาวิหารวัดป่าแดงแห่งเดียว องค์ละ ๗ ปีบ้าง ๘ ปีบ้าง^๔

เมื่อนั้นยังเป็นปีเถาะอยู่ พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิราชาธิราช ทรงปรารถนาจะเป็น ทายาทแห่งพระศาสนา เพื่อสนองพระคุณพระบรมชนกชนนี จึงทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระเทวีผู้ เป็นพระมารดาของพระองค์ แล้วทรงผนวช พระภิกษุสงฆ์ได้อุปสมบทให้พระองค์โดยมีพระอดุลศักดิ์ ยธิกรรมมหาสามีเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระผู้เป็นเจ้าญาณมงคลเถรเป็นพระอุปัชฌาย์ พระองค์ ทรงผนวชอยู่ไม่นาน ทรงอำลาจากพระอุปัชฌาย์สึกออกมาเสวยสิริราชสมบัติ พระโสมจิตเถรได้ ประดิษฐานศาสนานิกายสีหลแคว้นเชียงตุง เมื่อจุลศักราช ๘๑๐ (พ.ศ. ๑๙๙๒) ต่อจากนั้นมา พระเจ้า สิริธรรมจักรพรรดิพิลกราชาธิราชพร้อมด้วยพลนิกายเป็นอันมากเสด็จไปเมืองน่าน ฝ่ายพระราชบิดาของ พระเจ้าพิลก คือพระเจ้าติส (สามฝั่งแกน) มอบราชสมบัติให้แก่พระเจ้าพิลกแล้ว ต่อมาได้อีก ๔ ปีก็ สวรรคต เมื่อปีฉลู พระราชาธิบดีพิลกได้ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระราชบิดา ที่วัดป่าแดงมหา วิหาร ด้วยสักการเป็นอันมาก ต่อแต่นั้นมาพระราชเทวีผู้เป็นพระราชมารดาของพระองค์สวรรคตในปี ที่พระองค์ได้เมืองน่าน พระองค์ถวายพระเพลิงพระศพพระราชเทวีมารดานั้น ในที่แห่งเดียวกันที่ ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระราชบิดา และพระองค์ทรงกระทำบุญมีประการต่างๆ เพื่อประโยชน์ แก่พระราชมารดา พระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิพิลกราชาธิราช โปรดให้สร้างโรงอุโบสถหลังหนึ่งใน อารามวัดป่าแดงหลวง ซึ่งเป็นที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระราชบิดาและพระราชมารดาของ

^๔ พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ร้าไทย เพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๙ - ๑๒๐.

พระองค์ เมื่อปีมะแม จุลศักราช ๘๑๓ ตรงกับพระศกาศดาปรินิพพานได้ ๑๙๙๕ ปี เพื่อเป็นบุญถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระราชาบิดาพระราชมารดา (หน้า ๑๒๔)^{๑๐}

วัดป่าแดงมหาวิหาร หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “วัดป่าแดง” ที่ได้ชื่อว่าวัดป่าแดงเนื่องจากในอดีตริมบริเวณวัดมีต้นไม้แดงอยู่มาก วัดป่าแดงมหาวิหารตั้งอยู่เลขที่ ๗๑ หมู่ ๑๔ ซอย ๔ ถนนสุเทพ ตำบล สุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ปัจจุบันพระครูโฆสิตปริยัตยาภรณ์ (ธีรพงษ์ สิริธโร) เป็นเจ้าอาวาส^{๑๑}

วัดป่าแดงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๙๗๔ โดยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายเพื่อเป็นที่พำนักของพญาณคัมภีร์และคณะสงฆ์ที่เดินทางกลับมาจากลังกา เพื่อเผยแผ่ลัทธินิกายลังกาวงศ์ใหม่หรือนิกายสิงหลในขณะนั้นพญาณคัมภีร์ได้อัญเชิญพระไตรปิฎก พระพุทธรูป และต้นโพธิ์มาไว้ในวัดแห่งนี้ ในสมัยพระเจ้าติโลกราชพระองค์ทรงเลื่อมใสและทำนุบำรุงพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ใหม่อีกทั้งทรงผนวชที่วัดป่าแดงมหาวิหาร การสนับสนุนคณะสงฆ์นิกายสิงหลทำให้พุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ใหม่เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากเป็นที่เลื่อมใสของผู้คน วัดป่าแดงจึงเป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนาสายลังกาวงศ์ใหม่ พระเจ้าติโลกราชได้ถวายพระเพลิงพระศพพระราชบิดาและพระราชมารดาที่วัดแห่งนี้ทั้งยังได้สร้างเจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิพระราชบิดาและพระมารดาซึ่งยังคงมีหลักฐานหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน

พุทธศาสนาเถรวาทลังกาวงศ์ใหม่ หรือนิกายสิงหล เป็นพุทธศาสนานิกายใหม่ที่เข้ามาเผยแผ่ในล้านนาโดยมีพญาณคัมภีร์เป็นผู้นำในการเผยแผ่ นำเข้ามาในเชียงใหม่ในสมัยพญาสามฝั่งแกน (พ.ศ. ๑๙๗๓) สาเหตุที่ทำให้พญาณคัมภีร์ตั้งนิกายลังกาวงศ์ใหม่ขึ้นเนื่องจาก การเผยแผ่ลัทธิลังกาวงศ์ของพระสุมนเถระซึ่งทำให้เกิดการตื่นตัวทางพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางนำไปสู่แนวความคิดที่ต้องการพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์ถูกต้องตามพระธรรมวินัย พญาณคัมภีร์และคณะจึงเดินทางไปศึกษาและอุปสมบทที่ลังกาโดยตรง จึงเดินทางกลับมาเผยแผ่หลักการและแนวปฏิบัติใหม่ออกไปอย่างกว้างขวางจนเกิดความขัดแย้งและแตกแยกกับนิกายลังกาวงศ์เก่าหรือนิกายรามัญ (วัดสวนดอก) คณะสงฆ์ฝ่ายป่าแดงกล่าวหาสงฆ์ฝ่ายสวนดอกว่าไม่เป็นภิกษุเพราะไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดในสมัยพญาสามฝั่งแกน(พ.ศ. ๑๙๔๕-๑๙๘๔) จึงโปรดให้จัดเวทีโต้แย้งกันจนในที่สุดสงฆ์ฝ่ายป่าแดงชนะ หลังจากนั้นพระสงฆ์ทั้งสองนิกายยังเกิดการทะเลาะวิวาทกันอยู่บ่อยครั้งพญาสามฝั่งแกนจึงโปรดให้สงฆ์ฝ่ายป่าแดงออกจากเชียงใหม่ใน พ.ศ. ๑๙๗๗ ทำให้นิกายป่าแดงไปเจริญรุ่งเรืองที่ เชียงราย เชียงแสน พะเยา ลำปาง เชียงตุง จนกระทั่งสมัยพระเจ้าติโลกราช(พ.ศ. ๑๙๘๔-๒๐๓๐) ทรงเลื่อมใสในนิกายวัดป่าแดงจึงทรงอุปถัมภ์จนนิกายวัดป่าแดงกลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง^{๑๒}

๒.๓.๑ โบราณสถานสำคัญ

๑) เจดีย์วัดป่าแดงหลวง(ร้าง) เจดีย์วัดป่าแดงหลวงร้างเป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน ตั้งอยู่บริเวณทางด้านตะวันออกของวัดในส่วนที่มีพระสงฆ์จำพรรษา เจดีย์องค์นี้สร้างขึ้นในปีพ.ศ. ๑๙๙๐ โดยพญาติโลกราชโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิพระราชบิดาและพระบิดาของพระองค์

^{๑๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔.

^{๑๑}สมโภชติ อ่องสกุล และคณะ, วัดป่าแดงมหาวิหาร : อดีต ปัจจุบัน อนาคต,(คณะวิศวกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๕.

^{๑๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๑.

ลักษณะประกอบของเจดีย์มีความสัมพันธ์กับเจดีย์ช้างล้อมศรีสุพรรณาลัย ประกอบด้วยฐานเชียงทรงสี่เหลี่ยมซ้อนกันสองชั้นแล้วเคยปรากฏรูปปั้นช้างล้อมองค์เจดีย์ ลำตัวของช้างเหล่านั้นติดกับติดกับฐานเชียงทรงสี่เหลี่ยมแต่ปัจจุบันชำรุดหลุดร่วงไปหมดแล้ว ถัดจากฐานช้างล้อมเป็นฐานทรงแท่งรูปสี่เหลี่ยมยกสูง เจาะเป็นช่องซุ้มจรณะเป็นกรอบวงโค้งลักษณะคล้ายกรอบซุ้มหน้านางในศิลปะสุโขทัย โดยที่ช่องซุ้มนี้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโดยรอบทั้ง ๔ ด้าน ด้านละ ๕ ซุ้ม รวม ๒๐ ซุ้ม ซึ่งมีลักษณะคล้ายกรอบซุ้มหน้านางในศิลปะสุโขทัยที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะลังกาซึ่งอิทธิพลของเจดีย์ทรงระฆังแบบสุโขทัย อาจเข้ามาในล้านนาตั้งแต่การเข้ามาเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสุมนเถระ พ.ศ. ๑๙๑๒^{๑๓}

๒) วิหารวัดป่าแดงหลวง วิหารวัดป่าแดงหลวงตั้งหน้าไปทางด้านทางตะวันออก ตามสภาพในปัจจุบันได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์โดยครั้งสำคัญเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ เช่น การก่อผนังและหน้าต่างใหม่ การมุงหลังคาด้วยกระเบื้อง แต่ในส่วนศิลปกรรมตามสภาพเดิม เช่น หน้าบัน คันทวย รองรับเชิงชาย และลวดลายปูนปั้นประดับมณฑปปราสาทภายในวิหารมีลักษณะค่อนข้างสมบูรณ์^{๑๔} รวมถึงตัวผนังของอาคารเป็นแบบดั้งเดิมของล้านนา ลักษณะตัววิหารเป็นอาคารเครื่องไม้ขนาดกว้าง ๓ ห้อง ยาว ๖ ห้อง หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีลักษณะเป็นวิหารแบบปิดโดยมีการก่ออิฐฉาบปูนเป็นผนังที่รอบตัวอาคาร มีการเจาะช่องหน้าต่าง ระหว่างห้องวิหารทุกห้อง สำหรับห้องท้ายวิหารเป็นผนังก่ออิฐและเจาะช่องเพื่อทะลุถึง องค์มณฑปปราสาทที่สร้างท้ายวิหารเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำริด แผ่นผนังของวิหารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสัมพันธ์กับหลังคาที่มี ๒ ชั้น เป็นกระเบื้องดินเผาเคลือบสีน้ำตาล^{๑๕}

๓) อุโบสถวัดป่าแดง อุโบสถวัดป่าแดง ตั้งแยกอยู่ในบริเวณตอนล่าง ห่างจากบันไดนาคราพหนึ่งร้อยเมตร ทางด้านทิศตะวันออก ปัจจุบันอยู่ติดชายตนะ แสมเล็พ แอนด์ สปา เชียงใหม่ ตัวอุโบสถหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนขนาดเล็กตั้งอยู่บนเนินดินบริเวณหน้าบันตกแต่งด้วยลายแกะสลักไม้ โดยลายหน้าบันด้านทิศตะวันตกปรากฏลายแกะไม้ประดับกระจก เป็นภาพยักษ์ประกอบเกวายก้านขด ป้านลมทั้งสองด้านเป็นรูปพญานาคประดับกระจก อุโบสถวัดป่าแดง ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างแต่จากรูปแบบศิลปกรรมน่าจะสร้างหลังจากวิหาร

๔) เจดีย์ทรงระฆัง ด้านหลังวิหารวัดป่าแดงปรากฏเจดีย์ทรงระฆัง ที่ตัวระฆังได้ปรับปรุงแบบอยู่ในผังแปดเหลี่ยม บนฐานปัทม์ อันเป็นเจดีย์ศิลปะล้าน แต่ไม่ปรากฏหลักฐานการก่อสร้าง โดยร่องรอยที่ปรากฏในปัจจุบันได้ถูกปฏิสังขรณ์ไปมากแล้วเจดีย์ดังกล่าวสันนิษฐานว่าอาจสร้างหรือปฏิสังขรณ์ในช่วงเวลาที่ครูบาศรีวิชัยมาพำนักที่วัดป่าแดง ตามเอกสารล้านนาราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ได้กล่าวว่าครูบาศรีวิชัยได้ บูรณะซ่อมแซมในช่วงหลังที่ท่านได้มาปฏิสังขรณ์วัดสวนดอก รวมทั้งให้สร้างหอไตรขึ้นระหว่างซุ้มพระหลังวิหารกับเจดีย์

^{๑๓} สมโชติ อ่องสกุล, และคณะ, โครงการศึกษาประวัติศาสตร์พุทธศาสนา เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา วัดป่าแดงมหาวิหารอย่างยั่งยืน, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙.

^{๑๔} สมโชติ อ่องสกุล และคณะ, วัดป่าแดงมหาวิหาร : อดีต ปัจจุบัน อนาคต, (คณะวิศวกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๓.

^{๑๕} สมโชติ อ่องสกุล, และคณะ, โครงการศึกษาประวัติศาสตร์พุทธศาสนา เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา วัดป่าแดงมหาวิหารอย่างยั่งยืน, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๓๒.

๕) เจดีย์ทรงปราสาท เจดีย์ทรงปราสาทบนฐานปัทม์ มียอดเป็นทรงระฆังกลม ภายในองค์ธาตุเรือนธาตุนี้เป็นห้องขนาดเล็กโดยปัจจุบันเป็นอาคารที่ใช้เป็นหอธรรมหรือเก็บคัมภีร์ใบลาน เจดีย์ดังกล่าวไม่ปรากฏหลักฐานการสร้าง แต่เมื่อพิจารณาจากรูปแบบศิลปกรรมเจดีย์ในปัจจุบันแม้จะได้ถูกปฏิสังขรณ์ไปมากแต่จากร่องรอยบางประการ เช่น การปรากฏการตกแต่งด้วยปูนปั้นประดับกระจกบริเวณองค์ระฆังเหนือเรือนธาตุด้วยลานศิลปะพม่า และยอดเจดีย์ที่ปราศจากบัลลังก์ ก็เป็นลักษณะของเจดีย์ศิลปะพม่า ทำให้มีการตั้งข้อสังเกตว่ามีการปฏิสังขรณ์โดยผสมผสานกับศิลปะพม่า เพราะเป็นที่นิยมแพร่หลายในสมัยนั้น^{๑๖}

แผนภาพที่ ๒.๓ อุโบสถวัดป่าแดงมหาวิหาร

๒.๔ วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพธาราม) ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวถึงวัดเจ็ดยอด (มหาโพธาราม) ฝ่ายพระเจ้าฟิลาธราชธิเบติ ทรงสดับธรรมบรรยายจากสำนักพระภิกษุสีหฬเรื่องอนิสงส์ปลุกต้นโพธิ์ มีราชประสงคืใคร่ปลุกต้นมหาโพธิ์ ทรงพิจารณาสถานที่สมควร ก็ทรงเห็นสถานอันควร คือวัดมหาโพธารามนี้ ครั้นแล้วพระเจ้าฟิลาธราชธิเบติโปรดให้สร้างอารามขึ้นแห่งหนึ่ง เพื่อเป็นที่อยู่ของมหาเถรชื้ออูตตมปัญญาในพื้นที่เนินน้ำร้อนรมย์ริมฝั่งแม่น้ำขานทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือราชธานีเชียงใหม่ในปีกุน จุลศักราช ๘๑๗ (พ.ศ. ๑๙๙๙) แล้วโปรดให้ปลุกต้นโพธิ์นั้นในปีเดียวกัน จริงอยู่พระภิกษุก่อนๆ ไปสีหฬแล้วนำพืชจากกิ่งโพธิ์เบื้องขวามาจากสีหฬนั้น เอามาปลูกไว้ในอารามเชิงดอยสุเทพ (วัดป่าแดงมหาวิหาร) ครั้นนั้นพระราชธาโปรดให้นำพืชจากมหาโพธิ์ต้นเชิงดอยสุเทพนั้น แล้วปลูกไว้ในอารามที่สร้างขึ้นนี้ เพราะเหตุที่ต้นมหาโพธิ์ปลูกในอารามนี้จึงปรากฏชื้อว่า วัดมหาโพธาราม ครั้นปลุกต้นมหาโพธิ์เสร็จแล้ว พระองค์โปรดให้จัดพิธีหั่งปวง คือ สร้างเวทให้เหมือนต้นมหาโพธิ์ที่พระพุทธเจ้าผจญมาร และสร้างสัตตมหาสถาน ต่อจากนั้น ในปีอก จุลศักราช ๘๓๘ (พ.ศ. ๒๐๒๐) โปรดให้สร้างมหาวิหารในอารามนั้น^{๑๗}

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

^{๑๗} พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มณีวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ไร่ไทยเพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๕.

แรกสร้างวัดมีชื่อเรียกว่า วัดมหาโพธารามหรือวัดโพธารามมหาวิหาร เพราะทรงโปรดให้แบ่งหน่อมหาโพธิ์ ที่พระสีหลนำมาจากศรีลังกามาปลูกไว้ที่วัดป่าแดงหลวง เชียงดอยสุเทพแล้วนำมาปลูกไว้ที่วัดแห่งนี้

หากเดินทางไปเชียงใหม่ตามถนนซูเปอร์ไฮเวย์ หรือทางหลวงหมายเลข ๑๑ จากลำปาง เมื่อถึงเชียงใหม่แล้วให้ตรงไปตามถนนซูเปอร์ไฮเวย์ เส้นนอกเมืองเชียงใหม่ผ่านสี่แยกสันกำแพง ผ่านสี่แยกไปดอยสะเก็ดและเชียงราย บริเวณสถานีขนส่งเชียงใหม่อาเขต ข้ามสะพานเฉลิมพระเกียรติ (แม่น้ำปิง) ผ่านโรงพยาบาลลานนาและสี่แยกตัดกับถนนช้างเผือกเส้นทางที่จะไปแมริม แต่ให้ตรงไปผ่านพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ เลี้ยวไปอีกไม่ไกลก็จะถึงที่ตั้งของวัดเจ็ดยอด บริเวณริมถนนซูเปอร์ไฮเวย์ หรือทางหลวงหมายเลข ๑๑ นี้

วัดเจ็ดยอดเป็นวัดที่อยู่นอกกำแพงเมืองเชียงใหม่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ เนื้อที่วัดประมาณ ๓๗ ไร่ ๓ งาน กับ ๖๑ ตารางวา วัดเจ็ดยอดตั้งอยู่ไม่ไกลจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ เท่าใดนัก สำหรับผู้ที่เดินทางไปชมปูชนียสถานโบราณวัตถุที่น่าสนใจของวัดเจ็ดยอด หากไปตามเส้นทางหมายเลข ๑๑ นี้จะสะดวกมาก วัดเจ็ดยอดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ในปัจจุบันมีพระเทพปริยัติ (สะอาด ขนดีโก ป.ธ.๗) เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่เป็นเจ้าอาวาส

วัดเจ็ดยอดเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญและน่าสนใจมากแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ที่สร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าติโลกราช หรือในประมาณปีพุทธศักราช ๑๙๙๙ และต่อมาเมื่อไม่นานมานี้ คือ ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๒ - ๒๕๑๓ ก็ได้สร้างพระวิหารขึ้นใหม่เป็นศาสนสถานศิลปะแบบล้านนายุคหลัง ที่มีความสวยงามน่าชมอีกแห่งหนึ่งของเมืองเชียงใหม่

วัดเจ็ดยอดเป็นชื่อที่คนทั่วไปเรียกกันในภายหลัง ซึ่งนามเดิมของวัดนี้เมื่อแรกสร้างโดยพระเจ้าติโลกราชกษัตริย์ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ลำดับที่ ๙ แห่งราชวงศ์มังรายโปรดให้หมื่นด้ามพร้าคต หรือสีหโคตรเสนาบดี ในรัชกาลของพระองค์ซึ่งเป็นนายช่างเอกทำการก่อสร้างศาสนสถานและเสนาสนะขึ้นเป็นอารามในปีพุทธศักราช ๑๙๙๙ เมื่อทำการสถาปนาอารามเสร็จแล้ว ทรงโปรดให้นิมนต์พระมหาเถระอุตตมปัญญามาสถิตเป็นอธิบดีแห่งสงฆ์องค์แรกในอารามแห่งนี้ และทรงตั้งชื่อว่า วัดมหาโพธาราม หรือวัดโพธารามมหาวิหาร ก็เรียกด้วยเหตุที่พระเจ้าติโลกราชเคยได้ทรงสดับพระธรรมจากสำนักพระสงฆ์สิงหล ในเรื่องอานิสงส์การปลูกต้นไม้โพธิ์ จึงมีพระราชประสงค์ใคร่จะปลูกต้นไม้โพธิ์ไว้ในบริเวณวัดแห่งนี้ จึงโปรดให้นำหน่อมหาโพธิ์ต้นที่นำมาจากลังกา ซึ่งนำมาปลูกไว้ที่วัดป่าแดงหลวงเชียงดอยสุเทพ โดยแบ่งมาปลูกไว้ ณ บริเวณอารามที่สร้างขึ้น ดังนั้นวัดสร้างใหม่จึงได้รับการขนานนามว่า วัดมหาโพธาราม หรือวัดโพธารามมหาวิหารแต่ชื่อนี้มักจะถูกสลับเลื่อนไป เมื่อผู้คนเห็นมีพระสถูปเจดีย์อยู่บนมหาวิหารโบราณ ๗ องค์ จึงพากันนิยมเรียกวัดเจ็ดยอดหรือบางแห่งเรียกว่า วัดเจดีย์เจ็ดยอด เรื่อยมาถึงทุกวันนี้

วัดเจ็ดยอด หรือวัดเจดีย์เจ็ดยอด เป็นวัดที่มีความสำคัญยิ่งในทางพุทธศาสนาของอาณาจักรล้านนา เพราะเป็นอารามนอกกำแพงเมืองเชียงใหม่ที่เจียบสงบ ดังนั้นในปีพุทธศักราช ๒๐๒๐ หลังจากสร้างวัดนี้มาได้ ๒๐ ปี พระเจ้าติโลกราชโปรดให้มีการประชุมพระเถระานุเถระทั่วทุกเมืองในอาณาจักรล้านนา และทรงคัดเลือกพระธรรมโณเจ้าอาวาสวัดป่าตาลเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ส่วนพระองค์รับเป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์ทำการสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นที่วัดนี้ (วัดมหาโพธาราม)

จนสำเร็จเรียบร้อยในหนึ่งปี นับได้ว่าเป็นการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งใหญ่ครั้งที่ ๘ นับตั้งแต่เริ่มมีพุทธศาสนากำเนิดขึ้น

การทำสังคายนาพระไตรปิฎกในพุทธศาสนา ๗ ครั้งที่ผ่านมา จะทำอยู่ในประเทศอินเดียและศรีลังกาโดยตลอด และการทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๘ ในปีพุทธศักราช ๒๐๒๐ นี้ จึงถือได้ว่าเป็นครั้งสำคัญมากและเป็นการทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งแรกในดินแดนประเทศไทยอีกด้วย ตั้งที่วัดโพธาราม หรือวัดเจ็ดยอดจึงเป็นสถานที่สำคัญในทางพุทธศาสนาของไทย (ในอดีตเป็นดินแดนอาณาจักรล้านนา)

ต่อมาหลังจากสิ้นรัชกาลของพระเจ้าติโลกราชแล้ว วัดมหาธาราม หรือวัดเจ็ดยอด ซึ่งเป็นวัดนอกกำแพงเมืองที่ตั้งอยู่เกือบจะเชิงดอยสุเทพในสมัยนั้น ยังเป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ และได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์อยู่เสมอมา เช่น ในสมัยพระยอดเชียงราย โอรสของท้าวศรีบุญเรือง ซคง เป็นราชนัดดาของพระเจ้าติโลกราชครั้งได้ขึ้นครองเมืองเชียงใหม่ต่อจากพระเจ้าติโลกราชก็ได้ทรงจัดการถวายพระเพลิงพระศพพระเจ้าติโลกราช ณ วัดมหาโพธาราม และทรงสร้างสถูปขนาดใหญ่บรรจุพระอัฐิไว้ในปีพุทธศักราช ๒๐๓๕ ดังปรากฏมาทุกวันนี้

ต่อมาในสมัยพระเมืองแก้วกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ผู้ครองเมืองเชียงใหม่อันดับที่ ๑๑ ต่อจากพระยอดเชียงราย (เป็นราชโอรสของพระยอดเชียงราย) ก็ทรงโปรดให้ถวายพระเพลิงพระศพของพระราชบิดา ที่วัดมหาโพธารามเช่นกัน เสร็จแล้วทรงโปรดให้สร้างพระอุโบสถหลังแรกของวัดเจ็ดยอดนี้ขึ้น ณ บริเวณที่ถวายพระเพลิงพระศพของพระราชบิดา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๐๔๕

วัดมหาโพธาราม หรือวัดเจ็ดยอดได้กลายเป็นวัดร้าง ไม่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษามาตั้งแต่เมื่อใด ไม่มีหลักฐานแน่ชัด มีนักประวัติศาสตร์โบราณคดีหลายท่านได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า น่าจะร้างไปเมื่อคราวเมืองเชียงใหม่กลายเป็นเมืองร้างในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยาหรือต้นกรุงรัตนโกสินทร์ คือ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๑๙ บรรดาหัวเมืองทางเหนือต่างๆ คือ หัวเมืองอาณาจักรล้านนา ขณะนั้นกำลังเผชิญศึกสงครามกับพม่าซึ่งได้แผ่ขยายอำนาจเข้ายึดครองเมืองเชียงใหม่และอีกหลายเมืองทั่วล้านนา นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๑๒๒ มาจนถึงปีพุทธศักราช ๒๓๑๗ ที่เมืองเชียงใหม่ตกอยู่ในการปกครองของพมามาตลอด

ครั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงทำการกอบกู้เอกราชกลับคืนมาอาณาจักรล้านนาก็เข้าสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้ากรุงธนบุรี จนกระทั่งเกิดการต่อสู้กับพม่าเข้าศึกไปทั่วแผ่นดินล้านนา ในช่วงเวลานั้นเองหัวเมืองต่างๆ ในล้านนา รวมทั้งเมืองเชียงใหม่ด้วยที่ต้องเผชิญกับยุทธภัย จนต้องทิ้งเมืองเชียงใหม่ให้กลายเป็นเมืองร้างอยู่ระยะหนึ่ง

ผู้คน พลเมือง พระภิกษุ สามเณรของเชียงใหม่จำต้องพากันอพยพหนีภัยสงครามไปอยู่ตามหัวเมืองอื่นๆ ที่ปลอดภัยจนหมดสิ้นบรรดาตัวอาารามในเมืองเชียงใหม่และนอกเมืองเชียงใหม่หลายแห่งกลายเป็นวัดร้างไป รวมทั้งวัดมหาโพธาราม หรือวัดเจ็ดยอดด้วย

ต่อมาเมื่อถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้ากาวิละ พระยาจำบ้านได้รวมผู้คนชาวล้านนาเข้าต่อสู้กับพม่าจนได้รับชัยชนะ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๓๙

เมืองเชียงใหม่จึงได้กลับมาตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังจากที่ร้างไปกว่า ๒๐ ปี ในยุคนั้นถือเป็นยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเมืองเชียงใหม่จะกลับคืนมาเป็นบ้านเป็นเมืองแล้วก็ตามบรรดาวัดวาอารามทั้งที่อยู่ภายในกำแพงเมืองและนอกกำแพงเมืองหลายวัดก็ยังมีสภาพเป็นวัดร้างอยู่จำนวนมาก วัดเจ็ดยอดเองก็เป็นวัดร้างมานาน เพิ่งจะมีพระภิกษุสามเณรเข้ามาอยู่จำพรรษาและมีการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ให้เป็นพุทธศาสนสถานหรือวัดเมื่อไม่นานมานี้เอง

ปัจจุบันวัดเจ็ดยอดหรือวัดเจติยเจ็ดยอด นับว่ามีความสำคัญในทางพุทธศาสนาอย่างมาก โดยเริ่มด้วยเป็นวัดที่มีต้นศรีมหาโพธิ์ซึ่งนำมาจากศรีลังกา และเป็นสถานที่จัดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๘ หรือเป็นครั้งแรกในดินแดนของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นพุทธศาสนสถานที่ทรงคุณค่าในทางศิลปกรรมสมัยอาณาจักรล้านนาที่งดงามแห่งหนึ่งที่ควรหาโอกาสเข้าไปเยี่ยมชม^{๑๘}

แผนภาพที่ ๒.๔ มหาวิหารวัดเจ็ดยอด

๒.๕ วัดร้างเปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวถึงวัดร้างเปิง (ตโปทาราม) ความว่า เจ้ายอดเชียงราย ประสูติเมื่อปีชวด (จ.ศ. ๘๑๘ พ.ศ. ๒๐๐๐) มีพระชนมายุได้ ๓๑ ปีครองราชย์สมบัติในปิยะเม พระเจ้ายอดเชียงรายนั้น พร้อมด้วยพลนิกายเสนาอำมาตย์ เอาหีบทองคำไปอัญเชิญพระบรมศพพระเจ้าพิลก พระราชอัยกาของพระองค์ไปถวายพระเพลิงที่วัดมหาโพธาราม ครั้นถวายพระเพลิงเสร็จแล้วทรงสร้างสถูปใหญ่ในวัดแล้วบรรจุก้อนนั้นบูชาตลอดมา พระเจ้ายอดเชียงรายโปรดให้สร้างวัดตโปทาราม เมื่อปีชวด จุลศักราช ๘๕๕ (พ.ศ. ๒๐๓๖)^{๑๙}

จากหลักศิลาจารึกที่ขุดพบมีใจความว่า พระเจ้าติโลกราชกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ครองเมืองเชียงใหม่องค์ที่ ๙ จ.ศ. ๘๐๔ (พ.ศ. ๑๙๘๕ - ๒๐๓๐) มีพระราชโอรสอันประสูติจากพระมเหสีเพียงพระองค์เดียว คือ ท้าวศรีบุญเรือง เมื่อท้าวศรีบุญเรืองพระชนม์ได้ ๒๐ พรรษา มีคนเพ็ดทูลพระเจ้าติโลกราชว่าท้าวศรีบุญเรืองเตรียมการจะคิดกบฏ ทำให้ทรงกลางแคลงพระทัย จึงทรงโปรดให้ไปครองเมืองเชียงแสน และเชียงราย ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านในขณะนั้น

^{๑๘} สมัย สุทธิธรรม, สารคดีน่ารู้ ชุดมหัศจรรย์ล้านนา คุณค่ามรดกไทย เรื่องวัดเจ็ดยอด ยอดศิลปะยุคทองของล้านนา, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๑ - ๓๗.

^{๑๙} พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ไร่ไทยเพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๒.

ณ เมืองเชียงรายนี้เอง ได้เป็นที่ประสูติโอรสของท้าวศรีบุญเรืองและโดยเหตุที่ประสูติบนยอดเขาสูงในเชียงราย (ยอดดอกบัว) ท้าวศรีบุญเรือง จึงประทานนามพระโอรสว่า ยอดเชียงราย

ต่อมาพระเจ้าติโลกราชถูกเพ็ดทูลจากนางหอมุข พระสนมเอกว่า ท้าวศรีบุญเรืองเตรียมการก่อกบฏอีก จึงมีพระกระแสรับสั่งให้ปลงพระชนม์ท้าวศรีบุญเรืองพระราชโอรสเสีย และหลังจากนั้นทรงโปรดให้ราชนัดดา คือ พระเจ้ายอดเชียงราย ครองเมืองเชียงรายสืบต่อมา

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๐๓๐ พระเจ้าติโลกราชเสด็จสวรรคต ราชภู่ได้พร้อมใจกัน อัญเชิญพระเจ้ายอดเชียงรายขึ้นครองเมืองเชียงใหม่หลังจากที่จัดการบ้านที่เรียบบร้อย ทรงดำเนินการสอบสวนผู้ที่เป็นต้นเหตุผู้ให้ท้าวศรีบุญเรืองพระบิดาต้องสิ้นพระชนม์ จนทำให้พระมารดาของพระองค์ตรอมพระทัยถึงกับสติวิปลาส พระองค์ทรงกำหนดโทษให้ประหารชีวิตแก่ผู้ที่เป็นต้นเหตุ แต่โดยที่พระองค์ทรงเลื่อมใสในบวรพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ภายหลังที่ได้ สั่งให้สำเร็จโทษผู้กระทำผิดไปแล้ว ทรงเกรงจะเป็นเวรกรรม จึงทรงดำริที่จะหาทางผ่อนคลายมิให้เป็นบาปกันต่อกันสืบต่อไป

ครั้งนั้นมีพระธุดงค์รูปหนึ่งมาจากต่างเมืองได้ปักกลดอยู่ที่เชิงดอยสุเทพ ที่ตั้งวัดร้างเปิงเวลานี้ ได้ทูลขอพระเจ้ายอดเชียงรายว่า ณ ต้นมะเดื่อไม่ห่างจากที่ท่านปักกลดอยู่เท่าใดนัก ได้มีรัศมีพวยพุ่งขึ้นในยามราตรี สันนิษฐานว่าจะมีพระธาตุประดิษฐานอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งพระเจ้ายอดเชียงรายจึงทรงช้างพระที่นั่งอธิฐานเสี่ยงทายว่า ถ้ามีพระบรมธาตุประดิษฐานอยู่จริงและพระองค์จะได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาสืบต่อไปแล้ว ก็ขอให้ช้างพระที่นั่งไปหยุด ณ ที่แห่งนั้นทรงอธิษฐาน แล้วทรงช้างเสด็จไป ช้างนั้นก็ได้พาพระองค์มาหยุดใต้ต้นมะเดื่อพระองค์จึงได้ขุดรอบๆ ต้นมะเดื่อนั้น ก็ทราบพระบรมธาตุเขี้ยวแก้วบรรจุอยู่ในผอบดินแบบเชียงแสน พระองค์จึงทรงทำพิธีสมโภชและอธิษฐานขอเห็นอภินิหารของพระบรมธาตุนั้น จากนั้นจึงบรรจุลงในผอบทอง แล้วนำไปบรรจุไว้ในพระเจดีย์ที่สร้างขึ้นใหม่บริเวณนั้น

พระองค์ได้จารึกประวัติการสร้างวัดลงในศิลาจารึก ซึ่งเรียกว่า ศิลาฝักขาม (ตัวหนังสือฝักขาม) ดังมีใจความว่า “สองพันสามสิบห้าปี จุลศักราชได้แปดร้อย ห้าสิบสี่ตัวในปีเต่าใจ (เหนือ) เดือนวิสาขะไทยว่าเดือนเจ็ดออก (ขึ้น) สามค่ำ วันศุกร์ไทย ได้ฤกษ์อันถ่วงสอง ได้โยคชื่ออายุสมะ ยามกลองงายแล้ว สองลูกนาที” ซึ่งแปลเป็นภาษาปัจจุบันว่า “วันศุกร์ขึ้นสามค่ำเดือนเจ็ด ปีชวด พุทธศักราชสองพันสามสิบห้าปี เวลา ๐๘.๒๐ น. ได้ฤกษ์ภรณ์ (ดาวงอนไถ) ได้โยคมหาอุจจ์” คือการสร้างวัดได้ส่วนกันทั้งฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักร โดยพระองค์ได้ทรงมีพระบัญชาให้พระมเหสี ชื่อ นางอะตะปะเทวี เป็นผู้ดำเนินการสร้าง พระนางอะตะปะเทวีได้ประชุมแต่งตั้งกรรมการดังต่อไปนี้

รายนามพระมหาเถระ

- ๑) พระมหาสามิญาณโพธิเจ้า
- ๒) พระมหาเถระสุระสีมหาโพธิเจ้า
- ๓) พระมหาเถระธรรมเสนาปติเจ้า
- ๔) พระมหาเถระสัทธรรมฐิระประสาทเจ้า
- ๕) พระมหาเถระญาณสาครอารามมิตรเจ้า (ในศิลาจารึกว่ามีประมาณ ๑๐๐ รูป แต่ปรากฏชื่อเพียง ๕ รูป)

รายพระนาม และนามผู้สร้างฝ่ายอาณาจักร

- ๑) พระนางอะตะปาเทวี ประธานกรรมการออกแบบดำเนินการสร้าง
- ๒) เจ้าเมืองญี่ เจ้าเมืองเชียงราย ผู้เป็นพระราชเมืองปัตถุลา
- ๓) พระเจ้าอติวิสุทธ เจ้าหมื่นเม็งดินเชียง
- ๔) เจ้าหมื่นคำพำกลาง
- ๕) เจ้าหมื่นธรรมเนาปติ เมืองจา
- ๖) เจ้าหมื่นหนังสือวิมลกริตสิงหราชมนตรี
- ๗) เจ้าพันเชิงคีรีตันปัญญา
- ๘) เจ้าหมื่นโสม ราชภัณฑ์คริก

ในประวัติไม่ได้บอกชัดว่าใช้เวลาสร้างนานเท่าใด กล่าวแต่ว่าสำเร็จแล้วทุกประการ พร้อมทั้งสร้างพระพุทธรูปเป็นประธาน และพระพุทธรูปตามซุ้มที่พระเจดีย์กับได้สร้างพระไตรปิฎก และพระราชทานทรัพย์ (นา) เบี้ย (เงิน) ดังปรากฏในศิลาว่า “มีราชเขตทั้งหลายอันกฎหมายไว้กับอารามนี้ นาสามห้าหมื่นพัน ไว้กับเจดีย์สี่ด้าน สี่แสนเบี้ยไว้กับพระเจ้า (พระประธาน) ในวิหารห้าแสน เบี้ยไว้กับอุโบสถ สี่แสนเบี้ยไว้เป็นจ้งหัน (ค่าภัตตาหาร) บ้านห้าแสนห้าหมื่นพันเบี้ยไว้ให้ผู้รักษาгинสองแสนเบี้ยให้ชาวบ้านยี่สิบครัวไว้เป็นผู้ดูแลอุปฐากรักษาวัด”

วัดร้างหรือวัดตโปทารามได้อยู่ในสภาพวัดร้างมาหลายยุคหลายสมัยและเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ กองทหารญี่ปุ่นได้เข้ามาครอบครองใช้เป็นที่พักปฏิบัติการ ปรากฏว่าได้มีผู้ลักลอบขุดพระธาตุเจดีย์ได้นำเอาพระพุทธรูป และวัตถุโบราณต่างๆ ไป อุโบสถ และวิหารที่พระเจ้ายอดเชียงรายและพระมหะสีทรงสร้างขึ้นพร้อมกับวัดได้ชำรุดทรุดโทรม แตกปรักหักพังจนสภาพต่างๆ แขนงไม่หลงเหลืออยู่เลย

ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ประชุมตกลงกันให้อัญเชิญพระประธานไปประดิษฐานไว้ ณ ด้านหลังพระวิหารวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ และได้ร่วมกับกรรมการวัด รวมทั้งผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลาย ทำการก่อสร้างวิหารขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ แล้วจึงได้อาราธนาพระภิกษุชาวบ้านร้างรูปหนึ่ง ชื่อ หลวงปู่จันทร์สม หรือ ครูบาสม มาปกครองดูแลวัดได้ระยะหนึ่ง ทำให้วิหารแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ต่อมาท่านถึงแก่มรณภาพ วัดก็ขาดพระจำพรรษาไปจนถึงปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๗

อาคารทางศาสนาที่เป็นสาธารณประโยชน์ของวัฒนธรรมชาวพุทธภาคเหนือตอนบนคือ วิหารพระพุทธอะตะปามหา牟尼 เป็นอาคารหลัก ประดิษฐานด้านหน้าพระธาตุเจดีย์ภายในมีพระพุทธรูปประธานประดิษฐานอยู่ จากเอกสารภาพถ่ายในยุคปัจจุบัน วิหารหลวงพ่อดะโปฯ ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ตามเอกสารกรมศิลปากรอนุญาตให้ปฏิสังขรณ์ได้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยคณะของอุบาสิกาสร้อยมาลา อินทร์เอี่ยม (ณ ภูไทย) และคณะศรัทธาวัดร้าง โดยต่อมาเมื่อพระเดชพระคุณพิพัฒนคณาภิบาล (ทอง สิริมังโล มหาเถระ ปัจจุบันคือ พระธรรมมังคลาจารย์ สิริมังคละ อัครกัมมัญญานาจริยะ) มาพัฒนาวัดร้างเป็นสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในเวลาต่อมา

วิหารหลวงพ่อดะโปทาราม หลังเดิมกว้าง ๘.๕ เมตร ยาว ๒๑ เมตร บูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยปรารถถึงวัดที่ได้เสนอนอกจากวัดราชบุรุษขึ้นเป็น พระอารามหลวง เพื่อเฉลิมพระเกียรติ ๘๔ ปี สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องจากวิหารหลังเดิมคับแคบไม่

เพียงพอต่อการใช้ทำกิจกรรมวันพระและกิจกรรมอื่นๆ จึงขยายพื้นที่ออกด้านข้างด้านละ ๑.๓๙ เมตร ปรับปรุงเป็นอาคารสร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลัง โดยปรับเปลี่ยนโครงสร้างวัสดุหลังคา ช่อฟ้า ใบระกา พื้น ช่องประตูหน้าต่าง และยกฐานพระประธานด้านข้างพระวิหาร สร้างศาลาบาตรทั้ง ๒ ข้าง เพื่อมีพื้นที่ใช้สอยให้มากขึ้น โดยสร้างด้วยไม้สักทองและพร้อมกันนี้ได้สร้างศาลาบาตรล้อมรอบพระธาตุเจดีย์ เพื่อใช้เป็นพื้นที่เดินจงกรม บำเพ็ญสมาธิภาวนา วิปัสสนาภาวนาและกิจกรรมอื่นๆ ด้วย วิหาร และศาลาบาตรก่อสร้างตามลักษณะทรงล้านนาใช้งบประมาณทั้งหมด ประมาณ ๓๐ ล้านบาท

อุโบสถเก่าที่มีอยู่ได้สร้างขึ้นใหม่ โดยผู้มีจิตศรัทธาช่วยกันซ่อมแซมให้ใช้ในการปฏิบัติสังฆกรรมมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมา พระครูพิพัฒนคุณภิกขาโล (ทอง สิริมงคล) เป็นเจ้าอาวาสวัดเมืองมางและเป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ประจำสำนักวัดเมืองมาง ได้รุดงค์วัดมาจนถึงวัดรำเปิงพิจารณาเห็นว่าเป็นที่ สบายเหมาะแก่การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน จึงวางโครงการที่จะขยายงานวิปัสสนากรรมฐานขึ้นอีกแห่งหนึ่ง จึงได้มาจำพรรษาอยู่ที่วัดรำเปิง หรือ ตโปทาราม แห่งนี้แล้วชักชวนชาวบ้านในท้องถิ่นตลอดจนถึงผู้ใจบุญทั้งหลาย ช่วยกันบูรณปฏิสังขรณ์พื้นที่ขึ้นและได้เปิดป้ายสำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดรำเปิงเมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ตรงกับวันเสาร์ขึ้น ๑๑ ค่ำ ต่อมาท่านได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ และได้พัฒนาก่อสร้างศาสนวัตถุตลอดจนซ่อมแซมบูรณะถาวรวัตถุภายในวัดให้เจริญรุ่งเรือง

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ คณะสงฆ์และศรัทธาญาติโยมอุปลักษณ์ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้ทำการสร้างอุโบสถหลังใหม่ เพื่อประโยชน์ทางสังฆกรรมและกิจกรรมทั่วไป จากการรื้อถอนและขุดฐานรากทำให้ทราบว่า การสร้างอุโบสถหลังใหม่นี้เป็นหลังที่ ๓ หลังแรกสังเกตจากฐานรากชั้นล่างเป็นอิฐเก่าหลังที่ ๒ สร้างทับบนพื้นที่อุโบสถขนาดเท่าเดิม ประมาณหลังปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นอุโบสถแบบมหาอุจจ์ ทรงหน้าต่างสูงท่วมหัว ต่อมาโดยการอนุมัติของ พระเดชพระคุณพระอาจารย์พระสุพรหมยามณเฑียร (สิริมงคลมหาเถร) ให้ขยายขนาดของหน้าต่างและเปลี่ยนกระเบื้อง มุงหลังคา ดำเนินการโดย แม่ชีนิลพรรณ พวงทองคำ (อุตตมญามิ) ในการอุปถัมภ์ของ คุณชูศักดิ์ ปุณฺณวิจักขณ์ พร้อมครอบครัวและผู้มีจิตศรัทธา แต่พระอุโบสถก็ยังคับแคบ เพราะจำนวนพระภิกษุในวัดมีมากกว่า ๕๐ - ๑๐๐ รูป ทุกปี

จึงเกิดแรงบันดาลใจร่วมกันของคณะสงฆ์ และศรัทธาอุปลักษณ์สร้างอุโบสถ หลังที่ ๓ ขึ้น โดยค้ำอิงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นเอกประสงค์คือ อาคารอุโบสถโถงเปิด ๓ ด้าน เป็นเขตพัทธสีมาขนาดกว้าง ๑๐.๙๐ เมตร ยาว ๒๑.๗๐ เมตร สำหรับทำสังฆกรรมทุกประเภท และกิจกรรมทั่วไป พื้นที่วิหารคดทั้งหมดเป็นเขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๒๕ เมตร ยาว ๔๐ เมตร เป็นพื้นที่เอกประสงค์ เช่น กิจกรรมวันโกน รับศีล ฟังธรรม กิจกรรมวันพระ ทำบุญตักบาตร ฟังธรรม เวียนเทียน บรรพชา กฐิน ผ้าป่า และอื่นๆ

วัสดุก่อสร้างพื้นล่างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กอาคารชั้นบนเป็นไม้สักทองทั้งสิ้น มุงด้วยวัสดุกระเบื้องเคลือบ

ศิลปะการก่อสร้างด้วยเจตนาอนุรักษ์ลาย และงานช่าง (สถา) คนเมือง ทั้งงานทองลายรดน้ำ แกะสลักไม้ การตกแต่ง เน้นพุทธศิลปกรรมเก่าผสมยุคใหม่ เน้นประโยชน์ใช้สอยสะดวกแก่คนยุคใหม่ งบประมาณในการก่อสร้างทั้งหมด ๔๙ ล้านบาทเศษ

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ พระครูพิพัฒนคณาภิบาลได้รับพระราชทานสมณศักดิ์จากพระครูเจ้าคณะอำเภอชั้นพิเศษ เป็นพระราชาคณะที่ พระสุพรหมยานเถร และในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ถัดมา ท่านเจ้าพระคุณพระสุพรหมยานเถร ได้รับพระบัญชาจากสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ให้ไปดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ณ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ พระสุพรหมยานเถร จึงได้เสนอเจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่ แต่งตั้งให้ พระสมุห์สุพันธ์ อาจณณสีโล รักษาการแทนเจ้าอาวาสในปี พ.ศ. ๒๕๓๗

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่ได้เสนอให้เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ แต่งตั้งให้ พระปลัดสุพันธ์ อาจณณสีโล เป็นเจ้าอาวาส ซึ่งเจ้าอาวาสรูปใหม่นี้ได้เป็นลูกศิษย์ที่สืบเจตนารมณ์ของพระสุพรหมยานเถร อดีตเจ้าอาวาสทุกประการ

พระปลัดสุพันธ์ อาจณณสีโล หรือ พระภาวนาธรรมาภริช ในปัจจุบันได้ส่งเสริมทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ ด้วยการสร้างอาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมสูง ๓ ชั้น จำนวน ๑ หลัง เพื่อการเรียนนักธรรมภาษาบาลีและพระอภิธรรม และสร้างอาคารศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติสูง ๔ ชั้น จำนวน ๑ หลัง เพื่อการปฏิบัติธรรมกลุ่มใหญ่ของคณะนักเรียน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ ประชาชน ต่อมาได้สร้างอุโบสถศาลาบาตร ภูมิกรรณฐาน อาคารที่พักพระภิกษุสามเณรอยู่ประจำตลอดจนพัฒนาปรับปรุงภายในบริเวณวัดอยู่เสมอ

วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) เป็นวัดวิปัสสนากรรมฐานทางภาคเหนือที่ทำการอบรมพระกรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ ในปัจจุบันมีชาวไทยและชาวต่างประเทศ เข้ารับการอบรมปฏิบัติธรรมต่อเนื่องกันตลอดปีไม่ขาดสาย เป็นวัดแห่งแรกที่มีพระไตรปิฎกฉบับล้านนาและเป็นวัดที่มีพระไตรปิฎกฉบับต่างๆ ถึง ๑๖ ภาษา วัดร่ำเปิงปัจจุบันได้คัดเลือกให้เป็น

ศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ ประจำจังหวัดเชียงใหม่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่ แห่งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๗

อุทยานการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๔

วัดพัฒนาตัวอย่าง พ.ศ. ๒๕๕๕

วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น พ.ศ. ๒๕๕๙

สภาพที่ตั้งของวัดเป็นที่เชิงเขา จากถนนสุเทพแยกออกไปทางทิศใต้ตามถนนคันคลองชลประทาน ประชาน ๒ กิโลเมตร แล้วแยกออกไปทางทิศตะวันตก ประมาณ ๓๐๐ เมตร

วัดตั้งอยู่เลขที่ ๑ หมู่ ๕ ถนนคันคลองชลประทาน ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ มีที่ดินตั้งวัดประมาณ ๒๔ ไร่ ๗๘ ตารางวา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ธรณีสงฆ์ ที่ อ.เกาะคา จ.ลำปาง ๘๔ ไร่

อาณาเขตและอุปัชฌาย์วัด

ทิศเหนือ	: ติดหมู่บ้านรำเปิง
ทิศตะวันออก	: ติดหมู่บ้านและที่เอกชน
ทิศตะวันตก	: ติดถนนสาธารณะ
ทิศใต้	: ติดที่เอกชน

ปูชนียวัตถุ

๑) พระบรมธาตุเจดีย์ ในพงศาวดารโยนกและชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวว่า พระเจ้ายอดเชียงรายโปรดให้สร้างวัดโตโปทาราม ในปี พ.ศ. ๒๐๓๕ (ในชินกาลมาลีปกรณ์ว่า วัดโตโปทาราม คือ วัดป่าตาลมหาวิหาร) พร้อมสร้างเจดีย์เพื่อบรรจุพระธาตุที่ขุดพบได้ที่ต้นมะเดื่อในบริเวณวัด ลักษณะรูปแบบศิลปกรรมของเจดีย์เป็นทรงกลม ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยม ๓ ชั้น ฐานแปดเหลี่ยม ๑ ชั้น ฐานกลม ๑ ชั้น แล้วขึ้นมาเป็นชั้นบัวหงายคั่นด้วยลูกแก้วก่อนถึงชั้นกลมอีก ๓ ชั้น แต่ละชั้นจะมีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปโดยรอบจำนวน ๘ องค์ ส่วนยอดเป็นทรงระฆัง เจดีย์สูงประมาณ ๒๓ เมตร กว้าง ๑๒.๒๐x๑๒.๔๐ เมตร ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตามประกาศของกรมศิลปากร ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๕๒ ตอนที่ ๗๕ วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ.๒๔๗๘ ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๓

๒) พระพุทธรูปตะปะมะหามณีปฏิมากร เป็นพระประธานในพระวิหาร สร้างสมัยพระเจ้ายอดเชียงราย พ.ศ.๒๐๓๕ เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ฝีมือช่างล้านนาและสุโขทัย ปางพิชิตมาร หน้าตักกว้าง ๕๙ นิ้ว สูง ๘๒ นิ้ว ระหว่างสงครามโลกพระวิหารเดิมเกิดชำรุดทรุดโทรมจนใช้การไม่ได้ คณะสงฆ์จังหวัดได้ประชุมตกลงกันให้อัญเชิญพระประธานไปประดิษฐานไว้ ณ ด้านหลังพระวิหารวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร และทำการก่อสร้างพระวิหารขึ้นใหม่เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ท่านพระครูพิพัฒนคณาภิบาล (ทอง สิริมงคล) รักษาการเจ้าอาวาสขณะนั้น ได้อาราธนาหลวงพ่อโตไป จากวัดพระสิงห์ฯ กลับสู่พระวิหารวัดรำเปิง เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

๓) พระพุทธรูปหลวงพ่อศรีอโยธยา เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่อายุประมาณ ๘๐๐ ปี ขนาดหน้าตักกว้าง ๓๐ นิ้ว สูง ๔๗ นิ้ว โดย จ.ส.ต.ประยูทธ ไตรเพียร และคณะ ได้นำมาถวายไว้เป็นสมบัติของวัดรำเปิง เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

๔) พระประธานหล่อด้วยสำฤทธิ์ ปางปฐมเทศนา ณ หาพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นอาคารสถาปัตยกรรมผสมแบบล้านนาประยุกต์คอนกรีตเสริมเหล็ก ตกแต่งด้วยศิลปะแบบปูนปั้น และภาพแกะสลักปูนดำภาพพุทธประวัติบนบานหน้าต่างไม้สักทอง ตัวอาคารสูง ๒ ชั้น ชั้นที่หนึ่งเก็บรักษาพระไตรปิฎกภาษาต่างๆ จำนวน ๑๙ ภาษาทั่วโลก ชั้นสองเป็นที่เก็บรักษา ต้นฉบับคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาล้านนาจารึกบนใบลานพระไตรปิฎกฉบับเทพคลาสเซ็ทและฉบับบันทึกลงแผ่น CD

๕) พระพุทธรูปหินทรายปางปฐมเทศนา ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถหลังไม้แกะสลักจากหินทรายสีน้ำตาลอมเหลือง จากช่างฝีมือแกะสลักของจังหวัดเชียงใหม่เป็นพุทธศิลป์ปางปฐมเทศนาแบบอินเดีย โดย คุณณัฐธา กิจมโนชัย เป็นเจ้าภาพสร้างถวาย

๖) พระพุทธรูปหินทรายเขียวปางนาคปรก ประดิษฐานใต้ร่มโพธิ์พิกุลอายุ ๕๐๐ ปี ที่ปลุกมาพร้อมกับการสร้างวัดร่ำเปิงใน พ.ศ. ๒๐๓๕ บริเวณลานโพธิ์ด้านทิศตะวันตกของวัด โดย อาจารย์ แม่ชีอมรี ศรีदारักษ์และศิษย์จากสำนักแม่ชีอมรีรักษ์ ในเครือมูลนิธิอมรีรักษ์ ได้นำถวาย

๗) พระพุทธรูปชินราชจำลอง ประดิษฐาน ณ ศาลานวกบูรณะเขตปฏิบัติธรรม ฝ่ายสงฆ์

๘) พระพุทธรูปพระประธานในอาคาร๘๐ปี พระราชพรหมจารย์ (ทอง สิริมงคล) ศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติฯ วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) เป็นพระพุทธรูปศิลปะแบบคันธาราษ ประเทศอินเดีย เจ้าภาพถวาย โดยครอบครัว หิรัญพุกษ์ บริษัทชินวัตรไหมไทย

๙) พระพุทธรูปหินหยกเขียวทรงเครื่อง ประดิษฐานอยู่เบื้องขวาซ้าย ของ พระพุทธอะตะปะมหายานี่ปฏิมากร

๑๐) รูปเหมือนพระสิวลี ประดิษฐานใต้ร่มขนุน ระหว่างหอพระไตรปิฎก และพระธาตุเจดีย์

๑๑) รูปเหมือนพระมหากัจจายนะและพระมาลัย ประดิษฐานอยู่ในศาลา บำเพ็ญบุญอุทิศประมุข

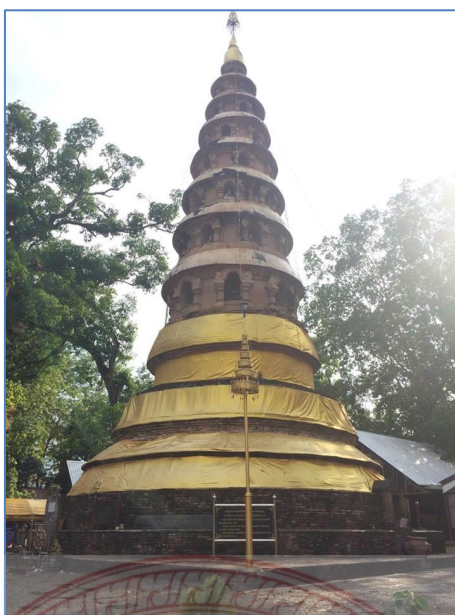
๑๒) รูปเหมือนพระครูบาศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทยประดิษฐาน ณ ลานทิศใต้ของพระธาตุเจดีย์

๑๓) รูปเหมือนพระเจ้ายอดเชียงราย และพระนางอะตะปาเทวี กษัตริย์ และพระมหะสีผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ผู้สร้างวัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) ประดิษฐานยังมณฑปด้านเหนือ และใต้ของพระธาตุเจดีย์^{๒๐}

ในปัจจุบันมีพระภิกษุธรรมาภิรัช วิ. (พระอาจารย์สุพันธ์ อาจิณฺณสีโล) เป็นเจ้าอาวาส วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม)

^{๒๐}วัดร่ำเปิง(ตโปทาราม), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์ข้างเผือก, ๒๕๕๙), หน้า ๗ -๑๘.

แผนภาพที่ ๒.๕ พระเจดีย์วัดไร่เปิง (ตโปทาราม)

๒.๖ วัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วัดนันทาราม ตั้งอยู่ในเขตตำบลหายยา (บ้านเขิน) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทางทิศใต้ของตัวเวียง หลังวัดติดกับกำแพงเวียงชั้นนอก เนื้อที่ในปัจจุบันมี ๒๗ ไร่ ๓ งาน ๗๖ ตารางวา วัดนันทารามเคยเป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งมาตั้งแต่โบราณกาล โดยเฉพาะองค์เจดีย์ อันเป็นปูชนียวัตถุที่ทางตำนานพื้นเมืองและตำนานโยนกกล่าวรับรองตรงกันว่า เป็นเจดีย์ที่บรรจุองค์พระบรมสารีริกธาตุ และพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้า มาตั้งแต่ครั้งดึกดำบรรพ์แล้ว

ฉะนั้น คนเก่าก่อนจึงได้จัดให้มีงานนมกรรมงานนมัสการสงฆ์พระธาตุ จัดทำพิธีสมโภชกันมาเป็นประจำทุก ๆ ปี จนกระทั่งมาถึงปัจจุบัน

ในอดีตวัดนันทาราม เคยมีความเจริญรุ่งเรืองและได้ถูกสถาปนาให้เป็นพระอารามหลวง (อยู่ในอารามทั้ง ๘ แห่ง) แม้ปัจจุบันก็ยังพอจะมีสิ่งที่จะเป็นสักขีพยานปรากฏได้ชัด เช่น ศิลปวัตถุต่าง ๆ อันบอกกล่าวลายศิลปะคนในสมัยโบราณที่ประจักษ์ คือ ลวดลายและทรวดทรงขององค์ระชาตุเจดีย์ที่มีความวิจิตรงดงาม และพระวิหารซึ่งก่อสร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิโลรสรวมร้อยกว่าปีแล้ว และความสวยงามขององค์พระปฏิมากร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปองค์สัมฤทธิ์ปางขัดสมาธิเพชรสมัยเชียงแสนสิ่งหนึ่ง ทั้งสิ่งอื่น ๆ เช่น ประสาทที่แกะสลักด้วยไม้มีลวดลายวิจิตรพิสดารมากน่าชมไม่น้อย ปัจจุบันตั้งอยู่ในพระวิหาร เดิมวัดนี้มีสิ่งของวัตถุโบราณมากมาย คนเก่าเคยเล่าให้ฟังว่า ได้เสื่อมสลายไปเพราะภัยธรรมชาติคุกคามบ้าง จึงเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

ฝ่ายบูรพาจารย์ วัดนี้ก็ปรากฏว่าเคยเป็นที่จำพรรษาของพระเถระานุเถระหลายรูปด้วยกัน ล้วนแล้วแต่เป็นผู้เปรี๊ยะราชอยู่ในพระธรรมวินัย อรรถกถาบาลีเป็นจำนวนมาก เช่น สมเด็จพระธรรมกิตติ จ.ศ.๘๐๖ พระมาญาณคัมภีระ (ด.ช.สามจิต) พระรัตนเถระ และอีกหลายรูป พระเถระรูปสุดท้ายที่คนเก่าคนแก่ไปเห็นจะทราบกันดีกว่า เป็นพระสมณศักดิ์ คือ พระครูสารภังค์ อันเป็นพระในจำนวนพระสังฆราชารูปที่ ๗ ในสมัยท่านพระครูภักขิสารทนะ วัดฝายหิน ยุคการเปลี่ยนแปลงการ

ปกครองการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ จึงนับว่าวัดนันทารามในอดีตเป็นวัดที่มีหลักฐานการเป็นมาอย่างสำคัญยิ่ง ควรแก่การเรียนรู้^{๒๑}

วัดนี้มีกำแพงสองชั้นล้อมรอบเขตวัด แต่เดิมชั้นในเรียกว่าพุทธาวาส “ช่วงแก้วทั้งสาม” มีองค์พระเจดีย์ พระวิหาร พระอุโบสถ ศาลาบำเพ็ญบุญ หอไตรตั้งอยู่ในบริเวณข้างใน ส่วนชั้นนอกเดิมเรียกว่า สังฆาวาส มีกุฏิสำหรับพระภิกษุอยู่ เดิมมีกุฏิ ๒ หลัง ๆ หนึ่งตั้งอยู่ในทิศเหนือของพุทธาวาส เรียกว่ากุฏิเหนือ มีพระภิกษุสามเณรอยู่คณะหนึ่ง อีกหลังหนึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้พุทธาวาส เรียกว่ากุฏิใต้ มีพระภิกษุสามเณรอยู่อีกคณะหนึ่ง ทั้ง ๒ คณะนี้การปกครองในสมัยนั้นก็ไม่ขึ้นต่อกัน จึงได้นามอีกอย่างหนึ่ง คืออารามเหนือ และอารามใต้ (ปัจจุบันอารามเหนือ หรือกุฏิเหนือได้ร้างไปแล้ว) ส่วนกุฏิใต้นั้นก็ย้ายขึ้นมาตั้งทิศตะวันออกของกุฏิเดิมอีกประมาณ ๑๐ เมตร เรียกกุฏิต่ำ (โง่งต่ำ) ส่วนอารามเหนือนั้นแต่ก่อนมีพระพุทธรูปองค์หนึ่งสวยงามมากประดิษฐานอยู่บนกุฏิเหนือ ประชาชนชาวเชียงใหม่นับถือมากกว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งในนครเชียงใหม่ ในเวลาเกิดฝนแห้งแล้งจะนำพระพุทธรูปองค์นี้ออกมาสรงน้ำออกแห่ไปตามถนนสายต่าง ๆ กับพระสิงห์ พระพุทธรูปองค์นี้มีนามว่า “พระเพ็ชร” หรือหลวงพ่อเพ็ชร หน้าตักกว้าง ๒๕ นิ้ว สูง ๔๕ นิ้วครึ่ง นั่งหัตถมาสเพ็ชร หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ขัดเงา มีเพชรฝังไว้ที่พระอุณาโลม (ระหว่างคิ้ว ๑ เม็ด) หนึ่งเม็ดที่เมาลี มีแก้วเจียรนัย ๓๑ เม็ด ฝังรอบพระเมาลี และที่ปลายพระเมาลีฝังด้วยเพชรอีก ๑ เม็ด และที่พระนาภี (สะดือ) มีมรกตขอบทองคำฝังไว้ ๑ เม็ดพระเพ็ชรองค์นี้เมื่อกุฏิเหนือร้างไปก็ถูกอาราธนาไปประดิษฐานที่วัดยางควง

ต่อมา เจ้าแก้วนรรัฐผู้ครองนครเชียงใหม่ทราบข่าวว่าพระเพ็ชรองค์นี้ประดิษฐานที่วัดยางควง จึงได้ไปขอกับสมภารเจ้าอาวาสวัดยางควง เพื่อนำไปประดิษฐานที่คุ้มหลวง แต่สมภารเจ้าอาวาสไม่ยอมให้ เจ้าแก้วนรรัฐจึงใช้กลอุบายว่า ถ้าเอาพระเพ็ชรให้ไป จะสร้างกุฏิหลังใหญ่ให้ เจ้าอาวาสจึงยอมให้เจ้าแก้วนรรับนำไปประดิษฐานที่คุ้มหลวงเป็นเวลาหลายปี ต่อมาเจ้าแก้วนรรัฐถึงแก่พลลาเลยไป กุฏิวัดยางควงก็ยังไม่ได้สร้าง ทางคณะศรัทธาจึงพร้อมใจกันไปขออาราธนาพระเพ็ชรไปประดิษฐานวัดยางควงอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ วัดยางควงไม่มีพระเณรอยู่ หนีภัยสงครามกันหมด วัดยางควงจึงกลายเป็นวัดร้างไป เจ้าอาวาสวัดนันทารามในสมัยนั้นคือ พระอธิการคำอ้าย อินทจุกโก พร้อมด้วยคณะศรัทธาได้ไปอาราธนาพระพุทธรูปเพ็ชรองค์นี้กลับมาประดิษฐานที่วัดนันทารามตามเดิม มาจนกระทั่งทุกวันนี้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้านมัสการทุกวัน^{๒๒}

^{๒๑}วัดนันทาราม, ตำนานวัดนันทาราม สวตมนต์ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น สวดกัมมัฏฐาน, (ม.ป.พ. ,๒๕๔๐), หน้า ๑-๒.

^{๒๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕ - ๗.

แผนภาพที่ ๒.๖ พระวิหารวัดนันนทาราม

๒.๗ วัดเจดีย์หลวง พระอารามหลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวถึงวัดเจดีย์หลวง ความตอนหนึ่งว่า เมื่อพระเจ้าคำฟูล่วงลับไปแล้ว พระราชาทรงพระนามว่าผาญ ผู้เป็นราชบุตรของพระเจ้าคำฟู ได้กระทำการราชาภิเษกเมื่อเดือน ๔ (มีนาคม) และพระเจ้าผาญนั้น ทรงสมภพเมื่อจุลศักราช ๖๘๗ (พ.ศ. ๑๘๖๙) พระชนมายุได้ ๑๒ ปี ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินประทับอยู่ในแคว้นโยน (โยนก) ๓ ปี จึงเสด็จมาที่นี้ (เชียงใหม่) อีก นครเชียงใหม่ที่พระเจ้ามังทรงสร้างไว้นั้นยาว ๑,๐๐๐ วา กว้าง ๙๐๐ วา และขุดคูกว้าง ๙ วา ก่อกำแพงอิฐ และพระเจ้าผาญโปรดให้สร้างเจดีย์หลวง ท่ามกลางนครนั้น สูง ๗๖ ศอก ฐานแต่ละด้านกว้าง ๔๘ ศอก และพระเจ้าผาญครองราชสมบัติได้ ๒๐ ปีเต็ม สวรรคตเมื่อจุลศักราช ๗๑๗ (พ.ศ. ๑๘๙๙)^{๒๓}

วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงในจังหวัดเชียงใหม่ มีชื่อเรียกหลายชื่อ ได้แก่ ราชกุฎาคาร วัดโชติการาม สร้างขึ้นในรัชสมัยพญาแสนเมืองมา พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๗ แห่งราชวงศ์มังราย ไม่ปรากฏปีที่สร้างแน่ชัด สันนิษฐานว่าวัดแห่งนี้น่าจะสร้างในปี พ.ศ. ๑๙๒๘ - ๑๙๔๕ และมีการบูรณะมาหลายสมัย โดยเฉพาะพระเจดีย์ ที่ปัจจุบันมีขนาดความกว้างด้านละ ๖๐ เมตร เป็นองค์พระเจดีย์ที่มีความสำคัญอีกองค์หนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่

วัดเจดีย์หลวงสร้างอยู่กลางใจเมืองเชียงใหม่ ซึ่งแต่เดิมถือว่าเป็นศูนย์กลางทางการปกครองของอาณาจักรล้านนา ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐๓ ถนนพระปกเกล้า ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ภายในวัดประมาณ ๓๒ ไร่ ๑ งาน ๒๗ ตารางวา

^{๒๓} พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ไร่ไทย เพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๖.

จุลศักราช ๒๘๙ (พ.ศ. ๑๘๗๔) พญาแสนภูโปรดให้สร้างเมืองเชียงใหม่ และต่อมาอีก ๔ ปีทรงสร้างมหาวิหารขึ้นในท่ามกลางเมืองเชียงใหม่ คือวัดเจดีย์หลวงองค์ที่ ๑ ซึ่งอยู่ในวัดพระเจ้าตนหลวง เมืองเชียงใหม่ สมัยพระเจ้าแสนเมืองมาซึ่งเป็นโอรสของพญาเกือนา ขณะที่พระชนมายุ ๓๙ ปี พระองค์โปรดให้สร้างพระเจดีย์หลวงกลางเมืองเชียงใหม่ แต่ยังไม่ทันแล้วเสร็จก็สวรรคต พระราชินีผู้เป็นอัครมเหสีของพระองค์ ได้โปรดให้ทำยอดพระธาตุเจดีย์หลวงจนแล้วเสร็จ

ปี พ.ศ. ๒๐๕๕ พระเมืองแก้ว พร้อมด้วยชาวเมืองทั้งหลาย เอาเงินมาทำกำแพงล้อมพระธาตุเจดีย์หลวง ๓ ชั้นได้เงิน ๒๕๔ กิโลกรัม จากนั้นจึงได้อำนาจมาแลกเป็นทองคำจำนวน ๓๐ กิโลกรัม แล้วแผ้วเป็นแผ่นที่หุ้มองค์พระธาตุเจดีย์หลวง เมื่อรวมกับทองคำที่หุ้มองค์พระเจดีย์หลวงอยู่เดิม ได้น้ำหนักทองคำถึง ๒,๓๘๒.๕๑๗ กิโลกรัม

ประมาณ พ.ศ. ๒๐๘๘ สมัยพระนางจिरประภามหาเทวี ได้เกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในเชียงใหม่ จึงทำให้ยอดพระเจดีย์หลวงหักพังทลายลงมา หลังจากนั้นพระเจดีย์หลวงจึงถูกทิ้งให้ร้างมานานกว่า ๔๐๐ ปี กระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๒๓ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ ๗ ได้รื้อพระวิหารหลังเก่าและสร้างวิหารหลวงขึ้นใหม่ด้วยไม้ทั้งหลัง

ช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๑-๒๔๘๑ สมัยพลตรีเจ้าแก้ววารี เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์สุดท้าย ถือได้ว่าเป็นทศวรรษแห่งการบูรณะครั้งสำคัญของวัดพระเจดีย์หลวง ได้มีการรื้อถอนสิ่งปรักหักพัง แผ้วถางป่าที่ขึ้นปกคลุมโบราณสถานต่างๆ ออก แล้วสร้างเสริมเสนาสนขึ้นใหม่ให้เป็นวัดสมบูรณ์แบบในเวลาต่อมา

พระเจดีย์หลวง ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่โดยกรมศิลปากร เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๓๓ ใช้งบประมาณในการบูรณะถึง ๓๕ ล้านบาท แล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

แต่เดิมวัดเจดีย์หลวง ชื่อ “โชติการามวิหาร” แปลว่า พระอารามที่มีแต่ความรุ่งเรืองสว่างไสว เนื่องจากเป็นสถานที่บรรจุพระเกศาธาตุ และพระธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า ในกาลครั้งหนึ่ง เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราช ส่งสมณะทูต ๘ รูป ภายใต้การนำพระโสณะ และ พระอุตตระ เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตสุวรรณภูมิ รวมทั้งภูมิภาคนี้ด้วย ได้นำเอาพระบรมธาตุมาบรรจุไว้ในองค์เจดีย์องค์เล็กสูง ๓ ศอก ที่สร้างขึ้น ณ บริเวณอันเป็นที่ตั้งของพระธาตุเจดีย์หลวงในปัจจุบัน ในเวลานั้นมีชายผู้หนึ่ง อายุ ๑๒๐ ปี มีใจเลื่อมใส ได้แก้เอาผ้าห่มชุบน้ำมันจูดบูชา และได้ทำนายว่า ต่อไปภายภาคหน้า ตรงนี้จะเป็นอารามใหญ่ชื่อโชติการาม พวกเราจะทั้งหลายเอาข้าวของบูชาพระธาตุพระพุทธรูปเจ้า จึงก่อเจดีย์หลังหนึ่งสูง ๓ ศอกไว้เป็นที่สักการบูชา

นอกจากนี้ยังมีความหมายอีกนัยหนึ่งของคำว่า “โชติการาม” คือ เวลาที่มีการจุดประทัดไปโคมไฟไปประดับบูชาของค์พระธาตุเจดีย์หลวง จะปรากฏจะปรากฏแสงสีสว่างไสว มองเห็นองค์พระเจดีย์คล้ายเชิงเทียนที่มีเปลวไฟลุกโชติช่วงสว่างไสว ดูแล้วมีความงดงามยิ่งนัก สามารถมองเห็นได้แต่ไกล

ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “วัดเจติยหลวง” เนื่องจากในภาษาเหนือ หรือคำเมือง หลวง แปลว่า “ใหญ่” หมายถึง พระธาตุเจติยที่มีขนาดใหญ่^{๒๔}

พระอัฐารส (พระประธาน) พระวิหารหลวง วัดเจติยหลวง

ในโคลงนิราศหริภุญชัย ได้กล่าวถึง พระอัฐารส ว่าเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่หล่อด้วยทองสำริดปิดทองคำเปลว ปางห้ามญาติ สูง ๑๖ ศอก (๒๓ ซม.) หรือ ๘.๒๓ เมตร พร้อมทั้งพระอัครสาวกทั้ง ๒ องค์ คือ พระอัครสาวกซ้ายคือ พระโมคคัลลานะ สูง ๔.๔๓ เมตร และพระอัครสาวกขวา คือ พระสารีบุตร สูง ๔.๑๙ เมตร หล่อโดยพระนางติโลกจุฑา พระมเหสีของพระเจ้าแสนเมืองมา รัชกาลที่ ๗ ราชวงศ์มังราย เมื่อพ.ศ.๑๙๕๕

นอกจากทำการหล่อพระอัฐารสและพระอัครสาวกทั้งสององค์แล้ว ยังได้หล่อพระพุทธรูปปางต่างๆ จำนวนมาก ประดิษฐานรายล้อมพระอัฐารสอยู่ด้านหน้าและผืนพระพักตร์สู่ทิศต่างๆ การหล่อพระพุทธรูปขนาดต่างๆ อีกจำนวนมากเมื่อปีพ.ศ.๑๙๕๕ ในครั้งนั้นต้องใช้เข้าเตาหลอมทองจำนวนมากเป็นพันเตาพันเข้า ต่อมาสถานที่ตั้งเตาหลอมทองหล่อพระพุทธรูปได้สร้างเป็นวัดและเรียกชื่อว่า วัดพันเตา

เมื่อครั้งหล่อพระพุทธรูปอัฐารสนั้น พระเถระชื่อว่า นราจารย์ยะ ผู้เป็นเจ้าของวัดไชติการาม (วัดเจติยหลวง) ไคร่ลองบุญญาภิหารของท่าน กระทำสัตยาธิษฐานแล้วอุ้มเข้าทองอันร้อนด้วยมือยกขึ้นตั้งเหนือศีรษะนำไปหล่อ เบ้านั้นก็ไม่ทำให้ร้อนไหม้ คนทั้งหลายเห็นแปลกดังนั้น ก็เกิดอัศจรรย์พากันสาธการเอิกเกริกทั่วทั้งเวียง

ความจริงแล้วพระอัฐารสไม่ได้แปลว่าพระสูง ๑๘ ศอก พระอัฐารสแปลว่า พระสิบแปด ไม่มีคำว่าศอกแต่อย่างใด ความหมายที่แท้จริงท่านหมายถึงพุทธธรรม ๑๘ ประการ อันเป็นพระคุณสมบัติเฉพาะพระพุทธรองค์ ไม่ได้หมายความว่าพระพุทธรูปสูง ๑๘ ศอกดังที่เข้าใจกัน องค์พระพุทธรูปปฏิมาอัฐารสอาจสูงต่ำกว่านั้นหรือจะสูง ๑๘ ศอกก็ย่อมได้ ที่ตั้งชื่อพระพุทธรูปเช่นนั้นก็เพื่อเป็นอุบายธรรมสอนนำไปสู่ความเข้าใจในพุทธคุณอันประเสริฐของพระพุทธรองค์ผู้ทรงเป็นศาสดาของมนุษย์และเทพเจ้าทั้งหลาย

ตั้งพระบาลีในอาภานาฎิยปริตรว่า : "อุเปตาพุทธรธัมเมหิ อัฐารสหิ นายกาพุทธรเจ้าทั้งหลายผู้เป็นนายกคือผู้นำ ทรงประกอบด้วยพุทธธรรม ๑๘ ประการ" คือ

๑. พระพุทธรองค์ไม่มีกายทุจริต
๒. ไม่มีวจีทุจริต
๓. ไม่มีมโนทุจริต
๔. ทรงมือที่ตั้งสญาณ
๕. ทรงมีอนาคตั้งสญาณ
๖. ทรงมีปัจจุบันนังสญาณหยั่งรู้กาลทั้ง ๓ แจ่มแจ้ง
๗. กายกรรมของพระพุทธรองค์เป็นไปตามพญาณ
๘. วจีกรรมของพระพุทธรองค์เป็นไปตามพญาณ
๙. มโนกรรมของพระพุทธรองค์เป็นไปตามพญาณ

^{๒๔}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, วัดเจติยหลวง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>, (๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

๑๐. ไม่มีความเสื่อมแห่งฉันทะ
๑๑. ไม่มีความเสื่อมแห่งวิริยะ
๑๒. ไม่มีความเสื่อมแห่งสติ
๑๓. ไม่มีโล่น
๑๔. ไม่มีพลั้ง
๑๕. ไม่มีพลาด
๑๖. ไม่มีความผลุนผลัน
๑๗. ไม่มีพระทัยย่อท้อ
๑๘. ไม่มีอกุศลจิต (สังคี่ตีสุตตวรรณนา ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค).

เสาอินทขิล

วิหารเสาอินทขิล วัดเจดีย์หลวง อินทขิลหรือหลักเมืองเชียงใหม่ ตั้งอยู่ภายในวิหารเสาอินทขิล วิหารเสาอินทขิลอยู่ทางด้านหน้าเยื้องไปทางทิศตะวันตกของวิหารหลวง ลักษณะของวิหารเสาอินทขิล คือเป็นอาคารแบบจตุรมุข รูปลักษณะคล้ายมณฑป หลังคา ๒ ชั้น ชั้นล่างมี ๔ มุข ชั้นบนมี ๒ มุข เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน มุงด้วยไม้เกล็ด หน้าบันมุขชั้นล่างทั้ง ๔ มุข และหน้าบันมุขชั้นบนทั้ง ๒ มุข มีลายเขียนสี และเหนือหน้าบัน มีช่อฟ้าใบระกาปิดกระงกสีศิลปกรรมล้านนาสวยงาม

วิหารอินทขิล หรือมณฑปเสาอินทขิล มีมาก่อนสมัยพระเจ้ากาวิละ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์แรก (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๘) เข้าพื้นเมืองเชียงใหม่ (๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๓๙) โดยตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ระบุว่า ในปีพ.ศ. ๒๓๔๓ พระเจ้ากาวิละโปรดให้ก่อรูปกุมภภัณฑ์สองตนไว้หน้าวัดโชติการาม (ปัจจุบันเรียกว่าเจดีย์หลวง) และก่อรูปสุเทวฤาษีไว้ที่ใกล้หออินทขิล ด้านทิศตะวันตก เป็นหลักฐานแสดงว่าเสาอินทขิลและหออินทขิลตั้งอยู่ในบริเวณวัดเจดีย์หลวงตั้งแต่ก่อนสมัยพระเจ้ากาวิละ

หออินทขิลได้รับการบูรณะเป็นรูปทรงที่เห็นในปัจจุบันเมื่อพ.ศ. ๒๔๙๖ ต่อมาในพ.ศ. ๒๕๑๔ นางสุรางค์ เจริญกุล ได้อุทิศทรัพย์ซ่อมแซมและในพ.ศ. ๒๕๓๖ บริษัทบ้านฉางกรุ๊ปจำกัด ได้บูรณารื้อซ่อมปรับปรุงพื้นที่โดยรอบ

เสาอินทขิล ภายในวิหารอินทขิล หรือมณฑปเสาอินทขิล วัดเจดีย์หลวง ตั้งอยู่กึ่งกลางวิหาร เป็นเสาอิฐถือปูน ติดกระงกสีต่างๆ ประดับเป็นลวดลายสูง ๑ เมตร ๓๕ เซนติเมตร ๕ มิลลิเมตร วัตรอบเสาได้ ๕.๖๗ เมตร แท่นฐานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเหนือเสาสูง ๙๗ เซนติเมตร วัดโดยรอบได้ ๓.๔ เมตร เสาอินทขิลนี้เป็นที่เคารพสักการะของชาวเมืองเชียงใหม่ ด้วยเหตุนี้จึงมีงานสมโภชเป็นประจำทุกปีเรียกว่า “งานเข้าอินทขิล” หรือ “ขึ้นอินทขิล” เริ่มงานวันแรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ (เหนือ) งานวันสุดท้ายคือวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๙ (เหนือ) ออกงานหรืองานแล้วเสร็จด้วยการทำบุญเลี้ยงเพลพระสงฆ์ในวันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๙ ซึ่งชาวเชียงใหม่มักพูดว่า “แปดเข้า เก้าออก” คือเดือน ๘ เข้าอินทขิลเดือน ๙ ออกอินทขิล

เสาอินทขิล หมายถึง เสาของพระอินทร์ ตำนานระบุว่าเสาอินทขิลเป็นเสาที่พระอินทร์ประทานแก่ชาวลัวะ โดยให้กุมภภัณฑ์ ๒ ตน ห้ามเสาอินทขิลลงมาจากฟ้า แล้วทำหน้าที่รักษาอินทขิล เชื่อกันว่าฝังอยู่ใต้ดิน ชาวเชียงใหม่ถือเสาอินทขิลเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง มีฐานเป็นเสื่อเมืองมีอิทธิฤทธิ์ให้บ้านเมืองพ้นจากภัย และบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ จึงมีประเพณีบูชาเรียกว่าเข้าอินทขิลเดือน

๘ เหนือ เป็นประจำทุกปี เดิมเสานี้อยู่ที่ศาลากลางของจังหวัด คืออนุสาวรีย์ ๓ กษัตริย์ ต่อมาพระเจ้ากาวิละโปรดให้ย้ายมาที่หน้าวัดนี้ เพราะวัดนี้อยู่กลางเมือง มีทวารบาลพิทักษ์อยู่ด้วย

วัดเจติยหลวง เป็นพระอารามหลวงแบบโบราณที่แบ่งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสไว้เป็นส่วน ส่วน คือ มีเขตพุทธาวาส ๑ แห่ง และสังฆาวาส ๔ แห่ง คือ เขตพุทธาวาส ตั้งอยู่กึ่งกลางสังฆาวาสทั้ง ๔ แห่ง ที่อยู่โดยรอบทั้ง ๔ ทิศ

เขตพุทธาวาส นี้มีศาสนสถานที่สำคัญคือ พระบรมธาตุเจติยหลวง พระวิหารหลวง พระพุทธรูปไสยาสน์ และพระเจดีย์เล็กอีก ๒ องค์ แต่เดิมนั้นเขตพุทธาวาสมีกำแพงล้อมรอบเป็นเอกเทศ ต่อมาได้มีการรื้อกำแพงออกในราว พ.ศ.๒๔๘๐-๒๔๘๑

เขตสังฆาวาส มี ๔ แห่ง ได้แก่

๑. สังฆาวาสวัดสุขุมิน (สุขุมินทร์ ก็เรียก) ตั้งอยู่ทางทิศใต้ขององค์พระบรมธาตุเจติย ปัจจุบันเป็นโรงเรียนเมตตาศึกษา

๒. สังฆาวาสสบผาง (ป่าผาง ก็เรียก) ตั้งทางทิศตะวันตกขององค์พระบรมธาตุเจติย ปัจจุบันเป็นศาลาปฏิบัติธรรม

๓. สังฆาวาสหอธรรม ตั้งทางทิศเหนือขององค์พระบรมธาตุเจติย ปัจจุบันคือคณะหอธรรมของวัดเจติยหลวง

๔. สังฆาวาสพันเตา คือวัดพันเตาในปัจจุบัน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือขององค์พระบรมธาตุเจติย^{๒๕}

ตอนหลังมาได้มีการรื้อกำแพงเขตสุขุมิน สบผาง และหอธรรมออก รวมเป็นวันเดียวกัน คือวัดเจติยหลวง เหลือเพียงเฉพาะสังฆาวาสพันเตา ที่เป็นวัดพันเตาในปัจจุบัน

แผนภาพที่ ๒.๗ องค์พระธาตุวัดเจติยหลวง

^{๒๕}วัดเจติยหลวง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://dannippam.com/forum-viewthread-action-printable-tid-207.html>, (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

๒.๘ วัดชัยศรีภูมิ ตำบลช้างม้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวถึงวัดชัยศรีภูมิ (โสภาาราม) ความว่า พระเจ้าอาทิจจ เกิดในวงศ์ของกษัตริย์เมืองสุวรรณภูมิ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้านรบดี ทรงอัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันทร์นั้นมาแต่เมืองสุวรรณภูมิ แล้วสร้างนครขึ้นบนยอดเขาวิเชพในชนบทวิเขต ในประเทศสยาม ซึ่งเป็นคนละประเทศกับเมืองสุวรรณภูมิ ทรงบูชาพระพุทธรูปแก่นจันทร์ในชนบทวิเขตนั้นช้านาน

กล่าวกันมาว่า พระพุทธรูปแก่นจันทร์ประดิษฐานอยู่ในวิเขตนครนั้น เป็นเวลานานประมาณ ๙๓๐ ปี ฝ่ายพระพุทธรักขิตเถระ ได้อัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันทร์นั้นมาให้แก่เจ้าสุวรรณสามในวิเขตนคร นัยว่าพระเจ้าสุวรรณสามนั้น ทรงบูชาอยู่ ๑๐ ปี ต่อนั้นมาฝ่ายพระราชามุททิกเนตร ทรงอัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันทร์นั้นมาบูชาในโสสุทนคร (สบสร้อย) ๑๐ ปี ต่อจากนั้น พระสิวลเถระ ได้อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นั้นมาให้แก่พรานผู้หนึ่งในตำบลบ้านพลู แคว้นวิเขต พรานผู้นั้นบูชามา ๑๓ ปี ต่อจากนั้นพระอภัยเถระ ได้อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นั้นมาบูชาในนครพลิน แต่ไม่นานเท่าไร พรานผู้นั้นก็อัญเชิญจากนครพลินกลับไปบูชาในตำบลบ้านพลูอีก จากนั้นมา ยังมีอุบาสกผู้หนึ่งชื่อโมลี เป็นคนอยู่ในแคว้นพะเยา ได้อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นั้น มาบูชาในวัดปทุมาราม ๖๐ ปี ต่อจากนั้น เจ้านครพะเยาพระนามว่า ยุทธสัณฐิระ ทรงอัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันทร์องค์นั้นมาประดิษฐานบูชาในวิหารวัดดอนชัย

ท่านประพันธ์ไว้เป็นคาถา แปลความว่า ณ ปีชวด จุลศักราช ๘๑๘ พระศาสดาปรินิพพานล่วงได้ ๒๐๐๐ ปี พระพุทธรูปแก่นจันทร์ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารวัดดอนชัย ๒๒ ปีแล้ว ต่อมาใน พุทธศักราช ๒๒๖๖ ปี อัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันทร์นั้นมาประดิษฐานบูชาในวัดโสภาาราม นอกกำแพงเมือง ด้านทิศตะวันออกนครเชียงใหม่^{๒๖}

วัดชัยศรีภูมิ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ เลขที่ ๔๓๗ ถนนวิชัยนันท ตำบลช้างม้อย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่บริเวณแจ้งศรีภูมิด้านนอก พื้นที่ภายในวัดเป็นที่ดอนสูง สามารถมองเห็นได้ชัดเจน มีเนื้อที่ ๑๖๑๖ ตารางวาหรือ ๔ ไร่ ๑๖ วาตามโฉนดหมายเลข ๑๒๕๕ เล่ม ๑๓ ข หน้า ๙๕ อำเภอเมืองเชียงใหม่ ที่ดินระวาง (๑๓/๑๐) ๖ เลขที่ดิน ๓๗ หน้าสำรวจ ๑๔๐ตำบลช้างม้อย ได้ทำโดยพระบรมราชานุญาตในพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม ลงวันที่ ๔ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ มีถนนล้อมรอบวัดทั้งสิ้นด้านดังนี้

ทิศตะวันตก	จดถนนไชยภูมิ
ทิศใต้	จดทางสาธารณะประโยชน์(ถนนสิทธิวงศ์)
ด้านทิศเหนือ	จดถนนวิชัยนันทและทางสาธารณะประโยชน์
ทิศตะวันออก	จดถนนวิชัยนันทและทางสาธารณะประโยชน์

ความสำคัญ

วัดชัยภูมิ เป็นหนึ่งในวัดสำคัญของเมืองเชียงใหม่ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเชียงใหม่ วัดนี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นศรีของเมืองตามหลักทักขานเมืองโบราณ

^{๒๖} พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ไร่ไทย เพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๒.

ประเพณีเจ้านายก็ดี ประชาชนก็ดี มีความเชื่อว่า เมื่อต้องการสะเดาะเคราะห์ให้ไปทำแม่น้ำปิง หน้า วัดชัยศรีภูมิ จึงจะหมดเคราะห์ภัยทุกข์โรคภัยทั้งปวง และจะได้รับความสุข ไม่โรคเฝ้าร่ำ สมนามของวัดอีกชื่อหนึ่ง คือ วัดอโศการาม แปลว่า อารามที่ไม่เศร้าโศก และวัดนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานพระไม้แก่นจันทน์แดงซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลสร้างถวายแด่พระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลอีกด้วย

วัดชัยภูมิ เป็นชื่อที่ใช้อย่างเป็นทางการในปัจจุบันแล้ว ยังมีชื่อเรียกอย่างอื่นอีก ได้แก่ วัดปันต่าเก็น วัดศรีภูมิ วัดอโศการาม ซึ่งแต่ละชื่อนั้นมีความหมายเฉพาะตัวและสามารถชี้ถึงความ เป็นมาและความสำคัญดังนี้

ประวัติและความเป็นมา

วัดปันต่าเก็น : ชื่อเดิมเก่าแก่ที่สุด วัดปันต่าเก็นเป็นชื่อเรียกที่นิยมเรียกกันมาในหมู่คนที่ มีอายุราวห้าสิบปีขึ้นไป มากกว่าที่จะเรียกวัดชัยศรีภูมิ เนื่องจากวัดปันต่าเก็นนี้มีประวัติศาสตร์ตามคำ บอกล่าของคนเฒ่าคนแก่ สืบ ๆ ต่อกันมา จนถึงในยุคปัจจุบัน ซึ่งพระครูสุธรรมมาลังการเจ้าอาวาสวัด ชัยศรีภูมิ รูปปัจจุบัน ได้รับการบอกล่าจากคณะศรัทธาวัดชัยศรีภูมิเมื่อครั้งสมัยที่ท่านยังเป็นสามเณร ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ มีคณะศรัทธาของวัดได้แก่ พ่อหนานหมา ช่างม้อย พ่อหนานอ่องคำ คำ ลือ พ่อสว่าง สุวรรณรัตน์ พ่อสวย สุวรรณ พ่อหนานศรีโบ อรุณสิทธิ์ ได้กล่าวถึงความเป็นมาของคำ ว่าปันต่าเก็นดังนี้

ในอดีตกาลนานมาก ที่บริเวณนี้เป็นเมือง ๆ หนึ่งเหมือนกัน มีพระราชาปกครอง บ้านเมือง วันหนึ่งพระฤๅษีซึ่งอยู่บนดอยสุเทพได้ส่งทิพยญาณลงมามองเห็นเมืองมีความแปลก ประหลาดเพราะ “กลางคืนก็เป็นวัน กลางวันก็เป็นเปลว” จึงรู้ว่าอันตรายจะเกิดขึ้นกับบ้านเมือง แน่นนอน ได้เหาะลงมาบอกแก่ชาวเมืองว่าอีกสามปี จะเกิดแผ่นดินไหวและเมืองถล่ม

สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะพระราชาผู้ปกครองแผ่นดินขาดทศพิธราชธรรม ตัดสินความ ไม่เที่ยงตรงตามความเป็นจริง พระองค์ได้ตัดสินคดีความของย่าแม่หม้ายผู้ตายละคนหนึ่ง ซึ่งมีลูก เป็นคนนอกตัญญูได้ดีแม่ทุกวันจนได้รับความบอกล่า แม่ได้เข้าปากตีกลองร้องทุกขอพระราชาทูลูกได้ดี แม่พระองค์เมื่อจะตัดสินคดีความจึงให้เสนา อมาตย์ให้หาระฆังมาด้วย ครั้นได้แล้วในวันตัดสินจึงให้ เสนา อมาตย์ตีระฆังแล้วถามว่า เมื่อตีระฆังแล้วเป็นอย่างไรบ้าง ทุกคนที่อยู่ในที่นั้นตอบเป็นเสียง เดียวกันว่า “ม่วนดี เจ้าคะ” พระองค์จึงอาศัยเหตุ การตีระฆังนี้ตัดสินความว่า การที่ระฆังตีนั้นก็อาศัย ลูกดีดีแม่จึงดีดี เหตุที่ลูกได้ดีแม่นั้นก็ไม่ผิดอะไร เพราะลูกดีดีแม่ก็ถือว่าลูกมีความสุขดี จึงไม่ผิด กฎหมายอันใด

หลังจากที่ตัดสินคดีความแล้วย่าแม่หม้ายก็เดินกลับบ้านจึงได้ยินเสียงคลื่นโครมโกลาหล กึกก้องนางจึงได้เหาะไปดูพบว่าปราสาทราชวังล่มลงไปในดินเป็นหนองน้ำ ณ บริเวณที่นางเหาะ ลือ มอนั้น ปัจจุบันเรียกว่าวัดนางเหาะลืออยู่ในบริเวณโรงเรียนยุพราช ตรงที่ตั้งปราสาทราชวังได้จมลงไป กลายเป็นหนองน้ำ (ปัจจุบันยังปรากฏร่องรอยอยู่เรียกว่าบ้านหนองหล่มอยู่หลังวัดด้านทิศใต้ของวัด ชัยศรีภูมิ) เหลือแต่บริเวณวัดซึ่งเป็นเกาะไหลเหนือพื้นน้ำมา หลังจากเมืองจมหายไปแล้ว พระฤๅษีจึง อยากรู้ว่าพระราชาและชาวเมืองจมหายไปลึกมากเท่าใด จึงได้เหาะลงมาทำน้ำเพื่อถ่อแพ (ปัจจุบัน เรียกว่าท่าแพ) มาয়งเกาะที่เป็นที่วัดชัยภูมิอยู่ในปัจจุบัน และได้ใช้ “เก็น” ซึ่งมีความยาวขอชี้เก็นถึง จำนวนปันชี หยั่งลงไปในหนองน้ำแต่เก็นนี้ก็หยั่งไม่ถึงที่อยู่ของพระราชาและลูกอกตัญญูได้ ลงไปถึง

แค่ปลายปราสาทของพญานาคเท่านั้น เพราะพระราชอาธรรมและลูกอกตัญญูอยู่ในนรกขุมที่ลึกที่สุด จึงยากที่พระฤๅษีจะช่วยขึ้นมาได้

ต่อมาเมืองนี้ก็ได้เจริญขึ้นอีกโดยเป็นที่อยู่ของหมู่ลัวะไป พอหมดยุคของลัวะแล้วอีก ยาวนาน จนกระทั่งพญามังรายจึงเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

ดังนั้น คำว่าปันท่าเก็น นี้จึงมาจาก ชื่อของ เก็น ที่พระฤๅษีใช้หยั่งลงไปในห้องน้ำ นั้นเอง

จากประวัติศาสตร์คำบอกเล่านี้ชี้ให้เห็นว่า คำว่า ปันท่าเก็น จึงเป็นชื่อที่เก่าแก่ที่สุด เพราะเป็นยุคก่อนการสร้างเมืองเชียงใหม่ในสมัยพญามังราย

ส่วนอีกกระแสหนึ่งทีกล่าวถึง วัดปันท่าเก็น ได้สร้างโดยขุนนางระดับ “ยศนายป็น นายหมื่น” คือปันท่าเก็น เป็นผู้สร้างจึงเรียกว่า ปันท่าเก็น และสร้างในสมัยพระเมืองแก้ว (พ.ศ. ๒๐๓๘-๒๐๖๘) แต่จากการค้นหาเอกสารยังไม่พบว่าหลักฐานที่ชัดเจน ผู้สันนิษฐานอาจนำคำว่าปันท่าเก็น ไปเปรียบเทียบกับวัด ซึ่งมีชื่อที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า ปัน นำหน้า เช่น ปันแหวน ปันอัน ปันเตา มาเทียบเคียงและสันนิษฐานขึ้นมาแต่ผู้เรียบเรียงตั้งข้อสังเกตว่า คำว่า ต่าเก็น ไม่น่าจะเป็นชื่อคนได้ ดังนั้น ปันท่าเก็นน่าจะมาจากชื่อของเก็นมากกว่า

วัดศรีภูมิ : ศรีเมืองเชียงใหม่

วัดชัยศรีภูมิ หรือวัดศรีภูมิ ได้รับการยกย่องให้เป็นศรีเมืองเชียงใหม่ เริ่มตั้งแต่สมัยพญามังรายตั้งเมืองเชียงใหม่ ในปี จ.ศ. ๖๒๓ หรือ พ.ศ. ๑๘๐๕ เนื่องจากบริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเชียงใหม่ถูกให้เป็นศรีของเมือง เริ่มตั้งแต่พญามังรายปรึกษากับพญางำเมือง และพญาร่วงเพื่อตั้งหอนอนและคุ่มน้อยแล้ว จากตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ได้ระบุถึงทิศนี้ว่ามีความสำคัญ ๒ ประการคือ ประการที่หนึ่งเป็นที่ตั้งอยู่ของต้นไม้โคจรซึ่งเป็นศรีของเมืองหรือไม้เสื่อเมืองเชียงใหม่ ดังปรากฏความว่า “ในขณะนั้นยังมีหนูเผือกตัว ๑ ใหญ่เท่าคุมเกวียนมีบริวาร ๔ ตัว ลูกแต่ไชยภูมิออกไฟหนวันออกช่วยได้ เข้าไฟสูรสูอัน ๑ ในเกล้าไม้ ผักเรือก ไม้โคจร ก็ว่า เป็นคำ มานว่าไม้ผิงยอง ปักกลแต่ไชยภูมิเท่าใด พญาทั้ง ๓ หันหนูเผือกเป็นอัจฉริยะ จึงพร้อมใจกันเอาเข้าตอกดอกไม้ไปบูชาพญาหนูเผือกในเกล้าไม้โคจรต้นนั้น ด้วยเข้าตอกดอกไม้อันใส่ไตรคำ แล้วก็หื้อล้อมรักษา หื้อดี ลวดปรากฏเป็นไม้เสื่อเมืองมาต่อเท่าบัดนี้แล”

ประการที่สอง บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของหนองใหญ่ ซึ่งเป็น หนึ่งในชัยภูมิเจ็ดประการของการตั้งเมืองเชียงใหม่ของพญามังราย ความว่า “อัน ๑ หนองใหญ่มีวันออกช่วยเหนือแห่งไชยภูมิได้ชื่อว่า อีสานเนน สรา นรปูชา ว่าเป็นหนองใหญ่มีหน่อสาน ท้าวพญาต่างประเทศจักมาบูชาสักการะมาก นักเป็นไชยมังคละถ้วน ๖ แล”^{๒๗}

ความสำคัญของไม้ศรีเมืองหรือไม้เสื่อเมืองนี้สืบต่อกันมายาวนาน จนกระทั่งถึง การครองราชย์ของพญาติโลกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย (ระหว่าง พ.ศ. ๑๙๘๕-๒๐๓๑) ซึ่งมีเดชาานุภาพมาก เป็นที่เกรงขามแก่พญาเจ้าเมืองทั้งหลายในขณะนั้นพญาได้ปริมมราชาได้ส่ง หานพรหมสะท้านและซีมถ่าน มาเป็นไส้ศึกสอดแนมถึงความมีอนุภาพของเมืองเชียงใหม่เพื่อจะทำลายล้าง ดังมีข้อความว่า

^{๒๗} ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับ เชียงใหม่ ๗๐๐ ปี (เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, ๒๕๓๘), หน้า ๓๕.

“หามพรหมสะท้านว่า ยังมีไม้โคธตัน ๑ เป็นศรีเมือง ตั้งอยู่หน่อसानแห่งเมืองชะแล ว่าอัน ชิมล่าน จึงว่า ตราบไตไม้ต้นนั้นบิบบหาย เมืองเชียงใหม่ก็ยังมีอนุภาพนักแล”^{๒๘}

ต่อมาแผนการของชิมล่านได้สำเร็จลงโดยการทำให้พญาตีโลกเชื่อในลีปะคุณของตน มีการขุดปราการเวียงซึ่งพญามังรายได้สร้างไว้แล้วถมเวียงให้ราบเพียงดี ขุดไม้ทั้งหลายออกและตัดไม้โคธตันด้วย แล้วจึงให้ตั้งบ้านเรือนบริเวณนี้แล้วปลงสะนามว่า ศรีภูมิ มีการสร้างประตูหินชื่อ ประตูศรีภูมิ และขัวศรีภูมิในปีนั้นด้วย (ประมาณ จ.ศ.๘๒๘ หรือ พ.ศ. ๒๐๑๐)

ส่วนหนองใหญ่นั้นเป็นที่ข้าง ม้า วัว ควาย ลงอาบกินตั้งแต่อดีตนั้นยังเป็นแหล่งรับน้ำจากคูเมืองเชียงใหม่ ทำให้น้ำไม่ท่วมตัวเวียง หนองน้ำขนาดใหญ่แห่งนี้ยังคงปรากฏในแผนที่ พ.ศ. ๒๔๔๓ ของเจมส์ แมคคาร์ธีย์ ที่สำรวจครั้งเตรียมโครงการทางรถไฟสายเหนือ แผนที่ พ.ศ. ๒๔๔๗ ที่สำรวจครั้งจอมพลพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช เสด็จพักผ่อนพายเรือ ตกปลาและเก็บผักในหนองของคนในเมืองเชียงใหม่ ที่ยังคงอยู่ในความทรงจำของคนร่วมสมัยที่มีอายุประมาณ ๕๐ ปีขึ้นไป^{๒๙} ปัจจุบันมีการถมที่หนองใหญ่สร้างอาคารพาณิชย์และบ้านเรือนและสร้างถนนตัดผ่านสองสายคือถนนอัษฎาธรและถนนรัตนโกสินทร์

ดังนั้นการสร้างวัดขึ้นซึ่งอยู่บริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองซึ่งเป็น ศรีเมือง เพราะเป็นที่ตั้งของไม้เสื่อเมืองและหนองใหญ่ซึ่งเป็นหนึ่งในชัยภูมิของเมืองเชียงใหม่ จึงชื่อว่าวัดศรีภูมิ สอดคล้องกับพื้นที่บริเวณวัดมากที่สุด วัดชัยศรีภูมิได้รับการจัดให้เป็นศรีเมืองเชียงใหม่เพราะตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของเมืองตามหลักแนวคิดทักขาศาสตร์เมือง คู่กับการสร้างพระอาราม ๘ แห่งของนครเชียงใหม่ ตามพงศาวดารดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ พระอาราม ๘ แห่งของนครเชียงใหม่ ตามหลักแนวคิดทักขาศาสตร์เมือง

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อโสกการาม (วัดชัยศรีภูมิ) ๑ ศรี	ทิศตะวันออก วัดบุพพาราม ๒ มุละ	ทิศตะวันออกเฉียงใต้ วัดชัยมงคล ๓ อุตสาหะ
ทิศเหนือ วัดสังฆาราม (เชียง มั่น) วัดที่ขาวสาราม (วัดเชียง ยืน) ๖ เดช	กลางเวียง (ใจเมือง) วัดโชติการาม (วัดเจดีย์หลวง) ๙ เกตุ	ทิศใต้ วัดนันทาราม ๔ มนตรี
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) ๘ อายุ	ทิศตะวันตก วัดบุพพาราม (วัดสวนดอก) ๕ บริวาร	ทิศตะวันตกเฉียงใต้ วัดตโปธาราม (วัดรำเปิง)

วัดอโสกการาม : ที่ประดิษฐานพระไม้แก่นจันทน์แดงครั้งแรก

วัดชัยศรีภูมิ ได้ปรากฏชื่อวัด อีกหนึ่งชื่อคือ วัดอโสกการาม จากหลักฐานในจากชินกาลมาลีปกรณ์ ได้กล่าวถึงวัดชัยศรีภูมิตอนหนึ่ง ความว่า “ต่อนั้นมา พระมหาเถรธรรมเสนาบดี อัญเชิญพระพุทธรูปแก่นจันทน์นั้นมาประดิษฐานบูชาในวัดอโสกการาม (คือวัดศรีภูมิ) นอกกำแพงเมือง

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

^{๒๙} สมโชติ อ่องสกุล, ผังเมืองเชียงใหม่ในฐานะเมืองประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต : อดีตและอนาคต, วิจัย (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙).

ทางด้านทิศตะวันออกนครเชียงใหม่ท่านประพันธ์ไว้เป็นคาถาแปลความว่า “พระพุทธรูปแก่นจันทร์ มาสู่เมืองเชียงใหม่ เมื่อปีจอ จุลศักราช ๘๔๐ เมื่อมาถึงเมืองเชียงใหม่ครั้งแรก อยู่ในวัดโอโสการามอัน ประเสริฐและอยู่ได้ ๑๕ ปี เป็นรัชสมัยของพระเจ้าฟลักครองราชย์สมบัติ”

จากหลักฐานนี้แสดงให้เห็นว่าในช่วง จ.ศ. ๘๔๐ หรือ พ.ศ. ๒๐๒๒ นั้นปรากฏว่ามีวัด โอโสการาม หรือ ศรีภูมิอยู่ก่อนแล้ว อาจสันนิษฐานได้ว่าวัดศรีภูมินี้สร้างขึ้นในสมัยของ พระเจ้าฟลัก หรือ สร้างในสมัยของกษัตริย์ราชวงศ์มังรายก่อนหน้านั้นก็เป็นไปได้

สรุปการสร้างและการบูรณะ

ประวัติการสร้างวัดศรีภูมียังไม่สามารถชี้ชัดลงได้ว่าสร้างขึ้นในสมัยไหน จากข้อมูล ประวัติและความเป็นมาของวัดชัยศรีภูมิข้างต้น สันนิษฐานได้ว่าวัดชัยศรีภูมิอาจสร้างมาตั้งแต่ จ.ศ. ๖๒๓ หรือ พ.ศ. ๑๘๐๕ สมัยเมื่อพญามังรายเริ่มสร้างเมืองเชียงใหม่ก็เป็นได้ เพราะสถานที่บริเวณนี้ ได้รับการยกย่องว่า เป็นศรีเมืองตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว และได้ชื่อว่าวัดศรีภูมิ พร้อมกับชื่อวัดปันต่าเกิน ตามตำนานดังกล่าว

ต่อมาอีกสองร้อยกว่าปี ในปี จ.ศ. ๘๔๐ หรือ พ.ศ. ๒๐๒๒ ในสมัยพระเจ้าติลกยังพบว่า วัดชัยศรีภูมิ มีชื่อปรากฏว่า วัดโอโสการาม เป็นที่ประดิษฐานพระไม้แก่นจันทร์ซึ่งมาถึงเชียงใหม่เป็น ครั้งแรกและอยู่ได้ถึง ๑๕ ปี

กาลต่อมาเมื่อเชียงใหม่อยู่ภายใต้การปกครองของพม่าวัดอาจมีความทรุดโทรมลงไป และได้รับการบูรณะขึ้นมาใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๐ ในสมัยพญาพุทธวงศ์ เจ้าหลวงเชียงใหม่คนที่ ๔ ซึ่ง ปกครองเชียงใหม่ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๖๙-๒๓๘๙ ปรากฏหลักฐานการบูรณะซึ่งบันทึกไว้โดยครูบาโสภาคี วัดแสนผาง ดังนี้

จุลศักราชได้ ๑๑๙๙ ตั้ว ปีเมืองเร้า (หรือ พ.ศ. ๒๓๘๐ ปีระกา) ฉศก เดือน ๕ เหนือ แรม ๓ ค่ำ หลักจากแผ้วถางสะอาดเรียบร้อยดี พระสงฆ์เข้าปริวาสกรรมเป็นปฐมก่อนโดยการนำของ ครูบาราชครูเจ้าหรือพระราชาครู

จุลศักราชได้ ๑๒๐๒ ตั้ว ปีกดใจ (หรือ พ.ศ. ๒๓๘๔ ปีชวด) โทศก ออก ๑๓ ค่ำ ปก อุโบสถวัดปันต่าเกิน ชัยศรีภูมินั้น

จุลศักราชได้ ๑๒๐๔ ตั้ว ปีเต้ายี (หรือ พ.ศ. ๒๓๘๖ ปีชลา) จัตวาศก เดือน ๕ เหนือ เพ็ญฉลองอุโบสถและบวชพระนอนเจ้า วัดชัยศรีภูมิ

จุลศักราชได้ ๑๒๐๕ ตั้ว ปีกำเหมา (หรือ พ.ศ. ๒๓๘๗ ปีเถาะ) เบญจศกเดือน ๘ เหนือ ออก ๑๐ ค่ำ ปกโอง วัดชัยศรีภูมิจุลศักราชได้ ๑๒๑๘ ตั้ว ปีรวายสี (หรือ พ.ศ. ๒๔๐๐ ปีมะโรง) อัฐศก

เดือน ๔ เหนือ ออก ๔ ค่ำ เม็งวันพุธ ปกโอง วัดชัยศรีภูมิ^{๓๐}

วัดชัยศรีภูมิจึงมีพระพุทธรูปที่สำคัญ คือ พระเจ้าสันติสุข ประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร สร้างขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ยุติลง เจ้าอาวาสในขณะนั้นได้เห็นว่าสันติสุขได้เกิดขึ้นแล้ว จึงนำ

^{๓๐} วัดชัยศรีภูมิ, ประวัติและความเป็นมา, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://watchairiphoom.com/buddhist/>, (๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

คณะสงฆ์ และญาติโยมร่วมกันหล่อพระเจ้าสันติสุข ซึ่งเป็นพระพุทธรูปทรงยืนทองเหลืองขึ้น เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงความสันติสุขที่เกิดขึ้น^{๓๑}

แผนภาพที่ ๒.๘ พระอุโบสถวัดชัยศรีภูมิ

๒.๙ วัดเชียงยืน ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวถึงวัดเชียงยืน (ที่ขามชีวิตसारาม) ความว่า พระราชา พร้อมด้วยพระเทวีราชมารดา ทรงกระทำการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระสถูปใหญ่ที่วัดที่ขามชีวิตसारาม (วัดเชียงยืน) เมื่อวันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๓ ต่อจากนั้นมา พระราชาโปรดให้ตกแต่งตัวไม้เครื่องปรุงวิหารหลวงวัดป่าแดงมหาวิหารเมื่อวันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๖ เวลาเที่ยงยามปลอด ปีเถาะจุลศักราช ๘๘๑ ต่อพอดถึง วันขึ้น ๘ ค่ำ พระสงฆ์ในภยสีหลได้กระทำอุปัสมบท จริงอยู่ พระสงฆ์สีหลได้กระทำอุปัสมบทมาแต่ปีแรก ๓ ครั้ง นาคที่จะบวชมี ๒๔ นาค เข้าบวชคราวละ ๒ นาค แต่ในปีนี้มีถึง ๔ ครั้ง นาคที่จะบวชทั้งหมดมี ๓๐๐ นาค เข้าบวชคราวละ ๑ นาค บวชได้วันละ ๑๒ นาค และการอุปัสมบทนั้นสิ้นสุดลงเมื่อวัน ๑๔ ค่ำ^{๓๒}

วัดเชียงยืน ตั้งอยู่ เลขที่ ๑๖๐ ถ.มณีนพรัตน์ ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ตามตำนานต่างๆ ที่กล่าวถึง วัดนี้มีชื่อเรียก ๓ ชื่อ คือ

- ๑) ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ นามว่า วัดเชียงยืน
- ๒) ตำนานพงศาวดารโยนก นามว่า วัดที่ขามชีวิตसारาม
- ๓) ตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ นามว่า วัดที่ขามชีวิตसारาม หรือที่ขามชีวิตसारาม

^{๓๑} สัมภาษณ์นายดุสิต ขวชาติ, มัคทายกวัดชัยศรีภูมิ, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒} พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ไร่ไทย เพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๗.

วัดเชียงยืนแห่งนี้ เป็นวัดที่มีมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าคือ ที่ประดิษฐานมหาธาตุเจดีย์ลักษณะรูปทรงแปดเหลี่ยมอันสื่อความหมายถึง เดชบารมีแผ่ไปในทิศทั้งแปด ซึ่งเป็นผลงานที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นมาด้วยการเสียสละทรัพย์ เวลา แรงงาน และความสามารถทางศิลปะอย่างสูงสุด อุทิศทุ่มเทด้วยพลังแห่งความเลื่อมใสศรัทธาอย่างแรงกล้า ด้วยเหตุที่ว่า การทำบุญด้วยการสร้างสิ่งใหญ่โตเพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุนั้นเป็นมหากุศลอันยิ่งใหญ่ เพราะพระธาตุเจดีย์เป็นที่สักการะหรือเป็นปูชนียวัตถุสัญลักษณ์แห่งธงชัยของพระพุทธศาสนาถือเป็นศูนย์รวมความเลื่อมใสศรัทธาที่นำความปิติโสมนัสมาสู่ชีวิต

ผู้ที่ได้ก่อร่างสร้างองค์พระธาตุกาลบรรพบุรุษรวมถึงทั้งผู้มีจิตศรัทธาทะนุบำรุงส่งเสริมในกาลปัจจุบันนี้ย่อมได้ชื่อว่าผู้มีส่วนแห่งบุญอันเป็นมงคลสูงสุดในชีวิต นอกจากนี้ยังมีพระอุโบสถรูปทรงแปดเหลี่ยมอีก ในอดีตสมัยราชวงศ์มังราย ตั้งแต่ พ.ศ.๑๗๓๖-๒๑๐๑ เป็นพระอารามหลวงนามมงคลมีฐานะเป็นเดชเมืองเชียงใหม่ ตามคัมภีร์มหาทักษาที่ว่า การสร้างเมืองเชียงใหม่จะสร้างขึ้นในลักษณะการวางผังเมืองให้สอดคล้องกับชัยภูมิและความเชื่อทางโหราศาสตร์คือคัมภีร์มหาทักษาประกอบตามทิศทั้งแปดของแผนภูมินครฯ และด้านทิศอุดรนี้ (ทิศเหนือ) เป็นทิศสำคัญคือ เมืองเชียงใหม่ง่ายเปรียบเหมือนคน ที่มีส่วนหัว ลำตัว และขา ทิศด้านนี้เป็นส่วนหัวเรียก หัวเวียง ซึ่งมีวัดเชียงยืนเป็นวัดมงคลนาม ประดิษฐานมงคลศักดิ์สิทธิ์พระสัพพัญญูเจ้าเดชเมืองหมายถึง บารมีอำนาจยิ่งใหญ่ซึ่งเจ้าพระยามหากษัตริย์ล้านนาในอดีตจะมาทำการสักการบูชาก่อนเข้าเมืองหรือเมื่อมีพิธีราชาภิเษกและทั้งก่อน-หลังออกศึก เพื่อให้เกิดสิริมงคลในความยั่งยืนยาวนานในอันที่จะบันดาลให้พ้นจากภัยพิบัติอุปสรรคที่มาขัดขวางความเจริญ รวมทั้งการสร้างความมั่นใจในอันที่จะประกอบกิจการสำคัญให้ลุล่วงสำเร็จด้วยดี รวมถึงในอดีตเคยเป็นที่ประทับของพระอภัยสารทะสังฆปาโมกข์ในสมัยกษัตริย์ล้านนารัชกาลราชวงศ์มังรายพระองค์ใดนั้นไม่มีปรากฏหลักฐานชัด แต่ที่มีการสันนิษฐานกันจากหลักฐานที่ปรากฏไว้ว่า ในสมัยพญามังรายมหาราชพระองค์ได้สร้างวัดคู่มือเมืองเชียงใหม่เป็นแห่งแรกคือ วัดเชียงมั่น อันมีความหมายว่า “มั่นคง” ต่อมาจึงสร้างวัดเชียงยืน ตามความหมายว่า “ยั่งยืน” ด้วยจะมีพระราชประสงค์ที่ว่าวัดเชียงมั่นตั้งอยู่เขตพระนครด้านใน

เมื่อประตูเมืองปิดอาณาประชาราษฎร์ของพระองค์ที่อยู่นอกกำแพงเมืองจะได้อาศัยวัดเชียงยืน เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอาจเป็นได้ สำหรับพระบรมธาตุ-เชียงยืนมีปรากฏจารึกในประวัติศาสตร์โบราณคดีตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ ได้กล่าวถึงรัชกาลพระเจ้าปนัดดาธิราชปรีอพระเมืองแก้ว กษัตริย์ล้านนา รัชกาลที่ ๑๓ แห่งราชวงศ์มังรายว่า พระองค์พร้อมด้วยพระเทวีราชมารดาทรงทำการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุบรรจุพระสถูปเจดีย์ใหญ่ วัดซิมชีวส์สาราม (ชัชชัยวิสาราม) เมื่อวันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะโรง จุลศักราช ๘๘๒ (พ.ศ.๒๐๖๑) และในวันอาทิตย์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๘ เวลาเที่ยง ได้โปรดให้จัดงานยกฉัตรพระมหาธาตุเจดีย์

ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลมหามงคลในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบรอบ ๗๒ พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช คณะศรัทธาสาธุชนทั้งหลายประกอบด้วยเจ้านายฝ่ายเหนือ และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ได้พร้อมกันประกอบพิธีบวงสรวงอัญเชิญยอดฉัตรเจดีย์ลง เพื่อจะดำเนินงานบูรณะปรากฏว่าได้องค์พระธาตุซึ่งประดิษฐานอยู่บริเวณข้างในดอกบัวตูมยอดฉัตร จำนวน ๗ องค์ จึงได้จัดสร้างยอดฉัตรทองคำหนัก ๗๒ บาท บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และได้ยกขึ้นประดิษฐานเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๕๒

เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้เกิดเหตุแผ่นดินไหวเป็นเหตุให้ยอดฉัตรทองคำ
ร่วงหล่นลงมาเกิดความเสียหาย ปัจจุบันได้ดำเนินการบูรณะซ่อมแซมยอดฉัตรทองคำ หนัก ๗๒ บาท
ได้ยกขึ้นประดิษฐานเมื่อวันที่ ๙ เมษายน ปีพุทธศักราช ๒๕๕๙

รายนามเจ้าอาวาส ตั้งแต่ อดีต-ปัจจุบัน (เท่าที่ทราบนาม)

๑) พระอภัยสารทะสังฆปาโมกข์ (ควาย โสภโน) สมเด็จพระสังฆราชองค์
สุดท้ายของอาณาจักรล้านนาประเทศราช สถิต ณ วัดเชียงยืน (ที่หมขี้วัวสาราม) พ.ศ. ๒๔๓๙- พ.ศ.
๒๔๔๖

๒) พระครูอภิชาตวรคุณ (อินตา อภิชาโย) อดีตเจ้าคณะตำบลศรีภูมิ เขต ๓
ตั้งแต่ พ.ศ.-พ.ศ.๒๕๑๖

๓) พระบัวซอน อคฺคธมฺโม

๔) พระครูสมนึก ปภสฺสโร

๕) พระอธิการอานนท์ นนฺโทโก

๖) พระครูสิริญาณวัชร (วิตัน วชิรญาโณ) ตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๓๕ -

ปัจจุบัน ^{๓๓}

แผนภาพที่ ๒.๙ พระประธานในพระวิหารวัดเชียงยืน

^{๓๓} วัดเชียงยืน, สัจจัตถรงานสมโภชสมณศักดิ์สัญญาบัตรพัตยศ ทำบุญอายุวัฒนมงคล ๔๙ ปี ๒๙
พรรษา พระครูสิริญาณวัชร เจ้าอาวาสวัดเชียงยืน, (เชียงใหม่: นันทพันธ์พรินตัง จำกัด, ๒๕๖๐), หน้า ๑๔ - ๑๗.

๒.๑๐ วัดเจดีย์เหลี่ยม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ได้กล่าวถึงวัดเจดีย์ ความว่า พระเจ้ามังรายได้สร้างนครกมาม เมื่อจุลศักราช ๖๖๙ (พ.ศ. ๑๘๔๗) แล้วโปรดให้สร้างเจดีย์กู่คำ ขึ้นในนครนั้น เรียงรายไปด้วย พระพุทธรูป ๖๐ องค์^{๓๔}

จากหลักฐานด้านเอกสารตำนานและพงศาวดารกล่าวถึงวัดนี้ว่า แต่เดิมชื่อวัดกู่คำ กู หมายถึง พระเจดีย์ คำ หมายถึง ทองคำ ที่พญามังรายปฐมกษัตริย์ของแคว้นล้านนาทรงโปรดให้ก่อสร้างสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.๑๘๓๑ ตามข้อความในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ และพงศาวดารโยนก ตรงกันดังนี้ เจ้ามังรายจึงท้อไปเอาดินหนองต่าง มาก่อเจดีย์กู่คำไว้ในเวียงกุมกาม ให้เป็นที่บูชาแก่ ชาวเมืองทั้งหลาย เมื่อจุลศักราช ๖๕๐ (พ.ศ.๑๘๓๑) ปีชวด สัมฤทธิศก โบราณวัตถุสถานสำคัญของ วัด คือองค์พระเจดีย์ประธานรูปทรงมณฑปลด ๕ ชั้น มีลักษณะเดียวกับกับ เจดีย์กู่กุด วัดจามเทวี จังหวัดลำพูน ที่จัดเป็นรูปแบบเจดีย์ในระยะแรกของแคว้นล้านนา โดยได้รับอิทธิพลจากแคว้นทริภุญไชย แต่ในสภาพปัจจุบันได้รับการซ่อมบูรณะในปี พ.ศ.๒๔๔๕ โดยพญาตะก่า-หม่องปันโยที่ต่อมา ได้รับแต่งตั้งเป็นหลวงโยนการวิจิตร ต้นสกุลพระราชทาน อุปโยคิน ผู้เป็นคหบดีค้าไม้ชาวพม่า ที่ได้รับ ช่วงสัมปทาน ตัดซีกลากไม้สักในเขตภาคเหนือของบริษัทบอมเบย์-เบอร์มาร์ และบริษัทเบอร์เนียวใน สมัยตอนปลายรัชกาลที่ ๕ และตั้งบ้านเรือนใช้เป็นที่ทำการด้วยที่หัวฝายท่าวังตาล บนฝั่งตะวันออก แม่น้ำปิง หรือทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ในเขตทะเลแวกใกล้เคียงกันกับวัด วัดนี้มีความโดดเด่นหรือ เอกลักษณะอยู่ตรงที่ เป็นวัดกษัตริย์สร้าง มีรูปแบบเจดีย์ที่แสดงอิทธิพลรูปแบบของรัฐทริภุญไชย โดย ที่พญามังรายโปรดให้อาม่าก่อสร้างไว้ในเวียงกุมกามระยะแรกๆ

วัดเจดีย์เหลี่ยม ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ ๑ ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่มาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ระยะทางประมาณ ๕ กม. การเดินทางเข้าถึง โดยเส้นทางถนนสายเกาะกลาง-หนองหอย มีแนวเลียบบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง ปัจจุบันเป็นวัดมี พระสงฆ์จำพรรษา และประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๗ ตอนที่ ๔๑ ลงวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๒๓ มีโบราณสถานสำคัญที่ขึ้นทะเบียนคือเจดีย์กู่คำ วิหาร และอุโบสถ ขอบเขตโบราณสถานมีเนื้อที่รวม ๑ ไร่ ๘๓ ตารางวา สภาพแวดล้อมของวัดโดยทั่วไปมี แนวสายน้ำแม่ปิง อยู่ใกล้เคียงทางด้านตะวันตก โดยรอบเป็นชุมชนบ้านเรือนอาศัยอยู่กระจัดกระจาย มีร้านค้าย่อยและสถานประกอบการธุรกิจ บริการไม่หนาแน่น โดยเฉพาะตามเส้นทางแนวถนนสาย เกาะกลาง-หนองหอย ที่ผ่านวัดทางทิศเหนือและตะวันตก ทิศตะวันออกและทิศใต้เป็นเขตบ้านเรือน และสวนลำไยของเอกชน ตำแหน่งที่ตั้งวัดปัจจุบันอยู่ในบริเวณพื้นที่ตะวันตกเฉียงเหนือของเวียงกุมกาม วัดที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง คือวัดพญามังราย-พระเจ้าองค์ดำ (ร้าง) และวัดธาตุนาว (ร้าง) ทาง ตะวันออกเฉียงใต้

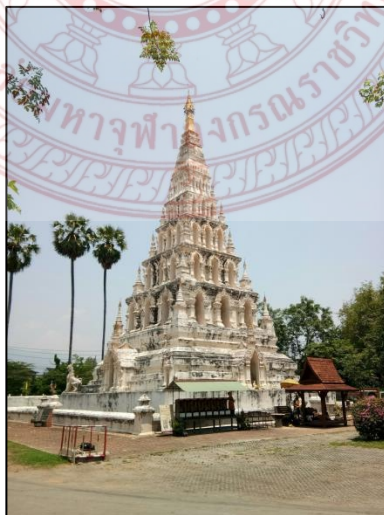
วัดสร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ภายในวัดประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างต่างๆคือ เจดีย์ประธาน ตั้งอยู่ด้านหลังพระวิหาร พระอุโบสถ ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือตอนหน้าพระวิหาร กุฏิ พระสงฆ์หลังใหญ่และศาลาโรงครัวทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ และด้านใต้พระวิหารห่างออกมา

^{๓๔} พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ไร่ไทย เพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๔.

บริเวณมุมตะวันตกเฉียงใต้ของวัด เป็นที่ตั้งของกุฏิพระสงฆ์และอาคารพิพิธภัณฑ์ของวัด ขอบเขตวัด
แวดล้อมด้วยกำแพงวัดทั้ง ๔ ด้าน มีทางเข้า/ออกหลักทางด้านหน้าและด้านหลังของวัด

สิ่งก่อสร้างที่สำคัญภายในบริเวณวัด คือพระเจดีย์ประธาน ซึ่งถือเป็นหลักฐานสำคัญ
แสดงถึงการรับอิทธิพลรูปแบบการก่อสร้างพุทธศาสนสถาน จากแคว้นทริภุญไชยในระยะแรกๆของ
การก่อตั้งแคว้นล้านนา ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงมณฑปสี่เหลี่ยมลด ๕ ชั้นคล้ายทรงปิรามิด สร้างก่ออิฐ
ฉาบปูนขาว ฐานล่างเป็นแบบเชียงสีเหลี่ยมใหญ่ (เฉพาะตอนล่างก่อด้วยศิลาแลง) ล้อมรอบด้วย
ขอบเขตกำแพงแก้วทั้ง ๔ ด้าน ขนาด ๑๗.๔๕ x ๑๗.๔๕ เมตร ที่มีฐานเชียงทั้ง ๔ ตั้งประดับด้วย
ประติมากรรมปูนปั้นลอยตัวรูปสิงห์ นั่งชันขาหน้าหันหน้าเหลี่ยมออก ตอนกลางระหว่างสิงห์แต่ละ
ด้านสร้างเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประทับนั่งปางต่างๆในศิลปะแบบพม่า-พุกาม ที่นิยมทำซุ้ม
ประกอบด้านข้างซ้ายและขวา ตกแต่งกรอบและเสาซุ้ม ด้วยลวดลายปูนปั้นพรรณพฤกษา แบบก้าน
ดอกใบเกี่ยวสอดลอยตัว และลายตาผ่านูนต่ำ เครื่องยอดของซุ้มทำเป็นแบบเจดีย์จำลองลดชั้นทรง
สี่เหลี่ยม ๓ ชั้น รองรับส่วนปลียอดลักษณะบัวทรงสี่เหลี่ยม ยอดประดับฉัตรโลหะลายฉลุปิดทอง สัน
หลังคาด้านหลังมีเครื่องยอดตกแต่ง เป็นครีบริรูปสามเหลี่ยมปั้นปูนเป็นลายใบไม้-ดอกไม้ ตัวมณฑป
ก่อสร้างเป็นชั้นของห้องสี่เหลี่ยมบนชั้นย่อเก็จบัวคว่ำและหน้ากระดานท้องไม้ลูกแก้ว จำนวน ๕ ชั้น
ขนาดลดหลั่นกันขึ้นไป มณฑปแต่ละชั้นทำซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประทับยืนปางต่างๆ ด้านละ ๓
ซุ้ม รวมทั้งหมด ๖๐ ซุ้ม ที่กรอบซุ้มตกแต่งลายปูนปั้นแบบพรรณพฤกษาเกี่ยวสอด และแบบพญานาค
๒ ตัวหางพันกันสลักรับกันขึ้นไป มุมตอนบนทั้ง ๔ ของมณฑปแต่ละชั้นประดับเจดีย์จำลอง ตกแต่งลาย
ปูนปั้นยอดประดับฉัตรโลหะ รวมจำนวน ๒๐ องค์ ส่วนเครื่องยอดขององค์เจดีย์เป็นแบบบัวสี่เหลี่ยม
๒ ตอน คั่นด้วยชั้นลูกแก้ว รองรับส่วนปลีสี่เหลี่ยม ที่ตกแต่งลายปูนปั้นประดับด้วยกระจกเคลือบ
ตะกั่วสี (แก้วอั้งวะ) ในส่วนต่างๆ ส่วนยอดสุดประดับฉัตรฉลุโลหะปิดทอง^{๓๕}

แผนภาพที่ ๒.๑๐ เจดีย์กู่คำ วัดเจดีย์เหลี่ยม

^{๓๕}โครงการการศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม, วัดเจดีย์เหลี่ยม,
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.wiangkumkam.com/view-attraction-วัดเจดีย์เหลี่ยม>, (๒๑ พฤษภาคม
๒๕๖๐).

๒.๑๑ วัดพระแก้ว พระอารามหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ครั้งนั้นพระราชาทรงพระนามว่า มหาพรหมเป็นพระอนุชาของพระเจ้ากือนาครองราชสมบัติอยู่ในเมืองเชียงราย พระเจ้ามหาพรหมนั้นทรงทราบความอัศจรรย์ของพระสีหลปฎิมาและพระรัตนปฎิมา จึงยกพลนอยาก ๘๐,๐๐๐ เสด็จไปเมื่อกำแพงเพชรอัญเชิญพระรัตนปฎิมานำมาไปบูชาที่เมืองเชียงราย

พระเจ้าแสนเมืองมารบกับพระเจ้ามหาพรหมผู้เป็นพระเจ้าอาของพระองค์ได้ชัยชนะแล้ว เสด็จเข้าเมืองเชียงราย ทรงได้แต่พระสีหลปฎิมาอย่างเดียว พระรัตนปฎิมาหาได้ไม่ ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุไร ตอบว่า เป็นเพราะคนเอาไปซ่อนเสีย จริงอยู่ในสมัยกสิยุค(บ้านเมืองวุ่นวาย) พระรัตนปฎิมานั้น คนเอาปูนขาวพอกไว้ จึงไม่ปรากฏในคราวนั้น เมื่อพระเจ้าพิลกครองราชย์สมบัติในราชธานี เชียงใหม่แน่แล พระรัตนปฎิมาจึงปรากฏขึ้นที่เมืองเชียงราย พระเจ้าพิลกได้ยินเรื่องราวนี้แล้ว โปรดให้อัญเชิญพระรัตนปฎิมานั้น มาจากเมืองเชียงราย พระรัตนปฎิมานั้นไม่ประสงค์ไปตามทางใหญ่จึงแสดงอัศจรรย์โดยทำให้หนักยิ่งขึ้น เล่ากันว่า ในครั้งนั้น มหาชนใครจะอัญเชิญไปตามทางใหญ่ แต่ไม่อาจยกพระรัตนปฎิมานั้นขึ้นได้ เพราะเหตุไร เพราะในระหว่างทางใหญ่ ไม่มีนครหลวง มีผู้ประสงค์จะอัญเชิญไปตามเส้นทางที่ไปสู่นครเขลางค์เพียงคนเดียวก็สามารถยกได้เพราะนครเขลางค์เป็นนครหลวง เพราะฉะนั้นมหาชนจึงอัญเชิญพระรัตนปฎิมาไปนครเขลางค์มาประดิษฐานไว้ที่วัดเจดีย์หลวงซึ่งได้สร้างไว้แล้ว พระรัตนปฎิมานั้น ปรากฏพระนามว่า นครมณีปฎิมา เพราะเหตุที่เคยประดิษฐานในนครเขลางค์มาแล้ว และเพราะเหตุที่มาจากนครเขลางค์นั้นแล^{๓๖}

วัดพระแก้ว ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นวัดอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ มาตั้งแต่ปี ๒๕๒๑ ประวัตินี้ ได้ถูกจารึกไว้บนแผ่นทองเหลืองภายในวัดทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ดังนี้ (เฉพาะภาษาไทย)

ประวัติวัดพระแก้ว วัดพระแก้ว แต่เดิมชื่อวัดป่าเยี้ยะ(ป่าไผ่) เมื่อ พ.ศ. ๑๙๗๗ (ค.ศ. ๑๔๓๔) พ้าผ่าพระเจ้าเจดีย์จึงได้พบพระแก้วมรกต (ปัจจุบันประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบรมมหาราชวัง) ชาวเมืองเชียงรายจึงได้เรียกชื่อวัดนี้ว่า "วัดพระแก้ว" จนกระทั่งปัจจุบัน

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ใหยกฐานะขึ้นเป็น พระอารามหลวงชั้นตรี " ในปัจจุบันมีพระธรรมราชา นววัตร เจ้าคณะภาค ๖ เป็นเจ้าอาวาส

ประวัติพระแก้วมรกต

พระแก้วมรกต หรือพระพุทธรูปหามณีรัตนปฎิมากรในปัจจุบัน ได้ถูกจารึกไว้บนแผ่นทองเหลืองภายในวัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษดังนี้ (เฉพาะภาษาไทย) ในตำนานรัตนพิมพวงศ์ กล่าวไว้ว่า เมื่อประมาณ พ.ศ. ๓๐๐ เทวดาได้สร้างพระแก้วมรกต ถวายพระนาคเสนเถระที่เมืองปาฏลีบุตร (ปัจจุบันเรียก ปัตนะ) ประเทศอินเดีย ต่อมาได้อัญเชิญไปไว้ที่เมืองลังกา

ในสมัยพระเจ้าอนโรธามังฉ่อ (พระเจ้านรุตระ) แห่งเมืองพุกามได้ส่งพระสมณทูตไปขอจากเจ้าเมืองลังกา ซึ่งถูกพวกทมิฬรุกราน จึงมอบพระแก้วมรกต และพระไตรปิฎกให้ แต่สำเนาที่

^{๓๖} พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ร้าไทย เพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๐.

บรรพทุกพัดหลงไปเกยอยู่ที่อ่าวเมืองกัมพูชา พระแก้ว มรกตจึงตกเป็นของกัมพูชา และต่อมาได้ถูกนำไปไว้ ที่เมืองอินทาบัฐ(นครวัด) กรุงศรีอยุธยา และกำแพงเพชร ตามลำดับ

เมื่อประมาณพ.ศ. ๑๙๓๓ พระเจ้ามหาพรหม เจ้าเมืองเชียงราย ได้ไปอัญเชิญพระแก้วมรกตมาจากเมืองกำแพงเพชร และนำมาซ่อนไว้ที่เจดีย์วัดป่าเยี้ยะ เมืองเชียงราย กระทั่ง พ.ศ. ๑๙๗๗ อสนีบาต (ฟ้าผ่า)เจดีย์ จึงได้ค้นพบพระแก้วมรกต ต่อมาได้ถูกอัญเชิญไปไว้เมืองต่างๆ ดังนี้

เมืองเชียงราย พ.ศ. ๑๙๓๔-๑๙๗๙

เมืองลำปาง พ.ศ. ๑๙๗๙-๒๐๑๑

เมืองเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๐๑๑-๒๐๙๖

เมืองลาว พ.ศ. ๒๐๙๖-๒๓๒๑

กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๑-ปัจจุบัน^{๓๗}

ศาสนสถานที่สำคัญ

พระเจดีย์ เมื่อปี พ.ศ. ๑๙๗๗ ได้เกิดฟ้าผ่า ลงองค์พระเจดีย์พังทลายลง และได้พบพระแก้วมรกตซ่อนไว้ในพระเจดีย์หลังจากนั้นได้อัญเชิญพระแก้วมรกตไปประดิษฐาน ณ เมืองต่างๆ คือ ลำปาง เชียงใหม่ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ กรุงธนบุรี และกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ กรมศิลปากร ได้ประกาศขึ้นทะเบียนองค์พระเจดีย์ เป็น โบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๘

พระอุโบสถ พระวิหารทรงเชียงแสน มีลักษณะฐานเตี้ย เชิงหลังคาลาดต่ำ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๓ ได้รับพระราชทาน วิสุคามสีมา เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๕ พระประธานในอุโบสถ (พระเจ้าล้านทอง) เป็นพระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัย นับเป็นพระพุทธรูปในสกุลช่างศิลป์าละที่ใหญ่ และสวยงามที่สุดในประเทศไทย

หอพระหยก อาคารทรงล้านนาโบราณ เป็นที่ประดิษฐาน "พระพุทธรตนากร นวุติวัสสานุสรณ์มงคล" หรือ "พระหยกเชียงราย" บนผนังอาคาร แสดงกิจกรรม จากตำนานพระแก้วมรกต และภาพวาดการสร้าง และพิธีอัญเชิญพระหยกเชียงรายสู่พระอารามในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๓๔

โองหลวงแสงแก้ว อาคารทรงล้านนาประยุกต์ เริ่มสร้างเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๘ ภายในเป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงพระพุทธรูปสำคัญ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ทันสมัย^{๓๘}

^{๓๗}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, วัดพระแก้ว เชียงราย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>, (๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

^{๓๘}วัดพระแก้ว, เกี่ยวกับวัดพระแก้ว, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.watphrakaew-chiangrai.com/about.php>, (๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

แผนภาพที่ ๒.๑๑ พิพิธภัณฑสถานโฮงหลวงแสงแก้ว วัดพระแก้ว

๒.๑๒ วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

กษัตริย์ผู้เป็นพระเชษฐาของพระองค์ (พระเจ้ากือนา) ทรงปรารถนาจะสร้างซุ้มประตูจรณะขึ้นใหม่ให้เป็นที่ประดิษฐานพระสีหปฎิมาที่มีมุขด้านทิศใต้เจดีย์หลวงในวิหารนั้น แต่ซุ้มจรณะทำไม่เสร็จ พระเจ้ามหาพรหมได้อัญเชิญพระสีหปฎิมาไปเมืองเชียงรายโดยพระประสงค์จะเอาไปทำแบบสร้างอีกองค์หนึ่งด้วยทองสัมฤทธิ์ให้เหมือนองค์นั้น แล้วเลยอัญเชิญพระสีหปฎิมานั้นไปถึงนครเชียงแสน ทางกระทำอภิเษก พระปฎิมาองค์นั้นที่เกาะดอนแทน ด้วยสักการเป็นอันมากแล้วอัญเชิญมาเมืองเชียงราย ประดิษฐานในวิหารหลวง (ศ.(พิเศษ) ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร อธิบายเพิ่มเติมว่า วิหารหลวงในเมืองเชียงราย คือวัดพระสิงห์ในปัจจุบัน) ที่ไว้พระพุทธรูปแล้วเอาทองเหลือง ดีบุก ทองคำเงิน ผสมกันหล่อพระพุทธรูปอีกองค์หนึ่ง มีขนาดและรูปร่างเท่าและเหมือนพระสีหปฎิมา แล้วทรงทำการฉลองพระพุทธรูปนั้นเป็นการใหญ่^{๓๙}

เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่ ถนนท่าหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีเนื้อที่ ๔ ไร่ ๒ งาน ๕๒ ตารางวา ทิศเหนือติดถนนสิงห์โคก ทิศใต้ติดถนนพระสิงห์ ทิศตะวันออกติดถนนท่าหลวง ทิศตะวันตกติดถนนภักดีณรงค์ สันนิษฐานกันว่าน่าจะสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้ามหาพรหม ซึ่งเป็นพระอนุชาของพญากือนา ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ราวปีพ.ศ. ๑๙๒๘ (พระเจ้ามหาพรหมเสวยราชย์ ณ เมืองเชียงราย ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๘๘ - พ.ศ. ๑๙๔๓)

วัดพระสิงห์ เป็นพระอารามหลวงเก่าแก่แต่โบราณกาล และเป็นศาสนสถานอันเป็นศูนย์รวมใจของชาวเชียงรายมาอย่างยาวนาน มูลเหตุที่ได้ชื่อว่า วัดพระสิงห์ นั้นเชื่อกันว่า น่าจะมาจากการที่ครั้งหนึ่ง วัดนี้ เคยเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของไทยในปัจจุบัน คือ พระพุทธสิหิงค์ หรือที่เรียกกันในชื่อสามัญว่า พระสิงห์

ผู้รู้บางท่านกล่าวว่า หากพิจารณาถึงคำว่า พระสิงห์ นั้น หมายถึง วัดซึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานพระสิงห์มาก่อน พระสิงห์ เป็นนามพระพุทธรูป อันบ่งบอกถึงคติพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทอย่างล้นเกล้าตรงกับ พระพุทธสิหิงค์ อันเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว แต่ทางภาคเหนือล้านนาไทย มิได้เรียกว่า พระพุทธสิหิงค์ นิยมเรียกว่า พระสิงห์ ท่านผู้รู้บางท่านพยายามคิดว่า พระสิงห์ หมายถึง สิ่งหนึ่ง กษัตริย์โบราณผู้สร้างเมืองโยนกนครก็มี บางท่านอธิบายว่า หมายถึง พระศากยสิงห์ คือพระ

^{๓๙} พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ไร่ไทย เพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๖.

นามหนึ่งของ พระพุทธเจ้า กระนั้น เท่าที่พิจารณาโดยตลอดแล้ว เห็นว่า พระสิงห์ กิติ พระพุทธสิหิงค์ กิติ น่าจะพึงยุติกันได้ว่าเป็นนามของพระพุทธรูป อันบ่งบอกถึงคติพระพุทธศาสนาอย่างลัทธิลัทธิ เพราะทุกที่ที่ปรากฏว่ามี พระสิงห์ หรือ พระพุทธสิหิงค์ นั้นแสดงให้เห็นว่า สถานที่เหล่านั้นได้มี พระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างลัทธิลัทธิแพร่หลายไปถึง ฉะนั้น ควรถือกันว่าพระพุทธรูปที่เรียกพระนามอย่างนี้ เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนาเถรวาท อย่างลัทธิลัทธิในประเทศไทยและก่อน ศตวรรษที่ ๒๐ ขึ้นไป จะไม่พบหลักฐานเช่นนี้เลย

พระพุทธรูปสิหิงค์ หรือ พระสิงห์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะล้านนาไทย พุทธศตวรรษที่ ๒๑ มีพุทธลักษณะสง่างาม อย่างยากที่จะหาพระพุทธรูปในสมัยเดียวกันมาทัดเทียมได้ หน้าตักกว้าง ๓๗ เซนติเมตร สูงทั้งฐาน ๖๖ เซนติเมตร ชนิดสำริดปิดทอง ประดิษฐานอยู่บนบุษบก ภายในกุฏิเจ้าอาวาส ชาวเชียงรายและประเทศใกล้เคียงในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ถือว่า พระสิงห์ เป็นพระพุทธรูปที่ทรงความสำคัญ และทรงความศักดิ์สิทธิ์มีมหิทธานุภาพสามารถยังความสงบเย็น และเป็นมิ่งขวัญของชาวประชามาทุกยุคทุกสมัย จนกล่าวกันว่า พระพุทธรูปสิหิงค์ หรือ พระสิงห์ คือ พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเชียงรายและประเทศใกล้เคียง

พระพุทธรูปสิหิงค์ หรือ พระสิงห์เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของประเทศไทยมาอย่างยาวนานมีหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกนันทบุรีที่กัไว้ว่า สร้างขึ้นเมื่อราวพุทธศักราช ๗๐๐ ในประเทศลังกา และประดิษฐานอยู่ที่ลังกา ๑๑๕๐ ปี จากนั้นได้ถูกอัญเชิญมาประดิษฐานยังราชอาณาจักรไทยตามลำดับ ดังนี้

- พ.ศ. ๑๘๕๐ ประดิษฐานที่กรุงสุโขทัย ๗๐ ปี
- พ.ศ. ๑๙๒๐ ประดิษฐานที่พิษณุโลก ๕ ปี
- พ.ศ. ๑๙๒๕ ประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา ๕ ปี
- พ.ศ. ๑๙๓๐ ประดิษฐานที่กำแพงเพชร ๑ ปี
- พ.ศ. ๑๙๓๑ ประดิษฐานที่เชียงราย ๒๐ ปี
- พ.ศ. ๑๙๕๐ ประดิษฐานที่เชียงใหม่ ๒๕๕ ปี
- พ.ศ. ๒๒๕๐ ประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา ๑๐๕ ปี
- พ.ศ. ๒๓๑๐ ประดิษฐานที่เชียงใหม่ ๒๘ ปี
- พ.ศ. ๒๓๓๘ ประดิษฐานที่กรุงเทพฯ – ปัจจุบัน^{๔๐}

^{๔๐}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, วัดพระสิงห์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>, (๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

แผนภาพที่ ๒.๑๒ พระอุโบสถพระพุทธสิหิงค์ วัดพระสิงห์^{๔๑}

๒.๑๓ วัดอาทิตันแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวถึงวัดอาทิตันแก้ว ความว่า พระองค์(พระเจ้าติโลกปนัดดาธิราช) เสด็จไปเมืองเชียงแสน เมื่อวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๓ จุลศักราช ๘๗๖ (พ.ศ. ๒๐๕๘) นั้นเอง และเมื่อเสด็จไปนั้น ทรงนิมนต์คณะสงฆ์ ๓ คณะในเมืองเชียงใหม่ไปด้วย คณะสงฆ์ ๓ คณะ พระภิกษุณิกายสีหลจำนวน ๒๐ องค์ มีพระมหาเถรเจ้าอวาสาวัตมहाโพธารามเป็นประมุขไปด้วย ครั้นถึงเมืองเชียงแสนแล้ว พระราชาธิบดีประสงค์จะทำอุปสมบทกรรมในเมืองเชียงแสน จึงนิมนต์คณะสงฆ์ทั้งหมด ๓ คณะทั้งนอกเมืองในเมืองเชียงใหม่ให้ไปประชุมกันที่เมืองเชียงแสน

ครั้นถึงวันศุกร์ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๔ พระราชาธิบดีตรัสสั่งให้ขุดฐานเจดีย์ใหญ่ในมหาวิหารกลางเมืองเชียงแสน แล้วให้ก่อเจดีย์องค์ใหญ่นั้น (เจดีย์องค์นี้ อยู่ในวัดอาทิตันแก้ว อำเภอเชียงแสน) ฐานกว้าง ๑๕ วา (๔ เหลี่ยม) สูง ๒๕ วา พระภิกษุสงฆ์ทั้งหมดที่พระราชานิมนต์มา พร้อมด้วยราษฎรทั้งสิ้นไปประชุมกันในเมืองเชียงแสน พระราชาธิบดีตรัสสั่งให้ผูกเรือขนานบนหัวเกาะดอนแทนเพื่อพระภิกษุทั้งหลายทำอุปสมบทกรรมในคณะสงฆ์ทั้ง ๓ นั้น เฉพาะคณะสงฆ์สีหลจำนวน ๑๐๘ รูป มีพระมหาเถรเจ้าอวาสาวัตมहाโพธารามเป็นประธาน ลงเรือขนานแล้วยังกุลบุตรทั้งหลายให้อุปสมบทมีจำนวน ๒๓๕ คน ด้วยอุทกุกเขปสีมา เมื่อวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ พระจันทร์เสวยอุตตราสาฬหะนักษัตรฤกษ์ปีกุน จุลศักราช ๘๗๗ ตรงกับปีพระศาสดาปรินิพพานแล้วได้ ๒๐๕๙ ปี และอุปสมบทกรรมนั้นสิ้นสุดลงเมื่อวันแรม ๑๑ ค่ำ ต่อจากนั้น คณะสงฆ์พื้นเมืองลงเรือขนานลำนั้นแล้วยังกุลบุตรให้อุปสมบท ๓๗๐ คน ต่อจากนั้นคณะสงฆ์สำนักวัดบุปผาราม ยังกุลบุตรให้อุปสมบท ๑,๐๑๑ คน ฝ่ายพระราชาโปรดให้ประดิษฐานพลับพลาที่ประทับที่ประทับของพระองค์ยกให้เป็นหอไตรไว้ในวัดป่าแดงหลวง^{๔๒}

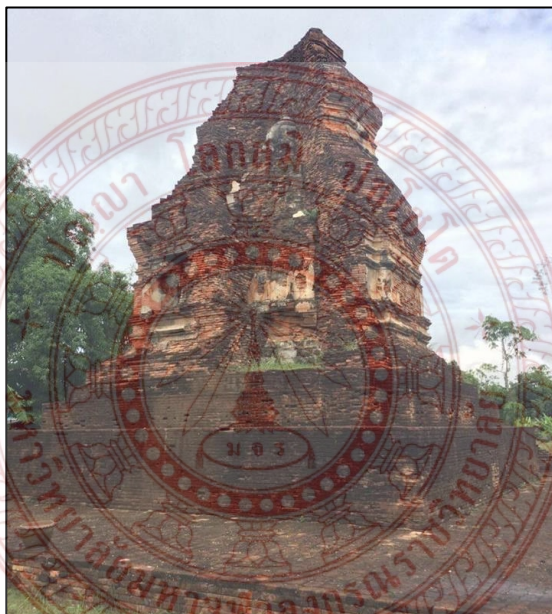
^{๔๑} ภาพจาก <http://www.chiangraifocus.com> (๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

^{๔๒} พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ไร่ไทย เพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๘.

วัดอาทิตันแก้ว ในปัจจุบันเป็นวัดร้าง ตั้งอยู่ในเขตตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ตามประวัติที่กรมศิลปกร ได้จัดทำแผนป้ายโลหะติดไว้ในพื้นที่วัด มีความว่า วัดอาทิตันแก้ว สร้างโดยพระเจ้าเมืองแก้ว ครั้นเสด็จมาเมืองเชียงแสน เมื่อ พ.ศ.๒๐๕๘ พระองค์ได้สร้างวัดนี้เพื่อลดความขัดแย้ง และประนีประนอมระหว่างสงฆ์สำนักต่างๆ และเป็นองค์ประธานในการบวชกุลบุตร เชียงแสน ให้สงฆ์ในสำนักเหล่านั้นสามารถทำพิธีกรรมร่วมกันได้

เจดีย์องค์นอกเป็นศิลปะล้านนา ฐานสูง ย่อมุม ประดับลูกแก้วสองชั้น องค์ระฆังทรงกลม สร้างครอบทับเจดีย์องค์เล็กศิลปะแบบพุกามไว้ภายใน อาจมีผลมาจากการขัดแย้งระหว่างนิกายทางศาสนา คือ นิกายฝ่ายสวนดอกกับนิกายฝ่ายป่าแดงหลวง

วิหาร เป็นวิหารสี่เหลี่ยมพื้นผ้า ลักษณะผนังสูง หลังคามุมเครื่องไม้ มุงกระเบื้องดินเผา สร้างทับวิหารหลังเดิมมีบันไดตัวเหงาอยู่ทางทิศใต้เชื่อมต่อกับทางเดิมไปยังอุโบสถ^{๔๓}

แผนภาพที่ ๒.๑๓ องค์เจดีย์วัดอาทิตันแก้ว

๒.๑๔ วัดป่าแดงหลวง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

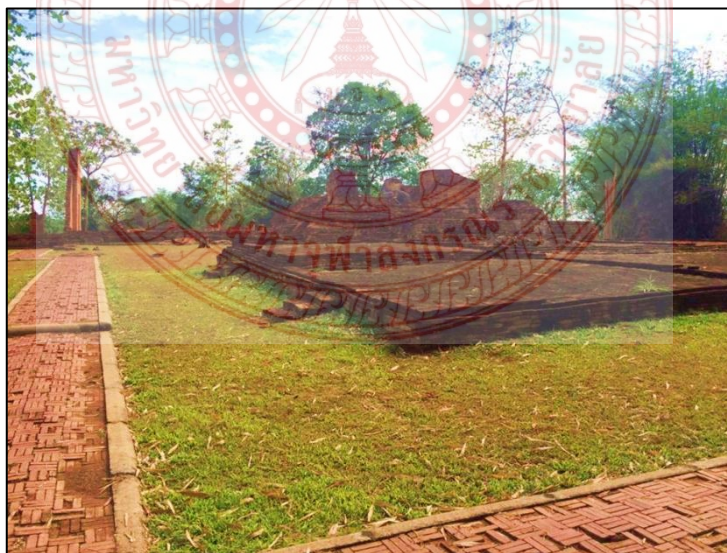
วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวถึง วัดป่าแดงหลวง ความว่า ท้าวโง่ ผู้เป็นพระเชษฐาของพระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิ (พระเจ้าฟ้าง) พระมหาเถรเหล่านั้นได้ทำอุปสมบทครั้งที่ ๔ ที่ท่ากาดกุมภามปีนั้นเป็นปีชวด พอจวนจะเข้าพรรษา ท่านได้ผูกขันธ์สิมาที่วัดบน ซึ่งพระปิตุฉาเทวีสร้างไว้ เมื่อพระศาสดาปรินิพพานได้ ๑๙๗๗ ปี ปลายปีฉลู จุลศักราช ๗๙๕ พระเถรเหล่านั้น ไปเมืองเชียงแสน แคว้นโยน (โยนก) ได้อุปสมบทกุลบุตรเป็นอันมากที่เกาะดอนแท่น ขอให้ทราบฯ พระมหาเถรอุปสมบทราวนั้นมีพระธรรมเสนาบดีกุลวงศ์เป็นต้น ในปีจุลศักราชนั้นเอง พระมหาเถรทั้งหลาย ท่านให้สร้างมหาวิหารป่าแดง (วัดป่าแดงหลวง) ในวันเพ็ญเดือน ๓ ที่เชิงดอยจอมกิตติ ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือนครเชียงแสน พระมหาเถรเหล่านั้นภายหลังได้ทำอุปสมบทกรรมในปีนั้นเอง ที่

^{๔๓} กรมศิลปกร, แผนป้ายโลหะที่ติดในบริเวณวัดอาทิตันแก้ว.

สุวรรณป่าสาณกะ ในเมืองเชียงราย ขอให้ทราบว่าจะระที่อุปสมบทคราวนั้น คือ พระธรรมทินนะ เป็นต้น ต่อจากนั้นพระสงฆ์ในราชอาณาจักรของพระเจ้าดิส (สามฝั่งแกน) ได้ทำอุปสมบทกรรมหลายครั้งหลายหน

ประวัติวัดป่าแดงหลวง ตามป้ายโลหะที่กรมศิลปกรได้จัดทำติดไว้ในวัดมีความว่า โบราณสถานแห่งนี้ ตั้งอยู่บนเนินเขาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ของเมืองเชียงแสน ไม่ปรากฏประวัติความเป็นมาของวัดนี้อย่างชัดเจน แต่ในตำนานพื้นเมืองเชียงแสนกล่าวถึงคณะสงฆ์ในป่าแดง หรือ ลังกาวงศ์มาบวชกุลบุตรที่เกาะดอนแท่น เมืองเชียงแสนในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ และนิทานนี้เป็น คณะสงฆ์อรุญญาวาสี หรือวัดป่า ซึ่งส่วนมากตั้งอยู่นอกเมืองซึ่งสอดคล้องกับที่ตั้งของโบราณสถานแห่งนี้ โบราณสถานแห่งนี้มีร่องน้ำที่ขุดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ล้อมรอบด้วยอาคารต่างๆ คือ มณฑป และวิหารซึ่งประดิษฐานพระประธานที่มีหน้าตักกว้างถึง ๗ เมตร ถือว่ามีขนาดใหญ่ที่สุดของเมือง เชียงแสน ลักษณะของอาคารหลังนี้คล้ายคลึงกับโบราณสถานวัดศรีชุม เมืองสุโขทัย นอกจากนี้ยังมี อุโบสถ และอาคารโถงหนึ่งหลัง โบราณวัตถุที่พบมีทั้งอิฐมีรอยจารึก อิฐมีลวดลายรูปบุคคล และลวดลายต่างๆ ชิ้นส่วนพระพุทธรูป พระพิมพ์ และชิ้นส่วนภาชนะดินเผาโบราณสถานแห่งนี้ น่าจะถูกสร้างขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐ แล้วใช้งานเรื่อยมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๒ จนทิ้งร้างไปในเวลานี้ หรืออาจจะหลังจากนี้ไม่นานนัก ในปัจจุบันวัดป่าแดงหลวงเป็นวัดร้าง^{๔๔} ซึ่งพระครูสุวรรณวิสุทธิคุณ เจ้าอาวาสวัดพระเจ้าล้านทอง กล่าวว่าเนื่องจากในปัจจุบันวัดป่าแดงหลวงกับวัดอาทิตันแก้วเป็นวัดร้าง ดังนั้นในส่วนของประวัติทั้ง ๒ วัด ให้ยึดข้อมูลของกรมศิลปกรเป็นหลัก^{๔๕}

แผนภาพที่ ๒.๑๔ สภาพวัดป่าแดงหลวงในปัจจุบัน

^{๔๔} กรมศิลปกร, แผนป้ายโลหะที่ติดในบริเวณวัดป่าแดงหลวง.

^{๔๕} สัมภาษณ์พระครูสุวรรณวิสุทธิคุณ, เจ้าอาวาสวัดพระเจ้าล้านทอง อำเภอเชียงแสน จังหวัด เชียงราย, ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

จึงสรุปได้ว่า ข้อมูลโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ได้สำรวจวัดในพื้นที่เชียงใหม่และเชียงราย ๑๔ วัด ดังนี้ วัดในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ๑. วัดสวนดอก ๒. วัดศรีมุงเมือง ๓. วัดป่าแดง ๔. วัดเจ็ดยอด ๕. วัดร่ำเปิง ๖. วัดเจดีย์หลวง ๗. วัดชัยศรี ๘. วัดนันทาราม ๙. วัดนันทาราม และ ๑๐. วัดเชียงยืน ส่วนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ๔ วัด ได้แก่ ๑. วัดพระแก้ว ๒. วัดพระสิงห์ ๓. วัดอาทิตันแก้ว และ ๔. วัดป่าแดงหลวง

บทที่ ๓

คุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนา ที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

การวิจัยเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ มีการถึงศึกษาคุณค่าและศักยภาพ ดังนี้

๓.๑ คุณค่าแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๓.๒ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๓.๑ คุณค่าแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการกำหนดแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ จำนวน ๑๔ วัด ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อในการศึกษาคุณค่าแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

- ๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์
- ๒) คุณค่าทางโบราณสถาน
- ๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์
- ๔) คุณค่าประเพณีวัฒนธรรม

๓.๑.๑ วัดสวนดอก พระอารามหลวง ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

วัดสวนดอกสร้างขึ้นในภายในเวียงสวนดอก ซึ่งเป็นเขตพระราชอุทยานในสมัยราชวงศ์มังราย โดยในปี พ.ศ. ๑๙๑๔ (จ.ศ.๗๓๓) พระเจ้ากือนา กษัตริย์องค์ที่ ๖ แห่งราชวงศ์มังราย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็น "พระอารามหลวง" เพื่อให้เป็นที่จำพรรษาของ "พระมหาเถระสุมน" ผู้ประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลาในแผ่นดินล้านนา และสร้างองค์พระเจดีย์เพื่อประดิษฐาน "พระบรมสารีริกธาตุ" ๑ ใน ๒ องค์ ที่ "พระมหาเถระสุมน" อัญเชิญมาจากสุโขทัย ในปี พ.ศ. ๑๙๑๒

วัดสวนดอกถือเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของพุทธศาสนาเถรวาทล้านนาหรือนิกายสวนดอกในสมัยพระยาเจ้ากือนาทรงสนับสนุนให้พระภิกษุจากเมืองต่างๆของล้านนา เช่น เชียงแสน เชียงตุง เดินทางมาศึกษาเล่าเรียนพระพุทธรูปที่พระอารามแห่งนี้ ทั้งภาษาบาลีและศิลปะวิทยาการต่างๆ มีการสร้างตำนานทางศาสนาอย่างตำนานมูลศาสนา หรือในชินกาลมาลีปกรณ์ก็ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับวัดสวนดอกอยู่หลายแห่ง แสดงถึงความสำคัญในการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาอย่างแท้จริง

เจ้าแก้วโต้อได้รับการยกย่องว่าเป็นพระพุทธรูปงดงามองค์หนึ่งของเมือง เชียงใหม่ เชื่อว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์อย่างน่าอัศจรรย์ใจ สามารถลดบันดาลให้ผู้ศรัทธาเลื่อมใสประสพ สิ่งที่ปรารถนาและสรรพมิ่งมงคล สร้างในสมัยพระญาเมืองแก้ว พ.ศ.๒๐๔๗

พระเจ้าทันใจ พระวิหารหลวงขนาด ๓๓ วา สร้างโดยครูบาศรีวิชัย ใน พ.ศ.๒๔๗๕ บรรจุอัฐิครูบาศรีวิชัยออกแบบและสร้างโดยครูบาขาวปี ใน พ.ศ.๒๔๙๐ และกู่เจ้านายฝ่ายเหนือ อันเป็นสุสานหลวงแห่งแรกของล้านนาที่ตั้งอยู่ในวัด สร้างในสมัยเจ้าดารารัศมี ใน พ.ศ.๒๔๕๑

วัดสวนดอกเป็นที่สถิตของพระสังฆราชในอาณาจักรล้านนาและพระสังฆราชา สมัยเจ้าผู้ครองนครที่ปรากฏแน่ชัด คือ พระบุปผามหาสวามี เป็นพระสังฆราชในสมัยพระเจ้า ศิริจักรพรรดิราชหรือพระเจ้าติลกปนัดดาธิราช (พระเมืองแก้ว)

วัดสวนดอก ได้รับการบูรณะครั้งสำคัญ ๒ ครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ พระ ราชชายา เจ้าดารารัศมี ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ อัญเชิญรวบรวมพระอัฐิ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ และ พระประยูรญาติ มาประดิษฐานรวมกัน และ ต่อมาอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระวิหารโดย ครูบาเจ้าศรี วิชัย นักบุญแห่งล้านนา

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

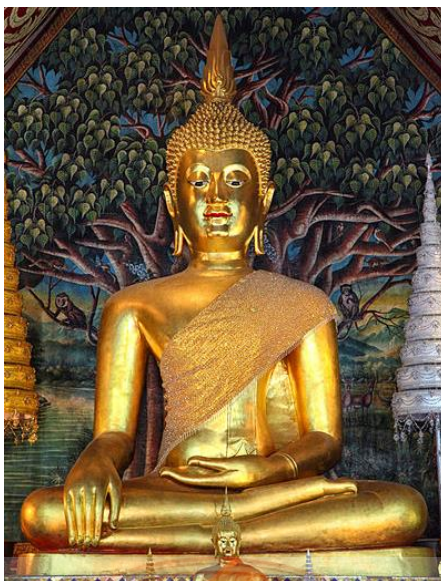
พระเจ้ากือนา ทรงโปรดให้สร้างองค์พระเจดีย์เพื่อประดิษฐาน "พระบรม สารริกธาตุ" ในปี พ.ศ. ๑๙๑๒ เจ้าแก้วโต้อสร้างในสมัยพระญาเมืองแก้ว พ.ศ.๒๐๔๗ พระเจ้าทันใจ พระวิหารหลวงขนาด ๓๓ วา สร้างโดยครูบาศรีวิชัย ใน พ.ศ.๒๔๗๕ บรรจุอัฐิครูบาศรีวิชัยออกแบบ และสร้างโดยครูบาขาวปี ใน พ.ศ.๒๔๙๐ และกู่เจ้านายฝ่ายเหนือ สร้างในสมัยเจ้าดารารัศมี ใน พ.ศ. ๒๔๕๑

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

วัดสวนมืองค์พระเจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารริกธาตุ มีพระเจ้าแก้วโต้อ ที่ เชื่อว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์อย่างน่าอัศจรรย์ใจ สามารถลดบันดาลให้ผู้ศรัทธาเลื่อมใสประสพสิ่งที่ ปรารถนาและสรรพมิ่งมงคล มีกู่อัฐิครูบาศรีวิชัย ซึ่งเป็นนักบุญแห่งล้านนาไทย

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

วัดสวนดอกมีประเพณีที่สำคัญ คือ การตักบาตรเบ็งปู้ด (เพ็ญพุทธ) เป็นการตัก บาตรเวลาเที่ยงคืน ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ที่ตรงกับวันพุธ พิธีทำบุญสลากภัตต์ เป็นประจำทุก ๆ ปี มีการ เข้าร่วมขบวนแห่พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของเชียงใหม่ โดยวัดสวนดอกมีการอัญเชิญพระเจ้าแก้วโต้อองค์ จำลองเข้าร่วม

แผนภาพที่ ๓.๑ พระเจ้าแก้วตื้อ วัดสวนดอก^๑

๓.๑.๒ วัดศรีมุงเมือง ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

วัดศรีมุงเมืองสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน กษัตริย์องค์ที่ ๘ แห่งราชวงศ์มังราย ครองราชย์นครเชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. ๑๙๔๕ – ๑๙๘๔ เมื่อพระเจ้าแสนเมืองมาสวรรคต ขณะพระชนมายุ ๓๙ พรรษา เจ้าสามฝั่งแกน พระโอรส พระชนมายุ ๑๒ พรรษา ขึ้นเป็นกษัตริย์สืบแทน พระเจ้าสามฝั่งแกนขึ้นครองราชย์ในปีมะเส็ง จุลศักราช ๗๖๓ (พ.ศ. ๑๙๔๔) ได้สร้างอารามขึ้น ณ บริเวณประสูติของพระองค์ ณ พันนาสามฝั่งแกนชื่อว่าวัดมุงเมือง

วัดศรีมุงเมือง เป็นวัดประจำหมู่บ้านลวงเหนือ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทลื้อที่มีขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และใช้ภาษาพูดของชาวไทลื้อมาจนปัจจุบัน เดิมวัดศรีมุงเมืองสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้เปลี่ยนเป็นธรรมายุกติกนิกาย เนื่องจากผู้นำชาวบ้านในเวลานั้น คือ หมื่นบุญเรือง วรพงศ์ มีความศรัทธาเจ้าคุณพระนพิสีพิศาลคุณ (คำปิง คนธสาโร) ซึ่งเป็นพระผู้ใหญ่สังกัดนิกายธรรมยุต ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๔ – ๒๔๕๗) วัดศรีมุงเมืองจึงเป็นวัดธรรมยุตวัดแรกในเชียงใหม่

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

พระเจดีย์ เป็นเจดีย์ทรงพม่า – ไทลื้อ เป็นเจดีย์ทรงระฆังแบบพม่า มียอดฉัตรโลหะทุกองค์ เจดีย์ประธานมีความสูงองค์เดียวไม่รวมฉัตร ๑๖ เมตร และเจดีย์เล็กแบบเดียวกันอีก ๘ องค์ คือ เจดีย์บริวาร ๔ ทิศ ในกำแพงแก้วรอบพระเจดีย์ประธาน และอีก ๔ องค์ ตั้งอยู่ที่ ๔ มุมของวิหารหลวง เจดีย์เหล่านี้อาจจะสร้างมาตั้งแต่การสร้างวัดศรีมุงเมืองในปี พ.ศ. ๑๙๔๔ พระพุทธรูป ๘ องค์ ที่ทางวัดนำมาบูรณะและลงรักปิดทอง คือ ๑. พระประธานในวิหาร ๒. พระพุทธรูปหน้าซ้ายขวา

^๑ภาพจาก วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระเจ้าแก้วตื้อ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://th.wikipedia.org/wiki/ไฟล์:Wat_Suan_Dok_พระเจ้าแก้วตื้อ_๐๑.jpg, (๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

พระประธานในวิหาร ๓. พระเพชรศรีเมือง ๔. พระประธานและพระบริวารในพระอุโบสถ รวม ๓ องค์ ๕. พระพุทธรูปไม้สัก ปางประทานพรสูง ๘๐ เซนติเมตร

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

พระเจดีย์(ประธาน) ซึ่งอาจสร้างมาพร้อมกับสมัยแรกสร้างวัดศรีเมือง ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงพม่า ไขว่ และมียะเจดีย์เล็ก ๔ องค์ รอบพระอุโบสถ และพระประธานในพระอุโบสถ

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

งานแห่พระรอบหมู่บ้านในวันสงกรานต์ และงานสงฆ์พระธาตุในวันยี่เป็ง (วันลอยกระทง) และงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

แผนภาพที่ ๓.๒ พระประธานในอุโบสถวัดศรีเมือง

๓.๑.๓ วัดป่าแดงมหาวิหาร ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

วัดป่าแดงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๗๔ โดยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายเพื่อเป็นที่พำนักของพระญาณคัมภีร์และคณะสงฆ์ที่เดินทางกลับมาจากลังกา เพื่อเผยแผ่ลัทธินิกายลังกาวงศ์ใหม่หรือนิกายสิงหลในขณะนั้น พระญาณคัมภีร์ได้อัญเชิญพระไตรปิฎก พระพุทธรูป และต้นโพธิ์มาไว้ในวัดแห่งนี้

ในสมัยพระเจ้าติโลกราชพระองค์ทรงเลื่อมใสและทำนุบำรุงพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ใหม่อีกทั้งทรงผนวชที่วัดป่าแดงมหาวิหาร การสนับสนุนคณะสงฆ์นิกายสิงหลทำให้พุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ใหม่เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากเป็นที่เลื่อมใสของผู้คน วัดป่าแดงจึงเป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนาสายลังกาวงศ์ใหม่ พระเจ้าติโลกราชได้ถวายพระเพลิงพระศพพระราชบิดาและพระราชมารดาที่วัดแห่งนี้ทั้งยังได้สร้างเจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิพระราชบิดาและพระมารดาซึ่งยังคงมีหลักฐานหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน

สาเหตุที่ทำให้พระญาณคัมภีร์ตั้งนิกายลังกาวงศ์ใหม่ขึ้นเนื่องจากการเผยแผ่ลัทธิลังกาวงศ์เก่าของพระสุมนเถระซึ่งทำให้เกิดการตื่นตัวทางพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางนำไปสู่แนวความคิดที่ต้องการพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์ถูกต้องตามพระธรรมวินัย พระญาณคัมภีร์และคณะจึงเดินทางไปศึกษาและอุปสมบทที่ลังกาโดยตรง และกลับมาเผยแผ่หลักการและแนวปฏิบัติใหม่ออกไปอย่างกว้างขวางจนเกิดความขัดแย้งและแตกแยกกับนิกายลังกาวงศ์เก่าหรือนิกายรามัญ (วัดสวนดอก) คณะสงฆ์ฝ่ายป่าแดงกล่าวหาสงฆ์ฝ่ายสวนดอกว่าไม่เป็นภิกษุเพราะไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่าง

เครื่องครัดในในสมัยพญาสามฝั่งแกน(พ.ศ. ๑๙๔๕-๑๙๘๔) จึงโปรดให้จัดเวทียุทธกันจนในที่สุดสงฆ์ฝ่ายป่าแดงชนะ หลังจากนั้นพระสงฆ์ทั้งสองนิกายยังเกิดการทะเลาะวิวาทกันอยู่บ่อยครั้ง พญาสามฝั่งแกนจึงโปรดให้สงฆ์ฝ่ายป่าแดงออกจากเชียงใหม่ใน พ.ศ. ๑๙๗๗ ทำให้นิกายป่าแดงไปเจริญรุ่งเรืองที่ เชียงราย เชียงแสน พะเยา ลำปาง เชียงตุง จนกระทั่งสมัยพระเจ้าติโลกราช(พ.ศ. ๑๙๘๔-๒๐๓๐) ทรงเลื่อมใสในนิกายวัดป่าแดงจึงทรงอุปถัมภ์จนนิกายวัดป่าแดงกลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

เจดีย์วัดป่าแดงหลวง เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน ตั้งอยู่บริเวณทางด้านตะวันออกของวัดในส่วนที่มีพระสงฆ์จำพรรษา เจดีย์องค์นี้สร้างขึ้นในปีพ.ศ. ๑๙๙๐ โดยพญาติโลกราชโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิพระราชมารดาและพระบิดาของพระองค์

วิหารวัดป่าแดงหลวง วิหารวัดป่าแดงหลวงตั้งหน้าไปทางด้านทางตะวันออกตามสภาพในปัจจุบันได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์โดยครั้งสำคัญเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓

อุโบสถวัดป่าแดง อุโบสถวัดป่าแดง ตั้งแยกอยู่ในบริเวณตอนล่าง ห่างจากบันไดนาคราพหนึ่งร้อยเมตร ทางด้านทิศตะวันออก

เจดีย์ทรงระฆัง ด้านหลังวิหารวัดป่าแดงปรากฏเจดีย์ทรงระฆัง ที่ตัวระฆังได้ปรับปรุงแบบอยู่ในผังแปดเหลี่ยม บนฐานปัทม์ อันเป็นเจดีย์ศิลปะล้าน

เจดีย์ทรงปราสาท เจดีย์ทรงปราสาทบนฐานปัทม์ มียอดเป็นทรงระฆังกลมภายในองค์ธาตุเรือนธาตุนั้นเป็นห้องขนาดเล็กโดยปัจจุบันเป็นอาคารที่ใช้เป็นหอธรรมหรือเก็บคัมภีร์ใบลาน

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

เจดีย์วัดป่าแดง ซึ่งพระเจ้าติโลกราชทรงโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิพระราชมารดา และพระราชบิดาของพระองค์ ในปัจจุบันยังเป็นที่สักการบูชาของประชาชนละแวกใกล้เคียง

พระพุทธรูปสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระพุทธรูปเชียงแสนทรงเครื่อง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔หน้าตักกว้าง ๒๐ นิ้ว สูง ๓๔ นิ้ว ในยอดพระเกตุโมลีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งได้ประทานจากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ วัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร บรรจุพระบรมสารีริกธาตุเมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑^๒

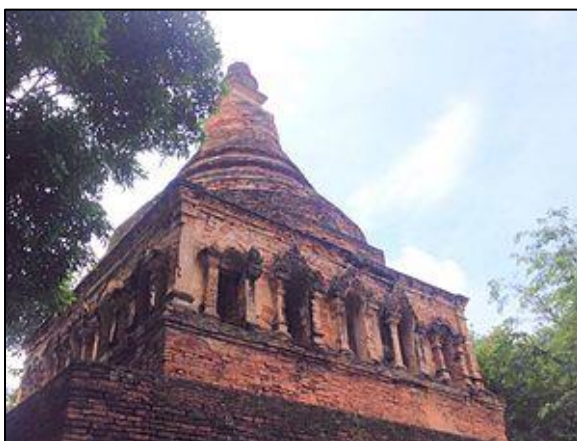
๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

วัดป่าแดงมีการจัดงานวันกตัญญู ซึ่งตรงกับวันที่ ๗ พฤษภาคม ของทุกปี เดิมเรียกว่าวันกองทุนพระเจ้าติโลกราช แต่ตอนหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นวันกตัญญู เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึง บุรพคุณศรัทธาของขงคัมมิ่งราย และอดีตเจ้าอาวาสวัดป่าแดง^๓

^๒ สมโชติ อ๋องสกุล และคณะ, วัดป่าแดงมหาวิหาร : อดีต ปัจจุบัน อนาคต,(คณะวิศวกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๘.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูโฆสิตปริยัตยาภรณ์, เจ้าอาวาสวัดป่าแดงมหาวิหาร, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

แผนภาพที่ ๓.๓ พระเจดีย์วัดป่าแดงมหาวิหาร (ร้าง)

๓.๑.๔ วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพธาราม) ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

วัดเจ็ดยอดเป็นชื่อที่คนทั่วไปเรียกกันในภายหลัง ซึ่งนามเดิมของวัดนี้เมื่อแรกสร้างโดยพระเจ้าติโลกราชกษัตริย์ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ลำดับที่ ๘ แห่งราชวงศ์มังรายโปรดให้หมื่นด้ามพร้าคต หรือสีหโคตรเสนาบดี ในรัชกาลของพระองค์ซึ่งเป็นนายช่างเอกทำการก่อสร้างศาสนสถานและเสนาสนะขึ้นเป็นอารามในปีพุทธศักราช ๑๙๙๙

ทรงโปรดให้นิมนต์พระมหาเถระอุตตมปัญญา มาสถิตเป็นอธิบดีแห่งสงฆ์องค์แรกในอารามแห่งนี้ และทรงตั้งชื่อว่า วัดมหาโพธาราม วัดมหาโพธาราม หรือวัดโพธารามมหาวิหาร แต่ชื่อนี้มักจะถูกลืมนำไป เมื่อผู้คนเห็นมีพระสถูปเจดีย์อยู่บนมหาวิหารโบราณ ๗ องค์ จึงพากันนิยมเรียกวัดเจ็ดยอดหรือบางแห่งเรียกว่า วัดเจดีย์เจ็ดยอด เรื่อยมาถึงทุกวันนี้

วัดเจ็ดยอด หรือวัดเจดีย์เจ็ดยอด เป็นวัดที่มีความสำคัญยิ่งในทางพุทธศาสนาของอาณาจักรล้านนา เพราะเป็นอารามนอกกำแพงเมืองเชียงใหม่ที่เจียบสงบ ดังนั้นในปีพุทธศักราช ๒๐๒๐ หลังจากสร้างวัดนี้มาได้ ๒๐ ปี พระเจ้าติโลกราชโปรดให้มีการประชุมพระเถระานุเถระทั่วทุกเมืองในอาณาจักรล้านนา และทรงคัดเลือกพระธรรมทินเจ้าอวาสวัดป่าตาลเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ส่วนพระองค์รับเป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์ทำการสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นที่วัดนี้ (วัดมหาโพธาราม) จนสำเร็จเรียบร้อยในหนึ่งปี นับได้ว่าเป็นการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งใหญ่ครั้งที่ ๘ นับตั้งแต่เริ่มมีพุทธศาสนากำเนิดขึ้น

ในสมัยพระยอดเชียงราย โอรสของท้าวศรีบุญเรือง ซึ่งเป็นราชนัดดาของพระเจ้าติโลกราชครั้งได้ขึ้นครองเมืองเชียงใหม่ต่อจากพระเจ้าติโลกราชก็ได้ทรงจัดการถวายพระเพลิงพระศพพระเจ้าติโลกราช ณ วัดมหาโพธาราม และทรงสร้างสถูปขนาดใหญ่บรรจุพระอัฐิไว้ในปีพุทธศักราช ๒๐๓๕ ดังปรากฏมาทุกวันนี้

สมัยพระเมืองแก้วกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ผู้ครองเมืองเชียงใหม่อันดับที่ ๑๑ ต่อจากพระยอดเชียงราย (เป็นราชโอรสของพระยอดเชียงราย)

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพธาราม) มีพระวิหารซึ่งออกแบบการก่อสร้างโดยสถาปนิกหมิ่นด้ามพริ้วคต มีความสวยงามทั้งสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมมากกว่า ๕๔๘ ปีมาแล้ว^๕ ผนังทางด้านทิศเหนือจะมองเห็นภาพเทพยดาทรงนั่งอยู่เป็นช่อง ๆ ซึ่งจะมองเห็นศิลาแลงและปูนฉาบไว้อย่างหนาแน่น^๕

พระเจดีย์ที่จำลองแบบมาจากพุทธคยาอินเดีย ซึ่งหมิ่นด้ามพริ้วคตบรรจงสร้างขึ้นบนหลังคาพระวิหาร จึงเป็นสัญลักษณ์ และเป็นชื่อว่าแห่งนี้ คือ วัดเจ็ดยอด หรือเจดีย์เจ็ดยอด^๖

มูจลินทเจดีย์ พุทธานุสาวรีย์ที่ตั้งอยู่ทางด้านใต้ใกล้ถนนเข้าวัด^๗

ซุ้มประตูโขง เป็นซุ้มประตูทางเข้าวัด ซึ่งติดกับถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นรูปทรงมณฑปแบบศิลปะล้านนา เช่น ประตูวัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง^๘

มูจลินทเจดีย์ ซึ่งเป็นหนึ่งในเจ็ดมหาสถาน สถานที่สำคัญเนื่องในพุทธประวัติ ๗ แห่ง

วิหารพระเจ้า ๗๐๐ ปี เป็นสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นใหม่ตั้งอยู่ด้านในของวัด

พระอุโบสถหลังแรกที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าเมืองแก้ว ราชโอรสของพระเจ้ายอดเชียงราย ราชนัดดาพระเจ้าติโลกราช พระอุโบสถหลังนี้ทรงอุสภลักษณะ กว้าง ๓๒ คอก กับ ๑ คืบ ส่วนยาว ๗๘ คอก กับ ๑ คืบ ที่ตั้งปราสาทนิมิตของพระอุโบสถ กว้าง ๔๑ คอก ยาว ๑๖๖ คอก ปัจจุบันพระอุโบสถเหลือไว้เพียงฐานอิฐ ที่สร้างยกพื้นเป็นไพทริฐปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเท่านั้น เพราะโครงสร้างเครื่องบนที่สร้างด้วยเครื่องไม้ได้พังลงหมดสิ้นตามกาลเวลา^๙

พระสถูปเจดีย์ที่ตั้งอยู่ถัดขึ้นไปอีกนั้นเป็นสถูปเจดีย์อนุสาวรีย์พระเจ้าติโลกราช ที่พระยอดเชียงราย พระราชนัดดาในพระเจ้าติโลกราชทรงโปรดให้สร้างขึ้นเป็นพระราชานุสาวรีย์ ที่บรรจุพระอัฐิพระเจ้าติโลกราช เมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๑^{๑๐}

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง มีโบราณสถานที่มีความศักดิ์สิทธิ์ คือ องค์พระเจดีย์ และสัตตมหาสถาน ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง มีประเพณีประจำปี คือ งานสงฆ์น้ำพระมหาสงกรานต์ จัดวันที่ ๑๐ - ๑๗ เมษายน ของทุกปี และงานสงฆ์น้ำพระบรมสารีริกธาตุ จัดวันที่ ๒๗ ธันวาคม - ๓ มกราคม ของทุกปี

^๕ สมัย สุทธิธรรม, สารคดีน่ารู้ ชุดมหัศจรรย์ล้านนา คุณค่ามรดกไทย เรื่องวัดเจ็ดยอด ยอดศิลปะยุคทองของล้านนา, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

^๖ อ้างแล้ว, หน้า ๒๗.

^๗ อ้างแล้ว, หน้า ๒๗.

^๘ อ้างแล้ว, หน้า ๒๘.

^๙ อ้างแล้ว, หน้า ๕๐.

^{๑๐} อ้างแล้ว, หน้า ๕๑.

แผนภาพที่ ๓.๔ พระวิหารวัดเจ็ดยอด

๓.๑.๕ วัดรำเปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

พระเจ้ายอดเชียงรายโปรดให้สร้างวัดตโปทาราม เมื่อปีชวด จุลศักราช ๘๕๕ (พ.ศ. ๒๐๓๖)^{๑๑} พระองค์ได้จารึกประวัติการสร้างวัดลงในศิลาจารึก ซึ่งเรียกว่า ศิลาฝักขาม (ตัวหนังสือฝักขาม) ดังมีใจความว่า “สองพันสามสิบห้าปี จุลศักราชได้แปดร้อย ห้าสิบสี่ตัวในปีเต่าใจ (เหนือ) เดือนวิสาขะไทยว่าเดือนเจ็ดออก (ขึ้น) สามค่ำ วันศุกร์ไทย ได้ฤกษ์อันถ่วงสอง ได้โยคชื่ออายุสมะ ยามกลองงายแล้ว สองลูกนาที” ซึ่งแปลเป็นภาษาปัจจุบันว่า “วันศุกร์ขึ้นสามค่ำเดือนเจ็ด ปีชวด พุทธศักราช สองพันสามสิบห้าปี เวลา ๐๘.๒๐ น. ได้ฤกษ์ภรณ์ (ดาวงอนไถ) ได้โยคมหาอุจจ์” คือการสร้างวัดได้ส่วนกันทั้งฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักร โดยพระองค์ได้ทรงมีพระบัญชาให้พระมหะสี ชื่อนางอะตะปาเทวี เป็นผู้ดำเนินการสร้าง^{๑๒}

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

พระบรมธาตุเจดีย์ ในพงศาวดารโยนกและชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวว่า พระเจ้ายอดเชียงรายโปรดให้สร้างวัดตโปทาราม ในปี พ.ศ. ๒๐๓๕

พระพุทธรูปอะตะปะมหมานี่ปฏิมากร เป็นพระประธานในพระวิหาร สร้างสมัยพระเจ้ายอดเชียงราย พ.ศ.๒๐๓๕ เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ฝีมือช่างล้านนาและสุโขทัยปางพิชิตมาร หน้าตักกว้าง ๕๙ นิ้ว สูง ๘๒ นิ้ว

พระพุทธรูปหลวงพ่อศรีโยธยา เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่มีอายุประมาณ ๘๐๐ ปี ขนาดหน้าตักกว้าง ๓๐ นิ้ว สูง ๔๗ นิ้ว

รูปเหมือนพระเจ้ายอดเชียงราย และพระนางอะตะปาเทวี กษัตริย์และพระมหะสีผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ผู้สร้างวัดรำเปิง (ตโปทาราม) ประดิษฐานยังมณฑปด้านเหนือ และได้ของพระธาตุเจดีย์

^{๑๑} พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา, ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล, ชินกาลมาลีปกรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯ: ไร่ไทยเพลส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๒.

^{๑๒} วัดรำเปิง(ตโปทาราม), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์ข้างเผือก, ๒๕๕๙), หน้า ๘ - ๙.

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

พระเจดีย์ ซึ่งมีความว่าพระธุดงค์รูปหนึ่งมาจากต่างเมืองได้ปักกลดอยู่ที่เชิงดอยสุเทพ ที่ตั้งวัดร่ำเปิงเวลานี้ ได้ทูลขอพระเจ้ายอดเชียงรายว่า ณ ต้นมะเดื่อไม่ห่างจากที่ท่านปักกลดอยู่เท่าใดนัก ได้มีรัศมีพวยพุ่งขึ้นในยามราตรี สันนิษฐานว่าจะมีพระธาตุประดิษฐานอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งพระเจ้ายอดเชียงรายจึงทรงช้างพระที่นั่งอธิษฐานเสี่ยงทายว่า ถ้ามีพระบรมธาตุประดิษฐานอยู่จริงและพระองค์จะได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาสืบต่อไปแล้ว ก็ขอให้ช้างพระที่นั่งไปหยุด ณ ที่แห่งนั้นทรงอธิษฐาน แล้วทรงช้างเสด็จไป ช้างนั้นก็ได้พาพระองค์มาหยุดใต้ต้นมะเดื่อพระองค์จึงได้ขุดรอบๆ ต้นมะเดื่อนั้น ก็ทราบพระบรมธาตุเขี้ยวแก้วบรรจุอยู่ในผอบดินแบบเชียงแสน พระองค์จึงทรงทำพิธีสมโภชและอธิษฐานขอเห็นอภินิหารของพระบรมธาตุนั้น จากนั้นจึงบรรจุลงในผอบทอง แล้วนำไปบรรจุไว้ในพระเจดีย์ที่สร้างขึ้นใหม่บริเวณนั้น^{๑๓}

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

เป็นวัดวิปัสสนากรรมฐานทางภาคเหนือที่ทำการอบรมพระกรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ ในปัจจุบันมีชาวไทยและชาวต่างประเทศ เข้ารับการอบรมปฏิบัติธรรมต่อเนื่องกันตลอดปีไม่ขาดสาย เป็นวัดแห่งแรกที่มีพระไตรปิฎกฉบับล้านนาและเป็นวัดที่มีพระไตรปิฎกฉบับต่างๆ ถึง ๑๖ ภาษา^{๑๔} ในปัจจุบันวัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่ แห่งที่ ๒ ซึ่งมีการปฏิบัติธรรมตลอดทั้งปี^{๑๕} จากสถิติผู้เข้าปฏิบัติธรรมปี พ.ศ.๒๕๕๘ พบว่า มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เข้าปฏิบัติธรรม ๑๘,๘๒๘ รูป/คน^{๑๖}

แผนภาพที่ ๓.๕ ศิลาคาริกที่อยู่ในวัดร่ำเปิง

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๑๔} อ่างแก้ว, หน้า ๑๔.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระภาวนาธรรมาภิรักษ์ วิ., เจ้าอาวาสวัดร่ำเปิง, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} วัดร่ำเปิง(ตโปทาราม), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔, (เชียงใหม่: โรงพิมพ์ช้างเผือก, ๒๕๕๙), หน้า ๘๔.

๓.๑.๖ วัดนันนทาราม ตำบลห้วยยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

อดีตวัดนันนทาราม เคยมีความเจริญรุ่งเรืองและได้ถูกสถาปนาให้เป็นพระอารามหลวง (อยู่ในอารามทั้ง ๘ แห่ง) แม้ปัจจุบันก็ยังพอจะมีสิ่งที่จะเป็นสักขีพยานปรากฏได้ชัด เช่น ศิลปวัตถุต่าง ๆ อันบอกกล่าวศิลปะคนในสมัยโบราณที่ประจักษ์ คือ ลวดลายและทรวดทรงขององค์ระชาตุเจดีย์ที่มีความวิจิตรงดงาม และพระวิหารซึ่งก่อสร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิโลรสรวมร้อยกว่าปีแล้ว

วัดนี้มีกำแพงสองชั้นล้อมรอบเขตวัด แต่เดิมชั้นในเรียกว่าพุททาวาส “ช่วงแก้วทั้งสาม” มีองค์พระเจดีย์ พระวิหาร พระอุโบสถ ศาลาบำเพ็ญบุญ หอไตรตั้งอยู่ในบริเวณข้างใน ส่วนชั้นนอกเดิมเรียกว่า สังฆาวาส มีกุฏิสำหรับพระภิกษุอยู่ เดิมมีกุฏิ ๒ หลัง ๆ หนึ่งตั้งอยู่ในทิศเหนือของพุททาวาส เรียกว่ากุฏิเหนือ อีกหลังหนึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้พุททาวาส เรียกว่ากุฏิใต้ ซึ่งทั้ง ๒ คณะนี้การปกครองในสมัยนั้นก็ไม่น่าจะต่างกัน จึงได้นำอีกอย่างหนึ่ง คืออารามเหนือ และอารามใต้ (ปัจจุบันอารามเหนือ หรือกุฏิเหนือได้ร้างไปแล้ว) ส่วนกุฏิใต้นั้นก็ย้ายขึ้นมาตั้งทิศตะวันออกของกุฏิเดิมอีกประมาณ ๑๐ เมตร เรียกกุฏิต่ำ (โองต่ำ)

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

องค์เจดีย์ อันเป็นปูชนียวัตถุที่ทางตำนานพื้นเมืองและตำนานโยนกกล่าวไว้รับรองตรงกันว่า เป็นเจดีย์ที่บรรจุองค์พระบรมสารีริกธาตุ และพระเศียรธาตุของพระพุทธเจ้า

พระเพ็ชร” หรือหลวงพ่อเพ็ชร หน้าตักกว้าง ๒๕ นิ้ว สูง ๔๕ นิ้วครึ่ง นั่งหัตถมาสเพ็ชร หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ขัดเงา มีเพ็ชรฝังไว้ที่พระอุณาโลม (ระหว่างคิ้ว ๑ เม็ด) หนึ่งเม็ดที่เมาลี มีแก้วเจียรนัย ๓๑ เม็ด ฝังรอบพระเมาลี และที่ปลายพระเมาลีฝังด้วยเพ็ชรอีก ๑เม็ด และที่พระนาภี (สะดือ) มีมรกตขอบทองคำฝังไว้ ๑ เม็ด

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

พระเพ็ชร (เดิมประดิษฐานบนกุฏิเหนือ) ในสมัยนั้นประชาชนชาวเชียงใหม่นับถือมากกว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งในนครเชียงใหม่ ในเวลาเกิดฝนแห้งแล้งจะนำพระพุทธรูปองค์นี้ออกมาสรงน้ำออกแห่ไปตามถนนสายต่าง ๆ กับพระสิงห์

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

วัดนันนทาราม มีประเพณีประจำปีที่สำคัญ คือ ประเพณีสรงน้ำพระธาตุ ซึ่งตรงกับวัน ๖ เป็ง (วันเพ็ญเดือนหก เหนือ ซึ่งตรงกับเดือนมีนาคม) และประเพณีทานสลากภัต ซึ่งจัดในช่วงพรรษา หลังเดือน ๑๒ เป็ง เหนือ^{๑๗}

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระปลัดบุญธรรม ธมมาโร, เจ้าอาวาสวัดนันนทาราม, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

แผนภาพที่ ๓.๖ หลวงพ่อเพชร วัดนันทาราม^{๑๕}

๓.๑.๗ วัดเจดีย์หลวง ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงในจังหวัดเชียงใหม่ มีชื่อเรียกหลายชื่อ ได้แก่ ราชกุฎาคาร วัดโชติการาม สร้างขึ้นในรัชสมัยพญาแสนเมืองมา พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๗ แห่งราชวงศ์มังราย มีการบูรณะมาหลายสมัย โดยเฉพาะพระเจดีย์ ที่ปัจจุบันมีขนาดความกว้างด้านละ ๖๐ เมตร เป็นองค์พระเจดีย์ที่มีความสำคัญอีกองค์หนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

พระธาตุเจดีย์หลวงนั้นถือว่าเป็นพระธาตุที่มีความสูงที่สุดในภาคเหนือ หรือล้านนา คือ สูงประมาณ ๘๐ เมตร เมตร ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างประมาณด้านละ ๖๐ เมตร ถูกสร้างขึ้นในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ถือเป็นเจดีย์ที่มีความสำคัญที่สุดของเมืองเชียงใหม่ พระธาตุเจดีย์หลวงนั้นถูกสร้างขึ้นในรัชสมัยพญาแสนเมืองมา (พ.ศ. ๑๙๒๘ - ๑๙๔๕) กษัตริย์องค์ที่ ๗ แห่งราชวงศ์มังราย ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่ปกครองเมืองเชียงใหม่ในขณะนั้น สร้างขึ้นเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้พญาเกือนา พระราชบิดา

พระอัฐฐารส พระประธานในพระวิหารหลวง เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่หล่อด้วยทองสำริดปิดทองคำเปลว ปางห้ามญาติ สูง ๑๖ ศอก (๒๓ ซม.) หรือ ๘.๒๓ เมตร พร้อมทั้งพระอัครสาวกทั้ง ๒ องค์ คือ พระอัครสาวกซ้ายคือ พระโมคคัลลานะ สูง ๔.๔๓ เมตร และพระอัครสาวกขวาคือ พระสารีบุตร สูง ๔.๑๙ เมตร หล่อโดยพระนางติโลกจุฑา พระมเหสีของพระเจ้าแสนเมืองมา รัชกาลที่ ๗ ราชวงศ์มังราย เมื่อพ.ศ.๑๙๕๕

^{๑๕} ภาพจาก เชียงใหม่-วัดนันทาราม, วัดเล่าเรื่องเมืองเชียงใหม่, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=tuk-tukatkorat&month=๑๒-๐๘-๒๐๑๖&group=๒๔&gblog=๓๒๓, \(๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐\).](http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=tuk-tukatkorat&month=๑๒-๐๘-๒๐๑๖&group=๒๔&gblog=๓๒๓, (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐).)

เสาอินทขิล ปัจจุบันเสาอินทขิลได้รับการบูรณะเป็นเสาอิฐก่อสอปูนติดกระจก สี ทรง ๘ เหลี่ยม วัดรอบโคนเสาได้ ๕.๖๗ เมตร วัดรอบปลายเสาได้ ๓.๔ เมตร วัดขนาดความสูงของเสาได้ ๒.๒๗ เมตร นับเป็นส่วนของเสาอินทขิลอย่างแท้จริง ที่โบราณกาลได้หล่อด้วยโลหะและฝังอยู่ที่ใต้ดิน ซึ่งเป็นดั่งเสาหลักแห่งเมืองนครพิงค์ องค์จริงของเสาอินทขิลได้ตกแต่งประดับประดาด้วยลวดลายปูนปั้น และกระจกสีซึ่งได้รับการบูรณะให้สวยงามและปิดทองคำแท้ในส่วนของปูนปั้นเหนือเสาอินทขิลมีพระพุทธรูปทองสำริดปางรำพึง ที่พลตรีเจ้าราชบุตร (วงศ์ตะวัน ณ เชียงใหม่) นำมาถวายวัดเจดีย์หลวงเมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๑๔ ซึ่งประดิษฐานอยู่ภายในบุษบกเหนือเสาอินทขิล

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

พระธาตุเจดีย์หลวง เป็นโบราณสถานศักดิ์สิทธิ์ ในปัจจุบันมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาสักการะบูชา

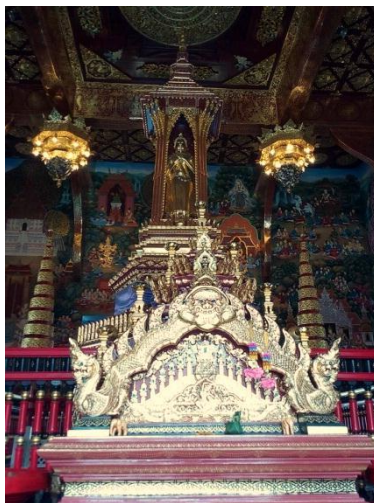
พระอัฐารส เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่หล่อโดยพระนางติโลกจุกา พระมเหสีของพระเจ้าแสนเมืองมารัชกาลที่ ๗ ราชวงศ์มังราย เมื่อพ.ศ.๑๙๕๕

เสาที่พระอินทร์ประทานให้เป็นเสาหลักบ้านหลักเมืองคูบ้านคูเมืองเชียงใหม่เป็นที่เคารพสักการะ และนับถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

วัดเจดีย์หลวง มีงานประจำปีที่สำคัญ คือ “งานเข้าอินทขิล” หรือ “ขึ้นอินทขิล” เริ่มงานวันแรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ (เหนือ) งานวันสุดท้ายคือวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๙ (เหนือ) ออกงานหรืองานแล้วเสร็จด้วยการทำบุญเลี้ยงเพลพระสงฆ์ในวันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๙ ซึ่งชาวเชียงใหม่มักพูดว่า “แปดเข้า เก้าออก” คือเดือน ๘ เข้าอินทขิลเดือน ๙ ออกอินทขิล ซึ่งในงานเข้าอินทขิลจะมีประเพณีใส่ขันดอกทางวัดจะเตรียมพานเรียงไว้เป็นจำนวนมากเพื่อให้ประชาชนนำดอกไม้ที่ตนเตรียมมาไปวาง ในพาน (ขัน) จนครบ เหมือนกับการใส่บาตรดอกไม้ การถวายดอกไม้เป็นการแสดงความเคารพบูชาแก่เสาอินทขิล กุมภภัณฑ์ ฤาษี และพระรัตนตรัย^{๑๙}

^{๑๙} ศูนย์สนเทศภาคเหนือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, **ตำนานอินทขิลและประเพณีบูชาอินทขิล**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://library.cmu.ac.th/ntic/knowledge_show.php?docid=๑๒, (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

แผนภาพที่ ๓.๗ เสอาอินทซึล (ศาลหลักเมืองเชียงใหม่)

๓.๑.๘ วัดชัยศรีภูมิ ตำบลช้างม้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

วัดชัยศรีภูมิ หรือวัดศรีภูมิ ได้รับการยกย่องให้เป็นศรีเมืองเชียงใหม่ เริ่มตั้งแต่สมัยพญามังรายตั้งเมืองเชียงใหม่ ในปี จ.ศ. ๖๒๓ หรือ พ.ศ. ๑๘๐๕ เนื่องจากบริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเชียงใหม่ถูกให้เป็นศรีของเมือง เริ่มตั้งแต่พระญามังรายปรึกษากับพระญาจางเมืองและพระญาร่วงเพื่อตั้งหอนอนและคุ้มน้อยแล้ว จากตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ได้ระบุถึงทศนี้ว่ามีความสำคัญ ๒ ประการคือ ประการที่หนึ่งเป็นที่ตั้งของต้นไม้นิโครธซึ่งเป็นศรีของเมืองหรือไม้เสื่อเมืองเชียงใหม่ ประการที่สอง บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของหนองใหญ่ ซึ่งเป็น หนึ่งในชัยภูมิเจ็ดประการของการตั้งเมืองเชียงใหม่ของพญามังราย วัดชัยภูมิ เป็นชื่อที่ใช้อย่างเป็นทางการในปัจจุบัน และยังมีชื่อเรียกอย่างอื่นอีก ได้แก่ วัดปันตาเก็น วัดศรีภูมิ วัดโสภาาราม

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

วิหารวัดชัยศรีภูมิ เดิมที่ได้สร้างไว้ตรงที่อยู่กุฏิสุทโธมสามัคคีปัจจุบัน เป็นวิหารไม้ทั้งหลังเมื่อวิหารเก่าแก่ทรุดโทรมลงไป คณะศรัทธาต้องการย้ายวิหารไปปลูกที่ใหม่ ตรงที่วิหารตั้งอยู่ปัจจุบัน จึงได้สร้างวิหารเล็กขึ้นมาแทนที่ เรียกว่า “วิหารพระเจ้าทันใจ” เพื่อป้องกัน ชีต ตามความเชื่อของคนล้านนา

พระพุทธสันติสุข เป็นพระพุทธรูปยืน ปางเปิดโลก สูงประมาณ ๔ ศอก ทอหนักประมาณ ๒๖๖ กิโลกรัม (๒ แสน) ได้ฤกษ์เทเข้าหล่อองค์พระ ในคืนวันพุธที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ สำเร็จเป็นองค์พระปฏิมากรแล้วด้วยดีจึงทำการฉลองในปีเดียวกัน

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

พระปางไสยาสน์ ที่ประดิษฐานในพระอุโบสถ มีความเชื่อว่า หน้าอุโบสถตรงกับหน้าวัดมีถนนและด้านหลังก็เป็นถนนทะเลถึงกัน จึงสร้างพระพุทธรูปปางไสยาสน์มานอนขวางไว้เพื่อไม่ให้เกิดเป็น ชีต สิ่งชั่วร้าย เสนียดจัญไรแก่คนอาศัยอยู่

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

วัดชัยศรีภูมิ มีประเพณีที่สำคัญประจำปี คือประเพณีสงฆ์พระธาตุ และพิธีแห่พระพุทธสันติสุขในช่วงเทศกาลสงกรานต์

แผนภาพที่ ๓.๘ พระพุทธสันติสุข วัดชัยศรีภูมิ

๓.๑.๙ วัดเขียงยืน (ที่ขมาชีวีสาราม) ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

วัดเขียงยืนเป็นวัดที่มีมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าคือ ที่ประดิษฐานมหาธาตุเจดีย์ลักษณะรูปทรงแปดเหลี่ยมอันสื่อความหมายถึง เดชบารมีแผ่ไปในทิศทั้งแปด พระธาตุเจดีย์เป็นที่สักการะหรือเป็นปูชนียวัตถุสัญลักษณ์แห่งธงชัยของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีพระอุโบสถรูปทรงแปดเหลี่ยมอีก ในอดีตสมัยราชวงศ์มังราย ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๗๓๖-๒๑๐๑ เป็นพระอารามหลวงนามมงคลมีฐานะเป็นเคหะเมืองเชียงใหม่ ตามคัมภีร์มหาทักษาที่ว่า การสร้างเมืองเชียงใหม่ นั้นจะสร้างขึ้นในลักษณะการวางผังเมืองให้สอดคล้องกับชัยภูมิและความเชื่อทางโหราศาสตร์คือคัมภีร์มหาทักษาประกอบตามทิศทั้งแปดของแผนภูมินครฯ และด้านทิศอุดรนี้ (ทิศเหนือ) เป็นทิศสำคัญคือ เมืองเชียงใหม่ก็เปรียบเสมือนคน ที่มีส่วนหัว ลำตัว และขา ทิศด้านนี้เป็นส่วนหัวเรียก หัวเวียง ซึ่งมีวัดเขียงยืนเป็นวัดมงคลนาม ประดิษฐานมงคลศักดิ์สิทธิ์พระสัพพัญญูเจ้าเคหะเมืองหมายถึง บารมีอำนาจยิ่งใหญ่ซึ่งเจ้าพระยามหากษัตริย์ล้านนาในอดีตจะมาทำการสักการบูชาก่อนเข้าเมืองหรือเมื่อมีพิธีราชภิเษกและทั้งก่อน-หลังออกศึก เพื่อให้เกิดสิริมงคลในความยั่งยืนยาวนานในอันที่จะบันดาลให้พ้นจากภัยพิบัติอุปสรรคที่มาจากชดชวางวามเจริญ รวมทั้งการสร้างเชื่อมั่นในอันที่จะประกอบกิจการที่สำคัญให้ลุล่วงสำเร็จด้วยดี รวมถึงในอดีตเคยเป็นที่ประทับของพระอภัยสารทะสังฆปาโมกข์ในสมัยกษัตริย์ล้านนารัชกาลราชวงศ์มังรายพระองค์ใดนั้นไม่มีปรากฏหลักฐานชัด แต่ที่มีการสันนิษฐานกันจากหลักฐานที่ปรากฏไว้ว่า ในสมัยพญามังรายมหาราชพระองค์ได้สร้างวัดคูเมืองเชียงใหม่เป็นแห่งแรกคือ วัดเขียงยืน อันมีความหมายว่า “มั่นคง” ต่อมาจึงสร้างวัดเขียงยืน ตามความหมายว่า “ยั่งยืน”

สำหรับพระบรมธาตุ-เขียงยืนมีปรากฏจารึกในประวัติศาสตร์โบราณคดีตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ ได้กล่าวถึงรัชกาลพระเจ้าปนัดดาธิราชปรีอพระเมืองแก้ว กษัตริย์ล้านนา รัชกาลที่ ๑๓ แห่งราชวงศ์มังรายว่า พระองค์พร้อมด้วยพระเทวีราชมารดาทรงทำการอัญเชิญพระบรม

สารีริกธาตุบรรจุพระสกลุเจดีย์ใหญ่ วัดทิฆชีวิธสาราม (ทิฆายวิสาราม) เมื่อวันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะโรง จุลศักราช ๘๘๒ (พ.ศ.๒๐๖๑) และในวันอาทิตย์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๘ เวลาเที่ยง ได้โปรดให้จัดงานยกฉัตรพระมหาธาตุเจดีย์^{๒๐}

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

มหาธาตุเจดีย์ลักษณะรูปทรงแปดเหลี่ยมอันสื่อความหมายถึง เดชบารมีแผ่ไปในทิศทั้งแปด และองค์พระธาตุเจดีย์ยังเป็นที่สักการะหรือเป็นปูชนียวัตถุสัญลักษณ์แห่งธงชัยของพระพุทธศาสนาถือเป็นศูนย์รวมความเลื่อมใสศรัทธาที่นำความปิติโสมนัสมาสู่ชีวิต ผู้ที่ได้ก่อร่างสร้างองค์พระธาตุ

พระอุโบสถรูปทรงแปดเหลี่ยมอีก ในอดีตสมัยราชวงศ์มังราย ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๗๓๖-๒๑๐๑ เป็นพระอารามหลวงนามมงคลมีฐานะเป็นเดชมืองเชียงใหม่ ตามคัมภีร์มหาทักษาที่ว่า การสร้างเมืองเชียงใหม่จะสร้างขึ้นในลักษณะการวางผังเมืองให้สอดคล้องกับชัยภูมิและความเชื่อทางโหราศาสตร์คือคัมภีร์มหาทักษา

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

พระสัพพัญญูเจ้าเดชมือง ประดิษฐานในพระวิหารวัดเชียงยืน ตำนานประวัติศาสตร์ที่ปรากฏพลังพุทธานุภาพของความศักดิ์สิทธิ์ ได้บันดาลความเป็นสิริมงคลเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ และอำนาจ โชคลาภ วาสนา แก่ผู้มาสักการบูชาโดยจิตที่เป็นสมาธิบนพื้นฐานแห่งสัมมาปฏิบัติด้วยความเชื่อมั่นศรัทธา

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

วัดเชียงยืนมีประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติจนเป็นประเพณีประจำปีของวัด คือ ประเพณีสงฆ์พระบรมธาตุเจดีย์ และงานสักการะพระสัพพัญญูเจ้าเดชมือง พระประธานในพระวิหาร เป็นประจำทุกปี ทุกวันที่ ๗ - ๙ เมษายน ของทุกปี

แผนภาพที่ ๓.๙ พระมหาธาตุเจดีย์วัดเชียงยืน^{๒๑}

^{๒๐} วัดเชียงยืน, สัจจัตถ์งานสมโภชสมณศักดิ์สัญญาบัตรพัตยศ ทำบุญอายุวัฒนมงคล ๔๙ ปี ๒๙ พรรษา พระครูสิริญาณวัชร เจ้าอาวาสวัดเชียงยืน, (เชียงใหม่: นันทพันธ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๖๐), หน้า ๑๔ - ๑๕.

๓.๑.๑๐ วัดเจดีย์เหลี่ยม (กุ๋คำ) ตำบล ท่าวังตาล อำเภอ สารภี เชียงใหม่

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

พญามังรายปฐมกษัตริย์ของแคว้นล้านนาทรงโปรดให้ก่อสร้างสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.๑๘๓๑ ตามข้อความในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ และพงศาวดารโยนกตรงกันดังนี้ เจ้ามังรายจึงหื้อไปเอาดินหนองต่าง มาก่อเจดีย์กุ๋คำไว้ในเวียงกุมกาม โบราณวัตถุสถานสำคัญของวัด คือองค์พระเจดีย์ประธานรูปทรงมณฑปลด ๕ ชั้น มีลักษณะเดียวกับ เจดีย์กุ๋กุด วัดจามเทวี จังหวัดลำพูน ที่จัดเป็นรูปแบบเจดีย์ในระยะแรกของแคว้นล้านนา โดยได้รับอิทธิพลจากแคว้นทริภุญไชย วัดนี้มีความโดดเด่นหรือเอกลักษณ์อยู่ตรงที่ เป็นวัดกษัตริย์สร้าง มีรูปแบบเจดีย์ที่แสดงอิทธิพลรูปแบบของรัฐทริภุญไชย โดยที่พญามังรายโปรดให้เอามาก่อสร้างไว้ในเวียงกุมกามระยะแรกๆ

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

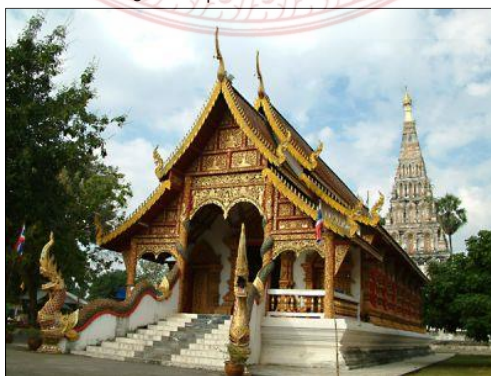
พระเจดีย์ ซึ่งถือเป็นหลักฐานสำคัญ แสดงถึงการรับอิทธิพลรูปแบบการก่อสร้างพุทธศาสนสถาน จากแคว้นทริภุญไชยในระยะแรกๆของการก่อตั้งแคว้นล้านนา ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงมณฑปสี่เหลี่ยมลด ๕ ชั้นคล้ายทรงปิรามิด สร้างก่ออิฐฉาบปูนขาว ฐานล่างเป็นแบบเขียงสี่เหลี่ยมใหญ่ (เฉพาะตอนล่างก่อด้วยศิลาแลง) ล้อมรอบด้วยขอบเขตกำแพงแก้วทั้ง ๔ ด้าน ขนาด ๑๗.๔๕ x ๑๗.๔๕ เมตร ที่มุมฐานเขียงทั้ง ๔ ตั้งประดับด้วยประติมากรรมปูนปั้นลอยตัวรูปสิงห์ นั่งชันขาหน้าหันหน้าเหลี่ยมออก ตอนกลางระหว่างสิงห์แต่ละด้านสร้างเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประทับนั่งปางต่างๆในศิลปะแบบพม่า-พุกาม

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

องค์พระเจดีย์กุ๋คำ เนื่องด้วยเป็นองค์เจดีย์ที่ทรงสร้างโดยพญามังรายปฐมกษัตริย์ของแคว้นล้านนา ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จึงเชื่อกันว่าถ้าบุคคลใดได้มากราบไหว้ก็จะเป็นสิริมงคลกับตัวเองและครอบครัว

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

วัดกุ๋คำ มีประเพณีสำคัญที่ถือปฏิบัติกันเป็นประจำทุกปี คือประเพณีทรงน้ำ องค์พระธาตุกุ๋คำ ทุกวันเพ็ญเดือนเจ็ดของภาคเหนือ (วันเพ็ญวันพฤษภาคม)^{๒๒}

แผนภาพที่ ๓.๑๐ พระวิหารวัดเจดีย์เหลี่ยม^{๒๓}

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูสังฆพิชัย วรบุญโญ, เจ้าอาวาสวัดเจดีย์เหลี่ยม, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} ภาพจาก <http://www.dhammadjak.net/board/viewtopic.php?t=๑๓๐๕๐>, (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

๓.๑.๑๑ วัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

พระพุทธมหายานฉรีตันปฏิมากร หรือ พระแก้วมรกต เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของประเทศไทย ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (หรือ วัดพระแก้ว) ในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร ตามที่ปรากฏในประวัติพบว่าเมื่อประมาณพ.ศ. ๑๙๓๓ พระเจ้ามหาพรหม เจ้าเมืองเชียงราย ได้ไปอัญเชิญพระแก้วมรกตมาจากเมืองกำแพงเพชร และนำมาซ่อนไว้ที่เจดีย์วัดป่าเยยะ(วัดพระแก้ว) เมืองเชียงราย กระทั่ง พ.ศ. ๑๙๗๗ อสนีบาต (ฟ้าผ่า)เจดีย์ จึงได้ค้นพบพระแก้วมรกต ต่อมาได้ถูกอัญเชิญไปไว้เมืองต่างๆ รวมแล้วองค์พระแก้วประดิษฐานอยู่ที่จังหวัดเชียงรายทั้งหมด ๔๑ ปี (พ.ศ. ๑๙๓๔-๑๙๗๕)

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

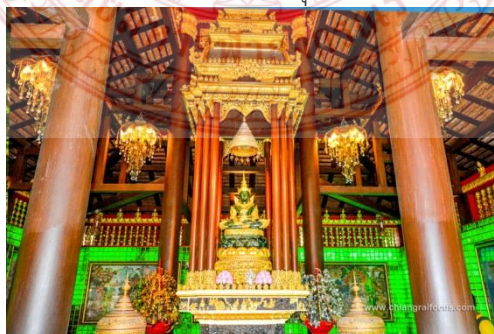
พระเจดีย์ เป็นพระเจดีย์ฐานรูปแปดเหลี่ยมแต่ละเหลี่ยมกว้าง ๕.๒๐ เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๙.๕๐ เมตร ห่อหุ้มทองแผ่นทองแดง ลงรักปิดทองทั้งองค์ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนองค์พระเจดีย์เป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

พระเจ้าล้านทอง เป็นพระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัย ซึ่งประดิษฐาน ณ พระอุโบสถวัดพระแก้วนับเป็นพระพุทธรูปในสกุลช่างศิลป์ปาละที่ใหญ่ และสวยงามที่สุดในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรตนากร นวตวิสาขามงคล” หรือ “พระหยกเชียงราย ซึ่งประดิษฐานในหอพระหยก อาคารทรงล้านนาโบราณในวัดพระแก้ว ซึ่งพระพุทธรูปมาทั้งสององค์ล้วนเป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนในจังหวัดเชียงราย

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

วัดพระแก้วมีงานประเพณีประจำปี คือ งานทำบุญอุทิศอดีตเจ้าอาวาส และก่อตั้งมูลนิธิพุทธวิงศ์วิวัฒน์ ในวันที่ ๑๐ กันยายน ของทุกปี

แผนภาพที่ ๓.๑๑ หอพระหยก วัดพระแก้ว^{๒๔}

^{๒๔} ภาพจาก www.chiangraifocus.com, (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

๓.๑.๑๒ วัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

วัดแห่งนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของไทยในปัจจุบัน คือ **พระพุทธรูทสิงห์** หรือที่เรียกกันในชื่อสามัญว่า **พระสิงห์** เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของประเทศไทยมาอย่างยาวนานมีหลักฐานปรากฏในศิंहินคินทานบันทึกไว้ว่า สร้างขึ้นเมื่อราวพุทธศักราช ๗๐๐ ในประเทศลังกา และประดิษฐานอยู่ที่ลังกา ๑๑๕๐ ปี จากนั้นได้ถูกอัญเชิญมาประดิษฐานยังราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปี พ.ศ. ๑๙๓๑ องค์พระสิงห์ถูกอัญเชิญมาประดิษฐานที่ เชียงราย เป็นเวลา ๒๐ ปี

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

พระประธานในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปฏิมาศิลปะล้านนาไทย พุทธศตวรรษที่ ๒๑ ปางมารวิชัย ชนิดสำริดปิดทอง หน้าตักกว้าง ๒๐๔ เซนติเมตร สูงทั้งฐาน ๒๘๔ เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถมีพุทธลักษณะสง่างาม ประณีต

พระอุโบสถสร้างขึ้นราวปี พ.ศ. ๑๒๕๑ - พ.ศ. ๑๒๕๒ ปีฉลู-ปีชาล เดือน ๘ ขึ้น ๑๒ ค่ำ วันเสาร์ เวลา ๑๒.๐๐ น. (พ.ศ. ๒๔๓๒ ถึง พ.ศ. ๒๔๓๓) รูปทรงเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาไทยสมัยเชียงแสน โครงสร้างเดิมเป็นไม้เนื้อแข็ง และได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีสภาพสมบูรณ์ และสวยงามยิ่งขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ และครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยพระราชสิทธินายก เจ้าอาวาสรูป

บานประตูหลวง ทำด้วยไม้แกะสลักจิตรกรรมอย่างประณีตวิจิตรบรรจง เป็นปริศนาธรรมระดับปรมาตม์ ออกแบบโดย อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี เป็นเรื่องราวของ ดิน น้ำ ลม ไฟ อันหมายถึง ธาตุทั้ง ๔ ที่มีอยู่ในร่างกาย คนเราทุกคน

พระเจดีย์ เป็นพุทธศิลป์แบบล้านนาไทย สร้างในสมัยเดียวกันกับพระอุโบสถ ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์หลายครั้ง คือ พ.ศ. ๒๔๙๒ ครั้งหนึ่ง โดยท่านพระครูสิกขาลังการ เจ้าอาวาสในขณะนั้น และอีกหลายครั้งในสมัยต่อมา โดยท่านเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

พระประธานในพระอุโบสถซึ่งเป็นพระพุทธรูปปฏิมาศิลปะล้านนาไทย พุทธศตวรรษที่ ๒๑ ปางมารวิชัย มีพุทธลักษณะสง่างาม ประณีต เป็นที่เคารพสักการะบูชาของประชาชนในจังหวัดเชียงราย

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

มีประเพณีประจำปีที่สำคัญ คือ ประเพณีสงกรานต์พระพุทธรูทสิงห์ ในเทศกาลวันสงกรานต์ และประเพณีเทศน์ธรรมมหาชาติ ในวันลอยกระทง (ยี่เป็ง)

แผนภาพที่ ๓.๑๒ พระเจดีย์วัดพระสิงห์

๓.๑.๑๓ วัดอาทิตันแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

วัดอาทิตันแก้ว สร้างโดยพระเจ้าเมืองแก้วซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๑๑ ในราชวงศ์เม็งราย แห่งอาณาจักรล้านนา ครั้นเสด็จมาเมืองเชียงแสน เมื่อ พ.ศ.๒๐๕๘ พระองค์ได้สร้างวัดนี้เพื่อลดความขัดแย้ง และประนีประนอมระหว่างสงฆ์สำนักต่างๆ ในล้านนา และเป็นองค์ประธานในการบวชกุลบุตรเชียงแสน ให้สงฆ์ในสำนักเหล่านั้นสามารถทำพิธีกรรมร่วมกันได้ ปัจจุบันเป็นวัดร้าง

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

โบราณสถานแห่งนี้ยังคงมีศาสนวัตถุที่มีคุณค่าอย่างยิ่งให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาคือ องค์เจดีย์ ซึ่งองค์นอกเป็นศิลปะล้านนา ฐานสูง ย่อมุม ประดับลูกแก้วสองชั้น องค์ระฆังทรงกลม สร้างครอบทับเจดีย์องค์เล็กศิลปะแบบพุกามไว้ภายใน

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

โบราณสถานแห่งนี้ นอกเหนือจากองค์พระเจดีย์แล้ว ยังมีชิ้นส่วนลำตัวของพระพุทธรูปใหญ่ที่ประดิษฐานอยู่บนฐานของพระวิหาร ที่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับบริเวณโบราณสถานแห่งนี้ให้ความเคารพสักการบูชาขอพรเป็นประจำ

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

ไม่มีเนื่องจากวัดอาทิตันแก้วในปัจจุบันเป็นวัดร้าง

แผนภาพที่ ๓.๑๓ เขตพระวิหารวัดอาทิตันแก้วในปัจจุบัน

๓.๑.๑๔ วัดป่าแดงหลวง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวถึง วัดป่าแดงหลวง ความว่า ท้าวโง่ ผู้เป็นพระเชษฐาของพระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิ (พระเจ้าฟ้างุ้ม) พระมหาเถรเหล่านั้นได้ทำอุปสมบทครั้งที่ ๔ ที่ท่ากาดกุ่มกามปีนั้นเป็นปีชวด พอจวนจะเข้าพรรษา ท่านได้ผูกข้อมือสมาที่วัดบน ซึ่งพระปิตุฉาเทวีสร้างไว้ เมื่อพระศาสดาปรินิพพานได้ ๑๙๗๗ ปี ปลายปีฉลู จุลศักราช ๗๙๕ พระเถรเหล่านั้น ไปเมืองเชียงแสน แคว้นโยน (โยนก) ได้อุปสมบทกุลบุตรเป็นอันมากที่เกาะดอนแทน ขอให้ทราบวา พระมหาเถรอุปสมบทราวนั้นมีพระธรรมเสนาบดีกุลวงศ์เป็นต้น ในปีจุลศักราชนั้นเอง พระมหาเถรทั้งหลาย ท่านให้สร้างมหาวิหารป่าแดง (วัดป่าแดงหลวง) ในวันเพ็ญเดือน ๓ ที่เชิงดอยจอมกิตติ ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือนครเชียงแสน

๒) คุณค่าทางโบราณสถาน

โบราณสถานแห่งนี้ โบราณสถานแห่งนี้มีร่องน้ำที่ขุดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ล้อมรอบด้วยอาคารต่างๆ คือ มณฑป และวิหารซึ่งประดิษฐานพระประธานที่มีหน้าตักกว้างถึง ๗ เมตร ถือว่ามีขนาดใหญ่ที่สุดของเมืองเชียงแสน ลักษณะของอาคารหลังนี้คล้ายคลึงกับโบราณสถานวัดศรีชุม เมืองสุโขทัย นอกจากนี้ยังมีอุโบสถ และอาคารโถงหนึ่งหลัง โบราณวัตถุที่พบมีทั้งอิฐมีรอยจารึก อิฐมีลวดลายรูปบุคคล และลวดลายต่างๆ ชิ้นส่วนพระพุทธรูป พระพิมพ์ และชิ้นส่วนภาชนะดินเผาต่างๆที่ยังมีปรากฏให้เห็นในบริเวณโบราณสถานแห่งนี้

๓) คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์

เนื่องจากโบราณสถานแห่งนี้เคยเป็นสถานที่มีพระภิกษุจำพรรษาและประกอบพิธีกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาในครั้งอดีตเป็นเวลาหลายร้อยปี ประกอบกับบริเวณดังกล่าวยังคงมีศาสนวัตถุทางพุทธศาสนาปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น ฐานองค์พระประธานในพระวิหาร ฐานพระวิหาร และฐานอุโบสถ เพราะฉะนั้นประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงก็ยังคงเชื่อว่าด้วยพุทธาณูภาพของพระเถระทั้งหลายที่เคยมาปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ณ โบราณสถานแห่งนี้จะคอยปกปักษ์รักษาผู้ที่มีโอกาสไปกราบไหว้โบราณสถานแห่งนี้

๔) คุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม

โบราณสถานแห่งนี้ไม่มีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ และถือว่าเป็นวัดร้างจึงไม่มีการประกอบพิธีกรรมใดๆเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี ณ โบราณสถานแห่งนี้

แผนภาพที่ ๓.๑๔ สภาพพระวิหารวัดป่าแดงหลวงในปัจจุบัน

จึงสรุปได้ว่าคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นการกล่าวถึงโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะที่มีประโยชน์ทางด้านประวัติศาสตร์ และจากขั้นต้นที่ได้กล่าวมา มี ๔ ด้าน คือ ๑.คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ๒. คุณค่าทางโบราณสถาน ๓. คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์ และ ๔. คุณค่าประเพณีวัฒนธรรม

๓.๒ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกหลักในการประเมินศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ๓ องค์ประกอบ คือ

๑. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว
๒. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ
๓. การบริหารจัดการ

๓.๒.๑ วัดสวนดอก (วัดบุปผาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

วัดสวนดอก เป็นวัดที่มีสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีความเกี่ยวเนื่องกับความกับประวัติความเป็นมาของของอาณาจักรล้านนาและจังหวัดเชียงใหม่ ตามที่ปรากฏในประวัติของวัดกล่าวว่าวัดแห่งนี้สร้างปี พ.ศ. ๑๙๑๕ สมัยของพระเจ้ากือนา (พ.ศ. ๑๘๙๘ – ๑๙๒๘) กษัตริย์ลำดับที่ ๖ แห่งราชวงศ์มังราย พระองค์ทรงมีพระศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นเป็นอย่างสูงยิ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็น "พระอารามหลวง" เพื่อให้เป็นที่จำพรรษาของ "พระมหาเถระสุนน" ผู้ประดิษฐานพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ ในแผ่นดินล้านนา และสร้างองค์พระเจดีย์เพื่อประดิษฐาน พระบรมสารีริกธาตุ ๑ ใน ๒ องค์ ที่ พระมหาเถระสุนน อัญเชิญมาจากสุโขทัย ในปี พ.ศ. ๑๙๑๒ (องค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ในพระเจดีย์ ใน วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร)

นอกจากนี้ ในพ.ศ. ๒๔๕๐ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการบูรณะวัดแห่งนี้และอัญเชิญรวบรวมพระอัฐิ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ และ พระประยูรญาติ มาประดิษฐานรวมกัน ณ วัดแห่งนี้

การที่พระมหาเถระสมณได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุมาสู่บรรจุที่วัดสวนดอก ตั้งแต่ปี ๑๙๑๒ ก็ส่งผลให้อาณานิคมกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ ซึ่งส่งผลให้โบราณสถาน ณ วัดแห่งนี้มีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ เช่น องค์พระเจดีย์จะสร้างเป็นลักษณะแบบทรงลังกา เป็นศิลปะทรงผสมแบบลังกาและล้านนา คือ เป็นเจดีย์ที่สร้างแบบเหลี่ยมไม้สิบสองและพระเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์หรือดอกบัวตูม ได้รับอิทธิพลจากศิลปะสุโขทัย นอกจากนี้วัดสวนดอกยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระเจ้าแก้วต่อพระปฏิมากรที่สวยงามเป็นเลิศ ซึ่งถือว่าเป็นแบบอย่างทางศิลปะและประติมากรรมที่สำคัญของล้านนา ที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๐๔๗ เป็นพระพุทธรูปแบบเชียงแสน นอกจากนี้วัดแห่งนี้ยังเป็นที่ยังเป็นที่รวบรวมพระอัฐิของเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ รวมถึงพระอัฐิของเจ้าดารารัศมี พระราชชายา ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเรียกกันว่า กู่เจ้านายฝ่ายเหนือ

วัดสวนดอก พระอารามหลวง ตั้งอยู่บริเวณที่ราบใกล้เชิงดอยสุเทพ เลขที่ ๑๓๙ ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากประตูสวนดอกไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๑ กิโลเมตร วัดแห่งนี้นอกเหนือจากอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่แล้วยังเป็นวัดที่มีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตลอดทั้งปี เช่น การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทุกกวันอาทิตย์ รวมถึงกิจกรรมการแห่พระเจ้าแก้วต่อองค์จำลอง เป็นต้น

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดสวนดอก มีเนื้อที่ของวัดมี ๓๕ ไร่ ๒ งาน ๔๔ ตารางวา ซึ่งมีเนื้อที่กว้างขวางเพียงพอสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีร้านค้าแพะของวัดที่ให้บริการนักท่องเที่ยวห้องสุขามีเจ้าหน้าที่ดูแลเป็นประจำ วัดแห่งนี้ยังอยู่ติดกับถนนสุเทพมีรถโดยสารให้บริการตลอดทั้งวัน นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติเข้ามาสอบถามเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในกิจกรรม Monk chat และ การสอนวิปัสสนากรรมฐานขั้นพื้นฐานแก่ชาวต่างชาติ ซึ่งให้การสนับสนุนข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับวัดให้ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และบริเวณใกล้เคียงวัดมีโรงแรมและร้านอาหารและร้านขายของที่ระลึกสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

๓) การบริหารจัดการ

ทางวัดโดยการนำของพระเดชพระคุณพระราชรัชมณี เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันมีการปรับทัศนียภาพภายในวัดให้มีความร่มรื่นมากขึ้นโดยการปลูกต้นพะยอม (ดอกแก้ว) ภายในวัดเพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ให้แก่วัดมากขึ้น ตลอดถึงชุมชนวัดสวนดอกเข้ามามีส่วนร่วมเรื่องการจัดตั้งที่เหมาะสมให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศและมีรถโดยสาร (รถแดง) คอยให้บริการนักท่องเที่ยวตลอดทั้งวัน

๓.๒.๒ วัดมุงเมือง ตำบลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

เมื่อพระเจ้าสามฝั่งแกนได้ครองราชย์ จึงได้ทรงโปรดให้สร้างอารามขึ้น ณ บริเวณประสูติของพระองค์ ณ พัทธนาสามฝั่งแกนชื่อว่าวัดมุงเมือง (วัดศรีมุงเมืองในปัจจุบัน) วัดแห่งนี้สร้างองค์พระเจดีย์ให้มีรูปแบบ เจดีย์ทรงพม่า - ไทลื้อ เป็นเจดีย์ทรงระฆังแบบพม่า มียอดฉัตรโลหะทุกองค์ เจดีย์ประธานมีความสูงองค์เดียวไม่รวมฉัตร ๑๖ เมตร และเจดีย์เล็กแบบเดียวกันอีก ๘ องค์ คือ เจดีย์บริวาร ๔ ทิศ ในกำแพงแก้วรอบพระเจดีย์ประธาน และอีก ๔ องค์ วัดศรีมุงเมือง เป็นวัดประจำหมู่บ้านวงเหนือ ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทลื้อที่มีขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และใช้ภาษาพูดของชาวไทลื้อมาจนปัจจุบัน วัดแห่งนี้ อยู่ห่างจากตั้งอำเภอดอยสะเก็ดประมาณ ๕ กิโลเมตร

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดแห่งนี้มีความพร้อมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากเนื่องจากการเดินทางสะดวกไม่ไกลจากตัวอำเภอดอยสะเก็ดมากนัก บริเวณวัดสร้างศาสนสถานที่สวยงามตามแบบบ้านทรงไทลื้อผสมกับศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างลงตัวและสวยงาม ห้องสุขาสะอาดพร้อมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีลานที่จอดรถสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว และมีการปลูกต้นไม้เพื่อให้ความร่มรื่น

๓) การบริหารจัดการ

วัดแห่งนี้มีการสร้างศาสนสถานแบบทรงไทลื้อทั้งหมด โดยเน้นการนำเอาภูมิปัญญาของท้องถิ่นจากการสร้างบ้านของคนไทลื้อมาสร้างศาสนสถานภายในวัดให้เป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากวัดโดยทั่วไป และทางวัดได้มีการจัดกิจกรรมประจำปีของวัดขึ้นทุกปีเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์วัดแห่งนี้ เช่น กิจกรรมทรงน้ำองค์เจดีย์อันศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

๓.๒.๓ วัดป่าแดงมหาวิหาร (มหาวิหารป่าแดง) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

วัดป่าแดงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๙๗๔ โดยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายเพื่อเป็นที่พำนักของพระญาณคัมภีร์และคณะสงฆ์ที่เดินทางกลับมาจากลังกา อุโบสถหลังเก่าของวัดป่าแดงหลวง จากตำนานมูลศาสนาฉบับวัดป่าแดง กล่าวว่า พระราชมารดาของพระเจ้าติโลกราชโปรดให้สร้างวัดป่าแดง หรือรัตนนาราม ให้เป็นที่พำนักของพระญาณคัมภีร์ ซึ่งกลับมาจากศึกษาพุทธศาสนาประเทศลังกา เมื่อปี พ.ศ.๑๙๗๔ หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ.๑๙๙๐ ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชทรงใช้เป็นสถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระราชบิดา (พระเจ้าสามฝั่งแกน) และพระราชมารดา และโปรดให้สร้างอุโบสถขึ้นในปี พ.ศ.๑๙๙๕ และเจดีย์วัดป่าแดงหลวง(ร้าง) เจดีย์วัดป่าแดงหลวง(ร้าง)เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน ตั้งอยู่บริเวณทางด้านตะวันออกของวัดในส่วนที่มีพระสงฆ์จำพรรษา เจดีย์องค์นี้สร้างขึ้นในปีพ.ศ.๑๙๙๐ โดยพญาติโลกราชโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิพระราชมารดาและพระบิดาของพระองค์ ลักษณะประกอบของเจดีย์มีความสัมพันธ์กับเจดีย์ช้างล้อมศรีสัชชนาลัย

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดป่าแดงมหาวิหารมีความพร้อมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมวัดแห่งนี้ เนื่องจากวัดแห่งนี้ สามารถเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมได้สะดวกอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่ อุโบสถ และเจดีย์วัดป่าแดงหลวง (ร้าง) โบราณสถานของวัดยังมีสภาพที่สมบูรณ์ วัดตั้งอยู่เชิงดอยสุเทพบรรยากาศร่มรื่น และบริเวณใกล้เคียงมีมีแหล่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากเช่น โรงแรม ร้านอาหาร และรถโดยสาร เป็นต้น

๓) การบริหารจัดการ

วัดแห่งนี้ยังคงรักษาโบราณสถานของวัดที่ยังเหลืออยู่ไว้ได้อย่างสมบูรณ์ พระภิกษุที่จำพรรษาที่วัดแห่งนี้มีความรู้ความสามารถที่จะจูงใจให้ชุมชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือกับทางวัดในการจัดกิจกรรมต่าง เช่น กิจกรรมวัดกตัญญู และวัดแห่งนี้ตั้งอยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ให้ความช่วยเหลือเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับวัดให้นักท่องเที่ยวที่สนใจ

๓.๒.๔ วัดเจ็ดยอด (วัดมหาโพธาราม) ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

วัดเจดีย์เจ็ดยอด (วัดมหาโพธาราม) สร้างโดยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์องค์ที่ ๑๑ แห่งราชวงศ์มังราย พระองค์ทรงสร้างวัดโพธารามมหาวิหาร สร้างด้วยศิลาแลงประดับลวดลายปูนปั้น แล้วพระองค์ทรงโปรดให้ปลูกต้นมหาโพธิ์ในบริเวณพระอารามแห่งนี้ ฉะนั้นจึงได้ตั้งชื่อวัดแห่งนี้ว่าวัดโพธารามมหาวิหาร

วัดเจ็ดยอดหรือวัดโพธารามมหาวิหาร มีเจดีย์รูปทรงยอดตั้งอยู่บนเรือนธาตุสี่เหลี่ยมถึงเจ็ดยอด เหมือนมหาโพธิ์เจดีย์พุทธคยาที่ประเทศอินเดีย เจดีย์องค์นี้ถือว่าเป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย และในปี พ.ศ. ๒๐๒๐ วัดโพธารามมหาวิหารเคยเป็นสถานที่ใช้ทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๘ ของโลก

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดเจ็ดยอด ริมถนนชูปเปอร์ไฮเวย์สายเชียงใหม่-ลำปาง ถ้ามายังจาก ถ.ห้วยแก้ว ด้านหน้ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ให้วิ่งตรงเข้าเมือง เมื่อถึงสี่แยกรินคำให้เลี้ยวซ้ายเข้าถนนชูปเปอร์ไฮเวย์(เชียงใหม่-ลำปาง) โดยวิ่งบนทางคู่ขนานประมาณ ๑ กม. วัดเจ็ดยอดจะอยู่ซ้ายมือ วัดแห่งนี้ถือว่าอยู่ในตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่สะดวกสำหรับการเข้าไปเยี่ยมชมเป็นอย่างมาก ภายในวัดมีห้องสุขาที่สะอาด มีลานที่จอดรถ และมีสำนักงานของวัดคอยให้บริการเรื่องข้อมูลต่างๆให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ บริเวณโดยรอบวัดแห่งนี้มีโรงแรม ร้านอาหาร ที่สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้

๓) การบริหารจัดการ

ด้วยเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของศาสนสถานวัดเจ็ดยอดทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้าไปเยี่ยมชมวัดแห่งนี้เป็นประจำทุกวัน ทางวัดจึงจัดให้มีสำนักงานของวัดคอยให้ข้อมูลให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม และในปัจจุบันทางกรมศิลปากรได้ขุดแต่งบูรณะบริเวณโดยรอบ

ของวัดเจ็ดยอด (โพธารามหาวิหาร) และได้จัดเป็น “สวนประวัติศาสตร์” เพื่อให้เป็นอนุสรณ์แด่พระเจ้าติโลกราช และเป็นที่พักผ่อนของประชาชน ทำให้บริเวณนี้น่าดูชมยิ่งขึ้น

๓.๒.๕ วัดร่ำเปิง (วัดตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

พระเจ้ายอดเชียงราย ทรงโปรดให้สร้างวัดแห่งนี้ขึ้นดังที่ปรากฏ จารึกประวัตินารสร้างวัดนี้ในศิลาจารึกเป็นตัวหนังสือฝักขาม แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “วันศุกร์ขึ้นสามค่ำเดือนเจ็ดปีชวด พุทธศักราชสองพันสามสิบห้าปี เวลา ๐๘.๒๐ น. ได้ฤกษ์ภรณ์ (ดาวงอนไถ) ได้โยคมหาอุจจ์” โดยมีพระนางอะตะปาเทวี ซึ่งเป็นพระมเหสี ดำเนินการสร้างแต่งตั้งคณะกรรมการทั้งที่เป็นพระมหาเถระและผู้สร้างฝ่ายอาณาจักรช่วยกันสร้างด้วยพระนางอะตะปาเทวี พระมเหสี โปรดพระราชทานที่นา เงินทอง เป็นจำนวนมหาศาล เพื่อสร้างวัดแห่งนี้จึงได้ตั้งชื่อว่า “วัดตโปทาราม” ตามชื่อพระนางอะตะปาเทวี ภายในวัดแห่งนี้ยังคงปรากฏองค์พระเจดีย์ที่สร้างขึ้นโดยพระเจ้ายอดเชียงรายในสมัยที่พระองค์ครองเมืองเชียงใหม่แห่งนี้เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ ดังที่ปรากฏในพงศาวดารโยนกและชกาลมาลีปกรณ์

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดแห่งนี้ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จึงสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะเดินทางไปยังวัดแห่งนี้ อีกทั้งวัดนี้ยังเป็นแหล่งวิปัสสนากรรมฐานทางภาคเหนือที่ทำการอบรมพระกรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔ ปัจจุบันมีชาวไทยและชาวต่างประเทศ สนใจมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ทางวัดได้จัดสร้างที่พักสำหรับรองรับนักปฏิบัติธรรมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งสามารถรองรับได้ผู้มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้เป็นจำนวนมาก และบริเวณใกล้เคียงวัดแห่งนี้ยังเป็นแหล่งชุมชนจึงมีแหล่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่มาเยือนวัดแห่งนี้จำนวนมาก

๓) การบริหารจัดการ

วัดร่ำเปิงถือว่าเป็นแหล่งวิปัสสนากรรมฐานทางภาคเหนือแห่งหนึ่ง ฉะนั้นวัดแห่งนี้จึงรับสมัครผู้เข้าปฏิบัติธรรมชาวไทยและชาวต่างชาติที่สนใจเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานปฏิบัติตลอดปี รวมถึงกลุ่มปฏิบัติธรรมจาก สถาบันการศึกษาต่าง หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชนต่าง ๆ ที่จะมาปฏิบัติธรรมเป็นหมู่คณะด้วย นอกจากนี้วัดร่ำเปิงยังรับสมัครบุคคลเข้าบรรพชาและอุปสมบทเพื่อปฏิบัติธรรมในวัดแห่งนี้ตลอดปีด้วย

๓.๒.๖ วัดนันทาราม ตำบ้ายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

วัดนันทารามแห่งนี้เคยเจริญรุ่งเรืองมากในครั้งอดีต และได้รับการสถาปนาเป็นหนึ่งในพระอารามสำคัญ ๘ แห่งของเมืองเชียงใหม่ (วัดสังฆาราม (วัดเชียงใหม่) วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) วัดโชติการาม (วัดเจดีย์หลวง) วัดตโปทาราม (วัดร่ำเปิง) วัดบุพผาราม (วัดสวนดอก) วัดชีฆาเวะวัสสาราม (วัดเชียงใหม่) วัดบุพพาราม และวัดนันทาราม) ชาวนครเชียงใหม่ยกย่อง

ให้วัดทั้ง ๘ แห่งนี้เป็นวัดสำคัญประจำเมืองสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน โดยวัดแห่งนี้สันนิษฐานว่าคงสร้างขึ้นหลังจากนครเชียงใหม่สร้างขึ้นมาแล้ว และคงจะสร้างขึ้นก่อนการสร้างกำแพงเวียงชั้นนอก นอกจากประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงความสำคัญของวัดแห่งนี้แล้ว วัดแห่งนี้ยังมีพระพุทธรูปปฏิมาที่เรียกกันว่าหลวงพ่อเพชร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่วัดนันทาราม มีอายุ ๕๐๐ กว่าปี โดยพุทธลักษณะของพระเพชรจัดอยู่ในชุด พระพุทธรูปเชียงแสนสิงห์ ๑ วัดแห่งนี้ยังมีองค์พระบรมธาตุเจดีย์ อันเป็นปูชนียวัตถุที่ทางตำนานพื้นเมืองและตำนานโยนกกล่าวรับรองถูกต้องตรงกันว่า เป็นพระเจดีย์ที่บรรจุองค์พระบรมสารีริกธาตุ และพระเศวตธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ทุกเดือน ๖ เหนือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วัดนันทาราม จะมีประเพณีสงฆ์น้ำพระ และองค์พระเจดีย์ โดยประเพณีการสงฆ์น้ำองค์พระเจดีย์นี้ทางวัดจัดให้มีขึ้นเป็นประจำทุกปีต่อเนื่องกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประเพณีสงฆ์น้ำองค์พระเจดีย์นี้ถือว่าการประชาสัมพันธ์ให้วัดเป็นที่รู้จักมากขึ้น

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ทางวัดได้มีการเตรียมความพร้อมในการอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้ที่จะเข้ามาท่องเที่ยวภายในวัด เช่น การมีลานจอดรถที่กว้าง และการมีห้องสุขาบริการ

๓) การบริหารจัดการ

วัดแห่งนี้ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีชื่อเสียงเรื่องการทำเครื่องเงินขาย ทางวัดร่วมกับทางชุมชนจึงสร้างร้านขายเครื่องเงินใกล้กับบริเวณวัดเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเป็นการประชาสัมพันธ์วัดให้เป็นที่รู้จักกว้างขึ้นด้วย

๓.๒.๗ วัดเจดีย์หลวง ถนนพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

พระเจ้าแสนเมืองมหาราชศรีโยนกองค์ที่ ๗ แห่งราชวงศ์มังรายซึ่งเป็นโอรสของพญากือนา ขณะที่มีพระชนมายุ ๓๙ ปี พระองค์โปรดให้สร้างพระเจดีย์หลวงกลางเมืองเชียงใหม่ แต่ยังไม่ทันแล้วเสร็จก็สวรรคต พระราชินีผู้เป็นอัครมเหสีของพระองค์ ได้โปรดให้ทำยอดพระธาตุเจดีย์หลวงจนแล้วเสร็จ ปี พ.ศ. ๒๐๕๕ พระเมืองแก้ว พร้อมด้วยชาวเมืองทั้งหลาย เอาเงินมาทำกำแพงล้อมพระธาตุเจดีย์หลวง ๓ ชั้นได้เงิน ๒๕๔ กิโลกรัม จากนั้นจึงได้เอาเงินมาแลกเปลี่ยนทองคำจำนวน ๓๐ กิโลกรัม แล้วแผ่เป็นแผ่นที่บ่มองค์พระธาตุเจดีย์หลวง เมื่อรวมกับทองคำที่บ่มองค์พระเจดีย์หลวงอยู่เดิม ได้น้ำหนักทองคำถึง ๒๓๘๒.๕๑๗ กิโลกรัม วัดเจดีย์หลวงยังเป็นที่ตั้งศาลหลักเมืองของเชียงใหม่ หรือเรียกกันว่า หอนิทล ซึ่งชาวเชียงใหม่ถือว่ามีความสำคัญกับชาวเชียงใหม่อย่างมาก ในทุกปีประมาณเดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนมิถุนายน จังหวัดเชียงใหม่จะมีการจัดงานประเพณีสำคัญที่เกี่ยวกับความเชื่อของคนโบราณนั่นก็คือ "ประเพณีใส่ขันดอกอินทนิล" หรือ "ประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออก" โดยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีที่วัดเจดีย์หลวง

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดเจดีย์หลวงเป็นวัดที่ตั้ง ถนนพระปกเกล้า ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ภายในวัดประมาณ ๓๒ ไร่ วัดแห่งนี้ตั้งอยู่ใจกลางเมืองเชียงใหม่ และเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ซึ่งมีชมรม Monk Chet ในการให้ข้อมูลแก่ชาวต่างชาติ

จึงสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเยี่ยมชมวัดแห่งนี้ โดยเฉพาะรถโดยสารที่วิ่งผ่านหน้าวัด ตลอดเวลา และทางวัดมีห้องสุขาที่มีคนดูแลความสะอาดตลอดทั้งวัน บริเวณโดยรอบวัดแห่งนี้เต็มไปด้วยโรงแรม ร้านอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ

๓) การบริหารจัดการ

วัดเจติยหลวงมีสำนักงานของวัดที่คอยให้บริการด้านข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจ และมีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการและให้คำแนะนำกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เกี่ยวกับวัฒนธรรมการเข้าชมวัด

๓.๒. ๘ วัดชัยศรีภูมิ (วัดอโศการาม) ถนนวิชัยานนท์ ตำบลช้างม้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

วัดชัยศรีภูมิเป็นหนึ่งในวัดสำคัญของเมืองเชียงใหม่ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเชียงใหม่ วัดนี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นศรีของเมืองตามหลักทักษามเมืองโบราณ ประเพณีเจ้านายก็ดี ประชาชนก็ดี มีความเชื่อว่า เมื่อต้องการสะเดาะเคราะห์ให้ไปทำแม่น้ำปิง หน้าวัดชัยศรีภูมิ จึงจะหมดเคราะห์ภัยทุกข์โศกโรคภัยทั้งปวง และจะได้รับความสุข ไม่โศกเศร้า สมนามของวัดอีกชื่อหนึ่ง คือ วัดอโศการาม แปลว่า อารามที่ไม่เศร้าโศก และวัดนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานพระไม้แก่นจันทน์แดงซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลสร้างถวายแด่พระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลอีกด้วย ภายในวัดมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ที่ประดิษฐานในพระอุโบสถ มีความเชื่อว่า หน้าอุโบสถตรงกับหน้าวัดมีถนนและด้านหลังก็เป็นถนนทะเลถึงกัน จึงสร้างพระพุทธรูปปางไสยาสน์มานอนขวางไว้ เพื่อไม่ให้เกิดเป็น สิ่งชั่วร้าย เสนียดฉิวไรแก่คนอาศัยอยู่ ในพระวิหารวัดแห่งนี้ประดิษฐานพระพุทธรูปสันติสุข เป็นพระพุทธรูปยืนซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ ที่เชื่อกันว่าถ้าได้มาขอพร ท่านแล้วจะพบเจอแต่สิ่งดีๆ

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดชัยศรีภูมิ อยู่ในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ ตั้งอยู่บริเวณแจ้งศรีภูมิด้านนอกใกล้คูเมืองเชียงใหม่ พื้นที่ภายในวัดเป็นที่ดอนสูง สงบเงียบ ห้องสุขาสะอาด วัดแห่งนี้มีเนื้อที่ประมาณ ๔ ไร่ แม้พื้นที่บริเวณวัดมีจำกัดแต่วัดแห่งนี้ยังดึงดูดคูเมืองเชียงใหม่มีรถโดยสารวิ่งผ่านตลอดทั้งวัน รวมถึงบริเวณใกล้เคียงวัดแห่งนี้มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ถนนคนเดินวันอาทิตย์ (ท่าแพ)

๓) การบริหารจัดการ

วัดแห่งนี้มีพื้นที่บริเวณวัดเป็นดอนสูงสามารถมองเห็นบริเวณโดยรอบได้ ทางวัดจึงมีการจัดทัศนียภาพภายในวัดให้ร่มรื่น สะอาด และสงบเงียบ มีลานสำหรับจอดรถ มีการบูรณะศาสนสถานภายในวัดให้มีสภาพที่สมบูรณ์ และจัดทำป้ายติดตามสถานที่สำคัญของวัดเพื่อให้ นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลเกี่ยวกับวัดแห่งนี้

๓.๒.๙ วัดเชียงยืน (วัดที่ขมาชีวิตสราวม) ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

วัดเชียงยืนถือว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญกับเมืองเชียงใหม่อีกวัดหนึ่ง เพราะวัดแห่งนี้ชาวเชียงใหม่ถือว่าเป็นหนึ่งในสิบห้าวัดของเชียงใหม่ที่มีชื่อเป็นมงคล เพราะคำว่า “เชียงยืน” มีความหมายอันเป็นมงคลสื่อความหมายถึงชีวิตที่ยืนยาว ชาวบ้านใกล้เคียง และคนเมืองที่มีความเชื่อเรื่องนี้จึงนิยมไปกราบไหว้พระ และทำบุญเพื่อเป็นสิริมงคลกับชีวิตเสมอ ภายในวัดแห่งนี้มีพระบรมธาตุ-เชียงยืนมีปรากฏจารึกในประวัติศาสตร์โบราณคดีตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ ได้กล่าวถึงรัชกาลพระเจ้าปดุงดาธิราชหรือพระเจ้าเมืองแก้ว กษัตริย์ล้านนา รัชกาลที่ ๑๓ แห่งราชวงศ์มังรายว่า พระองค์พร้อมด้วยพระเทวีราชมารดาทรงทำการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุบรรจุพระสถูปเจดีย์ใหญ่ วัดขมาชีวิตสราวม (ที่ขมาชีวิตสราวม) แห่งนี้ วัดแห่งนี้ยังประดิษฐานพระสัพพัญญูเจ้าเดชเมือง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในทางประวัติศาสตร์เชียงใหม่เพราะ หมายถึง บารมีอำนาจยิ่งใหญ่ ซึ่งเจ้าพระยามหากษัตริย์ล้านนาในอดีตจะมาทำการสักการบูชาก่อนเข้าเมืองหรือ เมื่อมีพิธีราชาภิเษกหรือทั้งก่อน หลังออกศึกสงคราม เพื่อให้เกิดสิริมงคล

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดเชียงยืนเป็นอีกหนึ่งวัดที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ทำให้สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปเยี่ยมชมวัดแห่งนี้ ภายในวัดแห่งนี้มีการดูแลบูรณะศาสนวัตถุต่างๆ ให้คงอยู่อย่างสมบูรณ์ ห้องสุขาสะอาดและมีจำนวนมาก มีรถโดยสารวิ่งผ่านวัดแห่งนี้ตลอดทั้งวัน บริเวณโดยรอบวัดแห่งนี้มีสถานที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวจำนวนมาก เช่น โรงแรม ร้านอาหาร สนามกีฬา

๓) การบริหารจัดการ

วัดแห่งนี้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัดให้มีความสมบูรณ์สวยงามพร้อมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและทางวัดยังจัดทำป้ายไปติดตามสถานที่สำคัญของวัดเพื่อเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับวัดแห่งนี้ให้แก่นักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย

๓.๒.๑๐ วัดเจดีย์เหลี่ยม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านนักท่องเที่ยว

หลักฐานด้านเอกสารตำนานและพงศาวดารกล่าวถึงวัดนี้ว่า แต่เดิมชื่อวัดกู่คำ กู่ หมายถึง พระเจดีย์ คำ หมายถึง ทองคำ ที่พญามังรายปฐมกษัตริย์ของแคว้นล้านนาทรงโปรดให้ก่อสร้างสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.๑๘๓๑ ซึ่งมีศาสนสถานในการดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ พระเจดีย์ประธานซึ่งถือเป็นหลักฐานสำคัญ แสดงถึงการรับอิทธิพลรูปแบบการก่อสร้างพุทธศาสนสถาน จากแคว้นทริภุชเวศไชยในระยะแรกๆของการก่อตั้งแคว้นล้านนา ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงมณฑปสี่เหลี่ยมลด ๕ ชั้น คล้ายทรงปิรามิด สร้างก่ออิฐฉาบปูนขาว ฐานล่างเป็นแบบเขียงสี่เหลี่ยมใหญ่ (เฉพาะตอนล่างก่อด้วยศิลาแลง) ล้อมรอบด้วยขอบเขตกำแพงแก้วทั้ง ๔ ด้าน ที่มุมฐานเขียงทั้ง ๔ ตั้งประดับด้วยประติมากรรมปูนปั้นลอยตัวรูปสิงห์ นั่งชันขาหน้าหันหน้าเหลี่ยมออก ตอนกลางระหว่างสิงห์แต่ละด้านสร้างเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประทับนั่งปางต่างๆในศิลปะแบบพม่า-พุกาม

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดเจดีย์เหลี่ยมมีการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สถานที่จอดรถ ห้องสุขา และร้านค้า

๓) การบริหารจัดการ

กรมศิลปากรที่ ๘ เชียงใหม่ ได้จัดทำเว็บไซต์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดเจดีย์เหลี่ยม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของวัด และศาสนสถานที่สำคัญ ซึ่งมี ๓ ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน และได้มีการติดคิวอาร์โค้ด (QR Code) เพื่อเชื่อมโยงไปเว็บไซต์ดังกล่าว

๓.๒.๑๑ วัดพระแก้ว พระอารามหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านนักท่องเที่ยว

วัดพระแก้ว มีศาสนสถานที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ พระเจดีย์ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนองค์พระเจดีย์ เป็น โบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๘ และหอพระหยก อาคารทรงล้านนาโบราณ เป็นที่ประดิษฐาน "พระพุทธรตนากร นวุติวัสสานุสรณ์มงคล" หรือ "พระหยกเชียงราย" บนผนังอาคาร แสดงกิจกรรม จากตำนานพระแก้วมรกต และภาพวาดการสร้างและพิธีอัญเชิญพระหยกเชียงรายสู่พระอารามในวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๓๔ และโองหลวงแสงแก้วภายในเป็นพิธีภรณ์จัดแสดงพระพุทธรูปสำคัญ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ทันสมัย

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดพระแก้ว มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานเพื่อบริการนักท่องเที่ยว เช่น สถานที่จอดรถ มีห้องสุขาบริการ มีพิธีภรณ์ในการจัดแสดง เป็นต้น

๓) การบริหารจัดการ

ทางวัดได้จัดทำป้ายบอกสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด มีทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น มีพิธีภรณ์ (โองหลวงแก้ว) ๒ ชั้น แสดงพระพุทธรูปปางต่าง ๆ เครื่องใช้และอื่นๆ อีกมากมาย ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และทางวัดได้จัดทำระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ติดตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในด้านข้อมูลในการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้เข้าทำบุญ

๓.๒.๑๒ วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านนักท่องเที่ยว

วัดพระสิงห์ตั้งอยู่ในตัวเมืองเชียงราย มีศาสนสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในการมาชม คือ พระประธานในพระอุโบสถวัดพระสิงห์ เป็นพระพุทธรูปศิลปะเชียงแสนสิงห์หนึ่ง เนื้อสำริด ปิดทอง ปางมารวิชัย สร้างในสมัยใดไม่ปรากฏ มีหน้าตักกว้าง ๒๐๔ เซนติเมตร สูงทั้งฐาน ๒๘๔ เซนติเมตร ที่ฐานมีอักษรล้านนาจารึกว่า “กุสลา ธมมา อกุสลา ธมมา อพยากตา ธมมา” มีพระอุโบสถที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาไทยสมัยเชียงแสน โครงสร้างทำด้วยไม้เนื้อแข็ง สันนิษฐานกันว่าสร้างขึ้นเมื่อราวจุลศักราช ๑๒๕๑ - ๑๒๕๒ (พ.ศ.๒๔๓๒ - ๒๔๓๓) มีพระเจดีย์เป็นสถาปัตยกรรม

แบบล้านนาไทย เชื่อว่าสร้างขึ้นในสมัยเดียวกับพระอุโบสถ ซึ่งแต่เดิมทาสีขาว ปัจจุบันทาสีทอง เด่นเป็นสง่า ประดิษฐานอยู่ที่ทิศตะวันตกชิดด้านหลังพระอุโบสถ มีบานประตูหลวง ทำด้วยไม้แกะสลัก จิตรกรรมอย่างประณีตวิจิตรบรรจง เป็นปริศนาธรรมระดับปรมาตม์ ออกแบบโดยศิลปินเอกผู้มีผลงาน เป็นที่กล่าวขานในระดับโลก นามว่า “อ.ถวัลย์ ดัชนี” เป็นเรื่องราวของ ดิน น้ำ ลม ไฟ อันหมายถึง ธาตุทั้ง ๔ ที่มีอยู่ในร่างกาย คนเราทุกคน มี พระพุทธรูปจำลองจำหลักบนแผ่นศิลาทราย มีขนาด กว้าง ๖๐ เซนติเมตร ยาว ๑๕๐ เซนติเมตร มีจารึกอักษรขอมโบราณว่า "กุสลา ธมมา อุกุสลา ธมมา อพยากตา ธมมา" ปรากฏบ้างท่านสันนิษฐานว่า น่าจะมีมาแต่สมัยพ่อขุนเม็งรายมหาราช ปฐม กษัตริย์แห่งล้านนาไท

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

วัดพระสิงห์ตั้งอยู่ในเมืองเชียงใหม่ การเดินทางสะดวกสบาย สถานที่ภายในวัด มีความร่มรื่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องสุขา เป็นต้น

๓) การบริหารจัดการ

ทางวัดได้มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ แนะนำสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด เพื่อ เป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และมีการขึ้นป้ายประชาสัมพันธ์งานที่ทางวัดจัดขึ้น

๓.๒.๑๓ วัดอาทิตันแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านนักท่องเที่ยว

วัดอาทิตันแก้วเป็นวัดที่สร้างโดยพระเมืองแก้ว เจ้าเมืองเชียงใหม่ ในครั้งเสด็จ มาเมืองเชียงแสน พ.ศ.๒๐๕๘ พระองค์ทรงสร้างวัดนี้เพื่อลดความขัดแย้งและประนีประนอมระหว่าง คณะสงฆ์สำนักต่าง ๆ จุดเด่นของวัดอาทิตันแก้วในการดึงดูดนักท่องเที่ยว คือองค์พระเจดีย์ ซึ่งองค์ นอกที่สร้างทับองค์เดิมเป็นศิลปะล้านนา ฐานสูง ย่อมุม ประดับลูกแก้วสองชั้น องค์ระฆังทรงกลม สร้างทับเจดีย์องค์เล็กศิลปะพุกามไว้ภายใน ซึ่งปัจจุบันองค์เจดีย์ภายนอกได้ชำรุดทรุดโทรม ทำให้ สามารถมองเห็นองค์เจดีย์เล็กบางส่วน นอกจากนั้นยังมีพระวิหารที่อยู่ติดองค์เจดีย์ทางทิศตะวันออก ซึ่งในปัจจุบันเหลือเฉพาะฐาน และพระพุทธรูปในพระวิหารในส่วนของเศียรพระพุทธรูปได้ชำรุด หายไป จึงถือเป็นโบราณสถานที่ควรค่าแก่การศึกษา

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ในปัจจุบันวัดอาทิตันแก้วเป็นวัดร้าง ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเชียง แแสน จังหวัดเชียงราย

๓) การบริหารจัดการ

กรมศิลปากรได้ทำป้ายโลหะอธิบายประวัติวัดอาทิตันแล้ว และอธิบาย โบราณสถานต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวในการเรียนรู้ประวัติวัด และศาสน สถานของวัดอาทิตันแก้ว

๓.๒.๑๔ วัดป่าแดงหลวง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านนักท่องเที่ยว

ในตำนานพื้นเมืองเชียงแสนกล่าวถึงคณะสงฆ์นิกายป่าแดง หรือลังกาวงศ์มา บวชกุลบุตรที่เกาะดอนแท่น เมืองเชียงแสนในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ และนิกายนี้เป็นคณะสงฆ์ อรัญญาวาสี หรือวัดป่า ซึ่งส่วนมากตั้งอยู่นอกเมืองซึ่งสอดคล้องกับที่ตั้งของโบราณสถานแห่งนี้ โบราณสถานแห่งนี้มีร่องน้ำที่ขุดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ล้อมรอบด้วยอาคารต่างๆ คือ มณฑป และ วิหารซึ่งประดิษฐานพระประธานที่มีหน้าตักกว้างถึง ๗ เมตร ถือว่ามีขนาดใหญ่ที่สุดของเมืองเชียงแสน ลักษณะของอาคารหลังนี้คล้ายคลึงกับโบราณสถานวัดศรีชุม เมืองสุโขทัย นอกจากนี้ยังมีอุโบสถ และอาคารโถงหนึ่งหลัง โบราณวัตถุที่พบมีทั้งอิฐมีรอยจารึก อิฐมีลวดลายรูปบุคคล และลวดลายต่างๆ ชิ้นส่วนพระพุทธรูป พระพิมพ์ และชิ้นส่วนภาชนะดินเผาโบราณสถานแห่งนี้ น่าจะถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ ๒๐ แล้วใช้งานเรื่อยมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๒ จนทิ้งร้างไปในเวลานี้หรืออาจจะ หลังจากนั้นไม่นานนัก ในปัจจุบันวัดป่าแดงหลวงเป็นวัดร้าง

ในปัจจุบันยังคงปรากฏร่องน้ำสี่เหลี่ยมผืนผ้า และซากโบราณสถาน เช่น พระวิหารยังคงปรากฏฐาน และชิ้นส่วนขององค์พระประธาน และที่ฐานพระประธานยังมีรอยศิลปะ นอกจากนี้ในบริเวณวัดยังมีฐานต่าง ๆ อีกมากมาย และพบก้อนหินดำอยู่ข้างพระวิหาร สันนิฐานว่า น่าจะเป็นก้อนหินที่นำมาจากแม่น้ำโขง เพื่อมากำหนดเขตพัทธสีมา

๒) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ในปัจจุบันวัดป่าแดงหลวงเป็นวัดร้าง ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เส้นทางที่เข้าจากถนนหลักไปในวัดเป็นทางดิน ถ้าเป็นช่วงฤดูฝนจะเข้าไปลำบากพอสมควร ซึ่งพื้นที่บริเวณข้างวัดเป็นที่ปลูกพืชสัปรดของเกษตรกร ไม่มีหมู่บ้านอยู่รอบวัด

๓) การบริหารจัดการ

กรมศิลปากรได้ทำป้ายโลหะอธิบายประวัติวัดป่าแดง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวในการเรียนรู้ประวัติวัด ซึ่งป้ายบอกทางเข้าไปวัดป่าแดงหลวงยังไม่ชัดเจน โดยเฉพาะทางแยกจากถนนหลวงที่จะเข้าไปวัดไม่มีป้ายบอกทาง

จึงสรุปได้ว่า ศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์นั้น ผู้วิจัยได้มีการแบ่งออกเป็น ๓ องค์ประกอบ คือ ๑. ศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นการกล่าวถึงโบราณสถาน ศาสนสถานที่มีความสำคัญ มีความสวยงามทางประติมากรรมในวัด ๒. ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะกล่าวถึงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแต่ละแห่ง และ ๓. การบริหารจัดการ จะกล่าวถึงการบริหารจัดการของแต่ละแห่งในการให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของวัดนั้น ๆ แก่นักท่องเที่ยว

บทที่ ๔

รูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทาง การเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน ล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

การวิจัยเรื่อง “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์” ได้เสนอรูปแบบและวิธีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ดังนี้

๔.๑ รูปแบบการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๔.๒ การจัดการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

จากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่ ๒ จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๑๐ วัด และจังหวัดเชียงราย จำนวน ๔ วัด ผู้วิจัยเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ออกเป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ๒. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม และ ๓. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม

๔.๑.๑ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า จำนวน ๑๔ วัด ในพื้นที่ ๒ จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย ที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ในอาณาจักรล้านนา พระมหาเถระ และศรีของการสร้างเมือง เป็นต้น ดังนี้

๑) วัดสวนดอก พระอารามหลวง (วัดบุปผาราม) ตั้งอยู่ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๑๙๑๔ (ในชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวว่าเป็นปี พ.ศ. ๑๙๑๕) สมัยพระเจ้ากือนา (พ.ศ. ๑๘๙๘ – ๑๙๒๘) กษัตริย์ลำดับที่ ๖ แห่งราชวงศ์มังราย มีศาสนสถานและศาสนวัตถุที่สำคัญ คือ พระเจ้าแก้วตื้อ พระธาตุเจดีย์ พระวิหารหลวง (นำสร้างโดยครูบาศรีวิชัย) คุครูบาศรีวิชัย นิกายเถรวาท และกู่เจ้านายฝ่ายเหนือ

๒) วัดศรีมุงเมือง (วัดมุงเมืองในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์) วัดศรีมุงเมืองสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน กษัตริย์องค์ที่ ๘ แห่งราชวงศ์มังราย ครองราชย์นคร

เชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. ๑๙๔๕ - ๑๙๔๘ ประวัตินี้กล่าวว่าพระเจ้าแสนเมืองมา กษัตริย์ราชวงศ์มังราย (ครองราชย์นครเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. ๑๙๒๘ - ๑๙๔๔) แสดงจากแคว้นสิบสองพันนาผ่านมาถึงพินนาสามฝั่งแกน พระชายาได้ประสูติพระโอรส ณ พินนาแห่งนี้ เมื่อปีมะเส็ง จุลศักราช ๗๕๒ (พ.ศ. ๑๙๓๓) พระเจ้าแสนเมืองมาจึงตั้งชื่อพระโอรสว่าสามฝั่งแกน เมื่อพระเจ้าแสนเมืองมาสวรรคต เจ้าสามฝั่งแกน พระโอรสขึ้นเป็นกษัตริย์สืบแทน พระเจ้าสามฝั่งแกนขึ้นครองราชย์ในปีมะเส็ง จุลศักราช ๗๖๓ (พ.ศ. ๑๙๔๔) ได้สร้างอารามขึ้น ณ บริเวณประสูติของพระองค์ ณ พินนาสามฝั่งแกนชื่อว่าวัดมุงเมือง (วัดศรีมุงเมืองในปัจจุบัน)

๓) วัดป่าแดงมหาวิหาร สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๙๗๔ โดยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย มีศาสนสถาน และศาสนวัตถุที่สำคัญ เช่น พระอุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนขนาดเล็กตั้งอยู่บนเนินดิน บริเวณหน้าบันตกแต่งด้วยลายแกะสลักไม้ โดยลายหน้าบันด้านทิศตะวันตกปรากฏลายแกะไม้ประดับกระจก เป็นภาพยักษ์ประกอบเกวายก้านชด บานลมทั้งสองด้านเป็นรูปพญานาคประดับกระจก และเจดีย์วัดป่าแดงหลวง (ร้าง) เจดีย์องค์นี้สร้างขึ้นในปีพ.ศ. ๑๙๙๐ โดยพญาติโลกราชโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิพระราชมารดาและพระบิดาของพระองค์

๔) วัดเจ็ดยอดพระอารามหลวง (มหาโพธาราม) ตำบลช้างเผือก สร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าติโลกราช หรือในประมาณปีพุทธศักราช ๑๙๙๙ มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ เป็นสถานที่สังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๘ มีศาสนสถานสำคัญ เช่น มหาวิหารวัดเจ็ดยอด ฐานพระอุโบสถสร้างขึ้นสมัยพระเจ้าเมืองแก้ว พระสถูปเจดีย์บรรจุพระอัฐิของพระเจ้าติโลกราช เป็นต้น

๕) วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ ซึ่งพระเจ้ายอดเชียงรายได้โปรดให้สร้างเมื่อปีชวด จุลศักราช ๘๕๕ (พ.ศ. ๒๐๓๖) มีโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระธาตุเจดีย์ และเสาศิลาจารึกตั้งอยู่ด้านหลังพระอุโบสถ ปัจจุบันวัดร่ำเปิงเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่ แห่งที่ ๒ มีการปฏิบัติธรรมทุกวัน

๖) วัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง ระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร วัดนันทารามเคยเป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งมาตั้งแต่โบราณกาล โดยเฉพาะองค์เจดีย์ อันเป็นปูชนียวัตถุที่ทางตำนานพื้นเมืองและตำนานโยนกกล่าวรับรองตรงกันว่าเป็นเจดีย์ที่บรรจุองค์พระบรมสารีริกธาตุ และพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้ามาตั้งแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ และในอดีตวัดนันทาราม เคยมีความเจริญรุ่งเรืองและได้ถูกสถาปนาให้เป็นพระอารามหลวง (อยู่ในอารามทั้ง ๘ แห่ง) ในปัจจุบันก็ยังพอจะมีสิ่งที่จะเป็นสักขีพยานปรากฏได้ชัด เช่น ศิลปวัตถุต่าง ๆ อันบอกลดทลายศิลปะคนในสมัยโบราณที่ประจักษ์ คือ ลวดลายและทรวดทรงขององค์พระธาตุเจดีย์ที่มีความวิจิตรงดงาม และพระวิหารซึ่งก่อสร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิโลรส และความสวยงามขององค์พระปฏิมากร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปองค์สัมฤทธิ์ปางขัดสมาธิเพชรสมัยเชียงแสนสิ่งหนึ่ง

๗) วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง ระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงในจังหวัดเชียงใหม่ มีชื่อเรียกหลายชื่อ ได้แก่ ราชกุฎาคาร วัดโชติการาม สร้างขึ้นในรัชสมัยพญาแสนเมืองมา พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๗ แห่งราชวงศ์มังราย ไม่ปรากฏปีที่สร้างแน่ชัด สันนิษฐานว่าวัดแห่งนี้น่าจะสร้างในปี พ.ศ. ๑๙๒๘ - ๑๙๔๕ และมีการบูรณะมาหลายสมัย โดยเฉพาะพระเจดีย์ ที่ปัจจุบันมีขนาดความกว้างด้านละ ๖๐ เมตร เป็นองค์พระเจดีย์ที่มีความสำคัญอีกองค์หนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่

๘) วัดชัยศรีภูมิ ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับแจ่งศรีภูมิ (แจ่ง หมายถึงมุม) วัดชัยภูมิ เป็นหนึ่งในวัดสำคัญของเมืองเชียงใหม่ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเชียงใหม่ วัดนี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นศรีของเมืองตามหลักทักขานเมืองโบราณประเพณีเจ้านายกิติ ประชาชนกิติ มีความเชื่อว่า เมื่อต้องการสะเดาะเคราะห์ให้ไปทำแม่น้ำปิง หน้าวัดชัยศรีภูมิ จึงจะหมดเคราะห์ภัยทุกข์โรคภัยทั้งปวง วัดชัยศรีภูมียังมีชื่อเรียกอื่น ๆ คือ ปันตำเก็น วัดศรีภูมิ วัดอโสกการาม ปัจจุบันเรียกวัดชัยศรีภูมิ

๙) วัดเชียงยืน ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตามประวัติปรากฏจารึกในประวัติศาสตร์โบราณคดีตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ ได้กล่าวถึงรัชกาลพระเจ้าปดดาธิราชหรือพระเมืองแก้ว กษัตริย์ล้านนา รัชกาลที่ ๑๓ แห่งราชวงศ์มังรายว่า พระองค์พร้อมด้วยพระเทวีราชมารดาทรงทำการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุบรรจุพระสถูปเจดีย์ใหญ่ วัดทิฆชีวิสาขาราม (ทิฆชีวิสาขาราม) เมื่อวันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะโรง จุลศักราช ๘๘๒ (พ.ศ.๒๐๖๑) และในวันอาทิตย์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๘ เวลาเที่ยง ได้โปรดให้จัดงานยกฉัตรพระมหาธาตุเจดีย์

๑๐) วัดเจดีย์เหลี่ยม (อยู่ในเขตเวียงกุมกาม) ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จากหลักฐานด้านเอกสารตำนานและพงศาวดารกล่าวถึงวัดนี้ว่า แต่เดิมชื่อวัดกู่คำ กู่ หมายถึง พระเจดีย์ คำ หมายถึง ทองคำ ที่พญามังรายปฐมกษัตริย์ของแคว้นล้านนาทรงโปรดให้ก่อสร้างสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.๑๘๓๑ และในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวว่า พระเจ้ามังรายได้สร้างนครกุมกามเมื่อจุลศักราช ๖๖๙ (พ.ศ. ๑๘๔๗) แล้วโปรดให้สร้างเจดีย์กู่คำ ขึ้นในนครนั้น เรียงรายไปด้วยพระพุทธรูป ๖๐ องค์

๑๑) วัดพระแก้ว พระอารามหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งแต่เดิมชื่อวัดป่าเยี้ยะ (ป่าไผ่) ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๑๙๗๗ (ค.ศ.๑๔๓๔) ฟ้าผ่าพระเจดีย์จึงได้พบพระแก้วมรกต (ในปัจจุบันประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบรมมหาราชวัง) ชาวเมืองเชียงรายจึงได้เรียกชื่อวัดนี้ว่า "วัดพระแก้ว" จนกระทั่งปัจจุบัน วัดพระแก้ว ได้ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ ปัจจุบันมีศาสนสถานที่สำคัญ เช่น พระเจดีย์ ที่ถูกฟ้าผ่าปี พ.ศ. ๑๙๗๗ และพบพระแก้วมรกตในที่นั้น พระอุโบสถทรงเชียงแสน หอพระหยก อาคารทรงล้านนาโบราณ เป็นที่ประดิษฐาน "พระพุทธรตนากร นวติวัสสานุสรณ์มงคล" หรือ "พระหยกเชียงราย" และโองหลวงแสงแก้ว ภายในเป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงพระพุทธรูปสำคัญ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

๑๒) สู้วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง เป็นวัดที่มีความเก่าแก่ สันนิษฐานกันว่าน่าจะสร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้ามหาพรหม ซึ่งเป็นพระอนุชาของพญาเกือนา ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ราวปี พ.ศ. ๑๙๒๘ (พระเจ้ามหาพรหมเสวยราชย์ ณ เมืองเชียงราย ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๘๘ - พ.ศ. ๑๙๔๓) มูลเหตุที่ได้ชื่อว่า วัดพระสิงห์ นั้นเชื่อกันว่า น่าจะมาจากการที่ครั้งหนึ่ง วัดนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของไทยในปัจจุบัน คือ พระพุทธสิหิงค์ หรือที่เรียกกันในชื่อสามัญว่า พระสิงห์ ในปัจจุบันมีศาสนสถานสำคัญคือ พระอุโบสถ อุโบสถพระพุทธสิหิงค์พระเจดีย์ รอยพระบาทจำลอง

๑๓) วัดอาทิตันแก้ว (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) อยู่ในพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งสร้างโดยพระเจ้าเมืองแก้ว ครั้นเสด็จมาเมืองเชียงแสน เมื่อ พ.ศ.๒๐๕๘

พระองค์ได้สร้างวัดนี้เพื่อลดความขัดแย้ง และประนีประนอมระหว่างสงฆ์สำนักต่างๆ และเป็นองค์ประธานในการบวชกุลบุตรเชียงใหม่โบราณสถานที่ยังปรากฏ เช่น ฐานพระอุโบสถ องค์พระประธาน พระเจดีย์ ซึ่งพระเจดีย์นั้นองค์นอกเป็นศิลปะล้านนา ฐานสูง ย่อมุม ประดับลูกแก้วสองชั้น องค์ระฆังทรงกลม สร้างครอบทับเจดีย์องค์เล็กศิลปะแบบพุกามไว้ภายใน อาจมีผลมาจากการขัดแย้งระหว่างนิกาย

๑๔) วัดป่าแดงหลวง (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) อยู่ทางทิศตะวันตกของวัดพระธาตุดอยสะเก็ด ประมาณ ๓ กิโลเมตร ศาสนสถานที่ยังปรากฏ เช่น ฐานพระอุโบสถ ฐานพระประธาน ฐานพระเจดีย์

ผู้วิจัยเสนอว่าการท่องเที่ยวตามรูปแบบดังกล่าวออกเป็น ๒ จังหวัด ดังนี้ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ให้เริ่มจาก ๑. วัดสวนดอก พระอารามหลวง ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง ๒. วัดร่ำเปิง ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง ๓. วัดป่าแดงมหาวิหาร ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง ๔. วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง ๕. วัดเชียงยืน ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง ๖. วัดชัยศรีภูมิ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง ๗. วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง ๘. วัดนันนทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง ๙. วัดเจดีย์เหลี่ยม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี และ ๑๐. วัดศรีมุงเมือง ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด ตามแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ : รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ยังปรากฏในวาระกรรมชุกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่^๑

^๑ผู้วิจัยปรับปรุงจาก Google Maps [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@18.78202,98.9159883,12z>, (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐).

ส่วนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย เริ่มจาก ๑. วัดพระแก้ว พระอารามหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง ๒. วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมือง ๓. วัดอาทิตันแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน และ ๔. วัดป่าแดงหลวง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ตามแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ : รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย^๒

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในแต่ละแห่งจะมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกษัตริย์ในอาณาจักรล้านนา เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ หรือเกี่ยวข้องกับการสร้างบ้านเมือง เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ วัดแต่ละแห่งควร

^๒ผู้วิจัยปรับปรุงจาก Google Maps [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@18.78202,98.9159883,12z>, (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐).

มีการทำป้าย มีการทำแผ่นพับ สร้างเว็บไซต์ (Website) เพื่ออธิบายความสำคัญของวัดหรือโบราณสถานที่มีความสำคัญ หรือมีวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น วัดสวนดอก พระอารามหลวง จะมีศูนย์ภาษา หรือ Monk Chet ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับวัดนั้น ๆ

๔.๑.๒ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม

การท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดเป็นวัด จึงเสนอให้มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการสอนการปฏิบัติธรรมให้นักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวบางกลุ่มหรือบางคนอาจไม่มีเวลามาก ทางวัดอาจมีการให้ความรู้หรือนำเจริญสมาธิในเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม และอาจนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรมนั้น แต่ละแห่งจะต้องมีการจัดสถานที่ในการปฏิบัติธรรมแก่นักท่องเที่ยว มีพระวิปัสสนาในการให้ความรู้และนำการปฏิบัติ มีการทำจัดทำเอกสารเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติธรรมเพื่อแจกผู้ที่มีความสนใจ

จากแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย พบว่า สถานที่ที่มีการจัดปฏิบัติธรรม คือ วัดไร่เปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดปฏิบัติธรรมทุกวัน^๓ มีชาวไทยและชาวต่างชาติทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์เข้าปฏิบัติธรรม มีสถิติผู้เข้าปฏิบัติธรรม คือ ผู้เข้าปฏิบัติธรรมจากปี พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๕๘ มีทั้งสิ้น ๑๙๒,๓๓๓ รูป/คน เฉพาะปี พ.ศ. ๒๕๕๘ มี ๑๓,๘๒๘ รูป/คน ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ วัดไร่เปิงมีแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้เข้าปฏิบัติธรรม ดังนี้

๑) **สิ่งที่ควรเตรียม** ได้แก่ ๑. ดอกบัว ๑๑ ดอก รูป เทียน อย่างละ ๑ ห่อ ๒. บัตรประจำตัวประชาชนหรือบุคคลเชื่อถือได้มารับรอง (กรณีไม่มีบัตร) ๓. การแต่งกาย นักปฏิบัติชาย เสื้อ - กางเกงขายาวสีขาว นักปฏิบัติหญิง ผ้าถุงหรือกางเกงขายาว - สไบขาว ห้ามเสื้อคอกว้าง - รัดรูป - แขนกุด - เอวลอย ๔. ของใช้ประจำตัว เช่น สบู่ แปรงฟัน ยาสีฟัน ผ้าเช็ดตัว รองเท้าแตะ เป็นต้น และ ๕. อื่น ๆ ได้แก่ นาฬิกาปลุก เช็ดก๊อตช้อนปลาย เสื้อซบในสีขาว (สวมทับชั้นในให้ดูเรียบร้อย) กระโปรงซบในสีขาว เมื่อนุ่งผ้าถุง

๒) **สิ่งที่ควรทราบในการปฏิบัติธรรม** ได้แก่

๑. ฟังเว้นจากการสวมเครื่องประดับตกแต่งร่างกาย ของมีค่า - เครื่องประดับ (ไม่นำติดตัวมา)

๒. ฟังเว้นจากการใช้โทรศัพท์ตลอดการอยู่ปฏิบัติธรรม

๓. ฟังเว้นการใช้เครื่องสำอาง - ของหอม ตกแต่งใบหน้าและร่างกาย ให้เก็บ - รัตรวมผมให้เรียบร้อย

^๓สัมภาษณ์ พระภิกษุธรรมมาภิรัช วิ., เจ้าอาวาสวัดไร่เปิง, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

๔. เพื่อความสบายขณะอยู่ปฏิบัติธรรม ควรสวมรองเท้าแตะส้นเตี้ย
 ๕. เพื่อเป็นการไม่เสียเวลาในการปฏิบัติธรรม ทางวัดได้จัดเตรียมอาหารตามความเหมาะสมให้ ทั้งมื้อเช้าและกลางวัน จึงไม่อนุญาตให้ออกไปซื้ออาหารหรือปรุงอาหารทานเอง

๖. ผู้ปฏิบัติธรรม สามารถซื้อของใช้ที่จำเป็นได้ที่ร้านค้าในวัด
 ๗. ไม่อนุญาตให้ผู้ปฏิบัติธรรม ออกไปนอกบริเวณโดยเด็ดขาด หากจำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากพระอาจารย์ผู้สอบอารมณ์เป็นลายลักษณ์อักษร และนำหลักฐานแจ้งเจ้าหน้าที่สำนักงานทุกครั้ง

๘. ร่วมปฏิบัติธรรมพร้อมกัน เวลา ๐๔.๓๐ น., ๑๓.๐๐ น. และ ๑๘.๐๐ น. ของทุกวัน

๙. พึงเว้นจากการจับกลุ่มสนทนา เช่น ภายในห้องพัก หรือบริเวณอื่น ๆ ไม่ว่ากับโยคีด้วยกัน หรือกับพระเณร - แม่ชีภายในวัด เพราะจะทำให้เสียเวลาในการปฏิบัติธรรม

๑๐. หากมีเพื่อนหรือญาติมาเยี่ยม ห้ามไปสนทนาในห้องพัก และไม่ควรเกิน ๓๐ นาที ห้ามพานुकคนนอกเข้าห้องพักหรืออาศัยในที่พัก และห้ามบุคคลต่างเพศเข้าไปในที่พักของตน

๑๑. หากต้องการใส่บาตร ให้จัดหาเองจากร้านสวัสดิการของวัด
 ๑๒. หากไม่สบายควรแจ้งแม่ชีพี่เลี้ยงทราบ หรือแจ้งแม่ชีเจ้าหน้าที่สำนักงาน

๑๓. หากมีปัญหาให้เรียนปรึกษาพระอาจารย์ผู้สอบอารมณ์ หรือแจ้งแม่ชีเจ้าหน้าที่สำนักงาน

๑๔. ไม่ควรโทรศัพท์ติดต่อกับผู้อื่น เพราะจะก่อให้เกิดความฟุ้งซ่าน
 ๑๕. ต้องเข้าสอบอารมณ์ทุกวัน ตามเวลาและสถานที่ที่จัดให้กับ

พระวิปัสสนาจารย์เท่านั้น และต้องปฏิบัติตามคำสอนของพระวิปัสสนาจารย์อย่างเคร่งครัด

๑๖. หากไม่ปฏิบัติตามระเบียบ เจ้าหน้าที่ของวัดมีสิทธิ์ให้ออก และจะไม่ได้รับการพิจารณาให้เข้าปฏิบัติธรรมในครั้งต่อไป

๓. พิธีรับพระกรรมฐาน ทางวัดได้กำหนดพิธีรับพระกรรมฐานในเวลา ๐๘.๐๐ น. ของทุกวัน เว้นวันพระ ดังนั้นผู้เข้าปฏิบัติธรรมจะต้องเดินทางมาถึงก่อนเวลาไม่น้อยกว่า ๓๐ นาที เพื่อลงทะเบียนและเก็บสัมภาระเข้าห้อง และเตรียมตัวเข้าพิธีตามเวลา ถ้าหากมาหลังจาก ๐๘.๐๐ น. จะต้องเข้าพิธีรับพระกรรมฐานในวันต่อไป และในพิธีดังกล่าวทางวัดมีเจ้าหน้าที่นำทูลขึ้นตอนจนเสร็จพิธีแล้วพระวิปัสสนาจารย์จะให้โอวาท และหลักการปฏิบัติเบื้องต้น ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธิตจะสอนวิธีการปฏิบัติพื้นฐาน เติมน้ำจกรม นุ่งกรรมฐาน และการกำหนดเบื้องต้นตามลำดับไป

๔. พิธีลาศีล เมื่อผู้ปฏิบัติเข้ามาครบตามกำหนดเวลาที่ได้แจ้งไว้ หรือปฏิบัติจบแล้ว มีความประสงค์จะกลับ ทางวัดจะทำพิธีลา (ลาศีล ๘ มาถือศีล ๕ ตามปกติ) ในเวลา ๐๖.๐๐ น. ของทุกวัน และมีเจ้าหน้าที่นำให้เช่นเดียวกัน^๕

วัดรำเปิงตั้งอยู่ที่ เลขที่ ๑ หมู่ ๕ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางเข้าสู่วัด ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ : เส้นทางสู่วัดรำเปิง (ตโปทาราม)^๕

ดังนั้น หากวัดหรือแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ จะจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม สามารถนำแนวทางวัดรำเปิง (ตโปทาราม) ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการปฏิบัติธรรมได้

^๕วัดรำเปิง (ตโปทาราม), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔, (เชียงใหม่: หจก. โรงพิมพ์ช้างเผือก, ๒๕๕๙), หน้า ๗๐ - ๗๔.

^๕ผู้วิจัยปรับปรุงจาก Google Maps [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@18.78202,98.9159883,12z>, (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐).

๔.๑.๓ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม

จากการที่ผู้วิจัยได้มีการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถาน ล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย พบว่า วัดที่มีการจัดงานประเพณีวัฒนธรรมที่นอกเหนือจากวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. วัดสวนดอก พระอารามหลวง มีประเพณีสำคัญที่ปฏิบัติทุกปี คือ ๑. งานแห่พระเจ้า ช่วงเทศกาลสงกรานต์ ๒. ประเพณีตักบาตรเป็งปูด (ตักบาตรเที่ยงคืนของวัน ขึ้น ๑๕ ค่ำ ที่ตรงกับวันพุธ) ซึ่งจัดในเที่ยงคืนวันอังคารเป็นช่วงเวลาเช้าสู่วันพุธ และ ๓. สลากภัต จัดขึ้นทุกปีหลัง ๑๒ เป็น (วันเพ็ญเดือน ๑๒ เหนือ)^๖

๒. วัดศรีมุงเมือง (วัดมุงเมืองในอดีต) มีประเพณีที่ปฏิบัติประจำทุกปี คือ ๑. งานแห่พระรอบหมู่บ้านในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ และ ๒. ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ ตรงกับวันลอยกระทง (วันเพ็ญเดือนยี่เหนือ)^๗

๓. วัดป่าแดงมหาวิหาร มีประเพณีสำคัญที่ปฏิบัติประจำทุกปี คือ งานวันกตัญญู (เดิมเรียกว่างานวันกองทุนพระเจ้าติโลกราช) ที่เรียกว่างานวันพระเจ้าติโลกราชนั้น เพราะพระองค์เป็นผู้สถาปนาวัด และสาเหตุที่เปลี่ยนมาเป็นวันกตัญญูเพื่อรำลึกถึงพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์มังรายทุกพระองค์ที่มีคุณูปการกับวัด และเจ้าอาวาสทุกรูปตั้งแต่อดีต ซึ่งงานวันกตัญญูนั้นจัดทุกวันที่ ๗ เดือนพฤษภาคมของทุกปี^๘

๔. วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง มีประเพณีสำคัญที่ปฏิบัติประจำทุกปี คือ ๑. สงฆ์น้ำพระในเทศกาลสงกรานต์ และ ๒. สงฆ์น้ำพระบรมสารีริกธาตุ วันที่ ๒๗ ธันวาคม ถึงวันที่ ๓ มกราคม ทุกปี^๙

๕. วัดรำเปิง ไม่มีประเพณีประจำปี นอกจากการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น เนื่องจากทางวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรมจึงเน้นในเรื่องของการปฏิบัติธรรมมากกว่า^{๑๐}

๖. วัดนันทาราม มีประเพณีที่ปฏิบัติประจำทุกปี คือ ๑. ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ ตรงกับขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ (ตรงกับ ๖ เป็งเหนือ) และ ๒. ประเพณีตานสลากภัต หลัง ๑๒ เป็งเหนือ (วันเพ็ญเดือน ๑๒ เหนือ) หรือ เดือน ๑๐ ภาคกลาง (วันเพ็ญเดือน ๑๐)^{๑๑}

๗. วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร พระอารามหลวง มีประเพณีที่ปฏิบัติประจำทุกปี คือ ๑. ประเพณีไหว้เสาอินทขิล^{๑๒} ชาวเชียงใหม่จะทำพิธีบูชาอินทขิลในตอนปลายเดือน

^๖ สัมภาษณ์พระมหาธณัชพงค์ สุพรหมปญโญ, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดสวนดอก พระอารามหลวง, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์พระครูสุนทรอรุณสิทธิ์, เจ้าอาวาสวัดศรีมุงเมือง, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์พระครูโฆสิตปริยัตยาภรณ์, เจ้าอาวาสวัดป่าแดงมหาวิหาร, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์พระครูสมุห์วัลลพ จิตสัโร, ดร., ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง, ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์พระภาวนาธรรมมาภิรัช วิ., เจ้าอาวาสวัดรำเปิง, ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์พระครูวรธรรมปราโมทย์, เจ้าอาวาสวัดนันทาราม, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์พระมหาเจริญ กตปญโญ, อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

๘ ต่อเดือน ๙ หรือระหว่างเดือนพฤษภาคมต่อเดือนมิถุนายน โดยเริ่มในวันแรม ๓ ค่ำ เดือน ๘ เรียกว่า วันเข้าอินทิล การเข้าอินทิลจะมีไปจนถึงในวันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๙ ซึ่งเป็นวันออกอินทิล จึงเรียกว่า เดือน ๘ เข้า เดือน ๙ ออก^{๑๓}

๘. วัดชัยศรีภูมิ ไม่มีประเพณีเฉพาะของวัด แต่จะมีประเพณีตาม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น^{๑๔}

๙. วัดเชียงยืน มีประเพณีที่ปฏิบัติประจำทุกปี คือ ๑. ประเพณี สรงน้ำพระธาตุ วันที่ ๗ - ๙ เมษายน ของทุกปี และ ๒. พิธีสะเดาะนพเคราะห์ช่วงเทศกาล สงกรานต์^{๑๕}

๑๐. วัดเจดีย์เหลี่ยม ไม่มีประเพณีเฉพาะของวัด แต่จะมีประเพณี ตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น^{๑๖}

ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย มีดังนี้

๑. วัดพระแก้ว พระอารามหลวง มีประเพณีที่ปฏิบัติประจำทุกปี คือ ๑. งานทำบุญวันกัตถุญ ในวันที่ ๑๐ กันยายน ของทุกปี เพื่อรำลึกถึงอดีตเจ้าอาวาส^{๑๗}

๒. วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง มีงานประจำทุกปี คือ ๑. งาน อายุวัฒนมงคลเจ้าอาวาส^{๑๘}

๓. วัดอาทิตันแก้ว ไม่มีประเพณีประจำปี เนื่องจากในปัจจุบันเป็น วัดร้าง

๔. วัดป่าแดงหลวง ไม่มีประเพณีประจำปี เนื่องจากในปัจจุบันเป็น วัดร้าง

จึงสรุปได้ว่าจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม ตาม โบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นดังนี้

^{๑๓} ศูนย์สนเทศภาคเหนือ, *ตำนานอินทิลและประเพณีบูชาอินทิล*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://library.cmu.ac.th/ntic/knowledge_show.php?docid=12, (๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

^{๑๔} สัมภาษณ์นายดุสิต ขวชาติ, มัคทายกวัดชัยศรีภูมิ, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์พระครูสิริญาณวัชร, เจ้าอาวาสวัดเชียงยืน, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์พระครูสังฆพิชัย, เจ้าอาวาสวัดเจดีย์เหลี่ยม, ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์พระครูสุธีสุตสุนทร, ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแก้ว พระอารามหลวง, ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์พระครูสุธีวรกิจ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ พระอารามหลวง, ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ตารางที่ ๔.๑ ประเพณีและงานประจำปีของแต่ละวัด

แหล่งท่องเที่ยว	ประเพณีประจำปี	วัน/เวลา
๑. พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่		
๑.๑ วัดสวนดอก พระอารามหลวง	๑. แห่พระเจ้าเก้าตื้อ (องค์จำลอง)	๑๓ เมษายน
	๒. ตักบาตรเป็งปูด (เพ็ญพุธ)	คืนวันอังคารเป็นช่วงเวลาที่เข้าสู่วันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ
	๓. สลากภัต	หลัง ๑๒ เป็ง (วันเพ็ญเดือน ๑๒ เหนือ)
๑.๒ วัดศรีมุงเมือง	๑. แห่พระ	ช่วงเทศกาลสงกรานต์
	๒. ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ	วันยี่เป็ง (วันเพ็ญเดือนยี่ ตรงกับวันลอยกระทง)
๑.๓ วัดป่าแดงมหาวิหาร	๑. งานวันกตัญญู	วันที่ ๗ เดือนพฤษภาคมของทุกปี
๑.๔ วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพธาราม)	๑. สงฆ์น้ำพระ	เทศกาลสงกรานต์
	๒. สงฆ์น้ำพระบรมสารีริกธาตุ	วันที่ ๒๗ ธันวาคม ถึงวันที่ ๓ มกราคม ทุกปี
๑.๕ วัดนันทาราม	๑. ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ	๖ เป็งเหนือ (วันเพ็ญเดือน ๖ เหนือ)
	๒. ประเพณีตานสลากภัต	หลัง ๑๒ เป็งเหนือ (หลังวันเพ็ญเดือน ๑๒ เหนือ)
๑.๖ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร	๑. ประเพณีบูชาเสาอินทขิล	เริ่มวันแรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ (เหนือ) ถึงวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๙ (เหนือ)
๑.๗ วัดเชียงยืน	๑. ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ	๗ - ๙ เมษายน ของทุกปี
	๒. พิธีสะเดาะนพเคราะห์	เทศกาลสงกรานต์
๒. พื้นที่จังหวัดเชียงราย		
๒.๑ วัดพระแก้ว พระอารามหลวง	๑. วันกตัญญู	วันที่ ๑๐ กันยายน ทุกปี
๒.๒ วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง	๑. งานอายุวัฒนมงคลเจ้าอาวาส	วันที่ ๓ กรกฎาคม ทุกปี

จากข้อมูลดังกล่าว จึงเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรมตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เนื่องจากบางประเพณีเป็นประเพณีเฉพาะท้องถิ่น มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น ประเพณีตานสลากภัต (ทานสลากภัต) ซึ่งเป็นการถวายทานโดยการมิได้เจาะจงแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นการเฉพาะซึ่งประเพณีดังกล่าวจะพบได้ในพื้นที่ภาคเหนือ

จึงสรุปได้ว่า จากการวิจัยเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่ ๒ จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย ๑๔ แห่ง โดยผู้วิจัยเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวออกเป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑. การจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ๒. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม และ ๓. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม

๔.๒ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งมีการวิจัยในพื้นที่ ๒ จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย รวม ๑๔ แห่ง และผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวออกเป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑. การจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ๒. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม และ ๓. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม

จากการเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเสนอการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ดังนี้

๔.๒.๑ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

จากการวิจัย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวหรือวัด ๑๔ แห่งในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ล้านนา เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ และความเป็นสิริมงคลในการสร้างเมือง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ จึงต้องมีการจัดการโดยยึดหลัก 3 E คือ ๑. Education (การเรียนรู้) ๒. Employment (กิจกรรม) และ ๓. Economic (เศรษฐกิจ) ดังนี้

๑) Education (การเรียนรู้) โบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ล้วนมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา อาณาจักรล้านนาราชนกในล้านนา และความเป็นศรีในการสร้างเมือง

การจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นที่จะต้องทำให้ทราบเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของโบราณสถานนั้น ๆ ก่อน และวิธีการนำเสนอข้อมูลเพื่อให้ความรู้สามารถทำได้ด้วยหลายวิธี เช่น

๑.๑ การจัดทำคู่มือเกี่ยวกับโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์สำหรับนักท่องเที่ยว ในคู่มืออาจประกอบไปด้วย ประวัติศาสตร์และความสำคัญของโบราณสถานแต่ละแห่งมีรูปภาพประกอบ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจมาเที่ยวชม

๑.๒ จัดทำเว็บไซต์หรือสื่อออนไลน์เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับ
โบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เพื่อบริการแก่ผู้สนใจ

๑.๓ จัดอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มเยาวชนหรือชุมชนในท้องถิ่น
เพื่อให้เป็นผู้นำชมแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

เมื่อมีสื่อในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีผู้นำชม จะส่งผลให้
โบราณสถานต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์เป็นการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้
ประวัติศาสตร์ คือผู้ที่มาเที่ยวจะมีความรู้เกี่ยวกับประวัติการสร้างโบราณสถานต่าง ๆ มีความรู้
เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรของอาณาจักรล้านนาในอดีต

๒) Employment (กิจกรรม) การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเชิญชวน
นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ให้เริ่มต้นที่
ท้องถิ่น โดยการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น การท่องเที่ยวจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้
ชุมชนจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเชิญชวนนักท่องเที่ยวมาชมโบราณสถาน เช่น กิจกรรมท่องเที่ยวสนุก
เรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ หรือเดินตามรอยวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์
ซึ่งทางท่องเที่ยวจังหวัดและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนในการจัดกิจกรรม โดยมีการ
ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมาร่วมเดินและมีการให้ความรู้ในแต่ละแห่ง เพื่อให้ได้ทั้งความรู้และความ
สนุกไปพร้อม ๆ กัน

๓) Economic (เศรษฐกิจ) เพื่อให้การท่องเที่ยวตามโบราณสถานล้านนาที่
ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นการสร้างรายได้ในท้องถิ่น ทางองค์การปกครองส่วน
ท้องถิ่น และส่วนงานที่เกี่ยวข้องควรมีการอบรมให้ความรู้เพื่อสร้างรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่น คือ

๓.๑ การพัฒนากลุ่มอาชีพ เพื่อให้คนในท้องถิ่นสามารถจัดทำ
สินค้าเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจำหน่ายสินค้าโอท็อป (OTOP) การสร้างของที่ระลึกที่
ผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

๓.๒ การพัฒนากลุ่มเยาวชน ทางท่องเที่ยวจังหวัดและองค์การ
ปกครองส่วนท้องถิ่น มหาวิทยาลัย และโรงเรียนต้องพัฒนาเยาวชนในท้องถิ่นเพื่อเป็นมัคคุเทศก์ใน
การพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมโบราณสร้าง อันจะเป็นการสร้างรายได้ให้กลุ่มเยาวชน

๔.๒.๒ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับนักท่องเที่ยว
มี ดังนี้

๑) จัดการให้ความรู้ (Educating Management) ในการจัดการให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรมนั้นจะต้องมีการให้ความรู้ใน ๒ ส่วน คือ

๑.๑ ให้ความรู้ผู้ที่จะเป็นพระวิปัสสนาจารย์ การเป็นผู้สอนการ
ปฏิบัติธรรมจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติธรรม คือ อาจต้องส่งเข้ารับการ
ฝึกอบรม ซึ่งจากการวัดที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ และในปัจจุบันเป็นสำนักวิปัสสนา
คือ วัดรำเปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำ
จังหวัดเชียงใหม่ แห่งที่ ๒ ดังนั้นหากจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรม ควรมีการ

ติดต่อกับวัดร่ำเปิง เพื่อส่งพระภิกษุ สามเณร หรือผู้ที่สนใจสอนการปฏิบัติธรรมเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อมาเป็นผู้สอนการปฏิบัติธรรม

๑.๒ ให้ความรู้ผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่จะจัดการเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมต้องจัดทำเอกสารให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติธรรม

๒) จัดการข้อมูล (Data Management) แหล่งท่องเที่ยวที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรมจะต้องอธิบายวิธีการปฏิบัติธรรมว่าในการเข้าปฏิบัติธรรมมีขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติอย่างไร และเป็นแนวปฏิบัติแบบไหน เช่น แนวพุทธโธ แนวยุบพอง เป็นต้น และการเข้าปฏิบัติธรรมจะต้องเตรียมความพร้อมอย่างไร และเพื่อบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจจะต้องมีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติธรรม หรือคู่มือออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ (Website) เฟซบุ๊ก (Facebook) หรือ ไลน์ (Line) เป็นต้น เพื่อให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

๓) จัดการสถานที่ (Location Management) ในการเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมจะต้องมีความพร้อมในด้านของสถานที่ เช่น สถานที่ปฏิบัติธรรม ควรมีทั้งที่เป็นห้องและเป็นลาน ที่มีความสัปปายะต้องมีห้องน้ำที่เพียงพอ

๔) จัดการเวลา (Time Management) นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจแต่ละคนมีเวลาในการเข้าปฏิบัติธรรมที่แตกต่างกัน บางคนอาจมีเวลาจำกัด หรือในบางครั้งที่นักท่องเที่ยวมาในลักษณะของคณะทัวร์ จะทำอย่างไรให้เขาได้ปฏิบัติธรรมในจำนวนเวลาที่เหมาะสม ทางแหล่งท่องเที่ยวอาจมีการจัดรูปแบบการปฏิบัติธรรม เช่น รูปแบบการปฏิบัติธรรมที่ใช้เวลา ๑๕ นาที ๓๐ นาที จนถึง ๑ วัน ๗ วัน เป็นต้น เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจได้เลือกรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับตน

๕) จัดการการปฏิบัติ (Practice Management) แหล่งท่องเที่ยวที่จัดการเป็นที่ปฏิบัติธรรม จะต้องมีการวิปัสสนาหรือผู้สอนเพื่อนำนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจในการปฏิบัติธรรม เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามแนวทางที่ถูกต้อง

ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรมต้องมีการจัดการ ๔ ประการ คือ ๑. จัดการให้ความรู้ ๒. จัดการข้อมูล ๓. จัดการสถานที่ ๔. จัดการเวลา และ ๕. การปฏิบัติ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจในการเข้ารับการปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสม

๔.๒.๓ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม

การจัดการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม และมีส่วนร่วมในประเพณีวัฒนธรรม ควรมีการจัดการดังนี้

๑) ความรู้ (Educating) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เข้าใจในประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ประเพณีตานก๋วยสลาก (ทานสลากภัต) เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวรู้ถึงประวัติความเป็นมาของประเพณีวัฒนธรรมดังกล่าว ซึ่งการให้ความรู้นั้นอาจจัดทำทั้งที่เป็นเอกสาร และในลักษณะของสื่อออนไลน์

๒) การมีส่วนร่วม (Participation) แหล่งท่องเที่ยวจะต้องเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกว่าเป็น

ส่วนหนึ่งในการจัดประเพณีวัฒนธรรมดังกล่าว แล้วนักท่องเที่ยวจะเป็นพลังสำคัญในการช่วย
ประชาสัมพันธ์ประเพณีวัฒนธรรมนั้นต่อไปบนพื้นฐานของความเข้าใจ และภูมิใจ

๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ได้รับองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ : องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยสรุปได้ดังนี้

วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงกาลของพระพุทธเจ้าโดยเรียงเรียงเป็นลำดับอย่างมีระเบียบ รจนาโดยพระรัตนปัญญาญาณ ซึ่งเริ่มรจนาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๐๖๐ จนรจนาเสร็จในปี พ.ศ. ๒๐๗๑

แหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เช่น ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย เป็นต้น แต่ในการวิจัยครั้งนี้เลือกเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงราย พบว่า ๑๔ แห่ง แบ่งเป็นจังหวัดเชียงใหม่ ๑๐ แห่ง และจังหวัดเชียงราย ๔ แห่ง และโบราณสถานทั้งหมดเป็นวัด ในปัจจุบันพบว่า เป็นวัดที่มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาอยู่ ๑๒ แห่ง และเป็นวัดร้าง ๒ แห่ง คือ วัดอาทิตันแก้ว และวัดป่าแดงหลวง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

จากแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ จำนวน ๑๔ แห่ง มีคุณค่าในการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ๒. คุณค่าทางโบราณสถาน ๓. คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์ และ ๔. คุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณี และศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวมี ๓ ด้าน คือ ๑. ศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ๒. ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว และ ๓. การบริหารจัดการ

เมื่อมีการวิเคราะห์คุณค่าและศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จึงเสนอให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ๓ รูปแบบ คือ ๑. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ๒. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม และ ๓. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม จากรูปแบบดังกล่าวเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อม จึงเสนอให้ใช้แหล่งท่องเที่ยว คือ

๑. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยใช้หลัก 3 E คือ
  ๑. การเรียนรู้ (Education) ๒. กิจกรรม (Employment) และ ๓. เศรษฐกิจ (Economic)
  ๒. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม โดยใช้หลักในการจัดการ คือ ๑. จัดการให้ความรู้ (Educating Management) ๒. การจัดการข้อมูล (Data Management) ๓. การจัดการสถานที่ (Location Management) ๔. การจัดการเวลา (Time Management) ๕. จัดการการปฏิบัติ (Practice Management)
  ๓. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม โดยใช้หลักในการจัดการ คือ ๑. จัดการให้ความรู้ (Educating) ๒. การมีส่วนร่วม (Participation)

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการศึกษาจากเอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนาม มีการลงพื้นที่โบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย ๑๔ วัด มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๓ รูป / คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์” สรุปดังนี้

๕.๑.๑ การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ๑๐ วัด และจังหวัดเชียงราย ๔ วัด ผลการวิจัยพบว่า วัดในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ๑. วัดสวนดอก พระอารามหลวง (วัดบุปผาราม) ตั้งอยู่ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นปี พ.ศ. ๑๙๑๔ (ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวว่าสร้างปี พ.ศ. ๑๙๑๕) สมัยพระเจ้ากือนา ในปัจจุบันมีพระราชรัชนี เป็นเจ้าอาวาส ๒. วัดศรีเมือง (วัดมู่งเมือง) ตั้งอยู่ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน ในปัจจุบันมีพระครูสุนทรธรรมสิทธิ์ เป็นเจ้าอาวาส ๓. วัดป่าแดงมหาวิหาร ตั้งอยู่ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นปี พ.ศ. ๑๙๗๔ โดยพระเจ้าติโลกราช ในปัจจุบันมีพระครูโฆสิตปริยัตยาภรณ์ เป็นเจ้าอาวาส ๔. วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพธาราม) ตั้งอยู่ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. ๑๙๙๙ โดยพระเจ้าติโลกราช เป็นสถานที่ทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๘ ในปัจจุบันมีพระเทพปริยัติ เป็นเจ้าอาวาส ๕. วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) ตั้งอยู่ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๐๓๖ โดยพระเจ้ายอดเชียงรายโปรดให้สร้างขึ้น ในปัจจุบันมีพระภวนาธรรมมาภิรัช วิ. เป็นเจ้าอาวาส ๖. วัดนันทาราม ตั้งอยู่ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบันมีพระครูธรรมปรโมทย์ เป็นเจ้าอาวาส ๗. วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร พระอารามหลวง สันนิษฐานว่าวัดแห่งนี้จะสร้างในปี พ.ศ. ๑๙๒๘ - ๑๙๔๕ ในสมัยพญาแสนเมืองมา ในปัจจุบันมีพระพระราชเจติยาจารย์ (ชูเกียรติ อภโย) เป็นเจ้าอาวาส ๘. วัดชัยศรีภูมิ ตั้งอยู่ตำบลช่างม่วย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สันนิษฐานได้ว่าวัดชัยศรีภูมิสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๐๕ สมัยพญามังราย ในปัจจุบันมีพระครูสุธรรมมาลังการ เป็นเจ้าอาวาส ๙. วัดเชียงยืน

(ที่หาชีวิตสาราม) ตั้งอยู่ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นเมื่อใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน แต่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพญามังราย ในปัจจุบันมีพระครูสิริญาณวัชร เป็นเจ้าอาวาส ๑๐. วัดเจดีย์เหลี่ยม ตั้งอยู่ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้น พ.ศ. ๑๘๓๑ พญามังรายโปรดให้สร้างขึ้น ในปัจจุบันมีพระครูสังฆพิชัย เป็นเจ้าอาวาส และวัดในพื้นที่ จังหวัดเชียงราย ได้แก่ ๑. วัดพระแก้ว พระอารามหลวง ตั้งอยู่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สร้างขึ้น พ.ศ. ๑๙๗๗ ในปัจจุบันมีพระธรรมราชานุวัตร เป็นเจ้าอาวาส ๒. วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง ตั้งอยู่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราว พ.ศ. ๑๙๒๘ สมัยพระเจ้ามหาพรหม ในปัจจุบันมีพระเทพสิทธินายก เป็นเจ้าอาวาส ๓. วัดอาทิตันแก้ว ตั้งอยู่ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย สร้างขึ้น พ.ศ. ๒๐๕๘ โดยพระเจ้าเมืองแก้ว ในปัจจุบันเป็นวัดร้าง และ ๔. วัดป่าแดงหลวง ตั้งอยู่ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ตามแผ่นโลหะกรมศิลปากรสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ในปัจจุบันเป็นวัดร้าง

๕.๑.๒ คุณค่าและศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

จากการศึกษาคุณค่าและศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ๑๐ วัด และจังหวัดเชียงราย ๔ วัด ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑. คุณคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ๒. คุณค่าทางโบราณสถาน ๓. คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์ แล ๔. คุณค่าวัฒนธรรม ประเพณี ส่วนศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ ๑. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ๒. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ ๓. การบริหารจัดการ

๕.๑.๓ สรุปรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

จากการวิจัย พบว่า รูปแบบและวิธีการของการจัดการเส้นทางการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ แบ่งเป็น ๔ รูปแบบ ได้แก่

๑) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๑๔ แห่ง คือพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ๑๐ แห่ง และพื้นที่จังหวัดเชียงราย ๔ แห่ง ซึ่งแต่ละแห่งจะต้องมีการจัดทำป้าย เอกสาร แผ่นพับ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

๒) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม พบว่า จากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๑๔ แห่ง ในปัจจุบันมีเพียงแห่งเดียวที่พร้อมรองรับการปฏิบัติธรรม คือ วัดไร่เปิง (ตโปทาราม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ แต่ผู้วิจัยเสนอว่าเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดเป็นวัดจึงควรมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม

๓) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีประเพณีวัฒนธรรมประจำปีที่น่าสนใจจากวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๙ แห่ง สรุปประเพณี

วัฒนธรรม ดังนี้ ๑. ประเพณีแห่พระ ๒. ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุเจดีย์ ๓. ประเพณีสลากภัต ๔. ประเพณีบูชาเสาอินทขิล ๕. ประเพณีตักบาตรเบ็ญฑิต (ตักบาตรเที่ยงคืนของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ที่ตรงกับวันพุธ) ๖. สวดสะเดาะหุ่นพราหมณ์ ๗ งานกตัญญู และ ๘. งานอายุวัฒนมงคล

จากรูปแบบที่กล่าวมา เสนอให้มีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ดังนี้

๑. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยใช้หลัก 3 E คือ

๑. การเรียนรู้ (Education) ๒. กิจกรรม (Employment) และ ๓. เศรษฐกิจ (Economic)

๒. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม โดยใช้หลักในการจัดการ คือ ๑. จัดการให้ความรู้ (Educating Management) ๒. การจัดการข้อมูล (Data Management) ๓. การจัดการสถานที่ (Location Management) ๔. การจัดการเวลา (Time Management) และ ๕. จัดการการปฏิบัติ (Practice Management)

๓. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม โดยใช้หลักในการจัดการ คือ ๑. จัดการให้ความรู้ (Educating) และ ๒. การมีส่วนร่วม (Participation)

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ผู้วิจัยมีประเด็นอภิปราย ดังนี้

๕.๒.๑ แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

จากการได้ลงพื้นที่วิจัยในจำนวน ๑๔ วัด ในพื้นที่ ๒ จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย พบว่า ๑) ในจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวน ๑๐ ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองจำนวน ๘ วัด อยู่ในอำเภอสาร์ภี จำนวน ๑ วัด และอำเภอดอยสะเก็ด จำนวน ๑ วัด และ ๒) ในจังหวัดเชียงราย จำนวน ๔ วัด ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จำนวน ๒ วัด อยู่อำเภอเชียงแสน ๒ วัด

ผู้วิจัยมีข้อเสนอว่า แต่ละวัดควรมีการประวัติของวัด และอธิบายความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นจุดเด่นของวัด เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ซึ่งอาจทำในลักษณะของป้าย หรือโบรชัวร์ หรือในลักษณะเว็บไซต์แล้วให้มีการใช้คิวอาร์โค้ด (QR Code) ในการเข้าถึงข้อมูลของวัด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มีความสนใจ ตัวอย่างเช่น วัดเจดีย์เหลี่ยม ที่มีคิวอาร์โค้ด (QR Code) ติดตามจุดต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงไปยังข้อมูลของวัดซึ่งมี ๓ ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน หรือวัดพระแก้วที่ได้มีการจัดทำคิวอาร์โค้ด (QR Code) เพื่ออธิบายภาพต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยมองว่าหากทุกวัดสามารถดำเนินการได้ จะเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่มีความสนใจ

แผนภาพที่ ๕.๑ : คิวอาร์โค้ด (QR Code) เข้าถึงข้อมูลวัดเจดีย์เหลี่ยม

แผนภาพที่ ๕.๒ : คิวอาร์โค้ด (QR Code) เข้าถึงข้อมูลวัดพระแก้ว

๕.๒.๒ คุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยส่วนมากที่มีการศึกษามีคุณค่าและศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พุทธศิลปกรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงความศักดิ์สิทธิ์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม ในแหล่งท่องเที่ยวหรือวัดที่มีพระจำพรรษาอยู่จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ผู้ให้ข้อมูล ป้ายบอกทาง ลานจอดรถ ห้องสุขา เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว และมีร้านอาหารอยู่ใกล้เคียง แต่จะมีอุปสรรคคือในวัดร้าง คือ ๑) วัดอาทิตันแก้ว พบว่า ในอดีตถนนในชุมชนไม่มีที่จอดยานพาหนะ หากนักท่องเที่ยวที่นำยานพาหนะไปเองอาจต้องจอดตามถนนชุมชนอาจทำให้มีปัญหากการจราจร และในพื้นที่วัดไม่มีห้องน้ำในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ๒) วัดป่าแดง

หลวง มีอุปสรรคคือ ป้ายบอกทางที่ไม่ชัดเจน เพราะพบว่าทางแยกเข้าไปในวัดนั้นไม่มีป้ายบอกทาง และเมื่อเข้าเส้นทางไปสู่วัดเป็นทางดินผ่านที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน อาจเป็นอุปสรรคสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในช่วงฤดูฝน และในวัดไม่มีห้องน้ำในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวหรือวัดดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่วัดอาทิตันแก้ว และวัดป่าแดงหลวง อาจต้องมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการสร้างห้องน้ำ และลานจอดรถในพื้นที่ และจัดทำป้ายบอกทางที่มีความชัดเจนเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

แผนภาพที่ ๕.๓ บริเวณวัดอาทิตันแก้ว

แผนภาพที่ ๕.๔ เส้นทางสู่วัดป่าแดงหลวง

๕.๒.๓ รูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน ล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัย จึงเสนอรูปแบบแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น ๓
รูปแบบ ดังนี้

๑) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มี ๑๔ วัด พบว่า ในแต่ละวัดมี
ประวัติทั้งที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ในอาณาจักรล้านนาในอดีต หรือเกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ใน
อดีต หรือเกี่ยวข้องกับความเป็นสิริมงคลของการสร้างเมือง เป็นต้น รวมถึงโบราณสถาน โบราณวัตถุ
ต่าง ๆ ล้วนแต่มีคุณค่าทางพุทธศิลปกรรม มีความสวยงาม มีอัตลักษณ์ ควรแก่การศึกษา เช่น วัด เจ็ด
ยอด พระอารามหลวง (มหาโพธาราม) เป็นที่สังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๘ และมีพระเจดีย์ที่จำลอง
แบบมาจากพุทธคยาอินเดีย เป็นต้น

๒) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม ในปัจจุบันมี ๑ แห่ง คือ วัดร่ำ
เปิง (ตโปทาราม) เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่ แห่งที่ ๒ มีการปฏิบัติธรรมทุกวัด
และมีที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม ผู้วิจัยจึงมองว่านักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการปฏิบัติธรรมควรไป
ที่วัดแห่งนี้ ซึ่งพื้นที่วัดมีความสัปปายะ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง และเนื่องจากแหล่ง
ท่องเที่ยวทั้งหมดเป็นวัด ควรจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม

๓) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม จากการวิจัย พบว่า
นอกจากประเพณีประจำปีตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และยังพบว่ามีจำนวน ๙ วัด ที่มี
ประเพณีวัฒนธรรม คือ ๑. งานแห่พระ มีวัดสวนดอก พระอารามหลวง และวัดศรีมุงเมือง ๒. งานสง
น้ำพระธาตุเจดีย์ มีวัดศรีมุงเมือง วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพธาราม) วัดนันทาราม และวัด
เชียงยืน ๓. งานสลากกัถ มีวัดสวนดอก พระอารามหลวง และวัดนันทาราม ๔. ตักบาตรเป็งปู้ด (วัน
เพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ ที่ตรงกับวันพุธ) มีวัดสวนดอก พระอารามหลวง ๕. ประเพณีบูชาเสาอินทขิล มีวัด
เจดีย์หลวงวรวิหาร พระอารามหลวง ๖. งานวันกตัญญู มีวัดป่าแดงวรวิหาร และวัดพระแก้ว พระ
อารามหลวง ๗. พิธีสวดสะเดาชนพเคราะห์ มีวัดเชียงยืน และ ๘. งานอายุวัฒนมงคลเจ้าอาวาส วัด
พระสิงห์ พระอารามหลวง

จากประเพณีหรืองานประจำปีที่ได้กล่าวมา แต่ละวัดจะจัดไม่ตรงกันและ
การจัดประเพณีบางประเพณีจะนับเดือนตามแบบล้านนาซึ่งจะเร็วกว่าปฏิทินภาคกลาง ๒ เดือน (ให้ดู
จากตารางที่ ๔.๑) ซึ่งการจัดประเพณีหรืองานประจำปีของแต่ละวัดสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของวัดนั้นๆ
แต่มีบางวัดที่ไม่มีประเพณีหรืองานประจำปีเฉพาะ เช่น วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) เนื่องจากทางวัดเป็น
สำนักปฏิบัติธรรม และการปฏิบัติธรรมทุกวัน

เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เป็นปออย่างมีประสิทธิภาพ
เป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงได้เสนอการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากแต่ละ
รูปแบบ คือ

๑. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยใช้หลัก 3 E คือ
๑. การเรียนรู้ (Education) ๒. กิจกรรม (Employment) และ ๓. เศรษฐกิจ (Economic)

๒. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม โดยใช้หลักในการจัดการ
คือ ๑. จัดการให้ความรู้ (Educating Management) ๒. การจัดการข้อมูล (Data Management)

๓.การจัดการสถานที่ (Location Management) ๔. การจัดการเวลา (Time Management) และ ๕. จัดการการปฏิบัติ (Practice Management)

๓. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม โดยใช้หลักในการจัดการ คือ ๑. จัดการให้ความรู้ (Educating) และ ๒. การมีส่วนร่วม (Participation)

แผนภาพที่ ๕.๕ ถวายสลากภัตวัดสวนดอก^๑

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑) วัด และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ โดยการจัดการท่องเที่ยวตามรูปแบบที่ได้เสนอไว้

๒) สถานศึกษานำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงประวัติ และโบราณสถานที่สำคัญของวัดต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

๓) นำไปเผยแพร่ตามช่องทางต่าง ๆ เช่น วิทยุ เว็บไซต์ เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจ และนักท่องเที่ยวในเรื่องข้อมูล เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

^๑บันทึกภาพโดย ศรีมูล แสนเมืองมา, นักประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) บทบาทภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์
- ๒) วิเคราะห์พุทธศิลปกรรมที่ปรากฏตามวัดที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลปกรรม

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา. ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แพล. ชินกาลมาลีปกรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: ไร่ไทย เพลส จำกัด. ๒๕๕๐.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. มาตรฐานการดูแลโบราณสถาน. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น: กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๐.

จารุรัตน์ เชาว์ดี. สวยดอกล้านนา. ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ซี.พี.บุ๊คสแตนดาร์ด, ๒๕๔๘.

ปรีชา แดงโรจน์. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่๒๑. กรุงเทพฯ: บริษัทไพบูเอนด์โปรดักชั่น จำกัด, ๒๕๔๔.

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๐๙ ตอน ๓๘. ๕ เมษายน ๒๕๓๕, หน้า ๑๓.

วัดเชียงยืน. สัจจัตถ์งานสมโภชสมณศักดิ์สัญญาบัตรพัดยศ ทำบุญอายุวัฒนมงคล ๔๙ ปี ๒๙ พรรษา พระครูสิริญาณวัชร เจ้าอาวาสวัดเชียงยืน. เชียงใหม่: นันทพันธ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๖๐.

วัดนันทาราม. ตำนานวัดนันทาราม สวดมนต์ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น สวดกัมมัฏฐาน. ม.ป.ป., ๒๕๔๐.

วัดไร่เปิง ต.โปธาราม. คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน ๔. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ข้างเผือก, ๒๕๕๙.

วัดศรีมุงเมือง. ประวัติวัดศรีมุงเมือง วัดลวงเหนือ. เชียงใหม่: วรลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๕๑.

วัดสวนดอก พระอารามหลวง. ๖๔๔ ปี วัดสวนดอก พระอารามหลวง. เชียงใหม่: สุเทพการพิมพ์ แอนด์มีเดีย จำกัด, ๒๕๙๙.

ศิริชัย นฤมิตรเรขการ. ทรัพยากรป่าไม้กับการสร้างสรรค์เอกลักษณ์และมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ล้านนา ในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรและมูลนิธิญี่ปุ่น, ๒๕๔๓.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ ๗๐๐ ปี เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, ๒๕๓๘.

สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินต์ติ้ง, ๒๕๓๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สมโชติ อ่องสกุล และคณะ. วัดป่าแดงมหาวิหาร : อดีต ปัจจุบัน อนาคต. คณะวิศวกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔.

สมัย สุทธิธรรม. สารคดีน่ารู้ ชุดมหัศจรรย์ล้านนา คุณค่ามรดกไทย เรื่องวัดเจ็ดยอด ยอดศิลปะยุคทองของล้านนา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐.

สายันต์ ไพเราะญจิตร. การจัดการโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. สถาบันพระปกเกล้า: นนทบุรี, ๒๕๔๘.

สมัย สุทธิธรรม. สารคดีน่ารู้ ชุดมหัศจรรย์ล้านนา คุณค่ามรดกไทย เรื่องวัดเจ็ดยอด ยอดศิลปะยุคทองของล้านนา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐.

(๒) รายงานวิจัย

จิราνούช โสภา และคณะ. ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย กรณีศึกษา :อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรและอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๔.

พรหมินทร์ พวงมาลาจรัส และคณะ. รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔.

พระครูสุธีสุตสุนทร ดร., และคณะ. การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาสุทธิชัย อากาศโร (อบอูน). การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรม พระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาสุทธิชัย อากาศโร และคณะ. รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๒.

มนัส สุวรรณ และคณะ. อ่างใน สุจิตรภา พันธวีไล คณะ. ศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในจังหวัดเชียงราย. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๕๐.

วันทิกา หิรัญเทศ. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี. รายงานวิจัย. วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๖.

สมโชติ อ่องสกุล. ผังเมืองเชียงใหม่ในฐานะเมืองประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต : อดีตและอนาคต. วิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สมโชติ อ๋องสกุล. และคณะ. โครงการศึกษาประวัติศาสตร์พุทธศาสนา เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาวัดป่าแดงมหาวิหารอย่างยั่งยืน. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
 สุจิตตรา พันธุ์วิไล คณะ. ศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในจังหวัดเชียงราย. **รายงานวิจัย**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๕๐.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

โครงการการศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม. **วัดเจดีย์เหลี่ยม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.wiangkumkam.com/view-attraction-วัดเจดีย์เหลี่ยม>. (๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

เชียงรายโฟกัส. **วัดพระสิงห์ พระอารามหลวงคู่มือเมืองเชียงราย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.chiangraifocus.com, (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐)

เชียงใหม่-วัดนันทาราม. **วัดเล่าเรื่องเมืองเชียงใหม่**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=tuk-tukatkorat&month=12-08-2016&group=24&gblog=323>. (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

ลานธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dhammadjak.net/board/viewtopic.php?t=13050>. (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

วัดเจดีย์หลวง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://dannipparn.com/forum-viewthread-action-printable-tid-207.html>. (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

วัดชัยศรีภูมิ. **ประวัติและความเป็นมา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://watchaisriphoom.com/buddhist/>. (๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

วัดพระแก้ว. **เกี่ยวกับวัดพระแก้ว**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.watphrakaew-chiangrai.com/about.php>. (๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **พระเจ้าแก้วตื้อ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://th.wikipedia.org/wiki/ไฟล์:Wat_Suan_Dok_พระเจ้าแก้วตื้อ_01.jpg. (๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **วัดพระสิงห์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **วัดเจดีย์หลวง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>, (๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **วัดพระแก้ว เชียงราย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>. (๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

ศูนย์สนเทศภาคเหนือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, **ตำนานอินทขิลและประเพณีบูชาอินทขิล**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://library.cmu.ac.th/ntic/knowledge_show.php?docid=12. (๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

บรรณานุกรม (ต่อ)

Google Maps [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@18.78202,98.9159883,12z>, (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐).

MY HERITAGE. พระสัพพัญญูเจ้าเทศเมือง เมื่อศาสนาสนามสานการเมืองอย่างละมุนละม่อม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.chiangmaiworldheritage.net/detail_show.php?id=130&lang=th. (๑๒ กันยายน ๒๕๖๐).

(๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นายดุสิต ขวชาติ. มัคทายกวัดชัยศรีภูมิ. ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูโฆสิตปริยัตยาภรณ์. เจ้าอาวาสวัดป่าแดงมหาวิหาร. ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสุนทรอรุณสิทธิ์. เจ้าอาวาสวัดศรีเมือง. ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูประวิตรวรานุกฤต, ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่. ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสมุห์วัลลพ จิตส่วโร. ดร. ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง. ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสังฆพิชัย วรบุญโญ. เจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอดเหลี่ยม. ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสิริญาณวัชร. เจ้าอาวาสวัดเชียงยืน. ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสุธีวรกิจ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ พระอารามหลวง. ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสุธีสุตสุนทร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแก้ว พระอารามหลวง. ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณวิสุทธิคุณ. เจ้าอาวาสวัดพระเจ้าล้านทอง. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมปราโมทย์. เจ้าอาวาสวัดนันทาราม. ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระภาวนาธรรมมาภริช วิ. เจ้าอาวาสวัดร่ำเปิง. ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระมหาเจริญ กตปญโญ. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระมหาธณัชพงค์ สุพรหมปญโญ. เลขานุการเจ้าอาวาสวัดสวนดอก พระอารามหลวง. ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

(๕) ป้าย

กรมศิลปกร. แผนป้ายโลหะที่ติดในบริเวณวัดอาทิตันแก้ว.

กรมศิลปกร. แผนป้ายโลหะที่ติดในบริเวณวัดป่าแดงหลวง.

(๖) ภาพ

ศรีมูล แสงเมืองมา. นักประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.

ภาพถ่ายสลากภัตวัดสวนดอก. บันทึกเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ภาคผนวก ก

หนังสือตอบรับการตีพิมพ์บทความวิจัย และบทความวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๔๔.๒(๙)/๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง รับรองการตีพิมพ์บทความวิจัย

เรียน อาจารย์วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัย เรื่อง “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์” เพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ “วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ISSN ๒๓๕๐-๙๙๕๓ นั้น

บัดนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านและประเมินบทความของท่านแล้ว มีผลการประเมินในระดับ “ผ่าน” และพิจารณาเห็นสมควรให้ลงตีพิมพ์ในวารสาร ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ จึงออกหนังสือฉบับนี้ เป็นหลักฐานเพื่อรับรองการตีพิมพ์บทความวิจัยดังกล่าว กองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณท่านที่ส่งบทความวิจัยมาตีพิมพ์และยินดีรับบทความวิจัยของท่านในโอกาสต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด)
บรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

กองบรรณาธิการ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๑ ๙๒๘๗

มือถือ ๐๖-๒๑๗๔-๓๙๘๗

ที่ ศธ ๖๑๔๔.๒(๙)/๕๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง รับรองการตีพิมพ์บทความวิจัย

เรียน อาจารย์สมพงษ์ แซ่ท้อ

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัย เรื่อง “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนา
ที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์” เพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ “วารสารวิทยาลัย
สงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ISSN ๒๓๕๐-๙๙๕๓ นั้น

บัดนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านและประเมินบทความของท่านแล้ว มีผลการประเมินในระดับ “ผ่าน” และ
พิจารณาเห็นสมควรให้ลงตีพิมพ์ในวารสาร ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ จึงออก
หนังสือฉบับนี้ เป็นหลักฐานเพื่อรับรองการตีพิมพ์บทความวิจัยดังกล่าว กองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณท่านที่ส่งบทความวิจัยมาตีพิมพ์และยินดีรับบทความ
วิจัยของท่านในโอกาสต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด)

บรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

กองบรรณาธิการ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๑ ๙๒๘๗

มือถือ ๐๖-๒๑๗๔-๓๙๘๗

ที่ ศธ ๖๑๔๔.๒(๙)/ ๕๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง รับรองการตีพิมพ์บทความวิจัย

เรียน ดร.ฤทธิชัย แกมมณาค

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัย เรื่อง “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์” เพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ “วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ISSN ๒๓๕๐-๙๙๕๓ นั้น

บัดนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านและประเมินบทความของท่านแล้ว มีผลการประเมินในระดับ “ผ่าน” และพิจารณาเห็นสมควรให้ลงตีพิมพ์ในวารสาร ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ จึงออกหนังสือฉบับนี้ เป็นหลักฐานเพื่อรับรองการตีพิมพ์บทความวิจัยดังกล่าว กองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณท่านที่ส่งบทความวิจัยมาตีพิมพ์และยินดีรับบทความวิจัยของท่านในโอกาสต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด)

บรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

กองบรรณาธิการ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๑ ๙๒๘๗

มือถือ ๐๖-๒๑๗๔-๓๙๘๗

ที่ ศร ๖๑๔๔.๒(๙)/๕๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง รับรองการตีพิมพ์บทความวิจัย

นมัสการ พระครูวิมลศิลป์กิจ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัย เรื่อง “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์” เพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ “วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ISSN ๒๓๕๐-๙๙๕๓ นั้น

บัดนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านและประเมินบทความของท่านแล้ว มีผลการประเมินในระดับ “ผ่าน” และพิจารณาเห็นสมควรให้ลงตีพิมพ์ในวารสาร ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ จึงออกหนังสือฉบับนี้ เป็นหลักฐานเพื่อรับรองการตีพิมพ์บทความวิจัยดังกล่าว กองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณท่านที่ส่งบทความวิจัยมาตีพิมพ์และยินดีรับบทความวิจัยของท่านในโอกาสต่อไป

จึงนมัสการมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอต)
บรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

กองบรรณาธิการ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๑ ๙๒๘๗

มือถือ ๐๖-๒๑๗๔-๓๙๘๗

ที่ ศธ ๖๑๔๔.๒(๙)/๕๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๔๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง รับรองการตีพิมพ์บทความวิจัย

เรียน อาจารย์สุภัชชา พันเลิศพาณิชย์

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัย เรื่อง “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนา
ที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์” เพื่อรับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ “วารสารวิทยาลัย
สงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ISSN ๒๓๕๐-๙๙๕๓ นั้น

บัดนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านและประเมินบทความของท่านแล้ว มีผลการประเมินในระดับ “ผ่าน” และ
พิจารณาเห็นสมควรให้ลงตีพิมพ์ในวารสาร ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ จึงออก
หนังสือฉบับนี้ เป็นหลักฐานเพื่อรับรองการตีพิมพ์บทความวิจัยดังกล่าว กองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณท่านที่ส่งบทความวิจัยมาตีพิมพ์และยินดีรับบทความ
วิจัยของท่านในโอกาสต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด)
บรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

กองบรรณาธิการ
โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๑ ๙๒๘๗
มือถือ ๐๖-๒๑๗๔-๓๙๘๗

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏ
ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

Management of the Lanna Ancient Archeology Route
from the literature of Chinnakanmalipakorn

วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ* สมพงษ์ แซ่ท้อ** ดร.ฤทธิชัย แกมมรงค์*** พระครูวิมลศิลป์กิจ, ผศ.****

สุภัชชา พันเลิศพานิชย์*****

Weerapong Kiatpriyot* Somphong Saethor** Dr. Ritthichai Gamnark*** Phrakru

Wimolsilapakich**** Supatcha Panlearphanich*****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ 2. เพื่อศึกษาคุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ และ 3. เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการของการจัดการเส้นทางการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งเชิงเอกสาร และมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 รูป / คน

ผลการวิจัย พบว่า

1. สำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ จำนวน 14 วัด แบ่งเป็นพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ 10 วัด จังหวัดเชียงราย 10 วัด ในปัจจุบันเป็นวัดที่มีพระภิกษุ สามเณร จำพรรษาอยู่ 12 วัด และเป็นวัดร้างอยู่ 2 วัด คือ วัดอาทิตันแก้ว และวัดป่าแดงหลวง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

* อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**** อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

***** นักวิจัยอิสระ

2. คุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ พบว่า คุณค่าแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ 2. คุณค่าทางโบราณสถาน 3. คุณค่าทางความศักดิ์สิทธิ์ และ 4. คุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณี ส่วนศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1. ด้านการดึงดูดใจการท่องเที่ยว 2. ด้านการรองรับนักท่องเที่ยว และ 3. ด้านการบริหารจัดการ

3. เสนอรูปแบบและวิธีการของการจัดการเส้นทางการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ 4 รูปแบบ คือ 1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยทุกวัด 2. การท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม ในปัจจุบันมี 1 แห่ง คือ วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) และ 3. การท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรมและงานประจำปี จำนวน 9 วัด คือ 1. วัดสวนดอก พระอารามหลวง 2. วัดศรีมุงเมือง 3. วัดป่าแดงมหาวิหาร 4. วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง 5. วัดนันทาราม 6. วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร พระอารามหลวง 7. วัดเชียงใหม่ 8. วัดพระแก้ว พระอารามหลวง 9. วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง จากรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวให้นำหลักการการจัดการ 4 M คือ ๑. Man (คน) ๒.) ๒. เงิน (Money) ๓. วัสดุหรือวัตถุดิบ (Material) และ ๔. การปฏิบัติงาน (Method) มาใช้ในการจัดการให้การบริการนักท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การจัดการ แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน ล้านนา วรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

Abstract

This objectives of the research are; 1. to survey the Lanna historic sites that appear in Chinnakanmalipakorn, 2. to study the value and potentiality of the Lanna historic sites that appear in Chinnakanmalipakorn, and 3. to propose patterns and methods of learning pathways managing of the Lanna historic sites that appear in Chinnakanmalipakorn.

This is a qualitative research, the researchers studied through both document and interviewed 14 key informants.

The result was found that;

1. The number of the Lanna historic sites that appear in The literature of Chinnakanmalipakorn is 14 temples, and can be divided as located in Chiang Mai 10 temples and 4 temples in Chiang Rai. At present, 12 temples have Buddhist monks and novices another two are deserted such Wat Arthi Ton Keaw and Wat Pa Deang Luang in Chiang Sean district, Chiang Rai province.

2. The value and potentiality of the Lanna historic sites that appear in The literature of Chinnakanmalipakorn is found that; tourist value can be divided as 1. historical value, 2. archeological sites value, 3. sacredness value, and 4. cultural and tradition value. According to tourist potentiality that can be divided as 1. tourist attraction, 2. tourist accommodating, and 3. tourist management.

3. Propose the 3 patterns and methods of learning pathways managing of the Lanna historic sites that appear in Chinnakanmalipakorn as follows; 1. all 14 temples with historical tourist attraction, 2. 1 temple, Wat Rampoeng(Tapotharam) with the Dhamma practice tourist attraction, and 3. 9 temples with cultural, tradition and annual fair tourist attraction, Wat Suan Dork(the royal monastery), Wat Sri Mung Muang, Wat Pa Deang Mahawihan, Wat Ched Yod(the royal monastery), Wat Nantharam, Wat Chedi Luang Worawihan(the royal monastery), Wat Chiang Yuen, Wat Phra Keaw(the royal monastery) and Wat Phra Sing(the royal monastery). From such mentioned tourist patterns, should be implemented with the 4 Ms principles which are; 1. Man, 2. Money, 3. Material and 4. Method, in managing to serve the tourist efficiently.

Key words: Management, Tourist site, Archeological site, Lanna, Chinnakanmalipakorn

บทนำ

ประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยว มีทรัพยากรพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวหลากหลาย กระจายอยู่ในทุกจังหวัด และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีความสวยงามติดระดับโลก มีเอกลักษณ์ต่างจากภูมิภาคอื่น ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงอุตสาหกรรมที่สนับสนุนเชื่อมโยง และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพพร้อมที่จะพัฒนาอีกจำนวนมาก เมื่อพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยกับประเทศในทวีปเอเชีย โดยพิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง นักท่องเที่ยวรู้จักกันดี^{๑๑๖}

การท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้ให้แก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งหน่วยงานของรัฐได้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมหรือพัฒนาการท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่า

^{๑๑๖} คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ 2555 - 2559, (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550, หน้า 14

จากวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน” โดยยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องนั้นเกิดจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยมีความเสื่อมโทรม ยุทธศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัดและประเทศ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน และการปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่หน่วยงานระดับพื้นที่เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนขาดความรู้ด้านการจัดการ ภูมิทัศน์และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวการพัฒนาไกล ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางในการบูรณาการการทำงานร่วมกันการกำหนดภารกิจ ขอบเขตของงานการพัฒนาให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร^{๑๐๗} ยุทธศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดตั้งคณะกรรมการในระดับท้องถิ่นขึ้นเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีการบริหารเป็นรูปธรรม โดยมีภาครัฐเอกชน ชุมชน และประชาสังคมในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

ชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวถึงอาณาจักรล้านนาซึ่งมีโบราณสถานหลายแห่ง ดังนี้^{๑๐๘} จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ วัดบุปผาราม (วัดสวนดอก) วัดมุงเมือง วัดป่าแดงมหาวิหาร(มหาวิหารวัดป่าแดง) วัดมหาโพธาราม(วัดเจดีย์เจ็ดยอด) วัดป่าตาลมหาวิหาร(วัดตโปทาราม) วัดนันทาราม วัดเจดีย์หลวง วัดอโศการาม(วัดศรีภูมิ) วัดที่ชาชีวิตสาราม(วัดเชียงยืน) และวัดเจดีย์เหลี่ยม(กู่คำ) จังหวัดเชียงราย ได้แก่ วัดป่าแดงหลวง วัดพระสิงห์ วัดพระแก้ว และวัดอาทิตันแก้ว จังหวัดลำพูน ได้แก่ วัดลัมภการาม(วัดกู่ละมั่งปัจจุบันคือวัดมณีเขษุม วัดเจดีย์มหาพล วัดพระยืน พระธาตุเจดีย์หลวง(หรือพระธาตุหริภุญชัย) วัดศรีบุญยืน วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร และสุวรรณเจดีย์หรือปทุมวดีเจดีย์ จังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดลำปางหลวงและวัดกู่

^{๑๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า 29 - 38.

^{๑๐๘} พระครูสุธีสุตสุนทร ดร., และคณะ, การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556).

ชาว จังหวัดพะเยา ได้แก่ วัดดอนชัย หรือวัดป่าแดงหลวงดอนชัย และจังหวัดน่าน ได้แก่ วัดสวนตาล

จากการสำรวจศักยภาพของพื้นที่ 8 จังหวัด ที่เรียกอาณาจักรล้านนา พบว่าอาณาจักรล้านนา เป็นพื้นที่มีศักยภาพสูงเนื่องจาก อาณาจักรล้านนาเป็นอาณาจักรที่มีองค์ประกอบทางศิลปะและประวัติศาสตร์มากมายกระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งก่อสร้างอื่นๆ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

จากความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าวสมควรที่จะต้องศึกษาหาข้อมูลเชิงประจักษ์ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมิ่งรายศาสตร์เพื่อนำเสนอโครงการการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ โดยคำนึงถึงทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและมีแนวทางปฏิบัติ ก็ย่อมส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืน แต่การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นจำเป็นต้องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์
- 2) เพื่อศึกษาคุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์
- 3) เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการเส้นทางการศึกษาเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

วิธีการวิจัย

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติ ความเป็นมา วัฒนธรรม บทบาท ความสัมพันธ์ และการจัดการกิจการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาในพื้นที่เป้าหมาย

2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด บทบาท ความสัมพันธ์ และการจัดการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา มีศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ คณะสงฆ์ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 14 รูป / คน นำผลจากการศึกษามาวิเคราะห์ เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์” ผลการวิจัยมีดังนี้

1) การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ 10 วัด และจังหวัดเชียงราย 4 วัด ผลการวิจัยพบว่า วัดในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ 1. วัดสวนดอก พระอารามหลวง (วัดบุปผาราม) ตั้งอยู่ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นปี พ.ศ.1914 (ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวว่าการสร้างปี พ.ศ.1915) สมัยพระเจ้ากือนา ในปัจจุบันมีพระราชธรรมมุนี เป็นเจ้าอาวาส 2. วัดศรีมุงเมือง (วัดมุงเมือง) ตั้งอยู่ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน ในปัจจุบันมีพระครูปลัดอรุณสิทธิ์ ชินวโส เป็นเจ้าอาวาส 3. วัดป่าแดงมหาวิหาร ตั้งอยู่ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นปี พ.ศ. 1974 โดยพระเจ้าติโลกราช ในปัจจุบันมีพระครูโฆสิตปริยัตยาภรณ์ เป็นเจ้าอาวาส 4. วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพธาราม) ตั้งอยู่ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 1999 โดยพระเจ้าติโลกราช เป็นสถานที่ทำสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 8 ในปัจจุบันมีพระเทพปริยัติ เป็นเจ้าอาวาส 5. วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) ตั้งอยู่ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2036 โดยพระเจ้ายอดเชียงรายโปรดให้สร้างขึ้น ในปัจจุบันมีพระภวณาธรรมาภิช วิ. เป็นเจ้าอาวาส 6. วัดนันทาราม ตั้งอยู่ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบันมีพระปลัดบุญธรรม ธมมวโร เป็นเจ้าอาวาส 7. วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร พระอารามหลวง สันนิษฐานว่าวัดแห่งนี้น่าจะสร้างในปี พ.ศ. 1928 – 1945 ในสมัยพญาแสนเมืองมา ในปัจจุบันมีพระพระราชเจดีย์จารย์ (ชูเกียรติ อภโย) เป็นเจ้าอาวาส 8. วัดชัยศรีภูมิ ตั้งอยู่ตำบลช้างม้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สันนิษฐานได้ว่าวัดชัยศรีภูมิสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 1805 สมัยพญามังราย ในปัจจุบันมีพระครูสุธรรมมาลังการ เป็นเจ้าอาวาส 9. วัดเชียงยืน (ที่ขามชีวิตสาราม) ตั้งอยู่ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้นเมื่อใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน แต่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพญามังราย ในปัจจุบันมีพระครูสิริญาณวัชร เป็นเจ้าอาวาส 10. วัดเจดีย์เหลี่ยม ตั้งอยู่ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สร้างขึ้น พ.ศ. 1831 พญามังรายโปรดให้สร้างขึ้น ในปัจจุบันมีพระครูสังฆพิชัย เป็นเจ้าอาวาส และวัดในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ได้แก่ 1. วัดพระแก้ว พระอารามหลวง ตั้งอยู่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สร้างขึ้น พ.ศ. 1977 ในปัจจุบันมีพระธรรมราชานุวัตร เป็นเจ้าอาวาส 2. วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง ตั้งอยู่ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราว พ.ศ. 1928 สมัยพระเจ้ามหาพรหม ในปัจจุบันมีพระเทพสิทธินายก เป็นเจ้าอาวาส 3. วัดอาทิตันแก้ว ตั้งอยู่ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย สร้างขึ้น พ.ศ. 2058 โดยพระเจ้าเมืองแก้ว ในปัจจุบันเป็นวัดร้าง และ 4. วัดป่าแดงหลวง ตั้งอยู่ตำบลเวียง อำเภอเชียง

แผน จังหวัดเชียงราย ตามแผนโลหะกรรมศิลปกรรมสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 ในปัจจุบันเป็นวัดร้าง

2) คุณค่าและศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ 10 วัด และจังหวัดเชียงราย 4 วัด ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1. คุณคุณค่าทางประวัติศาสตร์ 2. คุณค่าทางโบราณสถาน 3. คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์ แล 4. คุณค่าวัฒนธรรม ประเพณี ส่วนศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว 2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ 3. การบริหารจัดการ

3) รูปแบบและวิธีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เสนอรูปแบบดังนี้

3.1) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ จำนวน 10 วัด ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยเริ่มที่ 1. วัดสวนดอก พระอารามหลวง (วัดบุปผาราม) 2. วัดร้างเปิง (ตโปทาราม) 3. วัดป่าแดง มหาวิหาร 4. วัดเจ็ดยอดพระอารามหลวง (มหาโพธาราม) 5. วัดเชียงยืน 6. วัดชัยศรีภูมิ 7. วัดเจดีย์หลวง วรวิหาร 8. วัดนันทาราม 9. วัดเจดีย์เหลี่ยม (อยู่ในเขตเวียงกุมกาม) 10. วัดศรีมุงเมือง (วัดมุงเมืองในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์) ตามแผนภาพต่อไปนี้

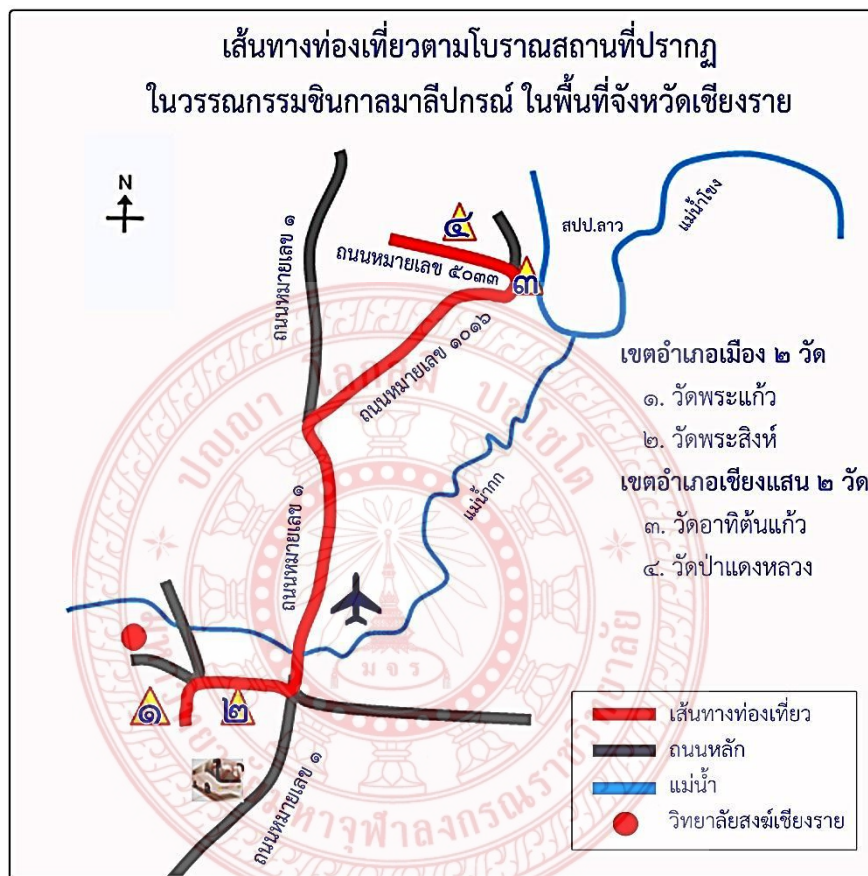

แผนภาพที่ 1 : เส้นทางท่องเที่ยวตามโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่^{๑๐๙}

^{๑๐๙} ผู้วิจัยปรับปรุงจาก Google Maps [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@18.78202,98.9159883,12z>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2560).

3.2 การจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ จำนวน 4 วัด ในพื้นที่จังหวัดเชียงรายโดยเริ่มที่ 1. วัดพระแก้ว พระอารามหลวง 2. วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง 3. วัดอาทิตันแก้ว (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) 4. วัดป่าแดงหลวง (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) ดังแผนภาพต่อไปนี้

3.2) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรม คือ การนำเอาธรรมะมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น มีอยู่หลายอย่างนับตั้งแต่การให้ (ทาน) การสวดมนต์ วาจา (ศีล) และการหมั่นทำจิตใจให้นิ่งและผ่องใส (ภาวนา) ซึ่งเป็นการฝึกพัฒนาจิตใจให้ยกระดับสูงขึ้น จนพ้นจากกิเลสเศร้าหมอง วิธีการภาวนามีอยู่ 2 วิธี เรียกว่า สมถกรรมฐาน คือ การฝึกจิตใจให้สงบมีสมาธิเป็นเป้าหมาย และอีกวิธีเรียกว่า

^{๑๑๑}ผู้วิจัยปรับปรุงจาก Google Maps [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@18.78202,98.9159883,12z>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2560).

วิปัสสนากรรมฐาน คือ การฝึกให้เกิดปัญญา^{๑๑๑} และแหล่งโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ทั้งหมดเป็นวัด จึงควรมีการสร้างที่ปฏิบัติธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการปฏิบัติธรรม และมีการที่ปัจจุบันเป็นสถานปฏิบัติธรรม คือ วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) หรือ วัดป่าตามมหาวิหาร ตามปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ในปัจจุบันเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่ แห่งที่ 2 มีการปฏิบัติธรรมทุกวัน^{๑๑๒} ในปัจจุบันมีพระภิกษุชาธรรมาภิรัช วิ. (พระอาจารย์สุพันธ์ อาจิณฺณสีโล) เป็นเจ้าอาวาส วัดร่ำเปิง ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 1 หมู่ 5 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางเข้าสู่วัด ดังนี้

แผนภาพที่ 3 : เส้นทางสู่วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม)^{๑๑๓}

4.3) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงความศักดิ์สิทธิ์ พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศาสนวัตถุที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการบูชาของประชาชน ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้ 1. วัดสวนดอก พระอารามหลวง มีพระเจ้าเก้าตื้อ ซึ่งมีความเชื่อว่าถ้าได้สักการะของพระจะได้สมดังปรารถนา และมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุที่พระเจดีย์ มีกู่อิฐศิลาวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย 2. วัดเชียงยืน มีพระพุทธรูปพระสัพพัญญูเจ้าเดชเมือง กล่าวคือ ทุกครั้งที่พระมหากษัตริย์ล้านนาเข้าและออกจากประตูเมืองเพื่อไปทำศึก

^{๑๑๑} วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม), คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4, (เชียงใหม่: หจก.โรงพิมพ์ช้างเผือก, 2559), หน้า 35.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ พระภิกษุชาธรรมาภิรัช วิ., เจ้าอาวาสวัดร่ำเปิง, 2 พฤษภาคม 2560.

^{๑๑๓} ผู้วิจัยปรับปรุงจาก Google Maps [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@18.78202,98.9159883,12z>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2560).

สงครามหรือวาระการนอกกำแพงเมือง จะมีการทำการสักการบูชาพระสัพพัญญูเจ้าเดชเมืองที่ วัดเชียงใหม่ทุกครั้ง เพื่อให้เกิดสิริมงคลในความยั่งยืน (ตั้งชื่ออันเป็นมงคลของวัด) ในอันที่จะ บันดาลให้พ้นจากภัยพิบัติ^{๑๑๔} 3. วัดชัยศรีภูมิ มีพระเจ้าสันติสุข มีความเชื่อกันว่าถ้าได้สักการะ แล้วจะนำมาซึ่งความสันติสุขแก่ตนเองและครอบครัว 4. วัดเจดีย์หลวง ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานเสา อินทขีล (เสาหลักเมืองเชียงใหม่) 5. วัดนันทาราม มีหลวงพ่อเพชร ในเวลาเกิดฝนแห้งแล้งจะ นำพระพุทธรูปองค์นี้ออกมาสร่งน้ำออกแห่ไปตามถนนสายต่าง ๆ กับพระสิงห์

3.4) รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม พบ แหล่งท่องเที่ยวที่มีประเพณีวัฒนธรรมหรืองานประจำปีทุก ๆ ปี ที่นอกเหนือจากวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา จำนวน 9 วัด มีดังนี้

1. วัดสวนดอก พระอารามหลวง มีประเพณีสำคัญที่ปฏิบัติทุก ปี คือ 1. งานแห่พระเจ้า 2. ประเพณีตักบาตรเบ็งปูด (ตักบาตรเที่ยงคืนของวันขึ้น 15 ค่ำ ที่ ตรงกับวันพุธ) ซึ่งจัดในเที่ยงคืนวันอังคารเป็นช่วงเวลาที่เข้าสู่วันพุธ และ 3. สลากภัต จัดขึ้น ทุกปีหลัง 12 เป็น (วันเพ็ญเดือน 12 เหนือ)^{๑๑๕}

2. วัดศรีมุงเมือง (วัดมุงเมืองในอดีต) มีประเพณีที่ปฏิบัติ ประจำทุกปี คือ 1. งานแห่พระรอบหมู่บ้านในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ และ 2. ประเพณีสร่งน้ำ พระธาตุตรงกับวันลอยกระทง (วันเพ็ญเดือนยี่เหนือ)^{๑๑๖}

3. วัดป่าแดงมหาวิหาร มีประเพณีสำคัญที่ปฏิบัติประจำทุกปี คือ งานวันกตัญญู (เดิมเรียกวางานวันกองขุนพระเจ้าติโลกราช) ที่เรียกวางานวันพระเจ้าติโล กราชนั้น เพราะพระองค์เป็นผู้สถาปนาวัด และสาเหตุที่เปลี่ยนมาเป็นวันกตัญญูเพื่อรำลึกถึง พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์มังรายทุกพระองค์ที่มีคุณูปการกับวัด และเจ้าอาวาสทุกรูปตั้งแต่อดีต ซึ่งงานวันกตัญญูนั้นจัดทุกวันที่ 7 เดือนพฤษภาคมของทุกปี^{๑๑๗}

4. วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง มีประเพณีสำคัญที่ปฏิบัติ ประจำทุกปี คือ 1. สร่งน้ำพระในเทศกาลสงกรานต์ และ 2. สร่งน้ำพระบรมสารีริกธาตุ วันที่ 27 ธันวาคม ถึงวันที่ 3 มกราคม ทุกปี^{๑๑๘}

^{๑๑๔} MY HERITAGE, พระสัพพัญญูเจ้าเดชเมือง เมื่อศาสนาผาสนการเมืองอย่างละมุน ละม่อม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.chiangmaiworldheritage.net/detail_show.php?id=130&lang=th, (12 กันยายน 2560).

^{๑๑๕} สัมภาษณ์พระมหาธณัษพงษ์ สุพรรณบุญโณ, เลขานุการเจ้าอาวาสวัดสวนดอก พระอาราม หลวง, 2 พฤษภาคม 2560.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์พระครูสุนทรอรุณสิทธิ์, เจ้าอาวาสวัดศรีมุงเมือง, 3 พฤษภาคม 2560.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์พระครูโฆสิตปริยัตยาภรณ์, เจ้าอาวาสวัดป่าแดงมหาวิหาร, 2 พฤษภาคม 2560.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์พระครูสมุห์วัลลพ จิตสั้วโร, ดร., ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด พระอาราม หลวง, 8 พฤษภาคม 2560.

5. วัดนันทาราม มีประเพณีที่ปฏิบัติประจำทุกปี คือ

1. ประเพณีสงฆ์พระธาตุ ตรงกับขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 (ตรงกับ 6 เบ็งเหนือ) และ 2. ประเพณีตานสลากภัต หลัง 12 เบ็งเหนือ (วันเพ็ญเดือน 12 เหนือ) หรือ เดือน 10 ภาคกลาง (วันเพ็ญเดือน 10)

6. วัดเจติยंहลวงวรวิหาร พระอารามหลวง มีประเพณีที่ปฏิบัติ

ประจำทุกปี คือ 1. ประเพณีไหว้เสาอินทขิล^{๑๑๙} ชาวเชียงใหม่จะทำพิธีบูชาอินทขิลในตอนปลายเดือน 8 ต่อเดือน 9 หรือระหว่างเดือนพฤษภาคมต่อเดือนมิถุนายน โดยเริ่มในวันแรม 3 ค่ำ เดือน 8 เรียกว่า วันเข้าอินทขิล การเข้าอินทขิลจะมีไปจนถึงในวันขึ้น 4 ค่ำ เดือน 9 ซึ่งเป็นวันออกอินทขิล จึงเรียกว่า เดือน 8 เข้า เดือน 9 ออก^{๑๒๐}

7. วัดเชียงยืน มีประเพณีที่ปฏิบัติประจำทุกปี คือ 1. ประเพณี

สงฆ์พระธาตุ วันที่ที่ 7 – 9 เมษายน ของทุกปี และ 2. พิธีสะเดาะนพเคราะห์ช่วงเทศกาลสงกรานต์^{๑๒๑}

8. วัดพระแก้ว พระอารามหลวง มีประเพณีที่ปฏิบัติประจำทุก

ปี คือ 1. งานทำบุญวันกตัญญู ในวันที่ 10 กันยายน ของทุกปี เพื่อรำลึกถึงอดีตเจ้าอาวาส^{๑๒๒}

9. วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง มีงานประจำทุกปี คือ 1. งาน

อายุวัฒนมงคลเจ้าอาวาส^{๑๒๓} ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ตารางประเพณีและงานประจำปีของแต่ละวัด

แหล่งท่องเที่ยว	ประเพณีประจำปี	วัน/เวลา
1. พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่		
1.1 วัดสวนดอก พระอารามหลวง	1. แห่พระเจ้าตื้อ	13 เมษายน
	2. ตักบาตรเบ็งปู้ด (เพ็ญพุทธ)	คืนวันอังคารเป็นช่วงเวลาที่เข้าสู่วันพุธ ขึ้น 15 ค่ำ
	3. สลากภัต	หลัง 12 เบ็ง (วันเพ็ญเดือน 12)

^{๑๑๙} สัมภาษณ์พระมหาเจริญ กตปญโญ, อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, 3 พฤษภาคม 2560.

^{๑๒๐} ศูนย์สนเทศภาคเหนือ, ตำนานอินทขิลและประเพณีบูชาอินทขิล, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http:// library.cmu.ac.th/ntic/knowledge_show.php?docid=12](http://library.cmu.ac.th/ntic/knowledge_show.php?docid=12), (12 พฤษภาคม 2560).

^{๑๒๑} สัมภาษณ์พระครูสิริญาณวัชร, เจ้าอาวาสวัดเชียงยืน, 3 พฤษภาคม 2560.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์พระครูสุธีสุตสุนทร, ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแก้ว พระอารามหลวง, 13 มิถุนายน 2560.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์พระครูสุธีวรกิจ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ พระอารามหลวง, 10 มิถุนายน 2560.

		เหนือ)
1.2 วัดศรีมุงเมือง	1. แห่พระ	ช่วงเทศกาลสงกรานต์
	2. ประเพณีสงฆ์หน้าพระธาตุ	วันยี่เป็ง (วันเพ็ญเดือนยี่ ตรงกับวันลอยกระทง)
1.3 วัดป่าแดงมหาวิหาร	1. งานวันกัตถัญญ	วันที่ 7 เดือนพฤษภาคมของทุกปี
1.4 วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพ ธาราม)	1. สงฆ์หน้าพระ	เทศกาลสงกรานต์
	2. สงฆ์หน้าพระบรม สารีริกธาตุ	วันที่ 27 ธันวาคม ถึงวันที่ 3 มกราคม ทุกปี
1.6 วัดนันทาราม	1. ประเพณีสงฆ์หน้าพระธาตุ	6 เป็งเหนือ (วันเพ็ญเดือน 6 เหนือ)
	2. ประเพณีตานสลากภัต	หลัง 12 เป็งเหนือ (หลังวันเพ็ญ เดือน 12 เหนือ)
1.7 วัดเจดีย์หลวง วรวิหาร	1. ประเพณีบูชาเสาอินทขิล	เริ่มวันแรม 12 ค่ำ เดือน 8 (เหนือ) ถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 9 (เหนือ)
1.9 วัดเชียงยืน	1. ประเพณีสงฆ์หน้าพระธาตุ	7 – 9 เมษายน ของทุกปี
	2. พิธีสะเดาะนพเคราะห์	เทศกาลสงกรานต์
2. พื้นที่จังหวัดเชียงราย		
2.1 วัดพระแก้ว พระอารามหลวง	1. วันกัตถัญญ	วันที่ 10 กันยายน ทุกปี
2.2 วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง	1. งานอายุวัฒนมงคลเจ้า อาวาส	วันที่ 3 กรกฎาคม ทุกปี

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ผู้วิจัยมีประเด็นอภิปราย ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์จากการได้ลงพื้นที่วิจัยในจำนวน 14 วัด ในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย พบว่า 1) ในจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวน 10 ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองจำนวน 8 วัด อยู่ในอำเภอสารภี จำนวน 1 วัด และอำเภอดอยสะเก็ด จำนวน 1 วัด และ 2) ในจังหวัดเชียงราย จำนวน 4 วัด ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จำนวน 2 วัด อยู่ในอำเภอเชียงแสน 2 วัด ผู้วิจัยมีข้อเสนอว่า แต่ละวัดควรมีการประวัติของวัด และอธิบายความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็น

จุดเด่นของวัด เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ซึ่งอาจทำในลักษณะของป้าย หรือโบรชัวร์ หรือในลักษณะเว็บไซต์แล้วให้มีการใช้คิวอาร์โค้ด (QR Code) ในการเข้าถึงข้อมูลของวัด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มีความสนใจ ตัวอย่างเช่น วัดเจดีย์เหลี่ยม ที่มีคิวอาร์โค้ด (QR Code) ติดตามจุดต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงไปยังข้อมูลของวัดซึ่งมี 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน หรือวัดพระแก้วที่ได้มีการจัดทำคิวอาร์โค้ด (QR Code) เพื่ออธิบายภาพต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยมองว่าหากทุกวัดสามารถดำเนินการได้ จะเป็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่มีความสนใจ

2) คุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวโดยส่วนมากที่มีการศึกษามีคุณค่าและศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พุทธศิลปกรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงความศักดิ์สิทธิ์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม ในแหล่งท่องเที่ยวหรือวัดที่มีพระจำพรรษาอยู่จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ผู้ให้ข้อมูล ป้ายบอกทาง ลานจอดรถ ห้องสุขา เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว และมีร้านค้าอาหารอยู่ใกล้เคียง แต่จะมีอุปสรรคคือในวัดร้าง คือ 1) วัดอาทิตันแก้ว พบว่า ในอยู่ติดถนนในชุมชนไม่มีที่จอดยานพาหนะ หากนักท่องเที่ยวที่นำยานพาหนะไปเองอาจต้องจอดตามถนนชุมชนอาจทำให้มีปัญหาการจราจร และในพื้นที่วัดไม่มีห้องน้ำในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว 2) วัดป่าแดงหลวง มีอุปสรรคคือ ป้ายบอกทางที่ไม่ชัดเจน เพราะพบว่าทางแยกเข้าไปในวัดนั้นไม่มีป้ายบอกทาง และเมื่อเข้าเส้นทางไปสู่วัดเป็นทางดินผ่านที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน อาจเป็นอุปสรรคสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในช่วงฤดูฝน และในวัดไม่มีห้องน้ำในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวหรือวัดดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่วัดอาทิตันแก้ว และวัดป่าแดงหลวง อาจต้องมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการสร้างห้องน้ำ และลานจอดรถในพื้นที่ และจัดทำป้ายบอกทางที่มีความชัดเจนเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

3) รูปแบบและวิธีการของการจัดการเส้นทางการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ จากการวิจัย จึงเสนอรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

3.1) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และพุทธศิลปกรรม มี 14 วัด พบว่า ในแต่ละวัดมีประวัติทั้งที่เกี่ยวข้งกับกษัตริย์ในอาณาจักรล้านนาในอดีต หรือเกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ในอดีต หรือเกี่ยวข้องกับความป็นสิริมงคลของการสร้างเมือง เป็นต้น รวมถึงโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ ล้วนแต่มีคุณค่าทางพุทธศิลปกรรม มีความสวยงาม มีอัตลักษณ์ ควรแก่การศึกษา เช่น วัด เจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพ

ชาราม) เป็นที่สังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 8 และมีพระเจดีย์ที่จำลองแบบมาจากพุทธคยา อินเดีย เป็นต้น

3.2) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม มี 1 วัด คือ วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่ แห่งที่ 2 มีการปฏิบัติธรรมทุกวัด และมีที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม ผู้วิจัยจึงมองว่านักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการปฏิบัติธรรม ควรไปที่วัดแห่งนี้ ซึ่งพื้นที่วัดมีความสัปปายะ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง

3.3) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงความศักดิ์สิทธิ์ จากการวิจัยพบว่า มีจำนวน 7 วัด เป็นวัดที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 5 วัด ได้แก่ 1. วัดสวนดอก พระอารามหลวง มีพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และพระเจ้าเก้าตื้อ (พระพุทธรูปในพระอุโบสถ) กุฏิบาตรวิชัย นักบุญแห่งล้านนาไทย 2. วัดเชียงใหม่ มีพระพุทธรูปพระสัพพัญญูเจ้าเดชเมือง 3. วัดชัยศรีภูมิ มีพระเจ้าสันติสุข 4. วัดเจดีย์หลวง ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานเสาอินทขิล (เสาหลักเมืองเชียงใหม่) 5. วัดนันทาราม มีพระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร ซึ่งตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน พุทธศาสนิกชนนิยมไปกราบสักการะเพื่อขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล

3.4) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม จากการวิจัยพบว่า นอกจากประเพณีประจำปีตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และยังพบว่ามีจำนวน 8 วัด ที่มีประเพณีหรืองานประจำปีเฉพาะแห่ง คือ 1. งานแห่พระ มีวัดสวนดอก พระอารามหลวง และวัดศรีมุงเมือง 2. งานสงฆ์น้ำพระธาตุ มีวัดศรีมุงเมือง วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง (มหาโพธาราม) วัดนันทาราม และวัดเชียงใหม่ 3. งานสลากภัต มีวัดสวนดอก พระอารามหลวง และวัดนันทาราม 4. ตักบาตรเป็งปูด (วันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ ที่ตรงกับวันพุธ) มีวัดสวนดอก พระอารามหลวง 4. ประเพณีบูชาเสาอินทขิล มีวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร พระอารามหลวง 5. งานวันกตัญญู มีวัดป่าแดงวรวิหาร และวัดพระแก้ว พระอารามหลวง 6. พิธีสวดสะเดาะนพเคราะห์ มีวัดเชียงใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1) วัด และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ โดยการจัดการท่องเที่ยวตามรูปแบบที่ได้เสนอไว้

1.2) สถานศึกษานำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงประวัติ และโบราณสถานที่สำคัญของวัดต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

1.3) นำไปเผยแพร่ตามช่องทางต่าง ๆ เช่น วิทยุ เว็บไซต์ เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจ และนักท่องเที่ยวในเรื่องข้อมูล เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1) บทบาทภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

2.2) วิเคราะห์พุทธศิลปกรรมที่ปรากฏตามวัดที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ เพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลปกรรม

เอกสารอ้างอิง

1. ข้อมูลปฐมภูมิ:

พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนา. ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล. ชินกาลมาลีปกรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไร่ไทย เพลส จำกัด, 2550.

2. หนังสือ:

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ 2555 - 2559. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550.

วัดไร่เปิง ต.โปธาราม. คู่มือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแนวสติปัฏฐาน 4. เชียงใหม่: หจก.โรงพิมพ์ช้างเผือก, 2559.

3. รายงานวิจัย:

พระครูสุธีสุตสุนทร ดร., และคณะ. การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

4. สื่อออนไลน์

ศูนย์สนเทศภาคเหนือ. ตำนานอินทขิลและประเพณีบูชาอินทขิล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http:// library.cmu.ac.th/ntic/knowledge_show.php?docid=12](http://library.cmu.ac.th/ntic/knowledge_show.php?docid=12). 12 พฤษภาคม 2560.

Google Maps [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.google.co.th/maps/@18.78202,98.9159883,12z>. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2560.

MY HERITAGE. พระสัพพัญญูเจ้าเดชเมือง เมื่อศาสนาผสานการเมืองอย่างละมุนละม่อม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.chiangmaiworldheritage.net/detail_show.php?id=130 &lang=th. 12 กันยายน 2560.

5. สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ พระภิกษุพรหมชาโรภิต วิ. เจ้าอาวาสวัดไร่เปิง. 2 พฤษภาคม 2560.

สัมภาษณ์พระมหาธณัฏฐพงษ์ สุพรรณปัญโญ. เลขานุการเจ้าอาวาสวัดสวนดอก พระอารามหลวง. 2 พฤษภาคม 2560.

สัมภาษณ์พระครูสุนทรธรรมวิทย์. เจ้าอาวาสวัดศรีเมือง. 3 พฤษภาคม 2560.

สัมภาษณ์พระครูโฆสิตปริยัตยาภรณ์. เจ้าอาวาสวัดป่าแดงมหาวิหาร. 2 พฤษภาคม 2560.

สัมภาษณ์พระครูสมุห์วัลลพ จิตสวโร. ดร.. ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง. 8 พฤษภาคม 2560.

สัมภาษณ์พระมหาเจริญ กตปญโญ. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. 3 พฤษภาคม 2560.

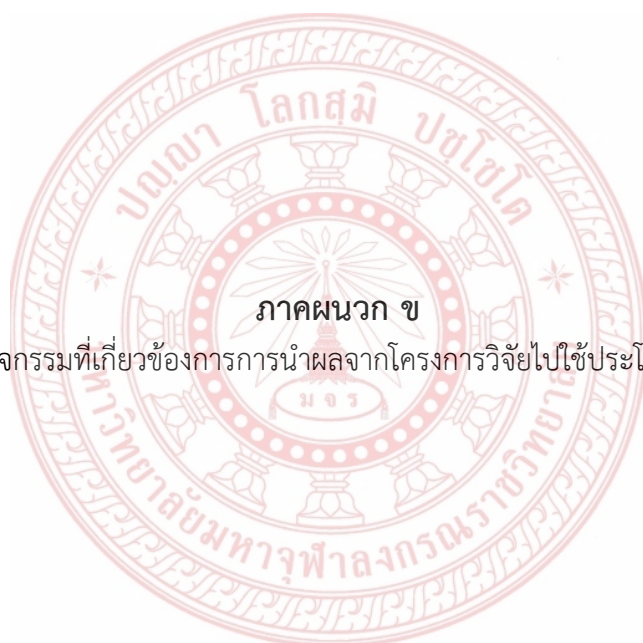
สัมภาษณ์พระครูสิริญาณวัชร. เจ้าอาวาสวัดเชียงใหม่. 3 พฤษภาคม 2560.

สัมภาษณ์พระครูสุธีวรกิจ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ พระอารามหลวง, 10 กรกฎาคม 2560.

สัมภาษณ์พระครูสุธีสุตสุนทร. ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแก้ว พระอารามหลวง. 13 มิถุนายน 2560.

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

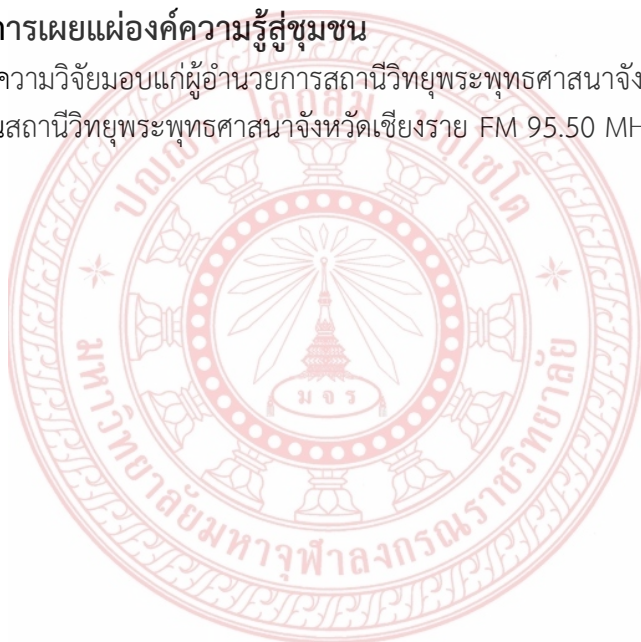
การวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ มีการนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

๑. กิจกรรมด้านวิชาการ

นำผลการวิจัยไปใช้กับการบรรยายในระดับปริญญาตรี วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใน ๒ รายวิชา คือ วิชางานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา และ วิชาการบริหารการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยได้มอบบทความให้อาจารย์ผู้สอน เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าว

๒. กิจกรรมด้านการเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน

นำบทความวิจัยมอบแก่ผู้อำนวยการสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย เพื่อเผยแพร่แก่ประชาชนผ่านสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย FM 95.50 MHz

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา และผลที่ได้รับ
ของโครงการวิจัย

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับของโครงการวิจัย

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
๑. สํารวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์	๑. ศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ๒. สํารวจภาคสนาม	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา ๒. ลงสํารวจแหล่งท่องเที่ยว	จากการวิจัยเรื่อง ต้องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ โดยกำหนดพื้นที่วิจัยและแหล่งท่องเที่ยวใน ๒ จังหวัด คือจังหวัดเชียงใหม่ ๑๐ แห่ง และจังหวัดเชียงราย ๔ แห่ง รวมแหล่งท่องเที่ยว ๑๔ แห่ง จากการศึกษาและลงสํารวจแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ นั้น แหล่งท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ ๓ อำเภอ คือ อำเภอเมือง จำนวน ๘ แห่ง คือ วัดสวนดอก พระอารามหลวง วัดรําเปิง (ตโปทาราม) วัดป่าแดงมหาวิหาร วัดเจ็ดยอด (มหาโพธาราม) พระอารามหลวง วัดเชียงยืน วัดชัยศรีภูมิ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร พระอารามหลวง และวัดนันทาราม อำเภอสารภี จำนวน ๑ แห่ง คือ วัดเจดีย์เหลี่ยม และอำเภอดอยสะเก็ด จำนวน ๑ แห่ง คือ วัดศรีมุงเมือง ส่วนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย แหล่งท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ ๒ อำเภอ คือ อำเภอเมือง จำนวน ๒ วัด คือ วัดพระแก้ว พระอารามหลวง และวัดพระสิงห์ พระอารามหลวง และอำเภอเชียงแสน ๒ แห่ง (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) คือ วัดอาทิตันแก้ว และวัดป่าแดงหลวง

คำถามการวิจัย	ระเบียบวิธีวิจัย	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
<p>๒. คุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์</p>	<p>๑. ศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ๒. สัมภาษณ์</p>	<p>๑. การวิเคราะห์เนื้อหา ๒. ลงสำรวจแหล่งท่องเที่ยว</p>	<p>จากการลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ และการวิเคราะห์คุณค่าและศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว มีดังนี้</p> <p>๑. คุณค่าแหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๑๔ แห่ง แบ่งคุณค่าแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ล้านนา การปกครองคณะสงฆ์ และความเป็นมงคลในการสร้างเมือง เป็นต้น ๒. ด้านคุณค่าโบราณสถาน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีโบราณสถานโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระธาตุเจดีย์ อุโบสถ พระพุทธรูป เป็นต้น ๓. ด้านความศักดิ์สิทธิ์ พบว่า มีพุทธรูปและโบราณสถานที่ได้รับการสักการบูชาและเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระเจ้าเก้าตื้อ วัดสวนดอก พระศรีสัพพัญญูเจ้าเดชเมือง วัดเชียงยืน เส้าอินทขิล (เส้าหลักเมืองเชียงใหม่) วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร หลวงพ่อเพชร วัดนันทาราม เป็นต้น ๔. ด้านคุณค่าด้านประเพณีวัฒนธรรม พบว่านอกเหนือจากวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแล้วแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งยังมีประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ ประเพณีแห่พระ พิธีสวดสะเดาะนพเคราะห์ ประเพณีสงกรานต์พระธาตุเจดีย์ ประเพณีตานสลากภัต (“ตาน” เป็นภาษาเหนือตรงกับ “ทาน” ในภาษาไทยกลาง ประเพณีบูชาเส้าอินทขิล ประเพณีตักบาตรเป็งปูด (“เป็ง” เป็นภาษาเหนือ ตรงกับ “เพ็ญ” ในภาษาไทยกลาง ส่วน “ปูด” ตรงกับ “พุธ” ในภาษาไทยกลาง ดังนั้นตักบาตรเป็งปูด คือ การตักบาตรในวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ ที่ตรงกับวันพุธ) งานวันกตัญญู เพื่อรำลึกถึงผู้มีพระคุณ</p>

			<p>ในการสร้างวัด และงานอายุวัฒนมงคลเจ้าอาวาส เป็นต้น</p> <p>๒. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ มีการแบ่งศักยภาพออกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑. ศักยภาพด้านการดึงดูดการท่องเที่ยว ๒. ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว และ ๓. การบริหารจัดการ</p>
<p>รูปแบบและ การจัดการ แหล่ง ท่องเที่ยว ตามเส้นทาง โบราณสถาน ล้านนาที่ ปรากฏใน วรรณกรรม ชินกาลมาลี ปกรณ์</p>	<p>๑. วิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษา เอกสาร และการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล สำคัญ</p>	<p>๑) เสนอ รูปแบบและ การจัดการ แหล่ง ท่องเที่ยว ตามเส้นทาง โบราณสถาน ล้านนาที่ ปรากฏใน วรรณกรรม ชินกาลมาลี ปกรณ์</p>	<p>จากการวิจัยได้มีการเสนอรูปแบบการ ท่องเที่ยวและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้</p> <p>๑) รูปแบบการท่องเที่ยว แบ่งเป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์ ๒. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิง การปฏิบัติธรรม และ ๓. รูปแบบการ ท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม</p> <p>๒) การจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ</p> <p>๒.๑ การจัดการการท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์ โดยใช้หลัก 3 E คือ ๑. การเรียนรู้ (Education) ๒. กิจกรรม (Employment) และ ๓. เศรษฐกิจ (Economic)</p> <p>๒.๒ การจัดการการท่องเที่ยวเชิง การปฏิบัติธรรม โดยใช้หลักในการจัดการ คือ ๑. จัดการให้ความรู้ (Educating Management) ๒. การจัดการข้อมูล (Data Management) ๓. การจัดการสถานที่ (Location Management) ๔. การจัดการเวลา (Time Management) ๕. จัดการการ ปฏิบัติ (Practice Management)</p> <p>๓. การจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม โดยใช้หลัก ในการจัดการ คือ ๑. จัดการให้ความรู้ (Educating) ๒. การมีส่วนร่วม (Participation)</p>

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ นามสกุล .....

ตำแหน่ง / หน้าที่รับผิดชอบปัจจุบัน .....

สถานที่สัมภาษณ์.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. .... เวลา.....

ตอนที่ ๒ ประเด็นในการสัมภาษณ์

๑. ประวัติของวัดมีความเป็นมาอย่างไร
๒. ในปัจจุบันวัดของท่านมีโบราณสถานสำคัญ หรือประเพณีสำคัญอะไรบ้าง
๓. ในปัจจุบันท่านมีแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่
๔. หากจะพัฒนาวัดของท่านเป็นแหล่งท่องเที่ยว ควรเป็นการท่องเที่ยวแนวไหน
๕. หากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม ทางวัดมีความพร้อมในการรองรับหรือไม่

หมายเหตุ ผู้วิจัยอาจมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากประเด็นที่กล่าวไว้ในตอนที่ ๒ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุม

ภาพถ่ายกิจกรรมดำเนินการวิจัย

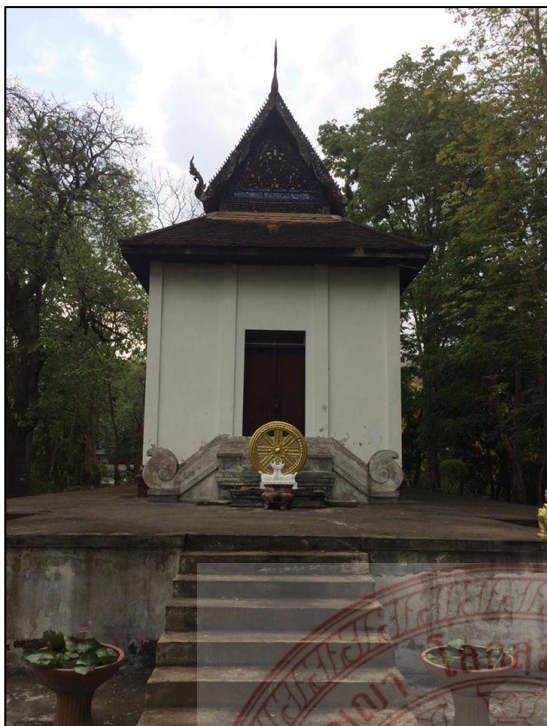

พระเจดีย์ และศิลาจารึกวัดรำเปิง (ตโปทาราม) ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

พระเจดีย์วัดสวนดอก (พระอารามหลวง) ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

พระอุโบสถและพระเจดีย์วัดป่าแดงมหาวิหาร ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

พระอุโบสถวัดเชียงยืน ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

พระเจดีย์วัดนันทาราม และภาพขณะสัมภาษณ์พระครูวรธรรมปราโมทย์ เจ้าอาวาส

พระเจ้าสันติสุข วัดชัยศรีภูมิ ต.ช้างม้อย อ.เมือง จ.เชียงใหม่

พระเจดีย์นพสีพิศาลมงคล วัดศรีมุงเมือง ต.เชิงดอย อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

สัมภาษณ์พระครูสุนทรอรุณสิทธิ เจ้าอาวาสวัดศรีมุงเมือง

พิพิธภัณฑ์โฮงหลวงแสงแก้ว วัดพระแก้ว (พระอารามหลวง) ต.เวียง อ.เมือง จ.เชียงราย

พระเจดีย์ และพระพุทธรูปที่ประดิษฐานในพระอุโบสถพระพุทธรูป วัดพระสิงห์ จ.เชียงราย

พระเจดีย์วัดอาทิตันแก้ว ต.เวียง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง)

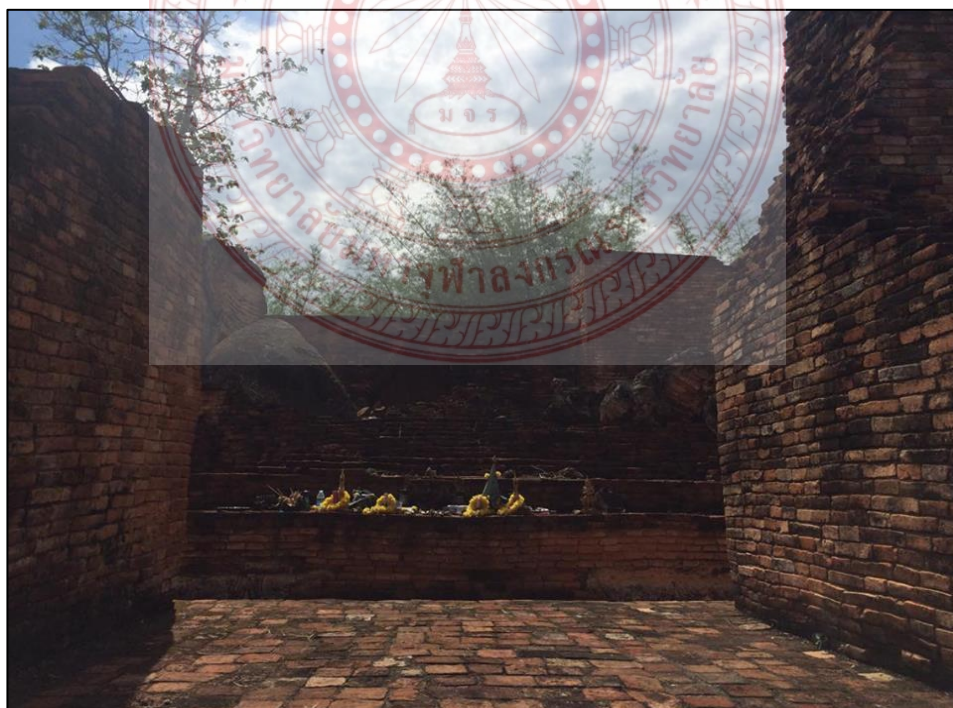

ฐานพระอุโบสถอาทิตันแก้วที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน

บริเวณวัดป่าแดงหลวง ต.เวียง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง)

พระอุโบสถและฐานพระประธานวัดป่าแดงหลวงที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน

แบบสรุปโครงการ

<p>สัญญาเลขที่ ว ๐๖๐ / ๒๕๖๐</p> <p>ชื่อโครงการ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์</p> <p>หัวหน้าโครงการ นายวีระพงศ์ เกียรติไพรัช และคณะ</p> <p>สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย</p> <p>โทรศัพท์ ๐๘๒ - ๘๙๒๑ - ๐๑๕ e-Mail: weerapong.kiat@mcu.ac.th</p>
<p>ความเป็นมาและความสำคัญ</p> <p>การวิจัยเรื่อง “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์” เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานที่ยังปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่รจนาโดยพระรัตนปัญญาญาณเถระ เมื่อ พ.ศ. พ.ศ. ๒๐๖๐ รจนาเสร็จ พ.ศ. ๒๐๗๑ เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงกาลของพระพุทธโดยเรียบเรียงเป็นลำดับอย่างมีระเบียบ คือพระผู้ซึ่งพระนามว่า พระศากยโคดม หรืออีกนัยหนึ่งว่าพระพุทธองค์ปัจจุบัน ซึ่งเสด็จอุบัติมาในโลกนี้ประมาณก่อน พ.ศ. ๘๐ ปีตรง พระองค์มีประวัติความเป็นมาอย่างไร ท่านผู้รจนาได้กล่าวถึงกาลก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าไว้อย่างพิสดาร คือ กาลที่มีเจตนาใคร่จะเป็นพระพุทธเจ้า กาลตั้งใจจะเป็นพระพุทธเจ้า กาลเปล่งวาจาและการกระทำทุกอย่าง สะสมบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้า ตลอดจนได้รับคำพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ เป็นมาตามลำดับ จนถึงชาติสุดท้ายเสด็จอุบัติมาเป็นมนุษย์ในตระกูลกษัตริย์ศากยวงศ์ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนถึงเสด็จดับขันธปรินิพาน รวมถึงพระธรรมวินัย</p> <p>ในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์มีการกล่าวถึงพื้นที่หลายแห่งในอาณาจักรล้านนา เช่น เชียงแสน เชียงราย เชียงใหม่ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสำรวจคุณค่า ศักยภาพโบราณสถานต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ และเสนอรูปแบบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเชียงรายเท่านั้น</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑) เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ๒) เพื่อศึกษาคุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการของการจัดการเส้นทางการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์

ผลการวิจัย

๑) สํารวจแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานลํานานที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๑๔ แห่ง ในปัจจุบันอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ๑๐ วัด แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จำนวน ๘ วัด คือ ๑. วัดสวนดอก (วัดบุปผาราม) พระอารามหลวง ๒. วัดรําเปิง (ตโปทาราม) ๓. วัดป่าแดงมหาวิหาร ๔. วัดเจ็ดยอด (มหาโพธาราม) พระอารามหลวง ๕. วัดเชียงยืน (ที่ฆาชีวิตสาราม) ๖. วัดชัยศรีภูมิ (อโศการาม) ๗. วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ๘. วัดนันทาราม ในพื้นที่อำเภอสารภี จำนวน ๑ วัด คือ วัดเจดีย์เหลี่ยม (กุ้ค่า) พื้นที่อำเภอดอยสะเก็ด จำนวน ๑ วัด คือ วัดศรีมุงเมือง (มุงเมือง) และในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ๔ แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จำนวน ๒ วัด คือ ๑. วัดพระแก้ว พระอารามหลวง ๒. วัดพระสิงห์ พระอารามหลวง และพื้นที่อำเภอเชียงแสน จำนวน ๒ วัด คือ ๑. วัดอาทิตันแก้ว (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) ๒. วัดป่าแดงหลวง (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง)

๒) คุณค่าและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานลํานานที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ แบ่งได้ดังนี้

๒.๑) คุณค่าแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานลํานานที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ แบ่งเป็น ๔ ด้าน คือ ๑. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ๒. คุณค่าทางโบราณสถาน ๓. คุณค่าความศักดิ์สิทธิ์ และ ๔. คุณค่าประเพณีวัฒนธรรม

๒.๒) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานลํานานที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ แบ่งเป็น ๔ ด้าน คือ ๑. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ๒. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ ๓. การบริหารจัดการ

๓) รูปแบบและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานลํานานที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์ ดังนี้

๓.๑) เสนอรูปแบบการท่องเที่ยว ๓ รูปแบบ คือ ๑. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๑๔ แห่ง เป็นวัดที่มีความเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ พระพุทธศาสนา และความเป็นสิริมงคลในอาณาจักรลํานาน ๒. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดเป็นวัด จึงควรมีการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวที่สนใจได้ปฏิบัติธรรม ซึ่งจากการสำรวจพบว่าในปัจจุบันมีวัดที่มีการปฏิบัติธรรมทุกวัด คือ วัดรําเปิง (ตโปทาราม) ๓. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวหรือวัดที่มีประเพณีที่มีอัตลักษณ์เฉพาะนอกเหนือจากวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีตักบาตรเป็งปูด (วันเพ็ญที่ตรงกับวันพุธ) ประเพณีบูชาเสาอินทขิล (เสาหลักเมืองเชียงใหม่) ประเพณีแห่พระ ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ประเพณีตานสลากภัต (ทานสลากภัต) เป็นต้น จึงควรมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมประเพณีต่าง ๆ

๓.๒) เสนอการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยว คือ ๑. การจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ให้จัดการโดยใช้หลัก 3 E คือ การเรียนรู้ (Education) กิจกรรม (Employment) และ เศรษฐกิจ (Economic) ๒. การจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงการปฏิบัติธรรม ใช้หลักการจัดการคือ จัดการให้ความรู้ (Educating Management) การจัดการข้อมูล (Data Management)

<p>การจัดการสถานที่ (Location Management) การจัดการเวลา (Time Management) และจัดการการปฏิบัติ (Practice Management) และ ๓. การจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม ให้ใช้หลักการจัดการ คือ จัดการให้ความรู้ (Educating) และการมีส่วนร่วม (Participation)</p>
<p>การนำผลงานวิจัยไปใช้</p> <p>๑. กิจกรรมด้านวิชาการ</p> <p>นำผลการวิจัยไปใช้กับการบรรยายในระดับปริญญาตรี วิทยาลัยสงฆ์ เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใน ๒ รายวิชา คือ วิชางานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา และ วิชาการบริหารการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยได้มอบบทความให้อาจารย์ผู้สอน เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าว</p> <p>๒. กิจกรรมด้านการเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน</p> <p>นำบทความวิจัยมอบแก่ผู้อำนวยการสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัด เชียงราย เพื่อเผยแพร่แก่ประชาชนผ่านสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย FM 95.50 MHz</p>
<p>การประชาสัมพันธ์</p> <p>๑. มีการจัดทำแผ่นพับเพื่อส่งให้แหล่งท่องเที่ยวเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>๒. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลออนไลน์ http://crb.mcu.ac.th/bpa</p> <p>๓. ประชาสัมพันธ์ผ่านสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย FM 95.50 MHz</p>

ประวัติคณะผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการ

ชื่อ - นามสกุล นายวีระพงศ์ เกียรติไพรยศ

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศาลากลาง
จังหวัด (หลังเดิม) ดอยจ่าปี ถนนฤทธิประศาสน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
๕๗๐๐๐ มือถือ ๐๘-๒๘๙๒-๑๐๑๕ e-mail: weerapong.kiat@mcu.ac.th

ประวัติการศึกษา

นักธรรมชั้นเอก (ปี พ.ศ. ๒๕๕๑)

ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต(รัฐศาสตร์ เอกการปกครอง) มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ปี พ.ศ.๒๕๕๗)

ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ปี พ.ศ. ๒๕๕๘)

บทความวิชาการ

วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ. การประยุกต์ใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาในการสร้าง
ภาวะผู้นำของนักบริหาร. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เรื่องพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาประเทศไทย. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา,
๒๕๖๐. หน้า ๒,๑๔๑.

วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ. การพัฒนาสังคมยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ตามหลักขรรวาส
ธรรม. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
อุบลราชธานี เรื่องการพัฒนาพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงกับการพัฒนาสังคมยุค ๔.๐, ๒
สิงหาคม ๒๕๖๐.

วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ และประวิทย์ เอกเจริญสุข. อิทธิบาทธรรมกับการบริหาร
องค์การ. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
คุณภาพอุดมศึกษาไทยในยุค Thailand 4.0 . นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๑. หน้า ๒๕๘ -๒๖๒.

๒. ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล นายสมพงษ์ แซ่ท้อ

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศาลากลางจังหวัด
(หลังเดิม) ดอยจ่าปี ถนนฤทธิ์ประศาสน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
๕๗๐๐๐ มือถือ ๐๘-๒๑๘๔-๗๓๐๔ e-mail: Somphong.thor@gmail.com

ประวัติการศึกษา

นักธรรมชั้นเอก (ปี พ.ศ. ๒๕๔๘)

ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ปี พ.ศ. ๒๕๕๖)

ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
(ปี พ.ศ. ๒๕๕๘)

บทความวิชาการ

สมพงษ์ แซ่ท้อ. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม
หลักพุทธภavana ๔. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เรื่องพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาประเทศไทย. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา,
๒๕๖๐. หน้า ๒,๑๓๒.

สมพงษ์ แซ่ท้อ. กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะตามหลักอริยสัจ ๔. การ
ประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
เรื่องการพัฒนาพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงกับการพัฒนาสังคมยุค ๔.๐. ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สมพงษ์ แซ่ท้อ. การจัดการเชิงกลยุทธ์ตามหลักอริยสัจ ๔. การประชุมวิชาการ
ระดับชาติ ครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่องคุณภาพอุดมศึกษาไทยในยุค
Thailand 4.0 . นนทบุรี: นิตยธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๑. หน้า ๒๖๓ -๒๖๗.

๓. ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล ดร.ฤทธิชัย แกมनाค

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาลากลางจังหวัดเชียงราย (หลังเดิม) ดอยจำปี ถนนฤทธิประศาสน์ ตำบลเวียง

อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ๕๗๐๐๐ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๘๓-๕๗๓๗๖๘๓

โทรสาร ๐๕๓-๗๑๕๘๗๖ E-mail. Kamnak2507@gmail.com

ประวัติการศึกษา

- (๑) พ.ศ.๒๕๓๖ เปรียญธรรม ๓ ประโยค
- (๒) พ.ศ.๒๕๓๐ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต(รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- (๓) พ.ศ.๒๕๔๔ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท MA(Political Science)
Banaras Hindu University
- (๔) พ.ศ.๒๕๕๐ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก Ph.D. (Social Sciences)
Magadh University

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาในการทำวัตร-สวดมนต์ของชุมชน
วัดพระแก้ว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย” เสนอ สถาบันวิจัยพุทธ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๓
๒. หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาของสามเณร
ชาวไทยภูเขาศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด
เชียงราย เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(๒๕๕๕)
๓. หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ของพระสงฆ์ที่องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๗
๔. หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักไตรสิกขากับจิตวิทยาวัยรุ่นในการ
พัฒนาเชิงบวกแก่เยาวชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด
เชียงราย เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ๒๕๕๘
๕. หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพ
ผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัด
เชียงราย เสนอ สกอ. ๒๕๕๙

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว :

๑. งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาในการทำวัตร-สวดมนต์ของชุมชนวัดพระแก้ว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย” เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๓
๒. งานวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบและสภาพแหล่งเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย” เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕
๓. งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาของสามเณรชาวไทยภูเขาที่ศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕
๔. งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏใน คัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๖
๕. งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ของพระสงฆ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๗
๖. งานวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักไตรสิกขากับจิตวิทยาวัยรุ่นในการพัฒนาเชิงบวกแก่เยาวชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงราย เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๘
๗. งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เสนอ สกอ. ๒๕๕๙

๔. ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-นามสกุล พระครูวิมลศิลป์กิจ, ผศ.

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ

วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ศาลากลางจังหวัดเชียงราย (หลังเดิม) ดอยจำปี ถนนฤทธิ์ประศาสน์
 ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ๕๗๐๐๐
 โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๘๑-๙๖๑๓๓๔๕ โทรสาร ๐๕๓-๗๑๕๘๗๖
 E-mail. Wcp48@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

- (๑) นักรธรรมชั้นเอก
- (๒) พ.ศ.๒๕๔๕ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี พธ.บ. (สังคมศึกษา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- (๓) พ.ศ.๒๕๔๘ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ค.ม. (การบริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- ๑) หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบและสภาพแหล่งเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย” เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕
- ๒) หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์บริบทและสภาพการเปลี่ยนแปลงของภาษาล้านนาในกลุ่ม ๕ เชียง” เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๗

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว

- ๑) นักวิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาในการทำวัตร-สวดมนต์ของชุมชนวัดพระแก้ว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย” เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๓
- ๒) นักวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบและสภาพแหล่งเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย” เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕
- ๓) นักวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาของสามเณรชาวไทยภูเขาศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย” เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕

ผลงานวิจัย-บทความ หนังสือ ที่ตีพิมพ์ และแหล่งทุน

บทความวิจัยเรื่อง“การศึกษารูปแบบและสภาพแหล่งเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย” เสนอในงานสัมมนาผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ดีเด่น ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๖

๕. ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-นามสกุล นางสาวรัชชา พันเลิศพาณิชย์

ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิจัยอิสระ

สถานที่ติดต่อ

๖๔๙/๒ ถนนวัดใหม่หน้าค่าย ซอย ๑๕ ตำบลเวียง อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย ๕๗๐๐๐ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๘๘ - ๘๕๕๕๕๓๗
โทรสาร ๐๕๓-๗๑๕๘๗๖ E-mail: kataynoi2507@gmail.com

ประวัติการศึกษา

- (๑) พ.ศ.๒๕๒๘ ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาศึกษาชั้นสูงวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม
- (๒) พ.ศ.๒๕๓๐ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี การศึกษามัธยมศึกษา (กศ.บ.)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- (๓) พ.ศ.๒๕๕๕ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
(รป.ม.) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว :

- ๑) งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๖ (ผู้ร่วมวิจัย)
- ๒) งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ของพระสงฆ์ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๗ (ผู้ร่วมวิจัย)
- ๓) งานวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักไตรสิกขา กับจิตวิทยาวัยรุ่นในการพัฒนาเชิงบวกแก่เยาวชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงราย เสนอ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๘ (ผู้ร่วมวิจัย)
- ๔) งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เสนอ สกอ. ๒๕๕๙ (ผู้ร่วมวิจัย)

ผลงานวิจัย-บทความ หนังสือ ที่ตีพิมพ์ และแหล่งทุน

- ๑) บทความวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์” เสนอในงานการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)
- ๒) บทความวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ของพระสงฆ์ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เสนอในงานการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืนมหาวิทยาลัยขอนแก่น ครั้งที่ ๕ ประจำปี ๒๕๕๘ (แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)

- ๓) บทความวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักไตรสิกขากับจิตวิทยาวัยรุ่นในการพัฒนาเชิงบวกแก่เยาวชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงราย” เสนอในงานการประชุมวิชาการระดับชาติ “ลำปางวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ครั้งที่ ๒” ประจำปี ๒๕๕๙ (แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)
- ๔) บทความวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย” เสนอในงานประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ “ราชภัฏนครสวรรค์วิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ครั้งที่ ๑” ประจำปี ๒๕๕๙ (แหล่งทุนสกอ,)

